

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ECONOMICE

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.121:343.15(043.3)

POSTICĂ AURELIU

LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI PENALE

SPECIALITATEA 554.03 – DREPT PROCESUAL PENAL

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

VIZDOAGĂ Tatiana,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2025

© POSTICĂ Aureliu, 2025

CUPRINS

ADNOTARE	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL LIMITELOR JUDECĂRII CAUZEI PENALE	
1.1. Analiza cercetărilor privind problema limitelor judecării cauzei penale realizate în Republica Moldova.....	17
1.2. Analiza cercetărilor privind problema limitelor judecării cauzei penale realizate în alte state.....	30
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	59
2. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CONCEPTUL LIMITELOR JUDECĂRII CAUZEI PENALE	
2.1. Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei penale.....	62
2.2. Limitele judecării cauzei penale în raport cu standardele europene ale unui proces echitabil.....	78
2.3. Concluzii la Capitolul 2.....	90
3. LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI PENALE DUPĂ CERCUL DE PERSOANE	
3.1. Limitele judecării cauzei penale privitor la persoana pusă sub învinuire.....	93
3.2. Limitele judecării cauzei penale în raport cu garanțiile procesual-penale ale coparticipanților și altor persoane implicate în comiterea infracțiunii care nu au calitatea de inculpat în cauza penală.....	96
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	120
4. LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI DUPĂ CONȚINUTUL ÎNVINUIRII FORMULATE ÎN RECHIZITORIU	
4.1. Noțiunea, structura și conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu.....	123
4.2. Caracteristicile, conceptul și particularitățile limitelor modificării învinuirii în instanța de judecată.....	143
4.2.1. Neagravarea situației inculpatului – o condiție esențială în procesul de modificare a învinuirii în instanța de judecată.....	169
4.2.2. Neadmiterea încălcării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanța de judecată.....	189
4.3. Particularitățile limitelor de judecată în cadrul anumitor categorii de cauze.....	208
4.4. Concluzii la Capitolul 4.....	223
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	227
BIBLIOGRAFIE	235
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	254
CV-ul AUTORULUI	255

ADNOTARE

POSTICĂ Aureliu. „Limitele judecării cauzei penale”. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău, 2025.

Structura tezei: Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 259 titluri, 234 pagini de text de bază. La tema tezei au fost publicate 8 (opt) lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: învinuire, acuzat, inculpat, rechizitoriu, obiect al judecării cauzei penale, limitele judecării cauzei, încadrare juridică, procuror, instanță de judecată, atenuarea situației, agravarea situației, drept la apărare.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu amplu al limitelor judecării cauzelor penale prin prisma garantării principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal, și optimizarea cadrului de reglementare din acest domeniu.

Obiectivele cercetării: determinarea conținutului juridic și formularea noțiunii de limite ale judecării cauzei în procesul penal; dezvăluirea esenței și conținutului limitelor judecării cauzei penale în funcție de cercul de persoane participante la proces; determinarea și clasificarea categoriilor de persoane care nu au statut de inculpați în cauzele penale, însă ale căror acțiuni ilegale au legătură cu fapta incriminată inculpatului, examinată în instanța de judecată; identificarea condițiilor referitoare la modificarea învinuirii în instanța de fond; elaborarea criteriilor referitoare la recunoașterea învinuirii modificate ca agravând situația inculpatului sau încălcând dreptul acestuia la apărare; identificarea limitelor speciale ale judecării cauzei penale, și anume, care sunt cerințele speciale în raport cu hotarele cercetării judecătorești, darea sentinței și modificarea învinuirii în instanță pe anumite categorii de cauze sau în privința unor anumite categorii de persoane; analiza limitelor judecării cauzelor penale prin prisma standardelor internaționale ale unui proces echitabil; identificarea unor criterii juridice internaționale în materia posibilei modificări a învinuirii în instanța de fond; identificarea și analiza modelelor de modificare a învinuirii în instanța de fond; stabilirea granițelor admisibile pentru modificarea învinuirii în instanța de fond în contextul cerințelor raportate la limitele judecării cauzei penale; cercetarea practicii de aplicare a cerințelor legale referitoare la limitele judecării cauzei penale în spețe concrete și demonstrarea, în baza studiului empiric, a importanței pe care o are din perspectiva dreptului la apărare; caracterizarea realizării limitelor judecării cauzei pe anumite categorii de dosare.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că au fost analizate aspectele teoretice și științifico-practice ale limitelor judecării cauzei. Studiul elementelor și aspectelor subiectului în cauză, care a fost până în prezent doar parțial investigat, a facilitat identificarea principalelor probleme din domeniu și a condus la formularea unor constatări ce aduc o contribuție semnificativă, caracterizată prin noutate și originalitate. Aceste rezultate sunt deosebit de importante pentru îmbunătățirea cadrului legislativ existent. În acest sens, cercetarea realizată respectă criteriile de noutate și originalitate științifică.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare constă în conceptualizarea instituției limitelor judecării cauzei penale, ceea ce a condus la clarificarea acestora pentru teoreticieni și practicieni din domeniul procedurii penale. Lucrarea oferă o abordare sistematică a condițiilor și criteriilor care definesc aceste limite, inclusiv în ceea ce privește învinuirea, modificările acesteia și implicarea diferitelor categorii de persoane în procesul penal. Astfel, cercetarea contribuie la consolidarea doctrinei procesual-penale, prin formularea și argumentarea unor propuneri de *lege ferenda*, menite să îmbunătățească reglementările actuale și să asigure o aplicare mai coerentă și eficientă a principiilor procesului penal.

Semnificația teoretică: Teza reprezintă una dintre puținele lucrări care țin în vizor analiza conținutului juridic al limitelor judecării cauzei penale, cu implicații esențiale asupra esenței, condițiilor de realizare prin prisma aplicării garanțiilor procesual penale.

Valoarea aplicativă: Propunerile autorului vor contribui la îmbunătățirea Codului de procedură penală, iar recomandările practice, susținute de argumente în cadrul lucrării, vor fi utile avocaților, judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală, pentru o aplicare corectă și uniformă a practicii judiciare. De asemenea, conținutul tezei de doctorat poate fi valorificat în cadrul procesului educațional, atât în formarea inițială, cât și în cea continuă a specialiștilor din domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au fost implementate în procesul științifico-didactic din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, precum și în activitatea de Judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani.

ANNOTATION

POSTICĂ Aureliu. “Limits of Judging a Criminal Case”. Doctoral thesis in law, scientific specialty 554.03 - Criminal Procedure Law. Chișinău, 2025.

Thesis structure: Introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 259 titles, 234 pages of main text. Eight scientific papers have been published on the thesis topic.

Keywords: accusation, accused, defendant, indictment, subject of the criminal case, limits of judging the case, legal classification, prosecutor, court, mitigating the situation, aggravating the situation, right to defense.

The purpose of this work is to conduct an extensive study of the limits of criminal case adjudication through the lens of guaranteeing the fundamental principles of criminal procedural law and optimizing the regulatory framework in this field.

Research objectives: determining the legal content and formulating the concept of “limits of judging the case in criminal proceedings”; revealing the essence and content of the limits of judging a criminal case depending on the circle of participants in the process; determining and classifying categories of persons who do not have the status of defendants in criminal cases, but whose illegal actions are related to the criminal act of the defendant, examined by the court; identifying the conditions for modifying the accusation in the court of first instance; developing criteria for recognizing a modified accusation as aggravating the defendant's situation or violating their right to defense; identification of the special limits of criminal case adjudication, namely, what are the special requirements in relation to the boundaries of judicial investigation, pronouncement of sentence, and modification of the charge in court for certain categories of cases or concerning certain categories of persons; analysis of the limits of criminal case adjudication through the lens of international fair trial standards; identification of international legal criteria regarding the possible modification of the charge in the court of first instance; identification and analysis of models for modifying the charge in the court of first instance; establishing the permissible boundaries for modifying the charge in the court of first instance within the context of requirements related to the limits of criminal case adjudication; research on the practice of applying legal requirements regarding the limits of criminal case adjudication in specific cases and demonstrating, based on empirical study, the importance of this from the perspective of the right to defense; characterization of the implementation of the limits of adjudicating cases for specific categories of cases.

Scientific novelty and originality consist in the fact that the theoretical and scientific-practical aspects of the limits of judging a criminal case have been analyzed. The study of the elements and aspects of the subject, which has been only partially explored so far, facilitated the identification of key issues in the field and led to the formulation of findings that make a significant contribution characterized by novelty and originality. These results are especially important for improving the existing legislative framework. In this regard, the research meets the criteria of scientific novelty and originality.

The important scientific problem addressed in the field of research consists in the conceptualization of the institution of the limits of judging a criminal case, which led to their clarification for both theorists and practitioners in the field of criminal procedure. The paper provides a systematic approach to the conditions and criteria that define these limits, including with regard to the accusation, its amendments, and the involvement of various categories of individuals in the criminal process. Thus, the research contributes to strengthening criminal procedural doctrine by formulating and arguing proposals for *de lege ferenda* (future legislation), aimed at improving current regulations and ensuring a more coherent and efficient application of the principles of criminal procedure

Theoretical significance: The thesis represents one of the few works that focus on analyzing the legal content of the limits of judging a criminal case, with essential implications for the essence and conditions of its realization through the application of criminal procedural guarantees.

Practical value: The author's proposals will contribute to improving the Criminal Procedure Code, and the practical recommendations, supported by arguments in the thesis, will be useful for lawyers, judges, prosecutors, and criminal investigators, in ensuring the correct and uniform application of judicial practice. Additionally, the content of the doctoral thesis can be used in educational processes, both in initial and continuous training of professionals in the field.

Implementation of scientific results: The scientific results of the doctoral thesis have been implemented in the scientific and educational process at the Faculty of Law of the State University of Moldova, as well as in the activity of a Judge at the Chișinău Court, Buiucani District.

АННОТАЦИЯ

ПОСТИКА Аурелий. «Пределы судебного разбирательства». Диссертация на степень доктора права по специальности 554.03 — Уголовно-процессуальное право. Кишинев, 2025.

Структура диссертации: Введение, четыре главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 259 источников, 234 страниц основного текста. По теме диссертации опубликовано 8 (восемь) научных работ.

Ключевые слова: обвинение, обвиняемый, подсудимый, обвинительное заключение, предмет судебного разбирательства уголовного дела, границы судебного разбирательства, правовая квалификация, прокурор, судебная инстанция, смягчение ситуации, ухудшение ситуации, право на защиту.

Цель работы заключается в проведении обширного исследования ограничений рассмотрения уголовных дел с точки зрения обеспечения фундаментальных принципов уголовного процессуального права и оптимизации нормативной базы в этой области.

Цели исследования: определение юридического содержания и формулировка понятия «границы судебного разбирательства в уголовном процессе»; раскрытие сути и содержания границ судебного разбирательства уголовного дела в зависимости от круга участников процесса; определение и классификация категорий лиц, не обладающих статусом обвиняемых в уголовных делах, но чьи незаконные действия связаны с преступлением, инкриминированным подсудимому и рассматриваемым в суде; определение условий изменения обвинения в суде первой инстанции; разработка критериев признания измененного обвинения как ухудшающего положение подсудимого или нарушающего его право на защиту; идентификация специальных ограничений в процессе рассмотрения уголовного дела, а именно, какие специальные требования существуют в отношении границ судебного расследования, вынесения приговора и изменения обвинения в суде для определенных категорий дел или в отношении определенных категорий лиц; анализ ограничений рассмотрения уголовных дел с точки зрения международных стандартов справедливого судебного разбирательства; выявление международных юридических критериев возможного изменения обвинения в суде первой инстанции; выявление и анализ моделей изменения обвинения в суде первой инстанции; установление допустимых границ для изменения обвинения в суде первой инстанции в контексте требований, связанных с ограничениями рассмотрения уголовного дела; исследование практики применения юридических требований, касающихся ограничений рассмотрения уголовных дел в конкретных случаях, и демонстрация, на основе эмпирического исследования, важности этого с точки зрения права на защиту; характеристика реализации ограничений рассмотрения дела по определенным категориям дел.

Научная новизна и оригинальность заключается в том, что были проанализированы теоретические и научно-практические аспекты границ судебного разбирательства уголовного дела. Исследование элементов и аспектов рассматриваемой темы, которая до настоящего времени была лишь частично изучена, позволило выявить основные проблемы в этой области и сформулировать выводы, которые вносят значительный вклад, характеризующийся новизной и оригинальностью. Эти результаты особенно важны для улучшения существующей законодательной базы. В этом смысле проведенное исследование соответствует критериям научной новизны и оригинальности.

Важная научная проблема, решаемая в исследуемой области, заключается в концептуализации института пределов судебного разбирательства уголовного дела, что привело к их разъяснению как для теоретиков, так и для практиков в области уголовного процесса. Работа предлагает систематический подход к условиям и критериям, которые определяют эти пределы, включая обвинение, его изменения и участие различных категорий лиц в уголовном процессе. Таким образом, исследование способствует укреплению уголовно-процессуальной доктрины через формулировку и аргументацию предложений по *de lege ferenda*, направленных на улучшение существующих норм и обеспечение более последовательного и эффективного применения принципов уголовного процесса.

Теоретическое значение: Диссертация является одной из немногих работ, которая фокусируется на анализе юридического содержания границ судебного разбирательства уголовного дела, с важными последствиями для сути и условий его реализации через применение гарантий уголовно-процессуальных прав.

Практическая ценность: Предложения автора будут способствовать улучшению Уголовно-процессуального кодекса, а практические рекомендации, аргументированные в рамках работы, будут полезны адвокатам, судьям, прокурорам и следователям для правильного и единообразного применения судебной практики. Кроме того, содержание докторской диссертации может быть использовано в образовательном процессе как при начальной, так и при постоянной профессиональной подготовке специалистов в данной области.

Реализация научных результатов: Научные результаты докторской диссертации были внедрены в научно-образовательный процесс на факультете права Государственного университета Молдовы, А также, в деятельности судьи в рамках Кишиневского суда, Буюканский сектор.

LISTA ABREVIERILOR

CoEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ – Curtea Supremă de Justiție
DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului
CP– Cod penal al Republicii Moldova
CPP RM - Cod de procedură penală al Republicii Moldova
HP CSJ – Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție
HCC – Hotărârea Curții Constituționale
RDP – Revista de Drept Penal
RND – Revista Națională de Drept
MO – Monitorul Oficial
Ed. – Editura
Red. – redacția
PG – Partea generală
PS – Partea specială
Vol. – volum
Nr. – numărul
P. – pagina
Art. – articolul
Alin. – alineatul
Lit. – litera
Pct. – punctul

Introducere

Actualitatea temei cercetate. Respectarea drepturilor omului în procedura penală este inherentă pentru asigurarea unui proces echitabil, protejarea demnității umane și prevenirea abuzurilor, contribuind astfel la consolidarea statului de drept și încrederea cetățenilor în justiție.

O influență substanțială asupra nivelului protecției judiciare a drepturilor persoanei a exercitat-o ratificarea de către Republica Moldova a Convenției Europene a Drepturilor Omului, care stabilește garanții în domeniul apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Astfel, conform pct. 1 din art. 6 al CoEDO „*Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa...*”.

Dreptul la un proces echitabil presupune, inclusiv, și protecția persoanei de la acuzații și condamnări ilegale și neîntemeiate, prevenirea limitării nejustificate a drepturilor și libertăților, deziderat asigurat și prin prevederile art. 325 Cod de procedură penală al Republicii Moldova care reglementează limitele judecării cauzei. Conform dispozițiilor enunțate, „judecarea cauzei în prima instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare.”

Determinând hotarele și condițiile modificării învinuirii, limitele judecării cauzei au menirea nu doar să asigure dreptul la apărare al acuzaților, dar să asigure și protecția acestora de o eventuală tragere la răspundere penală cu nerespectarea ordinii și cerințelor prevăzute de lege. De altfel, limitele judecării cauzei penale mai asigură și realizarea drepturilor pentru alți participanți la procesul penal, cum sunt partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă, coparticipanții sau alte persoane implicate la comiterea infracțiunii.

Deși după adoptarea actualului Cod de procedură penală au fost depuse eforturi în vederea îmbunătățirii cadrului de reglementare procesual-penală a limitelor judecării cauzei penale și modificării învinuirii în instanța de fond, respectivele reglementări nu înregistrează, din păcate, o aplicare eficientă. În practica judiciară întâlnim cazuri de abatere de la cerințele legale referitoare la limitele judecării cauzei penale în procesul modificării în instanța de fond. De asemenea, se remarcă mai multe aspecte teoretice care nu au primit încă o soluționare adecvată.

Sistemul complex de probleme teoretico-practice care apar în cadrul ședinței de judecată, în procesul examinării cauzelor penale, precum și modificarea învinuirii adusă inculpatului, sunt reglementate, în esență, de o singură normă procesual-penală – articolul 325 din CPP RM.

Limitând obiectul judecării cauzei penale doar la învinuirea ce i se aduce inculpatului, legea procesual-penală nu descrie și nu expune cu precizie esența acestor îngrădiri, iar unele noțiuni generează discuții și interpretări în practică și literatura de specialitate: de exemplu, ce se are în vedere prin „învinuirea adusă inculpatului” care constituie obiectul judecării cauzei sau ce sens comportă prevederile referitoare la condițiile modificării învinuirii în instanță?; care anume modificare a învinuirii poate fi considerată ca agravând situația inculpatului, încălcând, în același timp, dreptul inculpatului la apărare? Categoriile procesuale „învinuire mai gravă” și „învinuire care se deosebește substanțial în temeiul circumstanțelor de fapt” care, după cum și s-a presupus, au concretizat și dezvoltat condiții mult mai largi după sens în raport cu neadmiterea agravării situației inculpatului și încălcarea dreptului acestuia la apărare, suscită discuții teoretice și aplicări neuniforme în practica judiciară.

Trebuie subliniat și faptul că o particularitate a investigațiilor științifice constă în analiza unor aspecte izolate, legate de limitele judecării cauzei penale, care se concentrează, în mare parte, pe limitele modificării învinuirii în instanță, condițiile acesteia, ordinea procesuală și statutul procesual (sau poziția procesuală) a anumitor categorii de persoane.

Modificările aduse legii procesual-penale, numeroasele întrebări de ordin teoretico-practic care necesită o cercetare aprofundată, precum și lipsa unor studii cuprinzătoare privind limitele judecării cauzelor penale în instanța de fond, subliniază actualitatea temei abordate în teza de doctorat. De asemenea, dorim să subliniem că noile cerințe identificate în practica judiciară, procesul continuu de reformare a legislației procesual-penale, diversele interpretări științifice, precum și lipsa unor cercetări științifice cuprinzătoare privind limitele judecării cauzelor penale, au constituit, în mare măsură, motivele care au justificat alegerea acestei teme pentru cercetare.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar.

Integrarea europeană reprezintă un obiectiv fundamental al politicii interne și externe a Republicii Moldova și al Guvernului său, având un rol important în consolidarea coeziunii politice și sociale a societății.

Acordul de asociere, încheiat între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora¹, pe de altă parte, prevede la art. 2 alin. (1) „respectarea principiilor democratice, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum sunt proclamate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și definite

---

¹ Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. [online] [citat: 01.04.2024]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/sites/default/files/acordul-de-asociere-rm-ue.pdf>.

de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în Actul final de la Helsinki din 1975 al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și în Carta de la Paris pentru o nouă Europă din 1990 (...)”, iar art. 12 alin. (3), printre obiective stabilește: „Respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale va ghida toate activitățile de cooperare în domeniul libertății, al securității și al justiției.”

Acordul de Asociere, a recunoscut aspirațiile europene și opțiunea europeană a Republicii Moldova, inclusiv angajamentul acesteia, de a construi o democrație profundă și durabilă.

Pornind de la ambițiosul Acord de Asociere, la data de 17 iunie 2022, comisia Europeană a prezentat avizul său², privind cererea Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană.

Astfel, relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, au intrat într-o nouă etapă strategică de când Consiliul European, a recunoscut perspectiva europeană a Moldovei, și i-a oferit statutul de țară candidată la Uniunea Europeană, la data de 23 iunie 2022.

În acest context, Comisia Europeană, prin avizul său, a prezentat nouă pași pe care Republica Moldova, necesită să îi parcurgă pentru a progresa în continuarea, pe calea aderării la Uniunea Europeană, printre care, se așteaptă ca Republica Moldova să avanseze pe calea unei reforme cuprinzătoare justiției, să combată corupția, să intensifice recuperarea activelor, să reformeze instituțiile publice ș.a.

În special, la capitolul drepturi fundamentale, Comisia Europeană, a remarcat în pct. 1.4. c) faptul că este necesar să se facă mai multe progrese în ceea ce privește dreptul la un proces echitabil.

Prin urmare, Uniunea Europeană, preluând și dezvoltând normele din instrumentele internaționale privind drepturile omului, și-a asumat întreaga responsabilitate de a construi o comunitate sigură în beneficiul cetățenilor săi. În acest sens, a adoptat o serie de directive și regulamente destinate să reglementeze cât mai eficient complexitatea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Având în vedere că integrarea în Uniunea Europeană reprezintă un obiectiv național deosebit de important, armonizarea legislației Republicii Moldova cu normele dreptului Uniunii Europene este esențială pentru atingerea acestui scop.

Experiența noilor state membre ale Uniunii Europene arată că, pentru a deveni membri cu drepturi depline, nu sunt suficiente doar măsuri politice și economice; este necesară, în mod

---

² Avizul Comisiei Europene privind cererea Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană. [online] [citat: 01.04.2024]. Disponibil: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Republic%20of%20Moldova%20Opinion%20and%20Annex.pdf> .

fundamental, o revizuire amplă a cadrului legislativ, pentru a-l alinia la cerințele minime stabilite în actele juridice care formează *acquis-ul* comunitar.

Armonizarea legislației naționale, la *aquis-ul* europeană, va contribui la asigurarea unei justiții echitabile, eficiente și de calitate, asigurarea unei justiții independente, imparțiale, care reprezintă un postulat central al statului de drept. Astfel că, îmbunătățirea sectorului justiției rămâne o prioritate esențială, având o importanță crucială pentru întreaga societate și constituind o condiție fundamentală pentru dezvoltarea reală a unei societăți democratice, în care supremația legii și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului sunt valori supreme, garantate.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu amplu al limitelor judecării cauzelor penale prin prisma garantării principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal, și optimizarea cadrului de reglementare din acest domeniu.

Obiectivele propuse în teză în:

- Determinarea conținutului juridic și formularea noțiunii de *limite ale judecării cauzei* în procesul penal;
- dezvoltarea esenței și a conținutului limitelor judecării cauzei penale, în funcție de cercul persoanelor implicate în proces;
- determinarea și clasificarea categoriilor de persoane care nu au statut de inculpați în cauzele penale, dar ale căror acțiuni ilegale sunt legate de fapta incriminată a inculpatului, examinată în instanța de fond;
- identificarea condițiilor referitoare la modificarea învinuirii în instanța de fond;
- elaborarea criteriilor referitoare la recunoașterea învinuirii modificate ca agravând situația inculpatului sau încălcând dreptul acestuia la apărare;
- identificarea limitelor speciale ale judecării cauzei penale, stabilind cerințele specifice privind cadrul cercetării judecătorești, pronunțarea sentinței și modificarea învinuirii în instanță, în funcție de anumite categorii de cauze sau persoane;
- analiza limitelor judecării cauzelor penale prin prisma standardelor procesului echitabil;
- stabilirea limitelor admisibile pentru modificarea învinuirii în instanța de fond, în concordanță cu cerințele ce țin de limitele judecării cauzei penale;
- cercetarea practicii de aplicare a cerințelor legale referitoare la limitele judecării cauzei penale în spețe concrete și demonstrarea, în baza studiului empiric, a importanței pe care o are din perspectiva dreptului la apărare;
- analiza modului în care sunt aplicate limitele judecării în cadrul anumitor categorii de cauze.

Ipoteza de cercetare pornește de la faptul că reglementările actuale ale limitelor judecării cauzelor penale, în special în ceea ce privește modificarea învinuirii în instanța de fond, sunt insuficient dezvoltate și aplicarea lor în practică nu garantează întotdeauna respectarea drepturilor fundamentale ale inculpaților. Această lacună legislativă poate genera incertitudini și riscuri de abuz, influențând negativ corectitudinea procesului penal. Se presupune că o analiză detaliată a acestor limite, în corelație cu standardele internaționale, poate contribui la identificarea unor soluții pentru clarificarea și perfecționarea legislației procesual-penale, în scopul asigurării unui proces echitabil.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Teza de doctorat a fost elaborată utilizând un ansamblu de metode și procedee științifice, printre care: metoda istorică (pentru examinarea evoluției conceptului limitelor judecării cauzei pe parcursul diferitelor perioade de timp), metoda sistematică (pentru analiza simultană a limitelor judecării cauzei penale în instanța de fond și a modificării învinuirii, atât în sensul agravării, cât și al atenuării), metoda comparației (pentru identificarea diferențelor și asemănărilor între dispozițiile legale naționale și cele din alte state), metoda logică (pentru utilizarea raționamentului și aplicarea procedurilor analitice care au facilitat formularea concluziilor și propunerea recomandărilor), metoda textuală (pentru interpretarea gramaticală a termenilor și noțiunilor, în vederea înțelegerii corecte a sensului acestora), metoda analizei documentelor (pentru colectarea de date cantitative și calitative) și studiul de caz (pentru identificarea cazurilor relevante ce se intersectează cu tema lucrării).

Descrierea situației în domeniul de cercetare. Subiectul limitelor judecării cauzei penale a fost abordat de mai mulți teoreticieni, care au studiat această instituție în contextul său general, ca o condiție esențială a etapei judecării cauzei. Printre aceștia se numără autori consacrați din Republica Moldova, precum T. Vizdoaga, I. Dolea, D. Roman, T. Osoianu, Iu. Sedlețchi, M. Poalelungi și alții. În plus, diverse aspecte ale acestei teme au fost cercetate și de savanți din alte state, cum ar fi A. Crișu, T. Toader, Gh. Mateuț, M. Udrioiu, Gr. Theodoru, I. Neagu și alții din România, precum și G. Agheeva, S. Alekseev, M. Baglai, M. Bajanov, B. Bezlepkin, V. Daev, T. Dobrovoliskaya, M. Strogovici și alții din Federația Rusă.

Deși contribuțiile multor cercetători la studiul problemelor legate de limitele judecării cauzei în instanța de fond sunt de necontestat, în teoria procesului penal nu se regăsește o viziune unitară asupra noțiunii și conținutului juridic al instituției limitelor examinării cauzei penale în instanța de fond. Lucrările de specialitate dedicate acestui subiect nu abordează în detaliu particularitățile limitelor judecării în cadrul unor categorii specifice de dosare. Mai mult, această temă nu a fost suficient investigată din perspectiva standardelor internaționale ale unui proces echitabil, iar

analiza limitelor judecării cauzei penale nu a fost realizată în contextul dreptului procesual-penal comparat.

Această teză adaugă noi perspective la cercetările anterioare din domeniu, evidențiind tendințele și aspectele recente ale evoluției științei dreptului procesual penal, în concordanță cu etapele actuale de dezvoltare ale societății.

Noutatea științifică a cercetării constă în faptul că, deși limitele judecării cauzei reprezintă o garanție importantă a dreptului la un proces echitabil, există puține lucrări care să ofere o analiză detaliată și o viziune cuprinzătoare asupra esenței acestora. Prin urmare, pentru prima dată în doctrina națională, s-a realizat o cercetare fundamentală a esenței și conținutului limitelor judecării cauzei penale, identificându-se rolul și importanța acestei instituții în asigurarea drepturilor și intereselor persoanei în cadrul examinării cauzelor penale, inclusiv în corelație cu standardele internaționale ale unui proces echitabil.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Deși, instituția limitelor judecării cauzei penale, se confruntă des în practica judiciară națională, cât și în jurisprudența CtEDO, totuși, există relativ puține lucrări care ar fi efectuat o analiză amplă și multiaspectuală a esenței și naturii juridice a acesteia. Prezenta lucrare, dezvăluie natura juridică a limitei judecării cauzei, prezintă o abordare detaliată a conținutului său, prin prisma standardelor internaționale.

Rezultatele științifice vor contribui la îmbunătățirea Codului de procedură penală, iar recomandările practice, susținute de argumente în cadrul lucrării, vor fi utile avocaților, judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală, pentru o aplicare corectă și uniformă a practicii judiciare. De asemenea, conținutul tezei de doctorat poate fi valorificat în cadrul procesului educațional, atât în formarea inițială, cât și în cea continuă a profesioniștilor din domeniu.

Prin urmare, raționamentele prenotate, confirmă că tema abordată este una importantă, rămânând a fi una actuală, context în care prezintă interes atât teoretic, cât și practic.

Sumarul capitolelor tezei. Conținutul de bază al tezei de doctorat este expus în patru capitole.

În **Introducere** este formulată actualitatea și importanța temei abordate, scopul general al lucrării, obiectivele cercetării, este determinată ipoteza de cercetare, relevat suportul metodologic și teoretico-științific, noutatea și originalitatea științifică, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării.

Capitolul 1, intitulat **Analiza situației în domeniul limitelor judecării cauzei penale**, conține o analiză a materialelor științifice la tema tezei de doctorat realizate în Republica Moldova și România, precum și în alte state, precum Federația Rusă. Astfel, sunt cercetate lucrările și ideile

generale a mai multor savanți notorii care au demonstrat și continuă să demonstreze, un anumit interes științific față de instituția limitei judecării cauzei. În acest sens, au fost expuse lucrărilor următorilor autori: T. Vizdoaga, I. Dolea, D. Roman, T. Osoianu, Iu. Sedlețchi, M. Poalelungi ș.a. din Republica Moldova. De asemenea, diverse aspecte ale acestui subiect au fost investigate și de către următorii savanți: A. Crișu, T. Toader, Gh. Mateuț, M. Udriou, Gr. Theodoru, I. Neagu ș.a. din România; G. Agheeva, S. Alekseev, M. Baglai, M. Bajanov, B. Bezlepchin, V. Daev, T. Dobrovoliskaya, M. Strogovici ș.a. din Federația Rusă.

Urmare a identificării situației în domeniul limitelor judecării cauzei penale, a fost stabilit gradul de investigație a temei, identificate obiectivele cercetării, precum și a fost formulată problema științifică, prin demersul științific inițiat.

În Capitolul 2, intitulat ***Considerații generale privind conceptul limitelor judecării cauzei penale***, sunt incluse: 2.1. Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei penale; 2.2. Limitele judecării cauzei penale în raport cu standardele europene ale unui proces echitabil; 2.3. Concluzii la Capitolul 2.

S-a subliniat conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei penale, evidențiindu-se faptul că examinarea cauzelor penale în instanța de fond se desfășoară strict în conformitate cu limitele stabilite de legea procesual-penală.

S-a concluzionat că normele procesual-penale trebuie să reglementeze statutul procesual al părților implicate în proces, iar în faza de judecată, aceste drepturi sunt garantate prin limitele judecării cauzei penale.

În raport cu standardele europene ale unui proces echitabil, s-a constatat că legislația procesual-penală, ca un atribut al statului de drept, trebuie să vizeze nu doar protejarea drepturilor persoanelor vătămate de infracțiuni, ci și apărarea persoanelor urmărite penal împotriva tragerii la răspundere sau condamnării ilegale sau nejustificate, precum și prevenirea abuzurilor din partea autorităților judiciare și a celor responsabili pentru administrarea justiției.

În jurisprudența CtEDO, s-a subliniat importanța limitelor judecării cauzei, în special în contextul schimbării încadrării juridice a faptei. Astfel, instanțele europene recunosc acuzatului dreptul nu doar de a fi informat cu privire la faptele materiale care constituie acuzația, dar și de a fi notificat detaliat despre încadrarea juridică a acestora, având, în plus, dreptul de a-și exercita apărarea în fața modificărilor aduse acuzației.

În Capitolul 3, intitulat ***Limitele judecării cauzei penale după cercul de persoane***, cu referire în special la: 3.1. Limitele judecării cauzei penale privitor la persoana pusă sub învinuire; 3.2. Limitele judecării cauzei penale în raport cu garanțiile procesual-penale ale coparticipanților

și altor persoane implicate în comiterea infracțiunii care nu au calitatea de inculpat în cauza penală;

3.3. Concluzii la Capitolul 3.

Reglementarea dreptului persoanei acuzate de a cunoaște natura faptei de care este acuzată și motivele acuzației, precum și dreptul său la apărare, evidențiază importanța fundamentală a acestor drepturi într-un proces penal echitabil, într-o societate democratică. Exercițarea acestor drepturi presupune aplicarea unor garanții specifice, având în vedere că, într-o abordare largă, ele includ un întreg set de drepturi și reguli procesuale care permit persoanei acuzate să se apere împotriva acuzațiilor, să conteste învinuirile și să demonstreze nevinovăția sa.

În Capitolul 4, intitulat ***Limitele judecării cauzei după conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu***, se abordează în special: 4.1. Noțiunea, structura și conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu; 4.2. Caracteristica, conceptul și particularitățile limitelor modificării învinuirii în instanța de judecată; 4.2.1. Neagravarea situației inculpatului – condiție inerentă a modificării învinuirii în instanța de judecată; 4.2.2. Neadmiterea lezării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță; 4.3. Particularitățile limitelor judecării cauzei pe anumite categorii de cauze; 4.4. Concluzii la Capitolul 4.

Determinarea cu exactitate a momentului în care se poate considera că există o „acuzație în materie penală” are o importanță deosebită, deoarece, din acel punct, se garantează drepturile prevăzute de art. 6 din CEDO. Termenul de „învinuire” în sens restrâns include trei elemente esențiale: 1) circumstanțele de fapt (descrierea infracțiunii comise); 2) formularea juridică a acuzației; 3) încadrarea juridică (precizarea articolului, alineatului sau punctului din norma penală care stabilește răspunderea pentru fapta respectivă). Aceste trei componente trebuie să reflecte, în mod consecutiv, esența faptei incriminate unei persoane anume.

Învinuirea formulată în ordonanța de punere sub învinuire poate suferi modificări atât în faza de urmărire penală, cât și în cadrul fazelor judiciare. Legea procesual-penală se fundamentează pe principiul variabilității învinuirii, stabilind cerințe și limite clare pentru modificarea acesteia, precum și o ordine procesuală bine reglementată. Astfel, în faza urmăririi penale, legea permite modificarea învinuirii, cu respectarea ordinii procesuale specifice, în timp ce în etapele judiciare, și mai ales în cadrul examinării cauzei penale de către instanța de fond, modificarea învinuirii este permisă doar în condițiile prevăzute expres de lege și în limitele stricte stabilite.

Agravarea situației învinuitului (ca o condiție derivată din prevederile normelor de drept penal) apare doar în cazul în care modificările aduse semnelor de fapt și juridice, precum și încadrării infracțiunii, conduc la consecințe juridico-penale mult mai grave decât cele prevăzute de învinuirea inițială. În același timp, cerința inadmisibilității încălcării dreptului la apărare (ca

normă procesual-penală) nu este respectată atunci când, în urma modificării semnelor juridice și de fapt, învinuitul este privat de mijloacele de apărare prevăzute de legea procesual-penală.

Concluziile generale și recomandările reflectă principalele rezultate științifice obținute în urma cercetărilor realizate asupra limitelor judecării cauzei în cadrul procedurii penale naționale. Acestea sintetizează descoperirile cheie și propun soluții pentru îmbunătățirea reglementărilor și practicii judiciare în acest domeniu.

1. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL LIMITELOR JUDECĂRII CAUZEI PENALE

1.1. Analiza lucrărilor din domeniul limitelor judecării cauzei penale publicate în Republica Moldova.

Deși subiectul limitelor judecării cauzei penale a fost abordat tangențial în literatura de specialitate din Republica Moldova, am reușit totuși să identificăm o serie de lucrări relevante la această temă. În continuare, vom prezenta o analiză succintă a câtorva lucrări semnate de autori din țara noastră, care aduc contribuții importante în domeniu.

Prima lucrare pe care o subliniem este *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ (2020)*³ semnată de profesorul *I. Dolea*. Aici autorul, ne focusează atenția, în primul rând, asupra faptului că instanța de judecată, nu are dreptul, din inițiativa sa proprie, să pronunțe o sentință de condamnare, unde va figura un alt articol din Codul penal, decât cel indicat în rechizitoriu, care ar agrava situația persoanei.

În opinia profesorului *I. Dolea*, o agravare a situației inculpatului se va considera „nu doar atunci când în sentință va fi menționat un alt articol din Codul penal cu o sancțiune mai aspră”.⁴ Referindu-se la practica judiciară în materia limitelor judecării cauzei penale, autorul *I. Dolea* susține că aceasta va fi și în situația când „instanța va recunoaște circumstanțele agravante, dacă acestea nu au fost recunoscute în rechizitoriu”.⁵

La fel, instanța nu poate modifica încadrarea juridică a faptei într-un alt alineat mai avansat din același articol al Codului penal. De asemenea, declară autorul, „instanța nu va putea neglija, în sentință, unele circumstanțe atenuante, dacă acestea au fost menționate în rechizitoriu”.⁶ Consecvent cu aceasta, se menționează că „pot exista și alte situații când partea apărării va considera că încercarea instanței de a interveni în chestiuni de fapt și de drept, așa cum a fost constatată în rechizitoriu, este o agravare a situației inculpatului. Acest viciu poate fi menționat în apelul părții apărării”.⁷

În aceeași lucrare, savantul *I. Dolea* vine cu următoarea remarcă „art. 325 Cod de procedură penală al Republicii Moldova nu limitează în mod absolut dreptul instanței de a interveni în situația de fapt și de drept și a o modifica în momentul când pronunță sentința”.⁸

---

³ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ediția a 2-a*. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2020.

⁴ *Ibidem*, p. 918.

⁵ *Ibidem*, p. 918.

⁶ *Ibidem*, p. 918.

⁷ *Ibidem*, p. 918.

⁸ *Ibidem*, p. 918.

Prin urmare, susține autorul, „în urma examinării cauzei, instanța poate recunoaște că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai ușoară decât cea menționată în rechizitoriu, poate recunoaște unele circumstanțe atenuante, chiar dacă nu au fost menționate, poate stabili că există cauze care înlătură caracterul penal al faptei, poate libera de răspundere penală sau de pedeapsă penală”.⁹ În cazul de față, susține autorul *I. Dolea*, este aplicat „raționamentul *a fortiori* – odată ce instanța poate pronunța o sentință de achitare cu atât mai mult este admis ca instanța să nu fie legată de constatările din rechizitoriu.”¹⁰

Într-o altă cercetare, *Drepturile persoanei în probatoriul penal. Conceptul promovării elementului privat (2009)*¹¹, realizată de profesorul *I. Dolea*, care argumentează că, „victima infracțiunii, precum și persoana acuzată, dispun de aceleași drepturi în procesul penal și solicită o protejare efectivă a drepturilor lor din partea statului”.¹²

În același timp, declară *I. Dolea*, „...în conținutul acestor drepturi există o deosebire esențială”. În viziunea autorului, „...pentru învinuit, pericolul de încălcare a drepturilor din partea organelor statului se manifestă în acuzarea nejustificată, abuzuri, care pun în pericol cinstea, demnitatea, libertatea, proprietatea acestuia. Pentru victimă, pericolul poate surveni atât de la făptuitor, cât și din partea organelor statului, prin inactivitate, inacțiune, absență, pasivitate”. Destinația, scopul drepturilor procesuale ale învinuitului, după *I. Dolea*, constă în „ocrotirea lui de o învinuire neîntemeiată sau în ocrotirea lui de aplicarea abuzivă a unor constrângeri procesuale. Aici se regăsește și constatarea că învinuitul tinde, în toate cazurile, spre excluderea sa din proces, iar victima infracțiunii se situează pe o altă poziție procesuală, fiind interesată în pornirea procesului, descoperirea infracțiunii etc”¹³.

Recunoașterea persoanei ca parte vătămată, purtând un caracter procesual, acordă persoanei posibilitatea, de a participa în cadrul unui procesul penal ca un potențial beneficiar de anumite drepturi procesuale.

În același context, este relevantă constatarea profesorului *I. Dolea* conform căreia „principiul disponibilității a stat la originile acuzării penale”. Pe parcurs, declară el, „statul s-a implicat în această activitate pentru a asigura, prin intermediul organelor sale, o reacție promptă împotriva fenomenului infracțional. Din momentul din care infracțiunea capătă statut de pericol social, principiul oficialității își lărgeste sfera sa de aplicabilitate. Ținând cont de faptul că infracțiunea

---

⁹ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ*. Op.cit., p. 918.

¹⁰ *Ibidem*, p. 918.

¹¹ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2009.

¹² *Ibidem*, p. 243.

¹³ *Ibidem*, p. 244.

cauzează prejudiciu, în mai multe cazuri, unei persoane concrete, principiul disponibilității este viabil pentru procedura penală alături de cel al oficialității.”¹⁴ În funcție de caz, menționează *I. Dolea*, „principiul disponibilității poate governa asupra principiului oficialității”.

Un alt studiu relevant pe aceleași teme ale limitelor judecării cauzei penale poate fi considerat cel al autorilor *E. Covalenco* și *I. Dolea*, intitulat *Cercetarea judecătorească*, publicat în *Manualul judecătorului pentru cauze penale. / M. Poalelungi, I. Dolea, T. Vizdoagă (2013)*¹⁵. În viziunea autorilor, limitele judecării cauzei penale au răspândire pe întreaga ei durată. Acest lucru este dedus de către ei din faptul că „normele procesual-penale care le instituie se referă la condițiile generale ale judecării cauzei”. Or, declară *I. Dolea* și *E. Covalenco*, faptul că, judecarea cauzelor penale în instanța de fond, unde este examinată chestiunea cu privire la vinovăția inculpatului, include atât partea pregătitoare a ședinței de judecată, cercetarea judecătorească, dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului precum și darea sentinței. Astfel, de remarcat că, în cadrul părții pregătitoare președintele ședinței, efectuează un spectru larg de acțiuni procesuale ce trebuie să se încadreze cu strictețe în limitele judecării cauzei, și anume: anunță ce dosar se va examina, stabilește identitatea inculpatului și clarifică dacă acestuia i s-a înmânat copia de pe rechizitoriu etc.

Concomitent, acești autori ne atrag atenția la faptul că, „cercetarea judecătorească se declanșează cu darea citirii de către procuror a acușării formulate. Respectiv, ne atenționează că, instanța de judecată stabilește chiar de la început în ce limite urmează să se desfășoare judecarea cauzei. Instanța trece la examinarea probelor și a tuturor materialelor cauzei după clarificarea, pentru sine și pentru participanții la proces, cine este inculpat și care este învinuirea care i se aduce. Toate probele din dosar sunt examinate de către instanță doar în privința inculpaților și doar în privința acușărilor care li se aduc care sunt specificate în rechizitoriu.”¹⁶

La fel, autorii pun accent pe faptul că „cercetarea judecătorească fiind etapa centrală a procesului penal, are ca sarcină examinarea întregului material probator administrat. Participând în cadrul cercetării judecătorești instanța nu este limitată în utilizarea procedurilor probatorii.”¹⁷

---

¹⁴ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 260.

¹⁵ COVALENCO, E., DOLEA, I., *Cercetarea judecătorească*. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale. / Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău : Î.S.F.E. – P „Tipografia Centrală”, 2013.*

¹⁶ *Ibidem*, p. 288.

¹⁷ *Ibidem*, p. 288.

La tema studiului nostru se referă și secțiunea *Modificarea acușării în ședința de judecată*, din lucrarea de specialitate *Manualul judecătorului pentru cauze penale / Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T.*, elaborată de cercetătorii *I. Serbinov și T. Vizdoagă*.(2013)¹⁸

În textul studiului, autorii menționează „reglementarea dreptului de a cunoaște natura faptei ce i se reține în sarcină și motivele acușăției aduse și, în legătură cu aceasta și dreptul la apărare, pune în evidență importanța deosebită pe care o are acesta în cadrul unui proces echitabil, specific oricărei societăți democratice.”¹⁹

Realizarea acestor drepturi, în opinia lui *I. Serbinov și T. Vizdoagă* comportă „exercitarea mai multor garanții specifice unei persoane acușate de săvârșirea unei fapte penale având în vedere că, într-o accepție largă, acestea cuprind totalitatea drepturilor și regulilor procesuale care oferă posibilitatea persoanei de a se apăra împotriva acușățiilor ce i se aduc, de a contesta învinuirile, de a scoate la iveală nevinovăția sa etc.”²⁰

Aceiași autori susțin că „modificarea acușării în ședința de judecată în sensul agravării ei se poate face numai de către acuzatorul de stat în condițiile și conform procedurii stabilite în art. 326 Cod de procedură penală, ei desprinzând trei modalități de modificare a învinuirii în sensul agravării ei”²¹.

Prima modalitate identificată de *I. Serbinov și T. Vizdoagă* este cea din alin. (1) al art. 326 Cod de procedură penală. Aici, autorii remarcă „procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, aducând la cunoștința inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după care judecarea cauzei penale continuă”²².

În continuare, autorii *I. Serbinov și T. Vizdoagă* analizează următoarele două modalități de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului, prevăzute la alin. (2) al aceluiași articol. Cea de-a doua modalitate, în opinia lor, „se referă la situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune sau au apărut circumstanțe noi cfare

---

¹⁸ SERBINOV, I., VIZDOAGĂ, T. Modificarea acușării în ședința de judecată. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* / Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău : Î.S.F.E. – P „Tipografia Centrală”, 2013.

¹⁹ *Ibidem*, p. 309.

²⁰ *Ibidem*, p. 309.

²¹ *Ibidem*, p. 309.

²² *Ibidem*, p. 312.

vor influența încadrarea juridică a învinuirii aduse lui. În acest caz instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune, formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. Autorii reține atenția asupra posibilității restituirii dosarului cauzei penale, însă fără rechizitoriu și fără procesul-verbal al ședinței de judecată și anexele la el”²³.

Referindu-se la ultima, cea de-a treia modalitate de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului, *I. Serbinov* și *T. Vizdoagă* au în vedere situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că „fapta imputată a fost comisă în participație cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală. De această dată instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit la art. 287 Cod de procedură penală, pentru formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În acest caz, autorii ne atenționează asupra faptului că instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu”²⁴.

Aceiași autori menționează și următorul fapt că „în ambele cazuri, materialele noi, dobândite în cadrul urmăririi penale, se aduc la cunoștința inculpatului, apărătorului acestuia și celorlalți participanți interesați, în condițiile prevederilor art. 293 și 294 din Codul de procedură penală, apoi cauza se prezintă în instanța respectivă pentru continuarea judecării”²⁵.

Cercetătorii *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc*, în lucrarea *Urmărirea penală. Curs universitar (2021)*²⁶ au abordat anumite momente relevante în materia limitelor judecării cauzelor penale. În lucrarea de referință, autorii subliniază că „poate fi admisă disjungerea și în cazul în care nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire. Această situație apare în cazul când infracțiunea este comisă în participație, iar unii din subiecții activi ai infracțiunii nu au putut fi identificați. Atunci, în opinia lor, în privința făptuitorilor cauza va fi expediată pentru soluționarea în fond, iar în privința persoanelor neidentificate cauza penală va fi disjunsă”²⁷.

Tot *T. Osoianu* și *D. Ostavciuc* opinează că „disjungerea cauzei penale poate fi dispusă și în cazul de refuz de extrădare a persoanei de către un stat străin. Disjungerea în cazul vizat poate avea loc cu condiția că fapta penală a fost comisă prin participație, iar în privința unei persoane s-a refuzat lipsirea ei de imunitate, pe care o are potriuit funcției sale, ori în cazul când un stat străin

---

²³SERBINOV, I., VIZDOAGĂ, T. Modificarea acuzării în ședința de judecată. Op.cit., p. 312.

²⁴ *Ibidem*, p. 313.

²⁵ *Ibidem*, p. 313.

²⁶ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar*. Chișinău: Ed: Cartea Militară. 2021.

²⁷ *Ibidem*, p. 335.

a refuzat extrădarea. În privința celorlalți învinuiți, susțin autorii, cauza va fi expediată în judecată, iar în privința persoanelor discutate cauza penală se va disjunge”²⁸.

Continuăm cu autoreferatul tezei de doctor în drept *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective* (2002), de către cercetătoarea T. Vizdoagă. O consemnare importantă a autoarei T. Vizdoagă ține de identificarea, în conținutul termenului de *acuzare*, a patru componente semantice. Primul component reflectă „activitatea organului sau a subiectului acuzator, care demască o anumită persoană în săvârșirea infracțiunii; al doilea redă activitatea acuzatorului în calitate sa de parte; al treilea indică obiectul acuzării și cel de-al patrulea sens este legat de denumirea procurorului ca parte a acuzării în judecată. Primele două sensuri se referă la exercitarea funcției de *acuzare*”²⁹.

De asemenea, în opinia autoarei T. Vizdoagă, *acuzarea* cuprinde: „a) „descrierea în actele procesuale a acțiunii (inacțiunii) ilicite, incriminate unei persoane concrete; b) activitatea procesuală a organelor și a persoanelor autorizate cu acest drept în scopul demascării vinovatului de săvârșirea infracțiunii și condamnarea lui”³⁰.

Tot cercetătoarea T. Vizdoagă se expune și în privința faptului că „*acuzarea* trebuie distinsă în sens material (substanțial) și în sens procesual. Sensul material (substanțial) al *acuzării* cuprinde totalitatea faptelor social-periculoase și ilicite, stabilite în cauză și incriminate potrivit legii penale, pentru care persoana este condamnată, iar sensul procesual – activitatea legală a organelor și persoanelor competente în vederea demascării făptuitorului în săvârșirea faptei incriminate și argumentării răspunderii penale în scopul condamnării lui”³¹.

Deși ține de domeniul dreptului material, lucrarea realizată de autorii S. Botnaru, A. Șavga, Vl. Grosu, M. Grama, cu titlul *Drept penal. Partea generală. Volumul I (2005)*³², a fost și ea relevantă pentru cercetarea efectuată. Autorii, făcând referire „la disjungerea cauzei penale în privința persoanei care a săvârșit o faptă prejudiciabilă interzisă de legea penală în stare de iresponsabilitate sau care s-a îmbolnăvit de o boală psihică după săvârșirea infracțiunii, autorii ne atenționează în privința faptului că aceste măsuri nu pot fi impuse în mod arbitrar oricărei persoane, ci în anumite condiții: în primul rând, persoana să fi comis o faptă prevăzută de legea penală, iar în al doilea rând, să facă parte din una dintre următoarele categorii de persoane: 1) persoane recunoscute iresponsabile, care, la momentul faptei, erau incapabile să-și dea seama de

---

²⁸ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar*. Op.cit., p. 335.

²⁹ VIZDOAGĂ, T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective*. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2002, p. 4.

³⁰ *Ibidem*, p. 4.

³¹ *Ibidem*, p. 4.

³² BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. partea generală. Volumul I*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005.

faptele lor și/sau să le dirijeze; 2) persoane devenite iresponsabile până la pronunțarea sentinței sau în timpul executării pedepsei. Cu alte cuvinte, autorii susțin că se au în vedere persoanele care la momentul faptei erau responsabile, dar care mai apoi, pe parcursul procesului penal, până la emiterea sentinței sau în timpul executării pedepsei, au devenit iresponsabile, ceea ce face imposibil fixarea unei pedepse sau executarea acesteia”³³.

În șirul cercetărilor dedicate limitelor judecării cauzelor penale se regăsesc și autorii *I. Serbinov, E. Catana, Em. Chirtoacă* cu lucrarea *Ghidul acuzatorului de stat* (2005)³⁴. Aici, cercetătorii menționează că la ora actuală, „procesul judiciar penal servește drept garanție pentru stabilirea adevărului, datorită principiului contradictorialității, adică al confruntării a două părți opuse prin polemică, argumente când fiecare circumstanță se examinează, iar fiecare probă se verifică atât prin prisma acuzării, cât și a apărării”³⁵.

În opinia autorilor, „reprezentarea învinuirii în instanțele judecătorești constituie o atribuție constituțională a procurorilor. Această activitatea urmează a fi desfășurată la un înalt nivel profesional, contribuind real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului de atentatele criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie condamnată”³⁶.

Făcând referire la deosebirea dintre modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei prevăzută în alin. (1) și (2) ale art. 326 din CPP RM, autorii , consemnează faptul că „în cazul aliniatului (1) probele cercetate în ședință dovedesc incontestabil că acțiunile inculpatului deja incriminate constituie o infracțiune mai gravă, inculpatului i se prezintă o nouă învinuire, dar nu se audiază din nou, fiindcă modificarea învinuirii rezultă din probele deja cercetate în cadrul ședinței de judecată, iar în cazul aliniatului (2) inculpatul a săvârșit o infracțiune omogenă, necercetată în cadrul urmăririi penale, și care influențează încadrarea juridică a învinuirii aduse lui”³⁷.

De asemenea, autorii susțin că „ordonanța de modificare a acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei în cazul alin. (2) cuprinde învinuirea adusă anterior plus învinuirea pe episodul nou cercetat după luarea dosarului din judecată cu indicarea încadrării acțiunilor inculpatului în urma cercetării altei infracțiuni săvârșite de el. Nu se întocmește rechizitoriu. La demersul

---

³³ BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. partea generală*. Op.cit., p. 532.

³⁴ SERBINOV, I., CATANA, E., CHIRTOACĂ, E. ș.a. *Ghidul acuzatorului de stat*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005.

³⁵ *Ibidem*, p. 11.

³⁶ *Ibidem*, p. 11.

³⁷ *Ibidem*, p. 39 – 40.

procurorului termenul stabilit în art. 326 alin. (2) Cod de procedură penală poate fi prelungit de instanță până la 2 luni, la expirarea căruia cauza, în mod obligatoriu, se trimite instanței pentru continuarea judecării”³⁸.

O altă lucrare remarcată este denumită *Drept procesual penal*, realizată de cercetătorii I. Dolea, D. Roman, Iu. Sedlețchi, T. Vizdoagă, v. Rotaru, A. Cerbu, S. Ursu (2009).³⁹

Analizând cercetarea judecătorească, remarcă autorii că, numită și anchetă judecătorească „este cea mai importantă și mai complexă parte a judecării în fond, de buna ei desfășurare deprinzând în mare măsură stabilirea adevărului în cauză. Anume aici se manifestă în toată amploarea principiul contradictorialității procesului penal, în care dovedirea acuzării se pune exclusiv în sarcina acuzatorului de stat.”⁴⁰

Mai evidențiază că „obiectul cercetării cuprinde examinarea probelor atât în acuzare, cât și în apărare, precum și a celor care agravează sau atenuează răspunderea inculpatului. Obiectul cercetării judecătorești întotdeauna este determinat de concluziile de învinuire”⁴¹, precum și că obiectul cercetării este chiar acuzarea în legătură cu care se efectuează judecata.

Totodată, evidențiază autorii că „cercetarea judecătorească se desfășoară doar în privința persoanelor învinuite și în limitele acuzării înaintate. Nu este întâmplător cercetarea judecătorească începe cu citirea concluziilor de învinuire (rechizitoriu).”⁴² Astfel, „formularea învinuirii în dispozitivul rechizitoriului constă în descrierea succintă a faptei penale (laturii obiective) cu dispoziția de învinuire a făptuitorului în comiterea infracțiunii/infracțiunilor prevăzute de articolul, alineatul și punctul articolului din Partea specială a Codului penal”⁴³.

Se afirmă, prin urmare, că „obiectul cercetării judecătorești îl constituie acuzarea. Întrucât obiectul inevitabil determină caracterul scopurilor, prin urmare, drept scop al cercetării judecătorești trebuie considerată cercetarea acuzării printr-o verificare sub toate aspectele, completă și obiectivă, a tuturor probelor prin care ea este confirmată”⁴⁴.

O altă cercetare este realizată de cercetătoarele T. Vizdoagă și A. Eșanu, denumită *Dreptul apărării de a solicita explicarea învinuirii (acuzării) la faza urmăririi penale (2021)*⁴⁵, unde se

³⁸ SERBINOV, I., CATANA, E., CHIRTOACĂ, E. ș.a. *Ghidul acuzatorului de stat*. Op.cit., p. 39 - 40.

³⁹ DOLEA, I., ROMAN, D., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal, Ediția a III-a, revizuită și completată*. Chișinău: Ed. Cartea juridică, F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2009.

⁴⁰ DOLEA, I., ROMAN, D., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal, Ediția a III-a, revizuită și completată*. Op.cit., p. 550.

⁴¹ *Ibidem*, p. 551.

⁴² *Ibidem*, p. 551

⁴³ *Ibidem*, p. 484.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 552.

⁴⁵ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. *Dreptul apărării de a solicita explicarea învinuirii (acuzării) la faza urmăririi penale*. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 4 (59), pp. 7 – 14. [online] [accesat 02.03.2023]. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/22/7-14_22.pdf.

vine cu argumente pertinente pentru a anihila practica vicioasă a procurorilor de a desconsidera importanța predictibilității învinuirii în vederea asigurării dreptului la apărare, deopotrivă evitarea condamnării Republicii Moldova de către CtEDO pentru încălcarea art. 6 par. 3 din Convenție.

În opinia *T. Vizdoagă* și *A. Eșanu* „datorită acuzării aduse din timp, inculpatul conștientizează esența și gravitatea acesteia, întreprinde măsurile pe care le consideră necesare pentru dezmințirea acuzării pe care o consideră neîntemeiată, pentru asigurarea inviolabilității sale și a apărării drepturilor personale și patrimoniale, de care dispune conform legislației în vigoare”⁴⁶.

Astfel, remarcă cercetătoarele că „art. 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu numai cu privire la „cauza” acuzației, adică faptele materiale de care este învinuit și pe care se bazează acuzația, dar și la „natura” acuzației, adică încadrarea juridică a faptelor în cauză. Cu toate acestea, informațiile nu trebuie să releve neapărat probele pe care se bazează acuzația. Obligația de informare a acuzatului revine în întregime acuzării și nu poate fi respectată pasiv, prin furnizarea unor informații fără avertizarea apărării. Informația trebuie să fie primită efectiv de acuzat, nu este suficientă o prezumție legală de primire”⁴⁷.

Subsecvent, se conchide că „acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu cauza acesteia și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații”⁴⁸.

În opinia autoarelor „conținutul învinuirii include circumstanțele reale, imputate la urmărirea penală și examinate în ședința de judecată, datorită cărora acuzatorul ia parte la proces, reprezentând în temeiul art. 320 din Codul de procedură penală acuzarea de stat, și pe care destul de des le contestă învinuitul și apărătorul său. Conținutul acuzării stă la baza sentinței judecătorești și a hotărârilor ulterioare în cauză. În conținut se regăsesc particularitățile fiecărei fapte prejudiciabile luate aparte drept infracțiune concretă, care reflectă semnele obiective și subiective ale infracțiunii, formulate în anumite acte procedurale privind cauza penală. Toate acestea asigură caracterul individual al răspunderii penale a fiecărui învinuit. Totodată, aria faptelor ce constituie componența de infracțiune, reținută în sarcina învinuitului, pe măsura adunării probelor, a verificării și aprecierii lor, poate varia fie spre amplificarea, fie spre reducerea acuzării”⁴⁹.

Prin urmare, indică asupra faptului că „în cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze poziția persoanei acuzate, modificările

---

⁴⁶ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Dreptul apărării de a solicita explicare învinuirii (acuzării) la faza urmăririi penale. Op.cit., p. 8.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 9.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 9.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 9-10.

trebuie să i se comunice obligatoriu persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp, pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare, cerință pe care o deducem din dispoziția art. 283 din Codul de procedură penală.”⁵⁰

Astfel, se notează că „în cazul în care procurorul decide asupra amplificării acușării, apărării trebuie să i se ofere timp pentru pregătirea apărării sale, după o informare completă asupra extinderii acușăției asupra unor noi circumstanțe și/sau asupra încadrării juridice suplimentare reținute în sarcina învinutului. De aceea, practica unor procurori de a emite o ordonanță de completare a acușării prin extinderea încadrării juridice la noi fapte prejudiciabile, cu dispunerea imediată a terminării urmăririi penale, după aducerea la cunoștință a acestei ordonanțe, reprezintă o încălcare flagrantă a dreptului la apărare, constituind premisa condamnării Republicii Moldova de către instanța de contencios european în legătură cu violarea art. 6 din Convenția Europeană”⁵¹.

O altă lucrare semnificativă este realizată la fel de cercetătoarele *T. Vizdoagă* și *A. Eșanu*, este intitulată *Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual (2016)*⁵², în care se evidențiază că potrivit art. 325 CPP RM, „se admite modificarea învinuirii în instanța de judecată dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare. În același timp, modificarea învinuirii este posibilă și în sensul agravării situației inculpatului, în condițiile prescrise de art. 326 CPP RM. Astfel, instanța în nici un caz nu va putea depăși limitele învinuirii formulate de acuzatorul de stat. Reglementările enunțate oferă inculpatului o anumită siguranță, precum și îi permite să-și pregătească efectiv și pe măsură apărarea. ură apărarea. Încadrarea juridică a faptei constituie stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale și, totodată, a felului și limitelor pedepsei ce urmează a fi aplicată. Anume din aceste rațiuni legiuitorul a prevăzut cu maximă prudență condițiile a căror îndeplinire constituie garanția dreptului la apărare, dar și chezașia soluționării corecte a cauzei deferite justiției”⁵³.

Prin demersul științific realizat, autoarele, vin să identifice și să soluționeze probleme legate de reîncadrarea juridică a faptei în sensul atenuării ei, în special, care „sunt limitele intervenției

---

⁵⁰ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Dreptul apărării de a solicita explicare învinuirii (acușării) la faza urmăririi penale. Op.cit., p. 10.

⁵¹ *Ibidem*, p.10.

⁵² VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2016, nr. 1 (36). [online] [accesat 03.03.2023]. Disponibil:

https://www.inj.md/sites/default/files/17/22_28_Reincadrarea%20juridica%20a%20faptei%20inculpatului%20in%20sensul%20atenuarii_probleme%20de%20drept%20penal%20material%20si%20processual.pdf.

⁵³ *Ibidem*, p. 23.

instanței de judecată pentru a da o altă apreciere juridică a circumstanțelor de fapt invocate în actul de învinuire”⁵⁴.

Remarcă că „prin operarea în textul de lege de la alin. (2) art.325 CPP RM cu conjuncția „și”, reîncadrarea juridică a faptei imputate inculpatului este posibilă doar în cazul respectării cumulative a două condiții: 1) să nu se agraveze situația inculpatului; 2) să nu se lezeze dreptul la apărare al inculpatului”⁵⁵.

Astfel, s-a ajuns la concluzia că „instanțele de judecată respectă condiția neagravării situației inculpatului la reîncadrarea juridică a faptei, însă nu în toate cazurile ele țin cont și de cealaltă cerință impusă de legiuitor, cea potrivit căreia noua încadrare juridică nu trebuie să-i lezeze acuzatului dreptul la apărare”⁵⁶.

De astfel, se evidențiază că „ori de câte ori instanța de judecată adoptă o nouă soluție de încadrare, care nu este adusă la cunoștința inculpatului decât doar după deliberare, se lezează dreptul inculpatului la apărare. Din rațiunea lucrurilor deducem că, deși schimbarea încadrării juridice de către instanța de fond (încadrare care nu a constituit obiect al cercetării judecătorești) îl privează pe inculpat să-și exercite dreptul la apărare, echitatea procedurii este restabilită prin efectul exercitării căilor de atac”⁵⁷.

Mai mult, s-a concluzionat că „cerința informării cu privire la natura acuzației în sensul art.6 §3 lit.a) din Convenție vizează nu numai temeiul juridic al acuzației (componenta infracțiunii), dar și contribuția acuzatului la comiterea faptei imputate, cu desemnarea concretă a rolului său juridic: de autor, de organizator, de instigator sau de complice la infracțiune”⁵⁸.

În altă ordine de idei, remarcă cercetătoarele că „previziunea inculpatului privind schimbarea încadrării juridice a faptei în timpul deliberării, chiar și în cazul anticipării naturii noii încadrări, nu validează exercitarea dreptului la apărare în mod concret, efectiv și în timp util”⁵⁹.

În asemenea caz „instanța trebuie să se pronunțe efectiv înaintea finalizării dezbaterilor judiciare asupra noii încadrări juridice, pentru ca părțile să poată pune concluzii pe latura penală a cauzei. Or, practica de a se pronunța pe schimbarea de încadrare juridică doar odată cu soluționarea cauzei penale privează procurorul, inculpatul și apărătorul acestuia de posibilitatea de a prezenta concluzii alternative, în dezbaterile judiciare, în raport de posibila admitere sau, după caz,

---

⁵⁴ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual. Op.cit., p. 23.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 23.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 23.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 24.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 26.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 26.

respingere a noii încadrări juridice. În aceste condiții, concluziile își pierd caracterul concret, neputând ajuta instanța la soluționarea cauzei penale”⁶⁰.

Prin urmare, pentru a asigura realizarea în bune condiții a dreptului la apărare în raport cu noua încadrare juridică, autoarele *T. Vizdoagă* și *A. Eșanu*, consideră „oportună adoptarea de către instanța de judecată a unei încheieri de modificare a învinuirii în sensul atenuării”⁶¹.

Apreciem adecvat semnificația și importanța lucrării *Modificarea învinuirii în faza judecării cauzei penale (2011)*⁶², notată de autoarea *T. Vizdoagă*, care remarcă că „învinuirea (acuzarea) presupune, întâi de toate, o anumită activitate. Din punct de vedere etimologic, a acuza înseamnă a întreprinde anumite acțiuni privind o persoană, a-i dovedi vinovăția în încălcarea normelor de comportament, a o demasca într-o faptă ilegală reprobatoare. Întrucât în procedura penală este vorba doar despre o modalitate a faptelor antisociale – despre infracțiuni, prin acuza se desemnează activitatea procesuală strict reglementată de lege în scopul demascării făptuitorului”⁶³.

În context, evidențiază că „doctrina și jurisprudența includ în termenul învinuire (acuzare) patru componente semantice înserate în activitatea organului sau a subiectului acuzator, care demască o anumită persoană în săvârșirea infracțiunii; în activitatea acuzatorului care pledează în instanță în calitate de parte; în obiectul acuzării, conținutul ei, afirmația despre vinovăția învinuitului; în calitatea procurorului ca parte a acuzării, atunci când el prezintă învinuirea în fața judecății”⁶⁴.

Reflectând asupra modificării învinuirii (acuzării) în faza judecării cauzei, *T. Vizdoagă*, conchide asupra trei modalități de modificare a învinuirii în sensul agravării.

Astfel, prima modalitate „procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, aducând la cunoștință inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după care judecarea cauzei continuă”⁶⁵.

---

⁶⁰ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual. Op.cit., p. 27.

⁶¹ VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual. Op.cit., p. 27.

⁶² VIZDOAGĂ, T. Modificarea învinuirii în faza judecării cauzei penale. În: *Conferința Internațională Bienală, Ediția a VIII-a*, 2011, București: Universul Juridic, pp. 431-437.

⁶³ *Ibidem*, p. 431.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 432.

⁶⁵ VIZDOAGĂ, T. *Modificarea învinuirii în faza judecării cauzei penale*. Op.cit., p. 434.

Ce-a de-a doua modalitate se referă la situația când, „în cadrul judecării cauzei, se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune sau că au apărut circumstanțe noi care vor influența încadrarea juridică a învinuirii aduse lui. În acest caz instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune, formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. Reținem atenția asupra posibilității restituirii dosarului cauzei penale, însă fără rechizitoriu și fără procesul-verbal al ședinței de judecată și anexele la el”⁶⁶.

Și respectiv, ultima, cea de-a treia modalitate de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului, în opinia *T. Vizdoagă*, „se referă la situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că fapta imputată a fost comisă în coparticipare cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală. De această dată instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit la art. 287 CPP RM, pentru formularea unei învinuiri noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În acest caz, instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu”⁶⁷.

Astfel, autoarea remarcă că „imediat după darea ordonanței, despre noua învinuire procurorul este obligat s-o aducă la cunoștința inculpatului, apărătorului și, după caz, reprezentantul legal al inculpatului”⁶⁸.

Iar, „pentru valabilitatea ordonanței de modificare a învinuirii se impun o serie de condiții, și anume: ordonanța trebuie să se realizeze printr-un act scris și trebuie să cuprindă fapta sau faptele reținute în sarcina inculpatului, precum și probele pe care se întemeiază învinuirea mai gravă”⁶⁹.

Totodată, ne raliem opiniei autoarei, potrivit căreia „condiția că probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, denotă că această restrângere este necesară în interesul ordinii publice, în scopul prevenirii infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, precum și al imparțialității justiției”⁷⁰.

---

⁶⁶ VIZDOAGĂ, T. *Modificarea învinuirii în faza judecării cauzei penale*. Op.cit., p. 434.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 434.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 434.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 435.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 436.

1.2. Analiza lucrărilor din domeniul limitelor judecării cauzelor penale publicate în alte state.

Literatura de specialitate din România include, de asemenea, studii și cercetări care analizează limitele în cadrul judecării cauzelor penale.

Astfel, în lucrarea *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român (2003)*, semnată de un grup de autori, printre care și renumitul cercetător V. Dongoroz,⁷¹ se afirmă că „judecata în primă instanță trebuie să dea o rezolvare integrală a fondului cauzei. În acest sens, instanța investită cu judecarea cauzei are obligația să se pronunțe cu privire la toate aspectele care formează obiectul judecării, aspecte care se circumscriu noțiunilor de „fapte”, respectiv „persoane”, indicate în actul de sesizare a instanței. Conflictul de drept penal, care face obiectul judecării în primă instanță, este obiectiv limitat la fapta care l-a generat și la persoanele între care s-a ivit. El este adus în fața organelor judiciare prin promovarea acțiunii penale din oficiu. Fără aducerea lui în justiție, conflictul de drept penal nu poate face obiectul judecării”⁷². Această limitare „decurge din principiul că instanța nu se poate sesiza, de regulă, din oficiu, cu judecarea și soluționarea unui conflict de drept penal, trimiterea în judecată, deci aducerea acestui conflict în justiție fiind un atribut exclusiv al procurorului”⁷³.

Subscriem poziției potrivit căreia „încadrarea juridică se exprimă prin indicarea atât a textului de lege care cuprinde incriminarea, cât și a celorlalte texte adiacente aplicabile cauzei. Organele de urmărire penală și procurorul au competența stabilirii încadrării juridice date faptei pe care o cercetează, ele nefiind ținute de încadrarea juridică dată prin actul prin care sunt sesizate în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni. Acest lucru are o importanță deosebită în soluționarea conflictului de drept penal, deoarece stabilirea încadrării juridice a faptei înseamnă implicit stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale”⁷⁴.

În consecință, o faptă căreia nu i se poate da o încadrare juridică penală nu constituie infracțiune și deci nu poate da naștere unui conflict de drept penal, fapta nefiind prevăzută de legea penală, susține V. Dongoroz. Prin „verificarea și evaluarea probelor, în cursul cercetării judecătorești și al dezbaterilor, instanța stabilește nu numai realizarea conflictului de drept penal dedus în fața sa, dar și natura și gravitatea acestui conflict, decurgând tocmai din încadrarea faptei într-un anumit text de lege și caracterizarea ei pe baza acestui text.”⁷⁵

---

⁷¹ DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G., BULAI, C. et. al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Ediția a 2-a. București: Ed. ALL BECK, 2003.

⁷² *Ibidem*, p. 190.

⁷³ *Ibidem*, p. 190.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 188.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 188.

Corect afirmă V. Dongoroz și că „în sensul că schimbarea încadrării juridice înseamnă constatarea că un alt text de lege prevede și sancționează fapta cu a cărei judecare a fost sesizată instanța, deci stabilirea unui alt temei juridic al răspunderii penale decât acela arătat prin actul de sesizare (rechizitoriu)”. Este meritorie și constatarea acestuia că „în noua încadrare juridică fapta poate constitui o variantă a infracțiunii în încadrarea dată prin rechizitoriu sau o altă infracțiune, o tentativă a acelei infracțiuni sau, invers, o faptă consumată, o altă formă de participație etc”⁷⁶.

În cadrul cercetării noastre, am făcut referire și la autorul N. Volonciu, care, de-a lungul anilor, a elaborat numeroase lucrări în domeniul procedurii penale. Aceste lucrări cuprind analize, aspecte și interpretări relevante și pentru problema limitelor în judecarea cauzelor penale.

În una din ele, denumită *Tratat de procedură penală. Parte specială (1994)*⁷⁷ se constată că obiectul judecății este soluționarea cauzei penale în mod definitiv. Aceasta presupune „pronunțarea de către instanță a unei hotărâri legale și temeinice, susceptibilă de a fi pusă în executare, în scopul realizării depline și definitive a sarcinilor justiției penale”⁷⁸. Or, susține N. Volonciu, „judecata se mărginește la fapta și la persoana arătată în actul de sesizare a instanței, iar în caz de extindere a procesului penal și la fapta și persoana la care se referă extinderea”⁷⁹.

Într-o altă lucrare, autorii N. Volonciu, A. Vasiliu A. și R. Gheorghe, cu titlul *Noul Cod de procedură penală. Annotat. Parte specială. Analiză comparativă. Noutăți, explicații, comentarii (2016)*⁸⁰, se menționează, pe bună dreptate că „instanța de judecată asigură aflarea adevărului în cauza penală dedusă judecății, în condiții de deplină legalitate, prin administrarea tuturor probelor care sunt necesare, cu respectarea drepturilor procesuale prevăzute de lege participanților la procesul penal. Chiar dacă instanța de judecată are un rol subsidiar în administrarea probelor, declară autorii, ea are îndatorirea de a veghea ca procurorul și subiecții procesuali să propună toate probele de care este nevoie pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei.”⁸¹

O altă lucrare importantă în domeniu este cea semnată de autorii I. Neagu și M. Damaschin, intitulată *Tratat de procedură penală, Parte generală. În lumina noului Cod de procedură penală (2014)*⁸². Potrivit cercetătorilor, inculpatul, ca parte în proces, are drepturi și anumite obligații.

---

⁷⁶ DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G., BULAI, C. et. al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Op.cit., p. 189.

⁷⁷ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Parte specială. Vol. II*. București: Ed. Paideia, 1996.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 137.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 181.

⁸⁰ VOLONCIU, N., VASILIU, A., GHEORGHE, R. *Noul Cod de procedură penală. Annotat. Parte specială. Analiză comparativă. Noutăți, explicații, comentarii*. București: Ed. Universul Juridic, 2016.

⁸¹ *Ibidem*, p. 138.

⁸² NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Parte generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2014.

Astfel, „în determinarea acestor drepturi și obligații, legiuitorul a optat în favoarea reglementării exprese, în cadrul unui singur articol, a drepturilor procesuale, în vreme ce obligațiile inculpatului rezultă din economia legii procesuale penale”⁸³.

Astfel, remarcă autorii că printre aceste drepturi se regăsește și „dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia. (...) a răspunde obligațiilor pe care le are, precum și pentru a-și exercita drepturile, inculpatul trebuie să participe efectiv la desfășurarea procesului penal”⁸⁴.

În context, autorii evidențiază că „în ceea ce privește dreptul persoanei de a fi încunoștințată despre acuzația penală, acesta este consacrat diferit în actualul Cod de procedură penală, în funcție de calitatea de suspect sau inculpat. Astfel, suspectul are dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia, în vreme ce inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia. Remarcăm și convertirea obligației organelor judiciare de a aduce la cunoștință învinuirea în dreptul suspectului și inculpatului de a fi încunoștințați în acest sens”⁸⁵.

Pe bună dreptate, remarcă autorii că „o garanție a dreptului la apărare – importantă – o instituie art. 6 par. 3 lit. a) din Convenție, potrivit căruia orice acuzat are dreptul în special a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa”⁸⁶.

Într-o altă lucrare, denumită *Tratat de procedură penală, Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală (2015)*⁸⁷, aceeași autori I. Neagu și M. Damaschin, consideră că, „încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organele judiciare a unei concordanțe între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia. Prin încadrarea juridică a faptei se stabilește textul din legea penală care prevede și sancționează fapta socialmente periculoasă care face obiectul cauzei penale. Încadrarea juridică a faptei prezintă o deosebită importanță atât sub aspectul răspunderii penale, cât și sub aspectul desfășurării procesului penal. Astfel, în funcție de încadrarea juridică a faptei, legea prevede o anumită sancțiune penală, iar în raport cu încadrarea juridică a faptei se determină competența organelor judiciare etc”⁸⁸.

---

⁸³ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. Op.cit., p. 179.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 179 – 180.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 104.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 104.

⁸⁷ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2015.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 241.

Mai evidențiază autorii că „în cursul cercetării judecătorești pot fi readministrate probele din urmărirea penală și în același timp, există posibilitatea administrării de noi probe, pot să apară date care conduc la concluzia că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare trebuie schimbată. În acest fel, schimbarea încadrării juridice se prezintă ca fiind un incident procedural care poate surveni în cursul cercetării judecătorești și care produce efectul modificării obiectului judecății în primă instanță, așa cum acesta a fost configurat prin actul de sesizare a instanței de judecată”⁸⁹.

Potrivit autorilor „în vederea respectării garanțiilor procesuale, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare juridică și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau, eventual, amânarea judecății pentru a-și pregăti apărarea. Punând în discuție noua încadrare juridică, instanța de judecată va oferi posibilitatea procurorului, persoanei vătămate și părților participante de a formula concluzii, în condiții de contradictorialitate”⁹⁰.

Iar „obligația instanței de a pune în discuție noua încadrare juridică, se consideră a fi respectată când apărătorul inculpatului, în concluziile sale, a avut în vedere noua încadrare și a precizat că este corectă sau când apărătorul inculpatului a arătat că nu are de formulat cereri în apărare în raport cu noua încadrare juridică solicitată”⁹¹.

Analizând obiectul judecății în primă instanță, autorii *I. Neagu și M. Damaschin* evidențiază că „s-a arătat în mod constant, că intră în obiectul judecății și, în consecință, instanța are obligația să se pronunțe și cu privire la faptele care au fost precis determinate în partea expozitivă a rechizitoriului, dar cu privire la care în dispozitivul rechizitoriului nu s-a menționat expres trimiterea în judecată a inculpatului”⁹². În contextul enunțat, remarcă autorii că „instanța de judecată se va putea considera legal sesizată cu judecarea unei infracțiuni care nu a fost menționată în partea dispozitivă a rechizitoriului, cu condiția ca fapta să fie precis determinată – sub aspectul tuturor elementelor ce au relevanță penală, sub aspectul conținutului unei infracțiuni – în partea expozitivă a acestuia, așa fel încât să rezulte cu certitudine caracterul ei penale și voința neechivocă a procurorului de a-l trimite în judecată pe inculpat și pentru această faptă”⁹³.

Iar, „obiectul judecății îl constituie faptele reținute și examinate în partea expozitivă a rechizitoriului; în consecință, instanța are obligația să se pronunțe asupra acestor fapte chiar dacă în concluziile sale orale procurorul și-a retras învinuirea la unele dintre acestea. Rigurozitatea dispozițiilor legale privind obiectul judecății impune ca fapta dedusă judecății să fie reținută clar

---

⁸⁹ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. Op.cit., p. 241.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 242 – 243.

⁹¹ *Ibidem*, p. 243.

⁹² *Ibidem*, p. 222 – 223.

⁹³ *Ibidem*, p. 223.

în actul de sesizare, adică determinată prin toate elementele constitutive care să demonstreze neîndoiește voința procurorului ca acea faptă să formeze obiectul judecării. Simpla reproducere a conținutului unui mijloc de probă prin care se face o anumită narațiune privind o faptă penală, nu răspunde cerințelor legii privind sesizarea instanței de judecată și, în consecință, asemenea fapte nu pot forma obiectului judecării”⁹⁴.

Valorăm corespunzător semnificația și importanța *Tratatului de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită (2021)*⁹⁵, semnat de Neagu I. și Damaschin M. Este de apreciat constatarea autorilor că „judecata, alcătuită din totalitatea activităților procesuale derulate între momentul sesizării instanței de judecată și momentul rămânerii definitive a hotărârii penale, cunoaște limite inițiale diferite, care sunt generate de modalitatea de sesizare a instanței, și o limită finală comună, care nu depinde de modul în care s-a realizat sesizarea instanței de judecată”⁹⁶.

Limita inițială a fazei de judecată, susțin I. Neagu și M. Damaschin, depinde de „modalitatea de sesizare a instanței de judecată. În acest sens, în primul rând, atunci când sesizarea instanței de judecată are loc prin rechizitoriul procurorului, actul de trimitere în judecată reprezintă actul procesual inițial al fazei de judecată”. În al doilea rând, constată autorii, „circumscrie procedurii speciale a recunoașterii vinovăției, faza de judecată poate debuta odată cu sesizarea directă a instanței de judecată prin acordul de recunoaștere a vinovăției. Nu în ultimul rând, notăm posibilitatea unei sesizări subsecvente a instanței de judecată, care se realizează prin acte procesuale care constituie moduri de sesizare a instanței”. În acest sens, se vorbește despre „declinarea de competență, încheierea prin care instanța competentă soluționează conflictul de competență apărut între două instanțe, hotărârea prin care este soluționată cererea de strămutare”⁹⁷.

În ceea ce privește limita finală a fazei de judecată, în viziunea lui I. Neagu și M. Damaschin, aceasta constă, în toate cazurile, în „rămânerea definitivă a hotărârii penale”⁹⁸.

O altă lucrare notorie este *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Volumul 2 (2015)*⁹⁹, coordonator M. Udroi. Merită atenție observarea autorilor acestei lucrări că, „obiectul judecării, care este în același timp obiectul investiției, este determinat de cuprinsul actului de sesizare, care este, astfel, implicit, caracterizat și ca act de investire. Deci, în opinia autorilor,

---

⁹⁴ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. Op.cit., p. 223.

⁹⁵ NEAGU I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: Ed. Universul Juridic, 2021.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 167-168.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 167-168.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 167-168.

⁹⁹ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* / Coord.: M. UDROIU. Vol. 2. București: Ed. C. H. BECK. București, 2015.

judicata se mărginește la fapta și la persoana cu privire la care a avut loc trimiterea în judecată și investirea instanței. Rechizitoriul trebuie să se limiteze la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și să cuprindă datele privitoare la persoana inculpatului, fapta reținută în sarcina sa, încadrarea juridică, probele pe care se întemeiază învinuirea, măsura preventivă luată și durata acesteia, precum și dispoziția de trimitere în judecată”¹⁰⁰.

Este consemnabilă și constatarea că „prin faptă arătată în actul de sesizare nu se poate înțelege simpla referire la o anumită faptă menționată în succesiunea activităților inculpatului, ci la descrierea acelei fapte într-un mod susceptibil de a produce consecințe juridice, și anume de a investi instanța, o atare condiție neputând fi îndeplinită decât în cazul în care fapta arătată prin rechizitoriu este însoțită de precizarea încadrării ei juridice și de dispoziția de trimitere în judecată pentru acea faptă”. Altfel, susțin autorii, s-ar putea ajunge la „efectuarea urmăririi penale cu asigurarea garanțiilor procesuale înscrise în lege numai pentru o singură faptă sau un număr restrâns de fapte, pentru ca, în final, să se ceară condamnarea și pentru alte fapte, uneori mai complexe, fără a se parcurge etapele obligatorii, cu inerente garanții menite să asigure aflarea adevărului și dreptul de apărare al celui judecat, ceea ce ar fi contrar principiilor de bază ale procesului penal, precum și obligației înscrise în art. 5 par. 2 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale”¹⁰¹.

Pe bună dreptate accentuează autorii că „determinarea cu precizie a momentului din care se poate vorbi despre o „*acuzăție în materie penală*” prezintă o importanță deosebită, întrucât, din acel moment, este garantat dreptul prevăzut de art. 6 din CoEDO. În acord cu jurisprudența CtEDO, la interpretarea noțiunii de *acuzăție în materie penală*, dobândirea calității de suspect intervine *ex lege*, atunci când sunt îndeplinite condițiile care impun organului judiciar să constate existența unei *acuzății în materie penală*, să dispună efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect și să-i aducă la cunoștință drepturile”¹⁰².

Cât privește principalele consecințe pe care stabilirea încadrării juridice le produce în materia dreptului procesual penal, autorii declară că ele sunt legate de determinarea organului competent să efectueze urmărirea penală, prin aceasta înțelegând atât competența materială, cât și competența după calitatea persoanei. Totodată, „încadrarea juridică a faptei este avută în vedere la luarea măsurilor preventive și măsurilor asiguratorii și, mai ales, ea determină care este instanța competentă să judece cauza în prima instanță”¹⁰³.

---

¹⁰⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 962.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 962.

¹⁰² *Ibidem*, p. 238.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 238.

Încadrarea juridică dată faptei prin rechizitoriu este factorul care stabilește și competența de judecată în primă instanță, după cum aceeași încadrare juridică poate influența compunerea instanței, participarea unui anumit procuror la judecata în primă instanță etc. Toate aceste împrejurări, în viziunea grupului de cercetători care au semnat lucrarea, dovedesc „importanța pe care organele judiciare trebuie să o acorde instituției încadrării juridice, deoarece consecințele pe care le produce o încadrare juridică greșită pot cântări destul de greu în soluționarea cauzei”¹⁰⁴.

În același context, se susține că „schimbarea încadrării juridice implică însă menținerea aceleiași fapte materiale cu a cărei judecată instanța a fost investită. Ceea ce se urmărește prin schimbarea încadrării juridice este restabilirea unității structurale dintre faptă și încadrarea ei, în situațiile în care fie operația în sine care a dus la identificarea normei de drept a fost greșită, fie datele în care fapta s-a săvârșit nu au fost corect reținute. Drept urmare, în măsura în care instanța are în vedere aceeași faptă menționată în rechizitoriu, ea păstrează dreptul de a-i schimba încadrarea juridică, dar când este vorba de altă faptă trebuie să procedeze în prealabil la extinderea acțiunii penale sau la extinderea procesului penal, după caz, neputându-se utiliza procedura schimbării încadrării juridice pentru a se obține trimiterea în judecată a unei persoane pentru o faptă cu totul diferită de cea menționată în rechizitoriu, căci s-ar nesocoti normele privitoare la sesizarea instanței”¹⁰⁵.

Autorii Comentariului ne atrag atenție la faptul că „în jurisprudență s-a decis că încadrarea juridică a faptei constituie stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale și, totodată, a felului și limitelor pedepsei aplicabile. Având în vedere consecințele pe care le poate avea schimbarea încadrării juridice, legea de procedură penală prevede că în fața primei instanțe schimbarea nu poate avea loc decât în anumite condiții a căror îndeplinire constituie o garanție atât a dreptului la apărare al părților și în primul rând al inculpatului, cât și a soluționării corecte a cauzei. Aceste condiții sunt prevăzute în Codul de procedură penală și se referă la obligația instanței de a pune în discuția părților noua încadrare, procurorul și părțile urmând să-și expună concluziile cu privire la necesitatea și temeiurile schimbării încadrării juridice, însăși instanța fiind datoră să atragă atenția asupra consecințelor acestei schimbări și să explice drepturile inculpatului, și anume de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea în raport cu noua încadrare”¹⁰⁶.

Totodată, autorii punctează că nu are relevanță dacă schimbarea încadrării juridice privește o infracțiune mai ușoară sau mai gravă, deoarece în ambele cazuri inculpații sunt privați de

---

¹⁰⁴ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1009.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 1010.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 1011.

posibilitatea de a formula o apărare în raport cu noua ei încadrare juridică. În opinia cercetătorilor, aceste „exigențe procesuale și procedurale privind garantarea și asigurarea dreptului la apărare al inculpatului în situația schimbării încadrării juridice a faptei corespund și exigențelor art. 6 par. 3 CoEDO privind dreptul la un proces echitabil recunosc dreptul acuzatului de a fi informat nu numai cu privire la fundamentul acuzațiilor ce i se aduc, adică al faptelor materiale ce îi sunt reținute în sarcină, dar și cu privire la încadrarea juridică dată respectivelor fapte, și aceasta într-o manieră detaliată”¹⁰⁷.

Din altă perspectivă, se constată că „modificarea învinuirii cu reîncadrarea de la o infracțiune la două nu este admisă dacă măsurile de pedeapsă pentru două infracțiuni nu pur și simplu sunt mai blânde, ci substanțial de blânde în raport cu fapta incriminată inițial”¹⁰⁸.

Este de remarcat și faptul că, după cum susțin autorii, „în cazul în care una dintre cele două infracțiuni reținute în concurs în actul de sesizare reprezintă de fapt un element constitutiv sau o circumstanță agravantă a celeilalte infracțiuni complexe, soluția procedurală corectă este de a reîncadra fapta, în urma absorbției ce are loc, nefiind posibilă achitarea pentru infracțiunea absorbită. A proceda altfel ar însemna să se pronunțe asupra uneia și aceleiași fapte două soluții contradictorii – de condamnare și de achitare în același timp”¹⁰⁹.

Potrivit opiniei autorilor acestei lucrări, „în cazul în care se reține existența anumitor circumstanțe atenuante sau agravante nereținute în rechizitoriu sau în hotărârea supusă căii de atac ori înlătură aplicarea acestora, instanța nu face aplicarea dispozițiilor referitoare la schimbarea încadrării juridice, deoarece în atare caz prin aplicarea sau înlăturarea circumstanțelor nu se schimbă încadrarea juridică, aceasta rămânând cea prevăzută în Partea specială a Codului penal”¹¹⁰.

O altă lucrare importantă la elaborarea tezei de doctor este denumită *Explicațiile noului Cod penal (2015)*¹¹¹, coordonatori: G. Antoniu și T. Toader. Făcând referire la măsurile de constrângere cu caracter medical, G. Antoniu și T. Toader constată că „particularitatea acestor măsuri și rolul lor specific în desfășurarea represiunii penale a impus crearea în sistemul sancționator de drept penal un cadru complementar de mijloace de constrângere cu caracter preponderent preventiv”. Așadar, în opinia lor, „inaptitudinea pedepsei de a asigura apărarea societății împotriva faptelor periculoase comise ca urmare a unor stări de pericol a impus necesitatea luării și aplicării unor

---

¹⁰⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1011.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 1011.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 1017 - 1018.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 1011.

¹¹¹ *Explicațiile noului Cod penal. Volumul 2*. Coord.: G. ANTONIU, T. TOADER. București: Ed. Universul Juridic, 2015.

măsurii, menite să înlăture stările de pericol care ar putea determina comiterea pe viitor de noi fapte prevăzute de legea penală”¹¹².

Autorii evidențiază faptul că „aplicarea unei pedepse nu exclude posibilitatea luării măsurii de siguranță față de făptuitor. Tot astfel, cauzele care determină încetarea executării măsurilor de siguranță sau înlocuirea lor nu au niciun efect asupra pedepselor aplicate aceleiași persoane și viceversa”¹¹³.

Lucrarea autoarei B. Ștefănescu intitulată *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată (2007)*¹¹⁴, reprezintă un studiu centrat pe preocuparea pentru acceptarea benevolă a respectării legii, izvorâtă dintr-o conștientizare a echității acesteia, ea căpătând nuanțări specifice atunci când este vorba despre „necesitatea absolută a respectării legii în activitatea de combatere a infracțiunii cu corelativul său în planul asigurării unei legalități depline a procesului penal”¹¹⁵.

Autoarea B. Ștefănescu enunță că „desfășurarea unui proces echitabil presupune judecarea oricărui individ căruia i se aduce o acuzație de natură penală, de către un tribunal independent, care să asigure garanții de independență – de procedură și de fond”. Ea punctează că aceasta este opinia exprimată de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. „Ansamblul de proceduri judiciare, de măsuri și de acte procesual-penale trebuie să fie guvernate – în integritatea, dar și în specificitatea lor – de aceleași reguli. Respectarea lor trebuie, declară B. Ștefănescu, să constituie preocuparea principală a magistraților, care concură la soluționarea corectă și temeinică a cauzelor în toate etapele procesului penal”¹¹⁶.

Cercetătoarea este de părerea că „inculpatul are cea mai grea sarcină, pentru că el trebuie să se apere atât împotriva acuzațiilor penale, cât și a celor civile; de aici derivă și drepturile sale procesuale, care sunt mai numeroase și mai minuțios reglementate”. Din aceste considerente, declară B. Ștefănescu, legiuitorul a stabilit că, „în anumite cazuri, judecata inculpatului să nu poată avea loc decât în prezența sa și cu asigurarea asistenței juridice obligatorii, tocmai pentru ca acesta să-și poată formula în mod calificat apărările, atât în ceea ce privește învinuirea penală, cât și respingerea în tot sau în parte a pretențiilor civile”¹¹⁷.

---

¹¹² *Explicațiile noului Cod penal. Volumul 2. Op.cit., p. 280-281.*

¹¹³ *Ibidem*, p. 283.

¹¹⁴ ȘTEFĂNESCU, B. *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. București: Ed. Hamangiu, 2007.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 40.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 152.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 162 – 163.

O altă lucrare din doctrina română este editată de autorii A. Pinte, D. C. Pinte, A.C. Bălănescu, denumită *Urmărirea penală, Aspecte teoretice și practice (2020)*¹¹⁸.

Conform opiniei autorilor, „după verificarea lucrărilor de urmărire penală, dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile legale care reglementează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă, existând probele necesare și legal administrate și că din aceste lucrări rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal, dispune trimiterea în judecată printr-un act procedural denumit rechizitoriu”¹¹⁹.

Rechizitoriu reprezintă, în același timp, „ultimul act de urmărire penală, deoarece marchează sfârșitul fazei procesuale a urmăririi penale și cuprinde actul de dispoziție prin care procurorul îl trimite pe inculpat în fața instanței de judecată. După întocmirea rechizitoriului, procesul penal urmează să se desfășoare în fața instanței de judecată pe baza datelor menționate de procuror în acest act procedural”¹²⁰.

O altă lucrare remarcată este realizată de cercetătorul A. Zărafiu, fiind denumită *Procedură penală. Partea generală. Partea specială (2015)*¹²¹.

Potrivit cercetătorului A. Zărafiu „activitatea de judecată exclude de principiu autoînvestirea și este circumscrisă unor limite obligatorii. Prin obiect al judecării înțelegem aspectele deduse spre soluționare instanței de judecată. Judecata se mărginește la faptele și la persoanele arătate în actul de sesizare a instanței. Prin urmare obiectul judecării determină și elementele principale ale investiției, instanța desfășurând judecata și pronunțându-se în considerarea celor două elemente de fapt. În prezent, limitele acestei investiții sunt trasate de către judecătorul de cameră preliminară ca urmare a verificărilor și hotărârilor pronunțate în exercitarea funcției sale judiciare”¹²².

Evidențiază autorul că, „prima instanță de judecată poate fi sesizată și investită în două modalități, una obișnuită, iar cealaltă atipică. Ca regulă, judecata în prima instanță se desfășoară în cadrul trasat prin acțiunea conjugată a două acte distincte: - rechizitoriul de trimitere în judecată, actul de sesizare, în care se indică fapta și persoana trimisă în judecată și care fixează astfel obiectul judecării; și – hotărârea judecătorului de cameră preliminară, actul de investire, prin care se

---

¹¹⁸ PINTEA, A., PINTEA, D. C., BĂLĂNESCU, A.C. *Urmărirea penală, Aspecte teoretice și practice, Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Ed. Universul Juridic, 2020.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 157.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 157 - 158..

¹²¹ ZARAFIU, A. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită. Curs Universitar*. București: Ed. C. H. Beck, 2015.

¹²² *Ibidem*, p. 419.

determină materialul judiciar (neschimbat sau diminuat față de cel strâns în cursul urmăririi penale) în baza căruia se va desfășura judecata și care fixează astfel limitele judecății”¹²³.

Prin excepție „în cazul sesizării atipice produse ca urmare a rezolvării plângerii împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, judecata în prima instanță se declanșează după un alt mecanism procesual. În această situație, cadrul în care se va desfășura judecata este trasat, în opinia autorului, de acțiunea conjugată a : - plângerii persoanei împotriva soluțiilor de netrimitere, care stabilește limitele provizorii ale elementelor de fapt ce vor fi avute în vedere la judecată (fapta și persoana); - hotărârea judecătorului de cameră preliminară care fixează și definitiv obiectul și limitele judecății prin furnizarea unui material judiciar verificat și asanat”¹²⁴.

Remarcă autorul că „prin investire, instanța nu este ținută și de vreun element de drept, respectiv încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare, aceasta putând a fi schimbată printr-un remediu adecvat. În prezent, după investirea instanței, obiectul inițial al judecății nu mai poate fi extins și cu privire la o altă faptă ori persoană. Dacă însă o altă faptă sau persoană face obiectul unei alte cauze penale, putem vorbi de o extindere a obiectului judecății în caz de reunire a cauzelor”¹²⁵.

Totodată, A. Zarafiu indică că „rechizitoriul, ca act de sesizare, fixează obiectul judecății determinând astfel aspectele ce vor fi deduse judecății. În acest sens, art. 371 CPP RM, stabilește că judecata se mărginește la faptele și persoanele arătate în actul de sesizare a instanței. Prin urmare, rechizitoriul este un act cu un conținut obligatoriu, care trebuie să se limiteze la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală.”¹²⁶

O altă lucrare este realizată de cercetătorul *G. Gr. Theodoru*, intitulată *Tratat de Drept procesual penal, Ediția a 3-a (2013)*¹²⁷, unde autorul relatează inclusiv despre schimbarea încadrării juridice a faptei în cursul judecății în primă instanță.

Astfel, „în cursul judecății în primă instanță se poate ajunge la concluzia că încadrarea juridică dată faptei în actul de sesizare nu este corectă și că ar trebui schimbată cu o altă încadrare juridică și că ar trebui schimbată cu o altă încadrare juridică, corespunzătoare faptei penale așa cum este reținută în urma cercetărilor judecătorești. Întrucât instanța de judecată are obligația de a face o corectă aplicare a legii penale, ea nu poate fi limitată la încadrarea juridică inițială, care s-a constatat că este greșită, ci aceasta trebuie înlocuită cu încadrarea juridică prevăzută de legea

---

¹²³ ZARAFIU, A. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită*. Op.cit., p. 419.

¹²⁴ *Ibidem*, p. 419 - 420.

¹²⁵ ZARAFIU, A. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită. Curs Universitar*. București: Ed. C. H. Beck, 2015, p. 420.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 365.

¹²⁷ THEODORU, G. Gr. *Tratat de Drept procesual penal, Ediția a 3-a*. București: Editura Hamangiu, 2013.

penală. Prin încadrarea juridică a faptei se înțelege stabilirea denumirii infracțiunii și a dispoziției din Codul penal sau dintr-o lege specială care o prevede, fără a se lua în considerare reținerea provocării sau a circumstanțelor atenuante sau agravante”¹²⁸.

Potrivit autorului, „pentru a se ajunge la schimbarea încadrării juridice, este necesar ca aceasta să fie cerută de procuror, de părți sau invocată din oficiu de către instanța de judecată. De regulă, cererea de schimbare a încadrării juridice se formulează în cursul dezbaterilor judiciare, când se pune problema determinării încadrării juridice sub care urmează a fi condamnat inculpatul; fie procurorul cere schimbarea încadrării juridice într-o infracțiune mai gravă, fie inculpatul cere încadrarea juridică într-o infracțiune mai ușoară. Cererea de schimbare a încadrării juridice poate fi cerută însă și în cursul cercetării judecătorești, dacă de noua încadrare juridică depinde competența și compunerea instanței de judecată sau s-ar produce alte consecințe de care depinde judecarea în continuare a cauzei. În fine, instanța poate ajunge la concluzia schimbării încadrării juridice a faptei în cursul deliberării, când analizează probele și ajunge la concluzia existenței unor împrejurări de care nu a ținut seama rechizitoriul sau plângerea persoanei vătămate”¹²⁹.

În viziunea savantului „procedura schimbării încadrării juridice presupune două operațiuni: în primul rând, să se pună în discuția părților și a procurorului schimbarea încadrării juridice a faptei judecate, pentru a asculta concluziile acestora cu privire la corecta aplicare a legii penale; în al doilea rând, să se pună în vedere inculpatului că are dreptul, în vederea pregătirii apărării, să ceară lăsarea cauzei la sfârșitul ședinței de judecată, sau, eventual, amânarea judecării pentru o ședință ulterioară. Punerea în discuție a schimbării încadrării juridice a faptei apare ca necesitate în temeiul principiului contradictorialității, în special atunci când instanța, în cursul deliberării, ajunge la concluzia necesității încadrării juridice a faptei într-o altă infracțiune decât cea sub care a fost judecat inculpatul; cum dezbaterile au fost încheiate, fără ca procurorul sau părțile să fi avut în vedere noua încadrare, cauza trebuie repusă pe rol în vederea ascultării concluziilor procurorului și ale părților”¹³⁰.

Cercetătorul *G. Gr. Theodoru*, analizând extinderea obiectului judecării în primă instanță, indică asupra faptului că „judecata se mărginește la fapta și persoana arătat în actul de sesizare a instanței, iar în caz de extindere a procesului penal, și la fapta și persoana la care se referă extinderea, Așadar, de regulă, prima instanță nu poate judeca decât faptele și persoanele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată prin rechizitoriu sau la care se referă încheierea de reținere a cauzei spre judecare. Orice depășire a acestor limite înseamnă o autosesizare, contrară legii, iar

---

¹²⁸ THEODORU, G. Gr. *Tratat de Drept procesual penal, Ediția a 3-a*. Op.cit., p. 593.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 594.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 594 – 595.

soluțiile date cu privire la aceste fapte și persoane sunt lovite de nulitate absolută, ca dispoziții relative la sesizarea instanței”¹³¹.

Evidențiază autorul că legislația română reglementează „trei modalități de extindere a obiectului judecării: - extinderea acțiunii penale pentru noi acte materiale aparținând aceleiași infracțiuni; - extinderea procesului penal pentru noi fapte penale; - extinderea procesului penal pentru noi persoane”¹³².

Totodată, profesorul *G. Gr. Theodoru*, analizează și dreptul la apărare, în legătură cu noua încadrare juridică, menționând că „pregătirea apărării în legătură cu noua încadrare juridică, pusă în discuție, presupune mai multe ipoteze: inculpatul, personal sau prin apărătorul său, poate fi pregătit și în legătură cu noua încadrare juridică, astfel încât discuția despre aceasta și apărarea inculpatului poate avea loc imediat; inculpatul poate avea nevoie de un oarecare timp pentru a-și pregăti apărarea, în care caz poate cere lăsarea procesului la sfârșitul ședinței de judecată; în sfârșit, când apărarea implică demonstrarea de probe sau prezentarea de acte ori un timp mai îndelungat de pregătire, inculpatul poate cere amânarea cauzei pentru un alt termen. În vederea garantării dreptului la apărare al inculpatului, instanța este obligată să satisfacă cererea acestuia pentru pregătirea apărării, indiferent dacă schimbarea încadrării juridice se face în defavoarea sau în favoarea lui”¹³³.

În contextul analizei dreptului la apărare, este relevantă lucrarea autoarei *A. Crișu*, intitulată *Drept procesual penal. Partea Generală, conform noului Cod de procedură penală (2017)*¹³⁴, care evidențiază „o importanță deosebită în realizarea dreptului la apărare o are și obligația instituită în sarcina organelor judiciare, de a-l încunoștința, de îndată și mai înainte de a-l audia, pe suspect sau pe inculpat despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia și să îi asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării. Rezultă că aducerea la cunoștință a învinuirii nu se face în general, ci trebuie realizată în concret, cu indicarea exactă a faptelor arătate în actul de sesizare a organelor judiciare. Trebuie adusă la cunoștință suspectului inclusiv încadrarea juridică, iar după efectuarea acestor activități să i se asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării”¹³⁵.

Mai constată autoarea că „autoritățile naționale trebuie să depună o diligență maximă în ceea ce privește modul în care se face notificarea acuzației către acuzat, deoarece actul de acuzație are un rol determinant în procedura penală; începând cu data notificării, cel acuzat este oficial avizat

---

¹³¹ THEODORU, G. Gr. *Tratat de Drept procesual penal, Ediția a 3-a*. Op.cit., p. 596.

¹³² *Ibidem*, p. 597.

¹³³ *Ibidem*, p. 595.

¹³⁴ CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea Generală, conform noului Cod de procedură penală, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată*. București: Ed. Hamangiu, 2017.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 86 – 87.

despre faptele materiale și încadrarea juridică a incriminării ce i se aduce. Informarea trebuie să fie detaliată, precisă și completă, ceea ce reprezintă o condiție esențială a unui proces echitabil, înțelegând că dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauzele acuzației trebuie privit în legătură cu dreptul recunoscut acuzatului de a-și pregăti apărarea”¹³⁶.

Autorul *M. Udriou*, în lucrarea intitulată *Procedură penală. Partea generală (2019)*¹³⁷, evidențiază că suspectul și inculpatul beneficiază de anumite drepturi specifice reglementate de lege în vederea garantării unei apărări concrete și efectiv dintre care se enumeră „dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat, despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat, de îndată, despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia; încălcarea acestui drept poate atrage nulitatea relativă a actelor de urmărire penală efectuate”¹³⁸.

Mai remarcă autorul că „părțile, subiecții procesuali principali și avocatul au dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării; rezultă astfel că NCPP a extins sfera de aplicare a garanției prevăzute de art. 6 par. 3 lit. b) din Convenția Europeană și la persoana vătămată sau celelalte părți procesuale; în mod corelativ, organele judiciare au obligația de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecți procesuali principali în tot cursul procesului penal; analiza dacă o persoană a avut timp necesar pentru a-și pregăti apărarea se face *in concreto*, în funcție de circumstanțele fiecărei cauze”¹³⁹.

Cercetătorul *M. Udriou*, evidențiază „judecata în primă instanță se mărginește la fapta și persoana arătate în actul de sesizare - rechizitoriul sau încheierea judecătorului de cameră preliminară. Obiectul inițial al judecății nu poate fi extins cu privire la alte fapte sau la alte persoane; deopotrivă, instanța nu poate dispune restituirea cauzei la parchet în vederea refacerii urmăririi penale, întrucât odată trecută cauza prin cameră preliminară, nu se pot relua dezbaterile în legătură cu legalitatea urmăririi penale; deopotrivă, instanța nu poate dispune restituirea cauzei la parchet nici în ipoteza în care a fost sesizată prin încheierea judecătorului de cameră preliminară, prin care a fost admisă plângerea împotriva unei soluții de netrimitere în judecată și a dispus începerea judecății”¹⁴⁰.

Autorul *M. Udriou* consideră că „judecata se mărginește la fapta și la persoana arătate în actul de sesizare a instanței, iar în caz de extindere a procesului penal, și la fapta și persoana la care

---

¹³⁶ CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea Generală, conform noului Cod de procedură penală, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată*. Op.cit., p. 87.

¹³⁷ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală, Ediția a 6-a, Volumul I*. București: Ed. C. H. Beck, 2019.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 53.

¹³⁹ *Ibidem*, p. 52- 53.

¹⁴⁰ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală, Ediția a 6-a, Volumul I*. Op.cit., p. 437 – 438.

referă extinderea. Prin urmare, obiectul judecării, care este în același timp obiectul investiției, este determinat de cuprinsul actului de sesizare, care este, astfel, implicit caracterizat și ca act de investire. Deci, judecata se mărginește la fapta și la persoana cu privire la care a avut loc trimiterea în judecată și investirea instanței. Rechizitorul, trebuie să se limiteze la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și trebuie să cuprindă datele privitoare la persoana inculpatului, fapta reținută în sarcina sa, încadrarea juridică, probleme pe care se întemeiază învinuirea, măsura preventivă luată și durata acesteia, precum și dispoziția de trimitere în judecată”¹⁴¹.

În ceea ce privește lucrările științifice din patrimoniul doctrinar al Federației Ruse, vom începe catalogarea acestora cu teza de doctor în drept intitulată *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*¹⁴², susținută de cercetătorul *Hohryakov M. A. (2013)*¹⁴³.

În prim-plan, pornind de la sensul etimologic al termenului „limită”, autorul lucrării identifică două dimensiuni ale limitelor judecării cauzei: una funcțională și una materială. Pentru a le clarifica, *M. A. Hohryakov* face o precizare referitoare la conținutul judecării unei cauze penale, definindu-l astfel:

- 1) „ședința de judecată în cadrul instanței de fond și al exercitării căilor de atac;
- 2) faza procesului penal în care instanța de fond analizează probele prezentate de părți, soluționează aspectele legate de legalitatea și temeinicia acuzațiilor aduse inculpatului (demonstrând fapta prejudiciabilă și vinovăția făptuitorului) și aplică pedeapsa corespunzătoare”¹⁴⁴.

Hohryakov M. A. subliniază un aspect important: judecarea cauzelor penale în instanța de fond este supusă unor limite specifice. În momentul pronunțării sentinței, aceste limite sunt pe deplin realizate, deoarece examinarea cauzei penale în instanța de fond s-a încheiat, iar limitele procesului au fost concretizate în hotărârea instanței de fond.

Totodată, cerințele privind limitele judecării cauzelor penale influențează și asupra limitelor și obiectului examinării cauzelor penale în cadrul căilor de atac, când „este verificată temeinicia și legalitatea hotărârilor pronunțate de instanțele de fond. În cadrul examinării cererilor de apel, procurorul poate modifica învinuirea în sensul agravării sau atenuării sau chiar poate renunța de la ea”¹⁴⁵.

---

¹⁴¹ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală, Ediția a 6-a, Volumul I*. Op.cit., p. 438.

¹⁴² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2013.

¹⁴³ *Ibidem*, c. 17.

¹⁴⁴ *Ibidem*, c. 17-18.

¹⁴⁵ *Ibidem*, c. 17-18.

Hohryakov M.A. mai susține că obiect al judecării cauzelor penale în instanțele de apel îl constituie verificarea legalității, temeiniciei și echității sentinței. Examinarea cauzelor penale de către instanța de apel poate avea loc doar în limita acuzării în privința căreia inculpatul a fost condamnat sau achitat, deoarece ea se desfășoară inclusiv și conform prevederilor Codului de procedură penală care reglementează condițiile generale ale judecării cauzelor penale.

Autorul ne atrage atenție la faptul că în literatura de specialitate se menționează despre „existența unor limite de sine stătătoare ale judecării cauzelor penale în căile de atac, determinate de limitele judecării în instanța de fond, reflectate în sentința primei instanțe și în conținutul cererilor de apel sau recurs declarate de participanți”¹⁴⁶.

Totuși, opinează autorul, cerințele privind limitele judecării cauzei penale nu se aplică în deplină măsură „în cadrul ședinței preliminare, deoarece rolul acesteia nu ține de examinarea și soluționarea cauzelor penale în fond, ci se referă doar la soluționarea unor chestiuni specifice: examinarea cererilor și demersurilor înaintate; prezentarea listei probelor; trimiterea cauzei după competență sau, după caz, încetarea totală sau parțială a procesului penal; suspendarea procesului penal; măsurile preventive și de ocrotire etc.”¹⁴⁷.

Conținutul dezbaterilor judiciare și al ultimului cuvânt al inculpatului, în viziunea lui *Hohryakov M. A.* sunt, de asemenea, trasate cu precizie, prin limitele judecării cauzei. Astfel, orice deplasare în afara acestor limite este curmată de către președintele ședinței.

De asemenea, el remarcă faptul că instanța pronunță sentința în privința inculpaților și doar cu referire la acuzarea ce li se aduce. Or, la această etapă, instanța de judecată este dependentă de limitele judecării cauzei, care admit modificarea învinuirii doar în condiții strict determinate.

În legătură cu cele menționate, la general, limitele judecării cauzelor penale, în opinia lui *Hohryakov M. A.* pot fi determinate ca fiind acele „hotare juridico-materiale și procesuale, stabilite imperativ, înlăuntrul cărora urmează să deruleze judecarea cauzelor penale”¹⁴⁸.

Mai declară cercetătorul că „hotarele material-juridice ale judecării cauzelor penale sunt reflectate în caracteristica juridico-penală a faptei comise, care urmează a fi examinată de către instanță, în raport cu conținutul învinuirii și cu persoanele la care se referă. În opinia autorului, aspectul procesual se regăsește în „conținutul formei procesuale, care asigură respectarea limitelor judecării cauzei la toate etapele, precum și în identificarea cercului de probe și circumstanțe, a căror stabilire și examinare este determinată de caracteristica juridico-materială a faptei

---

¹⁴⁶ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., c. 19.

¹⁴⁷ *Ibidem*, c. 20 – 21.

¹⁴⁸ *Ibidem*, c. 26 – 27.

incriminate învinuitului. Aceste hotare reprezintă o reflectare a limitelor judecării cauzei penale în raport cu obiectul ei”¹⁴⁹.

Același autor specifică faptul că examinând limitele judecării cauzelor penale prin prisma divizării funcțiilor procesuale, putem vorbi și despre respectarea prevederilor principiului contradictorialității. Mai mult ca atât, declară el, „limitele judecării cauzelor penale nu permit extinderea arbitrară a învinuirii aduse, tergiversându-se astfel examinarea cauzei, ceea ce reprezintă o garanție a judecării cauzelor penale în termen rezonabil. În fine, respectarea strictă a condițiilor generale ale judecării cauzei asigură realizarea prevederilor principiului legalității”¹⁵⁰.

În această ordine de idei se poate concluziona că limitele judecării cauzelor penale cuprind trei aspecte principale:

1) obiectiv (material), care fixează limitele în baza probelor ce trebuie examinate și a circumstanțelor care urmează a fi stabilite în cadrul învinuirii aduse persoanei la faza de urmărire penală;

2) funcțional, axat pe trasarea hotarelor realizării funcțiilor procesuale de către apărare, acuzare și instanța de judecată, care permite divizarea corespunzătoare a funcțiilor procesuale între participanții la proces;

3) de garanție, determinat și condiționat de principiile specifice unui proces penal.

Astfel, susține *Hohryakov M. A.* „limitele judecării cauzelor penale reprezintă „hotarele materiale și procesuale ale realizării funcțiilor procesuale în cadrul ședințelor de judecată, ele determinând obiectul ei (cercul de circumstanțe ce urmează a fi stabilite și probele care trebuie cercetate) în raport cu persoana învinuită, reprezentând în același timp și o garanție a realizării principiilor procesului penal la această etapă”¹⁵¹.

Din aceste rațiuni, se conchide că în virtutea faptului că poate fi expus imprecis fie primul, fie al doilea element al învinuirii (fabula și formularea juridică), putem identifica următoarele varietăți ale învinuirii concretizate necorespunzător: 1) învinuirea vagă și confuză; 2) concretizarea insuficientă a formulării învinuirii aduse, care face imposibilă conturarea unei anumite componente de infracțiune sau identificarea semnelor juridice specifice doar ei, delimitând-o de alte componente de infracțiune.

---

¹⁴⁹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 28.

¹⁵⁰ *Ibidem*, c. 33.

¹⁵¹ *Ibidem*, c. 34.

Astfel, limitele judecării cauzelor penale pot fi trasate doar în baza unei învinuiri concrete. Or, notează *Hohryakov M. A.*, limitele judecării cauzelor penale „instituie și garantează această cerință în raport cu învinuirea, asigurând dreptul învinuitului la apărare”¹⁵².

Examinarea în judecată doar a învinuirii care a fost prezentată învinuitului în ordinea prevăzută de lege reprezintă, în viziunea lui *Hohryakov M. A.* o cerință importantă stabilită de legea procesual-penală pentru ședințele de judecată. Condiția generală a limitelor judecării cauzelor penale în raport cu conținutul acușării admite modificarea ei doar în strictă conformitate cu legea.

Vorbind despre modificarea învinuirii în ședința de judecată, *Hohryakov M. A.* reiese din noțiunea de învinuire care este constituită din trei elemente: circumstanțele de fapt (fabula infracțiunii comise); formularea juridică și încadrarea juridică a faptei (indicarea punctului, aliniatului, articolului din legea penală care prevede răspunderea pentru infracțiunea comisă).

El scoate în evidență faptul că învinuirea înaintată în cazurile de acuzare publică, care devine ulterior obiect al examinării cauzei în instanță, determinând limitele ei, este materializată în cadrul fazei prejudiciare a procesului. În caz de modificare a unuia dintre componentele învinuirii pot fi încălcate condițiile inadmisibilității agravării poziției inculpatului și a încălcării dreptului său la apărare.

Totodată, autorul *Hohryakov M. A.* enunță că „învinuirea reflectată în rechizitoriu (în ordonanța de punere sub învinuire) care însoțește dosarul în instanța de judecată, poate avea nevoie de anumite modificări sau rectificări. Or, modificarea învinuirii în instanța de fond reprezintă una din varietățile modificării învinuirii în procesul penal”¹⁵³.

O atenție aparte suscită teza de doctorat elaborată de autoarea *E. A. Бравилова*, intitulată *Пределы судебного разбирательства (2004)*¹⁵⁴.

Autoarea argumentează că, „limitele judecării cauzelor penale au o importanță deosebită. Pornindu-se de la scopul unui proces penal, care constă în protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată se afirmă că normele

---

¹⁵² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 48 – 50.

¹⁵³ *Ibidem*, с. 107 – 108.

¹⁵⁴ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2004.

procesual-penale trebuie să asigure cu garanții procesuale, în egală măsură, ambele părți ale procesului”¹⁵⁵.

Mai evidențiază autoarea că, „în ședința de judecată aceste garanții sunt asigurate prin limitele judecării cauzelor penale. Destinația lor este de a stabili un echilibru în procesul judecării cauzei între respectarea intereselor persoanelor care au avut de suferit de pe urma comiterii infracțiunilor și a persoanelor atrase la răspundere penală. Aceasta este necesar pentru a nu admite ca „modificarea învinuirii în judecată să-l lipsească pe inculpat de posibilitatea să se apere de circumstanțele care nu-i sunt cunoscute și în același timp, pentru ca garantarea dreptului la apărare să nu se transforme într-o interdicție formală referitoare la orice schimbare a învinuirii în instanță, care nemijlocit ar determina achitarea celui vinovat și încălcarea drepturilor părții vătămate”¹⁵⁶.

În procesul judecării cauzelor penale activitatea instanței este axată pe stabilirea vinovăției sau nevinovăției făptuitorului privind comiterea faptei incriminate, reflectată în învinuire, materializată în forma procesual-penală prevăzută de lege. Învinuirea adusă învinuitului la faza de urmărire penală și susținută de acuzator în instanța de fond reprezintă, în opinia lui *Bravilova E. A.* este „fundamentul judecării cauzei penale”¹⁵⁷.

De asemenea, în legătură cu acest fapt, cercetătoarea *Bravilova E. A.* determină limitele judecării cauzei ca „acele hotare ale examinării și soluționării dosarului în judecată, determinate de acuzarea adusă și susținută de acuzator în privința inculpatului la etapa punerii pe rol cauzei și a examinării ei în instanța de fond”¹⁵⁸.

În aceeași ordine de idei se arată că, „stabilirea prin lege a limitelor judecării cauzei după cercul de persoane presupune că în cadrul ședinței de judecată pot fi examinate doar chestiunile referitoare la vinovăția (nevinovăția) persoanelor cărora le-a fost înaintată învinuirea în ordinea stabilită de lege și că vinovăția sau nevinovăția acestor persoane poate fi stabilită doar prin sentința instanței de judecată”¹⁵⁹.

Or, „limitele judecării în dependență de conținutul învinuirii, în viziunea ei, au în vedere că obiect al cercetării în ședința de judecată poate fi doar învinuirea adusă inculpatului în a cărei limite poate fi pronunțată sentința. În acest sens, legiuitorul a instituit interdicția examinării în judecată a chestiunilor legate de o altă învinuire (altă faptă), neincriminată învinuitului de către organul de urmărire penală și pronunțarea hotărârii în privința ei, precum și interdicția referitoare

---

¹⁵⁵ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. *Op.cit.*, с. 38-39.

¹⁵⁶ *Ibidem*, с. 38-39.

¹⁵⁷ *Ibidem*, с. 49.

¹⁵⁸ *Ibidem*, с. 51.

¹⁵⁹ *Ibidem*, с. 40-41.

la examinarea altor chestiuni legate de vinovăția (sau nevinovăția) altor persoane care nu sunt atrase la răspundere penală și pronunțarea unei sentințe în privința lor”¹⁶⁰.

Făcând referire la obiectul examinării în ședința de judecată, *Bravilova E. A.* afirmă că „el poate fi doar învinuirea adusă persoanei la faza de urmărire penală, aceasta îmbrăcând forma ordonanței de punere sub învinuire și a rechizitoriului, în a căror limite poate fi pronunțată sentința, dependentă de conținutul acușării. Totodată legiuitorul a instituit reglementări stricte privind examinarea de către instanță a chestiunilor legate de noua acușare (altă faptă), neincriminată inculpatului de către organul de urmărire penală și pronunțarea unei sentințe în privința ei”¹⁶¹.

O altă lucrare relevantă, pentru studiul nostru aparține autorului *M. M. Михеенко Доказывание в советском уголовном процессе (1984)*¹⁶². Potrivit sursei, limitele judecării cauzei sunt determinate de acușarea adusă învinuitului. În acest sens, autorul *Miheenco M. M.* susține că „norma referitoare la limitele judecării cauzei stabilește, în realitate, nu limitele probatoriului la judecată, ci doar anumite hotare în raport cu persoanele și faptele examinate de judecată, pentru care ele pot fi condamnate”¹⁶³.

Recunoscând persoanele condamnate în a căror privință a încetat urmărirea penală sau a fost disjunsă cauza în calitate de martori, *Miheenco M. M.* vine și cu propunerea de a introduce unele norme procesual-penale referitoare la „dreptul martorului să refuze de a face declarații, dacă ele l-ar demasca în comiterea infracțiunii sau în participație la comiterea faptei”¹⁶⁴.

Într-o altă cercetare din doctrina rusă, denumită *Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту (1998)*¹⁶⁵, autori *Стецовский Ю. И.* și *Ларин А. М.*, evidențiază cu referire la caracterul juridic al limitelor judecării cauzelor penale, că „acestea permit să fie identificate și alte aspecte în afară de cele legate de obiectul ei. În primul rând, în opinia autorilor, limitele judecării cauzelor penale determină hotarele realizării funcțiilor procesuale în cadrul ședințelor de judecată, care sunt materializate datorită acestor limite. Anume limitele judecării cauzei, stabilește gradul de intensitate cu care sunt exercitate acușarea și apărarea”¹⁶⁶. Astfel, funcția acușării se exercită doar în privința persoanelor puse sub învinuire, iar extinderea neîntemeiată a cercului de subiecți în privința cărora ea se realizează este inadmisibilă. Or, conceptul funcțiilor procesual-penale include o anumită activitate procesual-penală, acușatorul de

---

¹⁶⁰ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 40-41.

¹⁶¹ *Ibidem*, с. 31-42.

¹⁶² МИХЕЕНКО, М. М. *Доказывание в советском уголовном процессе*. Киев, 1984.

¹⁶³ *Ibidem*, с. 106-107.

¹⁶⁴ *Ibidem*, с. 86-87.

¹⁶⁵ СТЕЦОВСКИЙ, Ю. И., ЛАРИН, А. М. *Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту*. Москва, 1998.

¹⁶⁶ *Ibidem*, с. 205.

stat poate efectua acțiuni doar în cadrul limitelor judecării cauzelor penale. Prin urmare, orice acțiune procesuală a acuzatorului este acceptată sau respinsă de instanță anume în legătură cu aceste limite ale judecării cauzei, - afirmă autorii.

În opinia cercetătorilor enunțați, în mod similar este realizată și funcția apărării în ședința de judecată, care, de asemenea, în pofida „unor hotare mai largi de realizare, trebuie să se încadreze în aceleași limite. Tradițional apărarea este interpretată ca antipodul funcției de învinuire, contrariul ei, axată pe răsturnarea sau diminuarea învinuirii aduse persoanei”¹⁶⁷.

La tema cercetată contribuie și lucrarea autorilor *И. С. Алексеев, В. Г. Даев și Л. Д. Кокорев* cu genericul *Очерк развития науки советского уголовного процесса (1980)*¹⁶⁸. Ideea de bază care însoțește lucrarea se rezumă la constatarea că aspectul funcțional al limitelor judecării cauzelor penale se mai reflectă și în faptul că asigură delimitarea funcțiilor procesual-penale. Autorii susțin că „în procesul penal contradictorial, statutul juridic al participanților la proces este determinat de specificul și divizarea funcțiilor procesual-penale – direcții specifice de activitate în care se reflectă rolul specific și obiectivul urmărit de subiecții procesului”¹⁶⁹.

O altă sursă este intitulată *Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов 5-е издание, переработанное и дополненное (2004)*¹⁷⁰, sub redacția lui *К. Ф. Гуценко*. Este evident, declară autorul, că anume limitele judecării cauzelor penale instituie regulile privind modificarea învinuirii în instanța de fond. De altfel, „limitele judecării cauzelor penale reprezintă o garanție procesuală importantă menită să asigure îndeplinirea, realizarea drepturilor participanților la proces”¹⁷¹.

În acest context, vom sublinia și cele menționate de cercetătorul *Gutzenko K. F.*, care afirmă că „garanțiile procesual-penale reprezintă mijloacele stabilite prin norme procesual-penale în vederea realizării scopului procesului penal, la general, și pentru apărarea drepturilor și intereselor persoanelor atrase la răspundere penală, în special”¹⁷².

Meritorie este și lucrarea *Привлечение к уголовной ответственности. Законность и обоснованность (1971)*¹⁷³, publicată de savanta *Карнеева Л. М.* Este categorică afirmația autoarei vizate că noțiunea „limitele probatoriului în judecată”, precum și „obiectul judecării

---

¹⁶⁷ СТЕЦОВСКИЙ, Ю. И., ЛАРИН, А. М. *Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту*. Op.cit., с. 205.

¹⁶⁸ АЛЕКСЕЕВ, И. С., ДАЕВ, В. Г., КОКОРЕВ, Л. Д. *Очерк развития науки советского уголовного процесса*. Воронеж, 1980.

¹⁶⁹ *Ibidem*, с. 52-55.

¹⁷⁰ *Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. 5-е издание, переработанное и дополненное*. Под редакцией: К. Ф. ГУЦЕНКО. Москва: Изд. Зерцало, 2004.

¹⁷¹ *Ibidem*, с. 21.

¹⁷² *Ibidem*, с. 21.

¹⁷³ КАРНЕЕВА, Л. М. *Привлечение к уголовной ответственности. Законность и обоснованность*. Москва, 1971.

cauzei” nu sunt identice cu noțiunea „limitele judecării cauzei”. Fără îndoială, autoarea indică „despre noțiuni care se intersectează, însă sunt diferite după sens și conținut. În lipsa unui concept teoretic unic referitor la „limitele probatoriului, cea mai răspândită opinie se regăsește în afirmația că limitele probatoriului reprezintă „cumulul probelor necesare pentru stabilirea tuturor circumstanțele cauzei (obiectul ei)”¹⁷⁴.

În teza de doctorat *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел (1994)*¹⁷⁵, autor *Потемкин И. Ю.* pune în discuție statutul procesual al anumitor participanți la procesul penal, despre care se afirmă că nu au fost înzestrați cu toate drepturile caracteristice anumitor participanți la proces, ci doar cu drepturile specifice învinutului sau martorului referitoare la prezentarea declarațiilor în judecată.

Astfel, *Potemkin I. Iu.* clasificând subiecții respectivi în persoanele în a căror privință a fost dispusă scoaterea de sub urmărirea penală/ încetată urmărirea penală sau a fost pronunțată o sentință de achitare și persoanele condamnate, propunea completarea normei ce reglementa statutul procesual al martorului cu următorul text „Dacă în cauza cu privire la o infracțiune comisă prin participație, în privința unuia dintre complici a fost încetată urmărirea penală sau a fost pronunțată o sentință de achitare, apoi această persoană poate fi audiată în privința circumstanțelor unei alte cauze penale doar în calitate de martor. În cazurile în care în privința unui coparticipant a fost pronunțată o sentință de condamnare, apoi această persoană poate fi audiată în calitate de martor, însă fără a fi supusă răspunderii penale pentru refuzul de a face declarații sau pentru darea declarațiilor cu bună-știință false”¹⁷⁶.

Autorul *Potemkin I. Iu.* a propus și delimitarea statutului procesual al persoanei în dependență de calitatea procesuală în propria cauză la momentul examinării ei în privința coparticipantului. Dacă ea este deja condamnată, „apoi urmează a fi audiată conform regulilor stabilite pentru învinuit. Or, fiind, *de facto*, doar martor în cauză, persoana, pe durata prezentării declarațiilor beneficiază de toate drepturile învinutului. În cazurile în care, însă persoana nu a fost pusă sub învinuire, va avea calitatea de martor sau bănuț”. De asemenea, declară el, în situația când „persoana este pusă sub învinuire și are acest statut, este evident ca ea va fi audiată în calitate de învinuit”¹⁷⁷.

---

¹⁷⁴ КАРНЕЕВА, Л. М. *Привлечение к уголовной ответственности. Законность и обоснованность*. Ор.сит., с. 104-105.

¹⁷⁵ ПОТЕМКИН, И. Ю. *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Харьков, 1994.

¹⁷⁶ *Ibidem*, с. 189.

¹⁷⁷ *Ibidem*, с. 63.

În aria cercetării noastre se regăsește și autorul *Кокорев Л. Д.* cu lucrarea *Подсудимый в советском уголовном процессе (1973)*¹⁷⁸, în care polemiza asupra chestiunii referitoare la faptul dacă inculpatul, condamnatul, persoana achitată sau persoana în a cărei privință a fost încetată urmărirea penală trebuie să facă declarații. În acest sens s-a arătat că „răspunsul trebuie formulat reieșind din obiectul și conținutul acestor declarații. Dacă ele se referă la acuzarea persoanei audiate, apoi, pe lângă faptul că chestiunea referitoare la învinuire este deja clarificată, prezentarea declarațiilor poate fi doar un drept al acestei persoane și nu putem să-l preîntâmpinăm despre răspunderea pentru refuzul de a face declarații sau pentru darea declarațiilor cu bună-știință false. Dacă declarațiile, însă, nu se referă la propria acuzare, atunci persoana este obligată să le facă, urmând a fi audiată cu respectarea tuturor regulilor referitoare la audierea martorului”¹⁷⁹.

Cercetătorul *Денисов С. А.* în monografia *Законность и обоснованность соединения и выделения уголовных дел (2004)*¹⁸⁰, abordează conexarea și disjungerea cauzelor penale, inclusiv și în faza de judecată. Context în care, afirmă că „sarcina instituției conexării și disjungerii cauzelor penale constă în determinarea corectă a limitelor obiectului învinuirii. Reieșind din conceptul unității și indivizibilității obiectului acuzării în cauzele penale, este probată necesitatea conexării și disjungerii cauzelor penale în caz de „fracționare a integrității obiectului învinuirii (temeiuri pentru conexare), precum și în caz de identificare a altor obiecte ale învinuirii sau a unor elemente a lor (temeiuri pentru disjungere)”¹⁸¹.

În materia conexării cauzelor penale, interes științific prezintă opiniile lui *Тумашов С. А.*, expuse în teza de doctorat *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании (1998)*¹⁸².

Autorul, punând la îndoială necesitatea participării în instanță, propune „anexarea la materialele cauzei penale a procesului-verbal de audiere a inculpatului (persoanei condamnate) care se referă la cauza disjunsă, precum și copia sentinței adoptate în cauză. În opinia sa, aceste materiale „pot fi folosite în calitate de documente ca mijloace de probă”¹⁸³.

Autorul *Тумашов С. А.* susține că „în practică a căpătat o răspândire largă citirea declarațiilor persoanelor condamnate, prezentate la faza urmăririi penale și anexarea copiilor de pe sentință la materialele cauzei penale. Este necesară respectarea principiului nemijlocirii și

---

¹⁷⁸ КОКОРЕВ, Л. Д. *Подсудимый в советском уголовном процессе*. Воронеж, 1973.

¹⁷⁹ *Ibidem*, c. 134.

¹⁸⁰ ДЕНИСОВ, С. А. *Законность и обоснованность соединения и выделения уголовных дел*. Москва: Изд. Юрлитинформ, 2004.

¹⁸¹ *Ibidem*, c. 76.

¹⁸² ТУМАШОВ, С. А. *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании*: дисс. канд. юрид. наук. Волгоград, 1998.

¹⁸³ ТУМАШОВ, С. А. *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании*. *Op.cit.*, c. 128-129.

oralității judecării cauzei, context în care este obligatorie participarea persoanei condamnate la examinarea cauzei în privința coparticipantului la infracțiune. Persoana condamnată trebuie audiată conform regulilor privind audierea martorului, însă nu trebuie supus răspunderii penale pentru refuzul de a face declarații sau pentru prezentarea declarațiilor cu bună-știință false”¹⁸⁴.

Cu ocazia cercetării limitelor judecării cauzei penale a fost analizată lucrarea lui Прошляков А. Д., denumită *Взаимосвязь материального и процессуального уголовного права (1997)*¹⁸⁵. Autorul afirmă că „persoanele cu imunitate diplomatică nu au statut de învinuit în cauza penală, acțiunile lor nu pot constitui obiect al cercetării în ședința de judecată, chiar dacă ele sunt legate de acțiunile inculpaților”¹⁸⁶.

Totodată, susține autorul, „examinarea acțiunilor lor nu poate fi divizată de cele ale inculpatului în virtutea comiterii împreună a faptei și a imposibilității de a nu specifica în textul sentinței caracterul comun al acțiunilor”¹⁸⁷.

În asemenea cazuri nu se pot indica numele acestor persoane în textul sentinței. Dacă infracțiunea a fost comisă în participație cu persoana care deține imunitate diplomatică, declară А. Д. Прошляков, atunci în sentința pronunțată în privința coparticipantului care nu dispune de imunitate se va indica la „statutul special sau apartenența persoanei la un anumit stat fără menționarea numelui sau chiar fără descrierea acțiunilor concrete (dacă aceasta este posibil)”¹⁸⁸.

Un alt studiu folosit la elaborarea lucrării, este teza de doctorat a lui Бобылев М. П. cu genericul *Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России (2004)*¹⁸⁹. Pentru a expune esența limitelor judecării cauzelor penale în dependență de conținutul învinuirii, cercetătorul Бабилев М. П., precizează noțiunea de învinuire, susținând că „învinuirea conține formularea acuzării și încadrarea juridică a faptei incriminate. Or, prin termenul învinuire se presupune comportamentul socialmente periculos și ilegal, constatat în cauza penală, care constituie o anumită faptă prejudiciabilă incriminată făptuitorului”¹⁹⁰.

În fine, autorul Бабилев М. П. optează pentru modificarea învinuirii în instanța de judecată doar în baza „demersului acuzatorului de stat cu formularea unei învinuirii noi și oferirea unui termen inculpatului pentru a-și pregăti apărarea”¹⁹¹.

---

¹⁸⁴ ТУМАШОВ, С. А. *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании*. Ор.сит., с. 127.

¹⁸⁵ ПРОШЛЯКОВ, А. Д. *Взаимосвязь материального и процессуального уголовного права*. Екатеринбург, 1997.

¹⁸⁶ *Ibidem*, с. 192.

¹⁸⁷ *Ibidem*, с. 192.

¹⁸⁸ *Ibidem*, с. 192.

¹⁸⁹ БОБЫЛЕВ, М. П. *Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России*: Автореферат канд. юрид. наук. Челябинск, 2004.

¹⁹⁰ *Ibidem*, с. 13.

¹⁹¹ *Ibidem*, с. 11.

Urmând șirul cercetărilor preocupați de problema studiată, menționăm și autoarea *Ровнейко В. В.* cu teza de doctorat *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству (1996)*¹⁹². Cercetătoarea, este cea care identifică două elemente structurale în formularea învinuirii: fabula (circumstanțele de fapt ale comiterii infracțiunii) și formularea juridică a învinuirii, care există independent de încadrarea juridică a faptei incriminate, reprezentând, reprezentând un cumul de semne juridice, specifice diferitor categorii de infracțiuni.

Totodată, *Rovneiko V. V.*, susține că învinuirea reprezintă „afirmația, teza înaintată, în modul prevăzut de lege, de subiectul procesual competent, în legătură cu comiterea infracțiunii de o anumită persoană și, respectiv, despre prezența temeiurilor tragerii la răspunderea penală. Odată înaintată, învinuirea concretizează limitele urmăririi penale. Schimbarea acestor limite, poate avea loc doar cu luarea în calcul a modificării învinuirii în ordinea stabilită de legea procesual-penală. Corespunzător, învinuirea este chemată să asigure legalitatea și temeinicia urmăririi penale, determinând organele și persoanele care efectuează urmărirea penală să ia măsuri pentru probarea și motivarea acuzațiilor”¹⁹³.

Cercetătoarea, de rând cu elementele obligatorii și facultative, identifică cel de-al treilea grup „componentele a căror prezență este determinată de specificul săvârșirii infracțiunii concrete și care se regăsesc doar în conținutul unor acuzații. La ele se referă circumstanțele agravante și cele atenuante”¹⁹⁴.

Autoarea consideră că modificarea învinuirii reprezintă „operarea corectărilor în conținutul de fapt și juridic al învinuirii înaintate anterior”¹⁹⁵. Tot ea identifică mai multe semne (condiții) ce caracterizează modificarea învinuirii în sens material juridic, și anume: a) „aceste schimbări trebuie să fie reflectate în conținutul, volumul și caracterul învinuirii; b) ele sunt operate doar de persoanele competente; c) ele sunt îndeplinite cu respectarea regulilor procesuale stabilite prin lege; d) ele sunt fixate în anumite acte procedurale”¹⁹⁶.

Una dintre lucrările fundamentale la subiectul de cercetare este *Обвинение и судебный приговор (1965)*¹⁹⁷, semnată de cercetătorul *Фаткуллин Ф. Н.* În opinia autorului, discuțiile din literatura de specialitate apar și în privința faptului cum trebuie să fie expusă fabula învinuirii și

---

¹⁹² РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству*: дис. канд. юрид. наук. Ижевск, 1996.

¹⁹³ *Ibidem*, с. 25.

¹⁹⁴ *Ibidem*, с. 32-33.

¹⁹⁵ *Ibidem*, с. 13.

¹⁹⁶ РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству*. *Op.cit.*, с. 42.

¹⁹⁷ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Казань, 1965.

care semne ale infracțiunii urmează să le reflecte. Acesta menționează că fabula învinuirii (circumstanțele de fapt ale cauzei) reprezintă „faptele (circumstanțele) stabilite în cadrul cauzei penale care sunt incriminate învinuitului și conțin semnele unei componente concrete de infracțiune. Ea este, de fiecare dată, strict individuală. În fabula învinuirii trebuie să fie reflectate faptele ce caracterizează fiecare element al infracțiunii incriminate învinuitului: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă, care sunt expuse prin prisma semnelor specifice lor”¹⁹⁸.

A doua condiție a modificării învinuirii în instanța de judecată - cerința inadmisibilității încălcării dreptului inculpatului la apărare – este recunoscută pe bună dreptate de *Fatcullin F. N.* în calitate de garanție procesual-penală suplimentară. Ea este condiție de ordin procesual-penal deoarece este legată de neadmiterea lipirii inculpatului de dreptul de a se apăra prin mijloacele și modalitățile prevăzute de legea procesual-penală. Tot ea este recunoscută ca fiind „suplimentară deoarece cuprinde și cazurile când învinuirea modificată nu agravează situația inculpatului, fiind, însă, inopinată.”¹⁹⁹

Are dreptate autorul atunci când susține că „timpul comiterii infracțiunii, chiar dacă și nu are importanță pentru calificare, este necesar doar pentru individualizarea învinuirii și a măsurii de pedeapsă. Anumite precizări operate în ședința de judecată în faptele ce caracterizează aceste circumstanțe nu schimbă conținutul lor, nu agravează și nici nu atenuează elementele acestora”²⁰⁰.

Cercetătorul afirmă că „schimbarea datelor referitoare la forma vinovăției inculpatului, intențiile prejudiciabile ale acestuia, direcționarea lor se pot reflecta doar asupra gravității învinuirii aduse, însă nu poate constitui cauza modificării învinuirii care s-ar deosebi substanțial de cea inițială în temeiul datelor de fapt, încălcând, astfel, dreptul la apărare”²⁰¹.

Tot *Fatcullin F. N.* este și autor al altei lucrări cu reflecții profunde în materia limitelor judecării cauzelor penale denumită *Изменение обвинения (1971)*²⁰². Acesta, remarcă că, „ultima componentă a învinuirii o reprezintă încadrarea infracțiunii care presupune indicarea cu precizie a normei penale incriminate învinuitului (articol, punct, aliniat). Acest element reiese din formularea juridică a învinuirii. Componentele anterioare ale învinuirii fundamentează încadrarea juridică, deoarece descriu toate acele fapte și semne în temeiul cărora putem conchide asupra legalității și temeiniciei ei”²⁰³.

---

¹⁹⁸ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., с. 66-69.

¹⁹⁹ *Ibidem*, с. 212.

²⁰⁰ *Ibidem*, с. 236.

²⁰¹ *Ibidem*, с. 231-232.

²⁰² ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Москва, 1971.

²⁰³ *Ibidem*, с. 25.

Formularea juridică a învinuirii, în opinia lui *Fatcullin F. N.*, reprezintă „totalitatea de semne juridice, specifice anumitor categorii de infracțiuni. În același timp, ea se poate deosebi de dispoziția normei incriminate deoarece legea penală prevede componente de infracțiune care includ mai multe acțiuni alternative socialmente-periculoase”²⁰⁴.

În continuare autorul vine să constate că „delimitarea formulării juridice de fabula învinuirii, care de fiecare dată este individuală, constă în faptul că ea poate să se repete în cazul diverselor acuzați în comiterea infracțiunilor care cad sub incidența uneia și aceleiași dispoziții a normei de drept penal. Formularea juridică reprezintă modelul juridic al faptei prejudiciabile descoperite”²⁰⁵.

Următoarea componentă a învinuirii, potrivit autorului, „o reprezintă încadrarea juridică a faptei prejudiciabile – indicarea corectă a articolului (punctului, aliniatului) din legea penală, incriminat învinuitului. Componentele anterioare ale învinuirii justifică și fundamentează încadrarea juridică, descriind acele fapte și semne în temeiul cărora concluzionăm despre temeinicia și legalitatea ei”²⁰⁶.

Cercetătorul *Fatcullin F. N.*, prin modificarea învinuirii în sens material recunoaște „operarea modificărilor în textul acesteia de către persoanele oficiale, care influențează asupra esenței, volumului și caracterului învinuirii, din care considerent este necesară respectarea ordinii procesuale stabilite de lege”²⁰⁷.

Referindu-se la aspectul clasificării modificării învinuirii în sens juridico – material, autorul *Fatcullin F. N.* identifică patru grupe și anume, „după subiectul schimbării învinuirii; după volumul și conținutul învinuirii; după atitudinea față de anumite elemente componente ale învinuirii și în dependență de faptul dacă modificările sunt admise la orice fază a procesului penal sau doar la anumite etape, de exemplu, doar în cadrul urmăririi penale”²⁰⁸.

În dependență de impactul asupra anumitor componente ale învinuirii, autorul deosebește „modificarea învinuirii determinată de circumstanțele de fapt ale acesteia, adică care se materializează în dependență de stabilirea unor fapte noi sau de recunoașterea ca nedovedite a faptelor care au figurat în cadrul etapelor premergătoare ale procesului penal; alte modificări ale învinuirii care se întâlnesc în cazul unei identități de fapte în condițiile aceleiași fabule, referindu-se la unele componente ale acesteia, formularea și încadrarea juridică”²⁰⁹.

---

²⁰⁴ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., с. 25.

²⁰⁵ *Ibidem*, с. 25.

²⁰⁶ *Ibidem*, с. 25.

²⁰⁷ *Ibidem*, с. 42.

²⁰⁸ *Ibidem*, с. 42-44.

²⁰⁹ *Ibidem*, с. 43-44.

În opinia autorului, „imputarea prin noua acuzație a unei noi norme din codul penal, neincriminate anterior din eroare, se admite doar cu condiția că aceste acțiuni au fost incluse în fabula învinuirii prezentate învinuitului și că ea nu agravează situația inculpatului și nu încalcă dreptul acestuia la apărare”²¹⁰.

O altă lucrare remarcantă din doctrina rusă, este, *Изменение обвинения в судебных стадиях уголовного процесса (1977)*²¹¹, realizată de autoarea *Добровольская Т. Н.*, în care sunt identificate componentele obligatorii, care trebuie să se regăsească obligatoriu în fiecare învinuire și cele facultative, a căror prezență va depinde de construcția dispoziției normei penale incriminatorii, motiv din care ultimele nu se identifică în formularea fiecărei învinuiri. La componentele obligatorii, autoarea atribuie „datele personale ale învinuitului; vârsta și vinovăția, exprimată în una din formele prevăzute de lege; indicarea faptei concrete în strictă corespundere cu prevederea legii penale; locul, timpul, modalitatea și mijloacele comiterii faptei prejudiciabile; obiectul nemijlocit al infracțiunii; circumstanțele care atenuează și agravează pedeapsa. Asemenea circumstanțe de fapt, precum datele referitoare la subiectul infracțiunii, scopul, motivele și consecințele infracțiunii, comiterea repetată, datele referitoare la partea vătămată - sunt atribuite la componentele a căror prezență în formularea învinuirii este obligatorie doar în cazurile în care ele reprezintă semnul constructiv obligatoriu și inseparabil al acestei componente de infracțiune. Prin urmare, acestea nu sunt obligatorii pentru a se regăsi în conținutul fabulei învinuirii în cazul unor anumite componente de infracțiune”²¹².

Cercetătoarea *Добровольская Т. Н.* consideră că învinuirea este modificată atunci când „schimbările sunt operate în raport cu în conținutul de fapt sau juridic al învinuirii anterioare, aceste schimbări fiind reflectate într-un document procesual-penal corespunzător”²¹³.

Autoarea a exprimat și opinia că „situația inculpatului se agravează de fiecare dată dacă în caz de modificare a învinuirii ea devine mai gravă sau se deosebește substanțial după circumstanțele sale de fapt”²¹⁴.

Fără îndoială, este vorba despre incriminarea unor noi episoade ale activității prejudiciabile a infracțiunii continue. După cum susține pe bună dreptate *Добровольская Т. Н.*, o asemenea completare a învinuirii „influențează nemijlocit asupra modalității și mărimii pedepsei, iar uneori și asupra prezenței infracțiunii incriminate în acțiunile învinuitului, deoarece epizodul nou, anterior neinclus, în caz de excludere a celuilalt, poate avea un impact decisiv pentru recunoașterea

---

²¹⁰ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., c. 107-108.

²¹¹ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях уголовного процесса*. Москва, 1977.

²¹² *Ibidem*, c. 12.

²¹³ *Ibidem*, c. 26.

²¹⁴ *Ibidem*, c. 39.

persoanei vinovate în comiterea infracțiunii sau să influențeze asupra aprecierii pericolului social al persoanei inculpatului sau să indice la acțiunile prejudiciabile în calitate de sursă permanentă de venit”²¹⁵.

De altfel, în viziunea cercetătoarei, învinuirea se deosebește substanțial de cea inițială în temeiul circumstanțelor de fapt, încălcând dreptul inculpatului la apărare în următoarele situații: „în cazul schimbării încadrării juridice a faptei care atentează la un alt obiect, spre deosebire de fapta inițială; în al doilea rând, în caz de schimbare a locului și timpului infracțiunii, dacă ele au importanță pentru calificare sau vorbesc despre un grad de pericol mai mare a învinuitului; în al treilea rând, în caz de schimbare a motivului și mijloacelor comiterii faptei, dacă ele sunt prevăzute în calitate de semn obligatoriu a dispoziției din norma penală în temeiul căreia au fost calificate inițial acțiunile învinuitului; în al patrulea rând, este vorba despre schimbarea conținutului acțiunii, care deși se încadrează în limitele infracțiunii incriminate inițial, reflectă o altă formă de vinovăție sau participare”²¹⁶.

Într-un alt studiu, intitulat *Недопустимость нарушение права на защиту как условие изменения обвинения в суде (2003)*²¹⁷, realizat de autoarele Добровольская Т. Н., Бравилова Е. А., se consideră că prin „modificarea învinuirii înțelegem operarea de către persoanele competente a unor schimbări, care influențează esența, volumul și caracterul acuzării, în condițiile respectării regulilor procesuale”²¹⁸.

De asemenea, în opinia lor, „inadmisibilitatea agravării poziției învinuitului reprezintă o garanție juridico penală, iar inadmisibilitatea încălcării dreptului la apărare este o garanție procesual-penală a inculpatului. Fiind categorii juridice diferite, ele se pot intersecta, însă nu sunt identice”²¹⁹.

Agravarea situației învinuitului, declară pe bună dreptate, *Dobrovolskaya T. N., Bravilova E. A.*, are loc în cazurile în care prin „modificarea circumstanțelor de fapt, a formulării juridice și a încadrării infracțiunii survin consecințe juridico-penale mai nefavorabile pentru inculpat în raport cu învinuirea adusă inițial”²²⁰.

În contextul examinării subiectului limitelor judecării cauzelor penale ne-a reținut atenția și savantul *Рыжаков А. П.*, cu lucrarea *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу*

---

²¹⁵ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях уголовного процесса*. Op.cit., с. 53.

²¹⁶ *Ibidem*, с. 56-57.

²¹⁷ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н., БРАВИЛОВА, Е. А. *Недопустимость нарушение права на защиту как условие изменения обвинения в суде*. В: *Правовая защита частных и публичных интересов. Материалы Общероссийской межвузовской научно-практической конференции*. Челябинск, 2003.

²¹⁸ *Ibidem*, с. 84-93.

²¹⁹ *Ibidem*, с. 84-93.

²²⁰ *Ibidem*, с. 84-93.

*Российской Федерации (2007)*²²¹. Autorul constată că învinuirea este, în primul rând, o afirmație despre comiterea infracțiunii, materializată într-o anumită formă procesual-penală. Învinuirea este constituită din trei elemente: fabula învinuirii (sau circumstanțele de fapt), formularea juridică și încadrarea juridică. Fabula învinuirii conține obligatoriu indicarea locului, timpului, modalității comiterii faptei, însuși fapta, forma vinovăției, motivele, scopurile, consecințele infracțiunii, indiferent de faptul dacă ele reprezintă semnele obligatorii ale componenței de infracțiune incriminate învinuitului sau dacă sunt prevăzute de norma de drept penal, precum și circumstanțele ce caracterizează persoana învinuitului.

Autorul folosește termenul de învinuire, în sens mai îngust, incluzând în conținutul lui următoarele trei elemente: 1) „circumstanțele de fapt (fabula infracțiunii comise); 2) formularea juridică; 3) încadrarea, încadrarea juridică (indicarea articolului, alineatului, punctului din norma penală care stabilește răspunderea pentru o anumită faptă”²²².

Aceste trei elemente structurale trebuie să reflecte consecutiv esența acelei fapte prejudiciabile ce i se incriminează unei persoane concrete.

Formula învinuirii, în viziunea lui *Rijacov A. P.*, „reflectată în ordonanța de punere sub învinuire, trebuie expusă clar. Ea va fi reprodușă ulterior în rechizitoriu și în textul sentinței. Anume din acest considerent este inadmisibilă folosirea formulărilor imprecise, a abrevierilor în ordonanța de punere sub învinuire, supraîncărcarea fabulei cu amănunte ce nu au legătură cu circumstanțele cauzei. Termenii speciali expuși și analizați în actul procedural, se cer explicați (...) urmează să evităm expunerea formulărilor detaliate care descriu modalitatea comiterii infracțiunilor legate de fabricarea substanțelor narcotice, substanțelor explozive, a celor care atentează la libertatea sexuală a persoanelor sau asupra moralității minorilor”²²³.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Suportul teoretic și științific al tezei de doctorat cu titlul „Limitele judecării cauzei penale”, se bazează în principal pe lucrări semnate de autori de prestigiu din Republica Moldova, România, Federația Rusă și alte țări.

Conceptiile și opiniile doctrinare au fost formulate de cercetătorii T. Vizdoaga, I. Dolea, D. Roman, T. Osoianu, Iu. Sedlețchi, M. Poalelungi ș.a. din Republica Moldova.

---

²²¹ РЫЖАКОВ, А. П. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Москва: Изд. АСТ, 2007.

²²² *Ibidem*, c. 325.

²²³ *Ibidem*, c. 325.

Totodată, diferite aspecte ale acestui subiect au fost cercetate și de următorii savanți: A. Crișu, T. Toader, Gh. Mateuț, M. Udroi, Gr. Theodoru, I. Neagu și alții din România, precum și G. Agheeva, S. Alekseev, M. Baglai, M. Bajanov, B. Bezlepkin, V. Daev, T. Dobrovolskaya, M. Strogovici și alți cercetători din Federația Rusă.

Am constatat că în sursele de specialitate din doctrina națională limitele judecării cauzei penale sunt doar marginal explorate, iar abordările existente nu sunt suficiente pentru o cercetare completă a acestui subiect. În opinia noastră, în doctrina autohtonă există o lipsă considerabilă de lucrări și articole științifice dedicate acestui domeniu, iar tema limitelor judecării cauzei penale a fost analizată doar tangențial.

Scopul lucrării constă în realizarea unui studiu amplu al limitelor judecării cauzelor penale prin prisma garantării principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal, și optimizarea cadrului de reglementare din acest domeniu.

Obiectivele cercetării au fost formulate astfel, încât să fie: determinat conținutul juridic și noțiunea de „limite ale judecării cauzei” în procesul penal; dezvăluită esența și conținutul limitelor judecării cauzei penale, în funcție de cercul persoanelor implicate în proces; determinate și clasificate categoriile de persoane care nu au statut de inculpați în cauzele penale, însă ale căror acțiuni ilegale au legătură cu fapta incriminată inculpatului, examinată în instanța de judecată; elaborate criteriile referitoare la condițiile modificării învinuirii în instanța de fond; elaborate criteriile referitoare la recunoașterea învinuirii modificate ca o agravare a situației inculpatului sau ca o încălcare a dreptului acestuia la apărare; identificate limitele speciale ale judecării cauzei penale, stabilind cerințele specifice privind cadrul cercetării judecătorești, pronunțarea sentinței și modificarea învinuirii în instanță, în funcție de anumite categorii de cauze sau persoane; analizate limitele judecării cauzelor penale prin prisma standardelor procesului echitabil; stabilite limitele admisibile pentru modificarea învinuirii în instanța de fond, în concordanță cu cerințele ce țin de limitele judecării cauzei penale; cercetată practica de aplicare a cerințelor legale referitoare la limitele judecării cauzei penale în spețe concrete și demonstrată, în baza studiului empiric, a importanței pe care o are din perspectiva dreptului la apărare; analizat modul în care sunt aplicate limitele judecării în cadrul anumitor categorii de cauze penale.

Problema științifică importantă soluționată în domeniul de cercetare constă în conceptualizarea instituției limitelor judecării cauzei penale, ceea ce a condus la clarificarea acestora pentru teoreticieni și practicieni din domeniul procedurii penale. Lucrarea oferă o abordare sistematică a condițiilor și criteriilor care definesc aceste limite, inclusiv în ceea ce privește învinuirea, modificările acesteia și implicarea diferitelor categorii de persoane în procesul penal. Astfel, cercetarea contribuie la consolidarea doctrinei procesual-penale, prin formularea și

argumentarea unor propuneri *de lege ferenda*, menite să îmbunătățească reglementările actuale și să asigure o aplicare mai coerentă și eficientă a principiilor procesului penal.

2. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CONCEPTUL LIMITELOR JUDECĂRII CAUZEI PENALE

2.1. Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei penale

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice în art.14 pct. 3) stabilește: „Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții: a) să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și în mod detaliat, despre natura și motivele acuzației ce i se aduce; b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege...”²²⁴

Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevede în art. 6 pct. 3): „Orice acuzat are, în special, dreptul: a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa; b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale...”²²⁵

Pentru a asigura legalitatea procesului penal și respectarea principiilor fundamentale pe care se bazează desfășurarea acestuia, legiuitorul a prevăzut în legislația procesual-penală mai multe norme care oferă garanții suplimentare în acest sens.

În conformitate cu art. 1 alin. (2) CPP RM, „procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.”

Reglementarea „dreptul de a cunoaște natura faptei ce i se reține în sarcină și motivele acuzației aduse și, în legătură cu aceasta, dreptul la apărare pune în evidență importanța deosebită pe care o are acesta în cadrul unui proces echitabil, specific oricărei societăți democratice.”²²⁶

Normele evocate supra „dovedesc incontestabil faptul că realizarea acestor drepturi comportă exercitarea mai multor garanții specifice unei persoane acuzate de săvârșirea faptei penale, avându-se în vedere că, într-o accepție largă, acestea cuprind totalitatea drepturilor și

---

²²⁴ Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. [online] [accesat: 10.05.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro .

²²⁵ Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. În vigoare din 3 septembrie 1953. [online] [accesat: 10.05.2023]. Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/01_Conventia%20europeana%20a%20drepturilor%20omului.pdf .

²²⁶ POSTICĂ, A. Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei conform legislației procesual penale. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe Sociale”*, 2019, nr. 8(128), pp. 188-193. [online] [citat: 10.10.2021]. Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2019/01/24.-p.188-193.pdf> .

regulilor procesuale care oferă persoanei posibilitatea de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, de a contesta învinuirile, de a scoate la iveală nevinovăția sa etc.”²²⁷

În situația reglementărilor se înscrie indubitabil și art. 325 CPP RM, cu denumirea marginală *Limitele judecării cauzei*, potrivit căruia „judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu.”

Această „regulă este guvernată de principiul contradictorialității, astfel încât instanța de judecată având un rol pasiv în disputa dintre părți. Respectiv din rațiunea acestei reglementări rezultă că instanța nu poate interveni în modificarea învinuirii din propria inițiativă, fiind ținută în examinarea cauzei de limitele obiectului judecării cauzei.”²²⁸

Instanța de judecată se poate „pronunța numai în privința persoanei puse sub învinuire, întrucât însăși învinuirea are un caracter *in personam*, respectiv aceasta nu poate fi extinsă și la alte persoane. Decizia judecătorului nu apare ca un act juridic izolat. Actul final și de dispoziție al instanței este precedat, în mod necesar, de un complex de acte și activități procesuale de natură a pregăti soluția finală. Asemenea activități procesuale sunt realizate, de exemplu, de organul de urmărire penală și de procuror în contextul examinării cauzelor penale concrete până la pronunțarea sentinței definitive de condamnare. Astfel instanța de judecată, pornind de la limitele învinuirii, nu se poate pronunța asupra învinuirii unei alte persoane, învinuindu-l în săvârșirea aceleiași infracțiuni, fie asupra învinuirii de săvârșirea unei alte infracțiuni de către o altă persoană.”²²⁹

Autorii români²³⁰, afirmă că „în realizarea scopului procesului penal, ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie sancționată potrivit legii penale, urmărirea penală și camera preliminară au un caracter preliminar și pregătitor, de a crea condițiile necesare pentru ca instanța judecătorească, prin activitatea procesuală penală de judecată, să aplice sancțiunile prevăzute de legea penală inculpaților găsiți vinovați de săvârșirea de infracțiuni”.

Această structură a procesului penal, care include faza judecării ca singura etapă prin care se poate impune o pedeapsă persoanei vinovate de comiterea unei infracțiuni, reprezintă o

---

²²⁷ POSTICĂ, A. Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei conform legislației procesual penale. Op.cit., p. 189.

²²⁸ POSTICĂ, A. Limitele modificării învinuirii în instanța de judecată. În: *Conferința Științifică Internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”*, Ediția a IX, Cahul, 03 iunie 2022, pp. 121 – 126. [online] [citat: 10.01.2023]. Disponibil: https://conference-prospects.usch.md/files/archive/2022/Volumul_IX-Part_1_2022.pdf.

²²⁹ POSTICĂ, A. Limitele judecării cauzei în prima instanță – garant al respectării unor principii fundamentale ale dreptului procesual-penal. În: *Rezumatul comunicărilor științifice la Conferința Științifică Națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 8-9 noiembrie 2018, USM, Chișinău, p. 360. [online] [citat: 10.01.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/359-362_1.pdf.

²³⁰ THEODORU, GR., CHIȘ, I. P. *Tratat de drept procesual penal. Ediția a 4-a*. București: Ed. Hamangiu, 2020, p. 750.

consecință a unui sistem contemporan aplicabil, în care justiția în cauzele penale este competența exclusivă a instanțelor judecătorești, singurele autorizate să aplice sancțiunile prevăzute de legea penală.

S-a arătat că uneori, în limbajul comun, termenul „judecată”, în sensul său larg, este confundat cu termenul „proces”, ceea ce, desigur, nu corespunde sensurilor tehnice acordate celor două noțiuni în dreptul procesual penal.²³¹

Examinarea cauzelor penale în instanța de fond se realizează cu respectarea strictă a limitelor stabilite de legea procesual-penală. Definirea conceptului și conținutului limitelor judecării cauzelor penale presupune identificarea semnificației etimologice a componentelor ce constituie această noțiune.

Judecata în primă instanță „trebuie să ofere o soluție completă pentru toate aspectele esențiale ale cauzei”. Astfel, instanța investită cu soluționarea cauzei are datoria de a se pronunța asupra tuturor elementelor care fac obiectul procesului, respectiv asupra „faptelor” și „persoanelor” menționate în actul de sesizare. Conflictul de drept penal aflat pe rolul instanței de fond este limitat, din punct de vedere obiectiv, la fapta care l-a generat și la persoanele implicate. Acesta este adus în fața organelor judiciare prin transmiterea de către procuror în instanța de judecată a cauzei cu rechizitoriu. „Fără aducerea lui în justiție, conflictul de drept penal nu poate face obiectul judecării. Această limitare decurge din principiul că instanța nu se poate sesiza din oficiu, cu judecarea și soluționarea unui conflict de drept penal, trimiterea în judecată, deci aducerea acestui conflict în justiție fiind un atribut exclusiv al procurorului”²³².

Conform Dicționarului Universal al limbii române, noțiunea de limită are câteva sensuri: „a) linie de separație, de demarcație, margine; b) dată fixă, termen extrem; c) punct până la care pot ajunge posibilitățile, facultățile, mijloacele cuiva; d) punct până la care cineva își poate permite ceva; ceea ce nu poate fi depășit”²³³.

Din sensul etimologic al termenului „limită” se pot desprinde cele două aspecte ale limitelor judecării cauzei: funcțional și material. Pentru a le concretiza, sunt necesare anumite precizări referitoare la conținutul judecării cauzei penale.

În legislație și doctrină, judecarea cauzelor penale este determinată ca fiind:

1) ședința de judecată în cadrul instanței de fond și în cadrul exercitării căilor de atac;

---

²³¹ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. Op.cit., p. 162.

²³² DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Op.cit., p. 190.

²³³ OPREA, I., PAMFIL, C.-G., RADU, R., ZĂSTROIU, R. *Noul Dicționar Universal al limbii române. Ediția a II-a*. București: Ed. Litera Internațional, 2006, p. 742.

2) fază a procesului penal în care instanța de fond examinează probele prezentate de părți, soluționează chestiunile legate de legalitatea și temeinicia acușării aduse inculpatului (dovedirea faptei prejudiciabile și a vinovăției făptuitorului) și aplică pedeapsa corespunzătoare.

Vom aminti că judecarea cauzelor penale în instanța de fond are anumite limite. În momentul pronunțării sentinței, cerințele privitoare la respectivele limite sunt realizate integral, dat fiind că examinarea cauzei penale în instanța de fond s-a finalizat, iar limitele ei s-au materializat în hotărârea instanței de fond.

Totodată, cerințele privind limitele judecării cauzei penale influențează și asupra limitelor și obiectului examinării cauzelor în cadrul căilor de atac, când este „verificată temeinicia și legalitatea hotărârilor pronunțate de instanțele de fond. În cadrul examinării cererilor de apel, procurorul poate modifica învinuirea în sensul agravării sau atenuării sau chiar poate renunța de la ea”²³⁴.

Limitele judecării cauzei penale au o importanță crucială, întrucât sunt esențiale pentru asigurarea legalității procesului penal.

În acest context, normele procesual-penale trebuie să ofere, în mod echilibrat, garanții procesuale pentru ambele părți ale procesului. Astfel, pentru a asigura legalitatea procesului penal și pentru a respecta principiile fundamentale care guvernează desfășurarea acestuia, legislația procesual-penală națională prevede o serie de norme care garantează aceste principii. În mod particular, la judecarea cauzei penale, aceste garanții sunt asigurate în mod clar și eficient prin stabilirea limitelor judecării cauzei penale.

Destinația garanțiilor procesuale este de a asigura un „echilibru” în cadrul judecării cauzei, protejând atât interesele persoanelor vătămate de infracțiuni, cât și drepturile celor trași la răspundere penală. Acest echilibru „este esențial pentru a preveni situațiile în care modificarea învinuirii în instanță ar împiedica inculpatul să-și apere drepturile față de noi circumstanțe de care nu a fost informată, dar și pentru a evita ca garantarea dreptului la apărare să devină o restricție formală privind orice schimbare a învinuirii, ceea ce ar putea conduce la achitarea unei persoane vinovate și la încălcarea drepturilor părții vătămate”²³⁵.

Norma prevăzută la art. 325 CPP RM, este guvernată de principiul contradictorialității, acesta asigurând un rol pasiv al instanței în disputa dintre părți. Potrivit spiritului legii, instanța nu poate modifica din inițiativa sa acușarea, la necesitate sunt aplicabile două opțiuni.

---

²³⁴ ХОХРЯКОВ М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.цит., с. 17-18.

²³⁵ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 38-39.

În primul rând, instanța nu are dreptul, din inițiativa sa, să pronunțe o sentință de condamnare, unde va fi imputat un alt articol din Codul penal, care ar agrava situația persoanei, alta decât cea redată în rechizitoriu. Ținem să menționăm că, o agravare a situației inculpatului se va considera nu doar atunci când în sentință va fi menționat un alt articol din Codul penal cu sancțiune mai aspră. Considerăm că aceasta va fi și în situația când instanța va recunoaște circumstanțele agravante, dacă acestea nu au fost recunoscute în rechizitoriu, instanța nu poate modifica încadrarea juridică a faptei într-un alt alineat, cu o formă agravantă, din același articol al Codului penal. Instanța nu va putea neglija în sentință unele circumstanțe atenuante, dacă acestea au fost menționate în rechizitoriu. Pot exista și alte situații când partea apărării va considera că încercarea instanței de a interveni în chestiuni de fapt și de drept, așa cum a fost constatată în rechizitoriu, este o agravare a situației inculpatului. Acest argument poate fi invocat în apelul părții apărării.

În al doilea rând, se cere de remarcat că art. 325 CPP RM, „nu limitează în mod absolut dreptul instanței de a interveni în situația de fapt și de drept și a o modifica în momentul când pronunță sentința. Prin urmare, în urma examinării cauzei, poate recunoaște că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai ușoară decât cea menționată în rechizitoriu, poate recunoaște unele circumstanțe atenuante, chiar dacă nu au fost menționate, poate stabili că există cauze care înlătură caracterul penal al faptei, poate libera de răspundere penală sau de pedeapsă penală. În cazul de față, este aplicat raționamentul *a fortiori* – odată ce instanța poate pronunța o sentință de achitare cu atât mai mult este admis ca instanța să nu fie legată de constatările din rechizitoriu”²³⁶.

La „reîncadrarea din proprie inițiativă a instanței, a faptelor inculpatului în cazul în care bineînțeles constată absolut necesară această soluție, vor fi cele conform cărora situația inculpatului: nu va fi agravată în raport cu învinuirea inițială formulată în rechizitoriu; nu-i va fi lezat dreptul inculpatului la apărare”²³⁷.

Faza judecării cuprinde activitatea procesuală desfășurată de către instanța de judecată, cu participarea activă a procurorului și a celorlalte părți, inclusiv asistate de avocați, având ca obiect „...aflarea adevărului cu privire la fapta cu care a fost sesizată și inculpatul căruia i se incriminează această faptă, precum și soluționarea legală și temeinică a cauzei, în raport cu cele constatate, prin condamnarea inculpatului vinovat la pedeapsa prevăzută de legea penală sau prin achitarea ori încetarea procesului penal, când există temeiuri de excludere sau de înlăturare a răspunderii penale.

---

²³⁶ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Comentariu aplicativ*. Op.cit., p. 918.

²³⁷ POSTICĂ, A. Neagravarea situației inculpatului – condiție inerentă a modificării învinuirii în instanța de judecată. În: *Legea și Viața*. 2020, nr. 2, p. 71. [online] [accesat 10.04.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/69-71_28.pdf.

Obiectul judecării este soluționarea cauzei penale în mod definitiv. Aceasta presupune pronunțarea de către instanță a unei hotărâri legale și temeinice, susceptibilă de a fi pusă în executare, în scopul realizării depline și definitive a sarcinilor justiției penale”²³⁸.

Obiect al judecării cauzelor penale în instanțele de apel îl constituie verificarea legalității, temeiniciei și echității sentinței. Examinarea cauzelor penale de către instanța de apel poate avea loc doar în limitele acuzării în temeiul căreia inculpatul a fost condamnat sau achitat, deoarece ea se desfășoară inclusiv și conform prevederilor Codului de procedură penală care reglementează condițiile generale ale judecării cauzei penale.

În literatura de specialitate se menționează despre existența „unor limite de sine stătătoare ale judecării cauzei penale în căile de atac, determinate de limitele judecării în instanța de fond, reflectate în sentința primei instanțe și în conținutul cererilor de apel sau recurs declarate de participanți”²³⁹.

Stabilind limitele judecării cauzelor penale, legea specifică ce poate reprezenta obiectul cercetării judecătorești și al hotărârii instanței în privința cauzei remise instanței pentru examinare²⁴⁰.

Judecata, alcătuită din totalitatea activităților procesuale derulate între momentul sesizării instanței de judecată și momentul rămânerii definitive a hotărârii penale, cunoaște limite inițiale diferite, care sunt generate de modalitatea de sesizare a instanței, și o limită finală comună, care nu depinde de modul în care s-a realizat sesizarea instanței de judecată.

Limita inițială a etapei de judecată depinde, așadar, de modalitatea de sesizare a instanței de judecată. În primul rând, atunci când sesizarea instanței de judecată are loc prin rechizitoriul întocmit de procuror, actul de trimitere în judecată reprezintă actul procesual inițial al fazei de judecată. În al doilea rând, circumscrisă procedurii speciale de judecare a unor infracțiuni flagrante sau în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, faza de judecată va debuta odată cu sesizarea instanței de judecată prin ordonanță.

Nu în ultimul rând, s-a atenționat asupra posibilității unei sesizări subsecvente a instanței de judecată, care se realizează prin acte procesuale care constituie moduri de sesizare a instanței. În acest sens, se menționează „declinarea de competență, încheierea prin care instanța competentă soluționează conflictul de competență apărut între două instanțe, hotărârea prin care este

---

²³⁸ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Parte specială. Vol. II.* Op.cit., p. 137.

²³⁹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., с. 19.

²⁴⁰ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации.* Ответственный редактор: П. А. ЛУПИНСКАЯ. Москва, 1998, с. 389.

soluționată cererea de strămutare. În ceea ce privește limita finală a fazei de judecată, aceasta constă, în toate cazurile, în rămânerea definitivă a hotărârii penale”²⁴¹.

Considerăm că, regimul juridic privind limitele judecării cauzei penale nu se aplică în deplină măsură în cadrul ședinței preliminare, deoarece rolul acesteia nu ține de examinarea și rezolvarea fondului cauzei, ci se referă doar la soluționarea unor chestiuni specifice, precum: examinarea cererilor și demersurilor înaintate; prezentarea listei probelor; trimiterea cauzei după competență; suspendarea procesului penal; măsurile preventive și de ocrotire etc. Unica situație care excede aceste sarcini ține de încetarea totală sau parțială a procesului penal.

În acest context ținem să amintim că specificul ședinței preliminare constă în faptul că, în cadrul acesteia, nu se realizează o examinare completă a cauzei penale și nu se soluționează problema vinovăției persoanei implicate. În această etapă, se stabilesc și se consolidează limitele judecării cauzei penale, acestea fiind definitive prin încheierea privind trimiterea cauzei spre judecată. Etapă în discuție „se finalizează cu adoptarea următoarei hotărâri procesuale: fie fixarea termenului de judecată, fie încetarea, totală sau parțială a procesului penal. Semnul comun al acestor două categorii de hotărâri este că ele nu pot soluționa chestiunea privind vinovăția inculpatului”²⁴².

S-a arătat că „în concordanță cu condițiile generale ale judecării cauzei, în special cu asigurarea participării părților, în ședința preliminară se soluționează o serie de aspecte legate de punerea pe rol a cauzei penale. Acestea sunt enumerate în art. 345 alin.(4) CPP RM ”²⁴³. Astfel, în virtutea faptului că ședința preliminară nu reprezintă o judecare propriu-zisă a cauzelor penale, pe motiv că aici nu este soluționată întrebarea privind vinovăția inculpatului, limitele judecării cauzei penale nu sunt aplicate la această etapă.

În literatura de specialitate întâlnim și alte interpretări și definiții ale limitelor judecării cauzei penale. Astfel, unii doctrinari determină limitele judecării cauzei ca „fiind acele hotare, linii de demarcare posibile și admisibile pentru examinarea și soluționarea cauzelor în ședințe de către instanțele de fond”²⁴⁴. Alți cercetători identifică acest termen ca fiind „regula conform căreia judecarea cauzei penale are loc doar în privința învinutului și a acuzării care i se aduce”²⁴⁵.

---

²⁴¹ NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. Op.cit., p. 167-168.

²⁴² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 20-21.

²⁴³ STERNIOALĂ, O., VIZDOAGĂ, T. Ședința preliminară. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. / Poalelungi M., DOLEA, I., VIZDOAGĂ., T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău: Î.S.F.E-P „Tipografia Centrală”, 2013, p. 265.

²⁴⁴ ГЕЛДИБАЕВ, М. Х., ВАНДЫШЕВ, В. *Уголовный процесс. Учебник для вузов*. Москва: Изд. закон и право, 2012, с. 464.

²⁴⁵ ЕНДОЛЬЦЕВА, А. В., СЫДОРУКА, И. И. *Уголовный процесс*. Москва: Изд. закон и право, 2009, с. 245.

Chestiunea privitoare la definiția limitelor judecării cauzei penale, în literatura de specialitate este controversată. Unii le consideră a fi „limitele și cerințele impuse formatului judecării cauzelor penale și vizează faptul că judecata trebuie să se desfășoare exclusiv în ceea ce privește inculpatul și doar în legătură cu învinuirea care i se aduce.”²⁴⁶ Alții susțin că limitele judecării reprezintă „garanții procesuale ale examinării cauzelor penale în instanța de fond, care determină: a) participantul procesului în privința căruia are loc examinarea cauzei penale; b) volumul acuzării în baza căruia cauza este examinată în instanța de judecată”²⁴⁷.

În această ordine de idei, conchidem în raport cu limitele judecării, esențialitatea lor pentru a asigura că procesul penal rămâne concentrat pe persoana acuzată și pe faptele care constituie obiectul acuzației

Ne raliem punctului de vedere al autorilor care recunosc caracterul independent și distinct al noțiunilor de *limite ale judecării cauzei și obiect al judecării*, deoarece legiuitorul a condiționat limitele judecării în funcție de „persoanele față de care se desfășoară procesul și obiectul, care reprezintă conținutul de fapt și juridic al cauzei examinate”²⁴⁸. În majoritatea lor, cercetătorii care recunosc obiectul judecării cauzei penale în calitate de noțiune separată, susțin că el reprezintă „conținutul învinuirii”²⁴⁹.

Prin urmare, obiectul judecării, care este în același timp obiectul învinuirii, este determinat de cuprinsul actului de sesizare, care poate fi, implicit, caracterizat și ca act de investire a instanței.

Astfel, judecata este limitată la fapta și la persoana pentru care s-a dispus trimiterea în judecată și investirea instanței. Rechizitoriul trebuie să se reducă exclusiv la fapta și persoana cercetate în cadrul urmăririi penale și să conțină informațiile referitoare la identitatea inculpatului, fapta prejudiciabilă imputată, încadrarea juridică, probele care susțin învinuirea, măsura preventivă dispusă și durata acesteia, precum și dispoziția de trimitere a cauzei în judecată.

Prin fapta prejudiciabilă descrisă în actul de sesizare nu se poate înțelege simpla referire la o anumită acțiune/inacțiune menționată în succesiunea activităților inculpatului, ci la descrierea acelei fapte într-un mod susceptibil de a produce consecințe juridice, și anume de a investi instanța cu dreptul de judecare a cauzei, o atare condiție neputând fi îndeplinită decât în cazul în care fapta arătată în rechizitoriu este însoțită de precizarea încadrării ei juridice și de dispoziția de trimitere în judecată pentru acea faptă. Se afirmă că altfel, „s-ar putea ajunge la efectuarea urmăririi penale

---

²⁴⁶ БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Уголовный процесс России. Учебное пособие. 6-е издание*. Москва: Кнорус, 2010, с. 323.

²⁴⁷ БАЛАКШИНА, В. С., КОЗУБЕНКО, Ю. В., ПРОШЛЯКОВА, А. *Учебник уголовного процесса*. Москва: Изд. волтерс клубер, 2011, с. 568.

²⁴⁸ ГОРКИН, А. Ф. *Настольная книга судьи*. Москва, 1972. с. 284.

²⁴⁹ ПЕРЛОВ, И. Д. *Судебное следствие в советском уголовном процессе*. Москва, 1955, с. 37; ЦЫПКИН, А. Л. *Судебное разбирательство в советском уголовном процессе*. Саратов, 1962, с. 43; ЧЕЛЬЦОВ, М. А. *Советский уголовный процесс*. Москва, 1962, с. 400.

cu asigurarea garanțiilor procesuale înscrise în lege numai pentru o singură faptă sau un număr restrâns de fapte, pentru ca, în final, să se ceară condamnarea și pentru alte fapte, uneori mai complexe, fără a se parcurge etapele obligatorii, cu inerente garanții menite să asigure aflarea adevărului și dreptul de apărare al celui judecat, ceea ce ar fi contrar principiilor de bază ale procesului penal, precum și obligației înscrise în art. 6 par. 3 din CoEDO”²⁵⁰.

În procesul judecării cauzelor penale, activitatea instanței se concentrează pe stabilirea vinovăției sau nevinovăției persoanei acuzate în legătură cu fapta incriminată, așa cum este detaliată în învinuirea formulată, și materializată conform normelor procesual-penale prevăzute de lege. Învinuirea adusă inculpatului în faza de urmărire penală și susținută de acuzator în instanța de fond „constituie baza pe care se întemeiază întreaga procedură de judecată a cauzei penale”²⁵¹.

Prin urmare, obiectul judecării cauzei penale reflectă temeiul învinuirii, răspunzând la întrebarea „ce?”, în timp ce limitele acesteia, care includ acest obiect, stabilesc modul în care temeiul învinuirii poate fi modificat, răspunzând astfel la întrebarea „cum?”.

De asemenea, este important să facem o distincție între noțiunile de „limite ale judecării cauzei” și „limite ale probatoriului”. În doctrină, este larg acceptat punctul de vedere conform căruia limitele probatoriului se referă la „întregul ansamblu de probe necesare pentru stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei”.²⁵²

În raport cu judecarea cauzelor penale, limitele probatoriului reprezintă întregul cumul de probe necesar pentru stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei și adoptarea unei hotărâri legale și întemeiate. Or, acest cumul de probe, de la sine însuși, nu determină limitele judecării cauzelor penale, iar legătura dintre ele există doar în măsura în care modificarea bazei probatorii influențează asupra schimbării circumstanțelor cauzei, impunând modificarea învinuirii sau tragerea la răspundere penală și a altor persoane. Limitele probatoriului sunt stabilite de instanța de judecată, ea nu este dependentă de rezultatele urmăririi penale și poate, în temeiul cererii părților, să examineze și careva alte probe noi. Dimpotrivă, limitele judecării cauzei sunt determinate de acuzarea adusă învinuitului de organele de urmărire penală și sunt stabilite de legea procesual-penală. În acest context, autorul M. M. Miheenco susținea că „norma referitoare la limitele judecării cauzei nu stabilește, de fapt, limitele probatoriului în fața instanței, ci doar anumite restricții referitoare la persoanele și faptele examinate în cadrul judecării, pentru care se

---

²⁵⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* Op.cit., p. 962.

²⁵¹ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства.* Op.cit., с. 49.

²⁵² БЕЛКИН, Р.С., ВИНБЕРГ, А.И., ДОРОХОВ, В.Я., и др. *Теория доказательств в советском уголовном процессе.* Москва, 1973, с. 187; АЛЕКСЕЕВ, Н.С., БАЗАНОВА, И.Ф., БОРОДАНСКОВ, А.П. *Советский уголовный процесс.* Москва, 1972, с. 153; КАРНЕЕВА, Л. М. *Привлечение к уголовной ответственности: Законность и обоснованность.* Москва, 1971, с. 104-105.

poate pronunța o condamnare”.²⁵³ Cu cât aceste limite vor fi stabilite și reglementate mai clar și complet prin lege, cu atât vor fi mai bine protejați acuzații și ceilalți participanți la proces de abuzurile din partea organelor de urmărire penală.

În acest sens, savanta E. A. Bravilova definește limitele judecării cauzei ca fiind acele „hotare” ale examinării și soluționării cauzei în instanță, stabilite de acuzarea formulată și susținută de acuzator „în raport cu inculpatul, în etapa punerii pe rol a cauzei și a judecării acesteia în instanța de fond”²⁵⁴.

Or, instanța soluționează cauza penală dedusă judecării, în condiții de deplină legalitate, prin facilitarea părților în vederea administrării tuturor probelor care sunt necesare, cu respectarea drepturilor procesuale prevăzute de lege ale participanților la procesul penal. Chiar dacă instanța de judecată are un rol subsidiar în administrarea probelor, ea are îndatorirea de a veghea ca acuzarea și apărarea să „propună toate probele de care este nevoie pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei”²⁵⁵.

Limitele judecării cauzei penale au răspândire pe întreaga ei durată. Acest lucru poate fi dedus din faptul că normele procesual-penale care le instituie se referă la condițiile generale ale judecării cauzei. Judecarea cauzelor penale în instanța de fond, unde este examinată chestiunea privind vinovăția inculpatului, include partea pregătitoare a ședinței de judecată, cercetarea judecătorească, dezbaterile judiciare, ultimul cuvânt al inculpatului, deliberarea și adoptarea sentinței.

În cadrul părții pregătitoare, președintele ședinței efectuează un spectru larg de acțiuni procesuale ce trebuie să se încadreze cu strictețe în limitele judecării cauzei: anunță ce dosar se va examina, stabilește identitatea inculpatului și clarifică dacă acestuia i s-a înmânat copia de pe rechizitoriu etc.

Conform prevederilor art. 366 CPP RM, cercetarea judecătorească începe cu expunerea de către procuror a învinuirii formulate. Respectiv, instanța de judecată stabilește chiar de la început în ce limite urmează să se desfășoare judecarea cauzei. Instanța trece la examinarea probelor și a tuturor materialelor cauzei după clarificarea, pentru sine și pentru participanții la proces, cine este inculpatul și care este învinuirea care i se aduce. Toate probele din dosar sunt examinate de către instanță doar în privința inculpaților și doar în privința acuzațiilor care li se aduc și care sunt enunțate în rechizitoriu.

---

²⁵³ МИХЕЕНКО, М. М. *Доказывание в советском уголовном процессе*. Op.cit., c. 106-107.

²⁵⁴ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 51.

²⁵⁵ VOLONCIU, N., VASILIU, A., GHEORGHE, R. *Noul Cod de procedură penală. Adnotat. Partea specială. Analiză comparativă. Noutăți, explicații, comentarii*. Op.cit., p. 138.

Cercetarea judecătorească fiind etapa centrală a procesului penal, are ca sarcină examinarea întregului material probator administrat. „Participând în cadrul cercetării judecătorești instanța nu este limitată în utilizarea procedeele probatorii”²⁵⁶.

Conținutul dezbaterilor judiciare și al ultimului cuvânt al inculpatului sunt, de asemenea, tratate cu precizie, datorită limitelor judecării cauzei. Astfel, orice deplasare în afara acestor limite este curmată de către președintele ședinței, în corespundere cu prevederile art. 378 și 380 CPP RM.

De asemenea, instanța pronunță sentința doar în privința inculpaților și exclusiv cu referire la acuzațiile care le sunt aduse. În această etapă, instanța de judecată este legată de limitele judecării cauzei, care permit modificarea învinuirii doar în condiții strict reglementate de lege.

În general, limitele judecării cauzei penale pot fi definite ca fiind acele hotare „juridico-materiale și procesuale, stabilite imperativ, în cadrul cărora trebuie să se desfășoare judecarea cauzei penale”²⁵⁷.

Limitele material-juridice ale examinării cauzei penale sunt reflectate în caracteristica juridico-penală a faptei comise, care urmează a fi analizată de instanță, în raport cu conținutul învinuirii și persoanele implicate.

Pe de altă parte, aspectul procesual se regăsește în cadrul formei procesuale, care garantează respectarea limitelor judecării cauzei pe parcursul întregii proceduri, precum și în identificarea cercului de probe și circumstanțe, a căror stabilire și examinare sunt dictate de natura juridico-materială a faptei incriminate inculpatului. Aceste hotare reprezintă „o reflectare a limitelor judecării cauzei penale în raport cu obiectul ei”²⁵⁸. S-a menționat că „judecata este limitată la fapta și la persoana indicate în actul de sesizare a instanței, iar în cazul în care procesul penal este extins, aceasta se va aplica și faptei și persoanei la care se face referire în extinderea respectivă”²⁵⁹.

Examinarea caracterului juridic al limitelor judecării cauzei penale ne permite să identificăm și alte aspecte relevante, pe lângă cele legate de obiectul cauzei. În primul rând, aceste limite stabilesc hotarele în care funcțiile procesuale sunt exercitate în cadrul ședințelor de judecată. În opinia noastră, aceste hotare sunt concretizate prin intermediul limitelor judecării cauzei. Astfel, limitele judecării cauzei determină în mod clar restricțiile asupra realizării funcțiilor procesuale fundamentale și auxiliare în timpul ședinței de judecată. De exemplu, funcția învinuirii se exercită exclusiv în privința persoanelor acuzate, iar orice extindere nejustificată a cercului de subiecți în

---

²⁵⁶ COVALENCO, E., DOLEA, I., *Cercetarea judecătorească*. Op.cit., p. 288.

²⁵⁷ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 26-27.

²⁵⁸ *Ibidem*, c. 28.

²⁵⁹ VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Parte specială. Vol. II*. Op.cit., p. 181.

privința cărora se realizează învinuirea este inadmisibilă. Având în vedere că funcțiile procesual-penale implică o activitate procesuală specifică, acuzatorul poate întreprinde acțiuni procesuale doar în cadrul limitelor judecării cauzei penale. Orice acțiune procesuală a acuzatorului este acceptată sau respinsă de instanță în raport cu aceste limite stabilite pentru judecarea cauzei.

În mod similar, funcția apărării în ședința de judecată este exercitată în cadrul acestor limite, chiar dacă aceasta beneficiază de unele hotare mai largi în realizarea sa. Deși apărarea are o sferă mai largă de acțiune, ea trebuie totuși să se conformeze limitelor stabilite de lege pentru judecarea cauzei. În literatura de specialitate, apărarea este adesea văzută ca un „antipod al funcției de învinuire, având rolul de a combate sau de a diminua învinuirea adusă persoanei acuzate”²⁶⁰. Limitele judecării cauzelor stabilesc hotarele în care partea apărării poate interveni în cadrul probatoriului, având drept scop „acumularea de informații privind circumstanțele care pot atenua sau înlătura răspunderea inculpatului, precum și prezentarea acestora instanței”²⁶¹.

Cea de-a treia funcție de bază, exercitată în cadrul judecării cauzei, este înfăptuirea justiției. Este evident că justiția presupune examinarea și soluționarea cauzelor penale strict în limitele stabilite de lege. Aceste limite „definesc întreaga activitate procesuală a instanței, incluzând analiza cererilor, demersurilor, probelor și, în final, pronunțarea sentinței”²⁶².

Aspectul funcțional al limitelor judecării cauzei penale se mai reflectă și în faptul că asigură divizarea funcțiilor procesual-penale. În procesul penal contradictorial, statutul juridic al participanților la proces este determinat de specificul și divizarea funcțiilor procesual-penale – direcții specifice de activitate în care „se reflectă rolul specific și obiectivul urmărit de subiecții procesului”²⁶³. Delimitarea funcțiilor de acuzare, apărare și examinare a cauzelor penale presupune exercitarea lor separată, de subiecți independenți unii față de ceilalți și de către instanța de judecată. Aceasta înseamnă că în activitatea fiecărui participant la proces nu trebuie să se regăsească elemente străine funcției pe care o exercită.

În general, funcția învinuirii constă în formularea tezelor de acuzare și în justificarea acestora prin probe, iar funcția apărării se concentrează pe formularea tezelor contrare și susținerea lor. Funcția instanței, de examinare a cauzelor penale, presupune verificarea și aprecierea probelor, urmată de pronunțarea unei hotărâri corespunzătoare. Astfel, „divizarea funcțiilor procesuale

---

²⁶⁰ СТЕЦОВСКИЙ, Ю. И., ЛАРИН, А. М. *Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту*. Op.cit. с. 205; ПРОЦЕНКО, В. П. *Осуществление защиты по уголовным делам*. Краснодар, 2005, с. 22-23.

²⁶¹ КУДРЯВЦЕВА, А. В., ВЕЛИКОСЕЛЬСКИЙ, Ю. И. *Функция защиты на стадии предварительного расследования*. Челябинск, 2006, с. 8-9.

²⁶² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 30.

²⁶³ АЛЕКСЕЕВ, И. С., ДАЕВ, В. Г., КОКОРЕВ, Л. Д. *Очерк развития науки советского уголовного процесса*. Op.cit., с. 52-55.

reprezintă unul dintre cele mai clare semne ale principiului contradictorialității, care stă la baza procesului penal”²⁶⁴.

Este evident că anume limitele judecării cauzei penale instituie regulile privind modificarea învinuirii în instanța de fond. De asemenea, limitele judecării cauzei reprezintă o garanție procesuală importantă menită să asigure îndeplinirea, realizarea drepturilor participanților la proces. În acest context, vom sublinia cele menționate de cercetătorul C. F. Guțenco care afirmă că „garanțiile procesual-penale reprezintă mijloacele stabilite prin norme procesual-penale în vederea realizării scopurilor procesului penal, la general, și pentru apărarea drepturilor și intereselor persoanelor atrase la răspundere penală, în particular”²⁶⁵.

În literatura de specialitate, acest aspect al limitelor judecării cauzei a fost tratat cu o atenție deosebită. Astfel, se subliniază că învinuirea reprezintă un atac temeinic pregătit din partea acuzatorului asupra celui acuzat, iar acestuia din urmă trebuie să i se garanteze deplina libertate de a se apăra în mod corespunzător, în conformitate cu drepturile sale procesuale.

În prezent, aspectul materializării garanțiilor procesuale în cadrul ședinței de judecată a devenit deosebit de relevant, fiind determinat de introducerea în legea procesual-penală a unui set larg de principii care trebuie respectate la examinarea cauzelor penale. Limitele judecării cauzelor penale joacă un rol esențial în realizarea principiului asigurării dreptului la apărare, începând cu dreptul de a cunoaște învinuirea adusă și continuând cu posibilitatea de a utiliza toate metodele și mijloacele de apărare permise de lege. Interdicția de a supune judecării alte persoane decât cele implicate în comiterea infracțiunii este strâns legată de respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane.

Examinând limitele judecării cauzelor penale prin prisma delimitării funcțiilor procesuale, putem observa că acestea contribuie și la respectarea principiului contradictorialității. Mai mult, aceste limite împiedică extinderea arbitrară a învinuirii, prevenind astfel tergiversarea examinării cauzei, ceea ce constituie o garanție esențială pentru judecarea cauzelor penale într-un termen rezonabil. În final, „respectarea strictă a condițiilor generale pentru judecarea cauzei asigură aplicarea principiului legalității, un fundament esențial al procesului penal”²⁶⁶.

În această ordine de idei, putem concluziona că limitele judecării cauzelor penale cuprind următoarele trei aspecte:

---

²⁶⁴ МАШОВЕЦ, А. О. *Принцип состязательности и его реализация в предварительном следствии*. Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 1994, с. 5.

²⁶⁵ *Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов*. Op.cit., с. 21.

²⁶⁶ ХОХРЯКОВ М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 33.

1) material, care stabilește limitele în baza probelor ce trebuie examinate și a circumstanțelor ce trebuie clarificate în cadrul învinuirii aduse persoanei în faza de urmărire penală;

2) funcțional, care se concentrează pe trasarea hotarelor realizării funcțiilor procesuale de către apărare, acuzare și instanța de judecată, asigurând astfel o divizare corespunzătoare a funcțiilor procesuale între participanții la proces;

3) de garanție, care este determinat și condiționat de respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal, asigurând astfel drepturile părților implicate și integritatea procesului.

Astfel, limitele judecării cauzei penale definesc hotarele materiale și procesuale în cadrul realizării funcțiilor procesuale în ședințele de judecată. Aceste limite stabilesc obiectul judecării, adică cercul de circumstanțe care urmează a fi clarificate și probele ce trebuie examinate, în raport cu persoana învinuită. Totodată, limitele judecării cauzei penale constituie o garanție a respectării principiilor fundamentale ale procesului penal la această etapă, asigurând astfel corectitudinea și legalitatea întregului demers procesual.

În cazul în care, în timpul judecării cauzei penale, se descoperă circumstanțe ce au contribuit la comiterea infracțiunilor sau la încălcarea drepturilor și libertăților persoanei, precum și alte abateri imputabile organelor de urmărire penală, instanța poate emite o încheiere separată interlocutorie. Aceasta are rolul de a atrage atenția subiecților competenți, asupra faptelor și circumstanțelor identificate. În încheiere, instanța poate solicita adoptarea măsurilor corespunzătoare pentru corectarea și înlăturarea abaterilor constatate.

Raționalitatea emiterii unei încheieri separate în cadrul ședinței de judecată este apreciată de instanță, iar, în toate cazurile, instanța explică faptul că o astfel de încheiere a fost pronunțată, acest aspect fiind consemnat în procesul-verbal al ședinței de judecată. De asemenea, chiar și în situația în care în materialele cauzei există un raport din partea organului de urmărire penală privind măsurile întreprinse pentru înlăturarea circumstanțelor care au contribuit la comiterea infracțiunilor sau care au facilitat diverse încălcări, iar în momentul judecării cauzei nu au fost luate măsuri corespunzătoare, acest lucru nu împiedică instanța să reacționeze prin emiteria unei asemenea încheieri.

Examinarea acestor circumstanțe poate fi considerată admisibilă doar în măsura în care este necesară pentru formarea convingerii judecătorului cu privire la autenticitatea sau neveridicitatea altor probe administrate în cauză. Totuși, în conformitate cu dispozițiile legale, instanța este obligată să evite să se pronunțe asupra vinovăției inculpatului sau a altor persoane în legătură cu comiterea unor alte infracțiuni.

S-a menționat că, „stabilirea de către instanță a vinovăției inculpatului în privința denunțului calomnios sau a altor persoane referitor la influențarea martorilor, părții vătămate, a organului de

urmărire penală în ceea ce privește aplicarea metodelor ilegale de cercetare contrazice cerinței limitelor judecării cauzei penale”²⁶⁷.

În sentință, instanța poate face referire doar la circumstanțele care au fost recunoscute ca probe, precum declarațiile inculpatului, martorilor și părților vătămate etc. Totodată, instanța trebuie să evite formulările care ar sugera comiterea unei infracțiuni de către alte persoane care nu au statut de învinuit în cauza respectivă, sau a unei infracțiuni suplimentare de către inculpat, fără a fi dată o apreciere juridică a acțiunilor acestor persoane în modul prevăzut de lege.

Deci, „judecarea cauzei se efectuează doar în privința învinuitului și doar cu referire la învinuirea adusă. După cum se menționează în literatura de specialitate, „legea a îngădit judecarea cauzei strict după cercul de persoane și după conținutul învinuirii”²⁶⁸.

Stabilirea „limitelor judecării cauzei penale în funcție de cercul de persoane înseamnă că, în cadrul ședinței de judecată, pot fi examinate doar chestiunile referitoare la vinovăția sau nevinovăția persoanelor care au fost trimise în judecată, în conformitate cu învinuirea formulată în ordinea stabilită de lege. Vinovăția sau nevinovăția acestora poate fi stabilită doar prin sentința instanței, iar judecata se va limita la analiza acușării care le-a fost adusă. În acest context, legiuitorul a introdus interdicția de a examina în cadrul aceleași cauze alte învinuiri (alte fapte) care nu au fost incriminate de organul de urmărire penală, interzicând astfel pronunțarea unei hotărâri referitoare la acestea. Totodată, instanța nu poate examina vinovăția sau nevinovăția altor persoane care „nu au fost atrase la răspundere penală în cadrul aceleași cauze și nu poate pronunța o sentință în legătură cu acestea”²⁶⁹.

Obiectul examinării în ședința de judecată este strict limitat la învinuirea formulată împotriva persoanei în cadrul fazei de urmărire penală, aceasta fiind reflectată în ordonanța de punere sub învinuire și în rechizitoriu. Judecata se va desfășura doar în limitele acestei învinuiri, iar instanța va pronunța sentința în baza acușării respective. În acest sens, autoarea E. A. Bravilova subliniază corect faptul că „legiuitorul a stabilit reglementări clare și stricte referitoare la examinarea de către instanță a oricărei noi acușări (altă faptă) care nu a fost incriminată de organul de urmărire penală, interzicând astfel pronunțarea unei sentințe în privința unei astfel de acușări.”²⁷⁰.

Învinuirea este enunțată clar în conținutul rechizitoriului, care constituie soluția finală a etapei de urmărire penală. Acesta reprezintă bilanțul etapei prejudiciare, iar în baza acestei

---

²⁶⁷ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.цит., с. 38-39.

²⁶⁸ *Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Под общей редакцией РАДЧЕНКО, В.И.* Москва: Юрайт-Издат, 2003, с. 599; РЯБИНИНА, Т. К. Пределы судебного разбирательства уголовных дел. В: *Российский судья*, N.3/2003, с. 14.

²⁶⁹ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 40-41.

²⁷⁰ *Ibidem*, с. 31-42.

învinuiri, instanța de judecată va analiza și va soluționa cauza penală. Având în vedere importanța acestei soluții procesuale, legiuitorul impune cerințe riguroase, acestea fiind esențiale pentru protejarea drepturilor și intereselor legitime ale învinuitului.

În concluzie, atât obiectul, cât și limitele judecării cauzei sunt strâns legate de esența și fundamentul acesteia – învinuirea. Dacă obiectul judecării se referă la baza procesului, indicând „despre ce se desfășoară” cauza, limitele judecării stabilesc „cum” poate varia și suferi modificări conținutul acestei baze. Astfel, obiectul judecării cauzei penale este învinuirea, iar limitele acesteia determină hotarele, contururile în care se poate desfășura procesul, reglementând cadrul procesual al examinărilor și soluțiilor instanței.

Noțiunile de „limitele probatoriului în judecată” și „obiectul judecării cauzei” nu sunt echivalente cu „limitele judecării cauzei”, deși ele se interconectează, fiind distincte în sens și conținut. Acest fapt este unanim acceptat în literatura de specialitate. În ceea ce privește „limitele probatoriului”, deși nu există un concept unic clar definit în literatura juridică, majoritatea opiniei doctrinare consideră că acestea se referă la ansamblul probelor necesare pentru stabilirea tuturor circumstanțelor cauzei (obiectul acesteia). Mai concret, limitele probatoriului în judecată se referă la totalitatea probelor care trebuie administrate pentru a stabili circumstanțele care formează obiectul cauzei, având ca scop pronunțarea unei sentințe legale și justificate.

Pe de altă parte, limitele judecării cauzei nu sunt determinate direct de volumul probelor administrate, ci de natura faptei incriminate și de învinuirea formulată de organul de urmărire penală. Aceste limite sunt reglementate de legea procesual-penală și se bazează pe ceea ce a fost stabilit în faza de urmărire penală. Astfel, limitele judecării cauzei sunt fixe în raport cu învinuirea formulată și nu pot depăși circumstanțele prevăzute de aceasta, spre deosebire de limitele probatoriului, care pot fi modificate de instanță pe parcursul judecării, în funcție de necesitățile procesului și de cerințele părților. Deci, în timp ce limitele probatoriului pot varia în cadrul ședinței de judecată, în funcție de probele solicitate și acceptate de instanță, limitele judecării cauzei sunt mult mai rigide, fiind strâns legate de cadrul inițial al învinuirii și de reglementările procesual-penale.

În acest context, se impune concluzi că norma cu titlul „Limitele judecării cauzei” stabilește, de fapt, nu limitele probatoriului în instanță, ci restricții referitoare la persoanele și faptele care pot fi examinate de instanță și pentru care pot fi pronunțate soluții de condamnare. Cu cât aceste limite sunt reglementate mai clar și mai detaliat, cu atât mai eficient sunt protejate drepturile inculpaților și ale altor participanți la procesul penal în fața posibilelor abuzuri sau acțiuni arbitrare ale organelor de urmărire penală.

Astfel, limitele judecării cauzei reprezintă hotarele stabilite de lege pentru examinarea și soluționarea cauzei, fiind determinate de învinuirea formulată și susținută de acuzatorul de stat în ședința de judecată. Aceste limite stabilesc, printre altele, ce modificări pot fi aduse învinuirii în instanță, care sunt condițiile și criteriile pentru efectuarea acestora, dar și până unde se poate extinde examinarea acțiunilor altor persoane care ar putea influența măsura răspunderii inculpatului pentru fapta incriminată.

Toate aceste aspecte trebuie să fie analizate în conformitate cu principiile fundamentale ale procesului penal, precum: contradictorialitatea, prezumția de nevinovăție și asigurarea dreptului la apărare al inculpatului. Aceste principii constituie garanții esențiale pentru desfășurarea unui proces echitabil și pentru protecția drepturilor fundamentale ale celor implicați în procesul penal.

2.2. Limitele judecării cauzei în raport cu standardele europene ale unui proces echitabil

În sursele de specialitate se afirmă că „atitudinea statului față de individ, precum și față de drepturile și interesele acestuia, influențează în mod decisiv modul în care este conceput și funcționează procesul penal”²⁷¹. Actuala legislație procesual-penală, în calitate de instrument al statului de drept, trebuie să urmărească nu doar protejarea drepturilor persoanelor victime ale infracțiunilor, ci și asigurarea apărării celor care sunt urmăriți penal, prevenind astfel tragerea lor la răspundere și pedeapsă în mod ilegal sau neîntemeiat. De asemenea, aceasta trebuie „să prevină abuzurile din partea organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată, implicate în administrarea justiției”²⁷². Statutul persoanei în cadrul procesului penal constituie, de fapt, „piatra de temelie a umanismului unui regim juridic, reflectând respectul pentru demnitatea și drepturile fundamentale ale individului într-un sistem de justiție”²⁷³. Drepturile și libertățile persoanei, fiind firești și naturale, nu depind de voința statului (în special atunci când se face referire la standarde internaționale recunoscute de o comunitate de state), ci sunt rezultatul unor legități ale evoluției sociale. Astfel, aceste drepturi trebuie să fie asigurate și garantate fiecărui individ, indiferent de circumstanțele externe.

Deși categoriile și noțiunile, precum „standarde internaționale”, „standarde ale Consiliului Europei” sunt frecvent folosite, atenție necesară față de analiza și interpretarea conținutului lor, nu manifestă atât știința dreptului internațional, cât și cea procesual-penală. Autorul M. Baglai

---

²⁷¹ ЯГОФАРОВ, С. М. *Международные стандарты по правам человека в сфере российского уголовного судопроизводства*. Дисс. канд. юрид. наук. Оренбург, 2005, с. 13-14.

²⁷² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.цит., с. 17-18, с. 71.

²⁷³ ЛАРИН, А. М. *Презумпция невиновности*. Москва, 1982, с. 62.

sustine, de exemplu că „în legătură cu lipsa unei viziuni unitare asupra principiilor unanim recunoscute și a normelor de drept internațional, ne confruntăm cu anumite dificultăți legate de aplicarea lor efectivă”²⁷⁴.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm conținutul termenului „standarde internaționale”.

Prin art. 8 din Constituția Republicii Moldova, este consacrat un principiu constituțional esențial, care reflectă unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional: statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile asumate în conformitate cu dreptul internațional. Acest principiu este cunoscut sub denumirea de *Pacta sunt servanda*. În acest sens, Declarația ONU asupra principiilor dreptului internațional din 24 octombrie 1970 subliniază obligația de a respecta cu bună-credință angajamentele asumate prin Cartea ONU, precum și obligațiile care derivă din principiile și regulile generale recunoscute ale dreptului internațional și din acordurile internaționale, în acord cu principiile dreptului internațional.

Actul Final de la Helsinki²⁷⁵ precizează că statele „în exercitarea drepturilor suverane, inclusiv a dreptului de a-și stabili legile și reglementările, se vor conforma obligațiilor juridice care le revin în virtutea dreptului internațional”.

În legislația Republicii Moldova, acest principiu este consacrat în Legea tratatelor internaționale²⁷⁶ art. 19, potrivit căruia: „Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul *pacta sunt servanda*. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat la care este parte”. Statele au obligația de a respecta „doar tratatele legale, licite sau juste din punct de vedere al dreptului internațional, al normelor imperative *jus cogens*”²⁷⁷.

Prin faptul că Republica Moldova se obligă să respecte și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional se constată o supremație a acestora față de dreptul intern consacrat prin legi organice, ordinare și actele subordonate legii. Totodată, această formulare nu poate fi interpretată ca o consacrare a preeminenței dreptului internațional general asupra prevederilor Constituției. Prioritate normelor Constituției au doar reglementările internaționale în materia drepturilor omului ce decurg din pactele și tratatele la care Republica Moldova este parte (art. 4, alin. (2) din

---

²⁷⁴ БАГЛАЙ, М. В. Международные правовые стандарты в российской правоприменительной практике. В: *Российская Юстиция*, N.3/2003, с. 6.

²⁷⁵ Actul Final de la Helsinki, semnat la 1 august 1975. [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/0/c/39505_1.pdf.

²⁷⁶ Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, nr 595 din 24.10.1999. Publicat: 02.03.2000, în : Monitorul Oficial nr. 24-26 art. 137. [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=92552&lang=ro.

²⁷⁷ NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. *Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank*; Chișinău: Ed. ARC, 2012, p. 52.

Constituție). Norma enunțată ne arată că, atunci când s-a dorit consacra supremația dreptului internațional asupra dreptului intern, aceasta s-a făcut expres, prin dispoziție constituțională. Prin includerea principiilor și normelor unanim recunoscute ca reguli obligatorii pentru stat, acestora li se conferă o valoare constituțională, și nu una care ar exprima supremația, primatul lor asupra Constituției²⁷⁸.

Prin urmare, standardele internaționale ale unui proces de judecată echitabil reprezintă normele de drept internațional care conțin standarde în privința garanțiilor procesuale ale persoanei în procesul penal, recunoscute și aplicate de legislațiile naționale cu titlu obligatoriu pe propriul teritoriu.

Articolul 32 din CoEDO, înscrie dreptul Curții Europene de a interpreta oficial și a aplica normele din Convenție și din Protocoalele Adiționale. În acest sens hotărârile Curții Europene nu dubleză, ci determină conținutul drepturilor concrete și a garanțiilor respectării lor.

Prin interpretarea și aplicarea dispozițiilor Convenției și a protocoalelor sale adiționale, raportate la spețele concrete avute în procedură, instanța europeană degajă o jurisprudență constantă. Curtea a arătat că ea nu se găsește în situația de a fi „legată” prin deciziile sale pronunțate în cauze judecate anterior; instanța europeană a subliniat, însă, că ea „a adoptat, ca uzanță, practica de a le urma și de a le aplica „învățămintele” – în sensul de concluzii de ordin general – în interesul securității juridice și al dezvoltării corecte a jurisprudenței sale privitoare la Convenție²⁷⁹.

Preocuparea pentru acceptarea benevolă a respectării legii, izvorâtă dintr-o conștientizare a echității acesteia, capătă nuanțări specifice atunci când este vorba despre „necesitatea absolută a respectării legii în activitatea de combatere a infracțiunii cu corelativul său în planul asigurării unei legalități depline a procesului penal”²⁸⁰.

Asigurarea unui proces echitabil presupune ca orice persoană acuzată de o infracțiune să fie judecată de un tribunal independent, care să garanteze atât independența procesuală, cât și cea substanțială. Aceasta este o cerință esențială, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Întregul ansamblu de proceduri judiciare, măsuri și acte procesual-penale trebuie să fie reglementat de aceleași principii, atât în ansamblul lor, cât și în particularitățile fiecărei etape.

---

²⁷⁸ NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. *Constituția Republicii Moldova: comentariu*. Op.cit., p. 56.

²⁷⁹ BÎRSAN, C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, vol. II, procedura în fața Curții. Executarea hotărârilor*. București: Ed. All Beck, 2006, p. 1115.

Hotărârea CtEDO în cauza *Cossey vs. Regatul Unit*, din 27 septembrie 1990, cererea nr. 10843/84. [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:\[%22001-57641%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{%22itemid%22:[%22001-57641%22]}) ;

Hotărârea CtEDO în cauza *Vilho Eskelinen vs. Finlanda*, din 19 aprilie 2007, cererea nr. 63235/00). [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-80249%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-80249%22]}) .

²⁸⁰ ȘTEFĂNESCU, B. *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. Op.cit., p. 40.

Respectarea acestor principii trebuie să fie „prioritatea principală a magistraților, care au responsabilitatea de a soluționa cauzele într-un mod corect și temeinic pe parcursul întregului proces penal”²⁸¹.

În opinia lui P. Volosiuc, „interpretarea normelor convenționale care se conțin în hotărârile Curții Europene, au importanța unor standarde care trebuie respectate de statele-părți pentru a nu admite încălcarea prevederilor Convenției și a Protocoalelor Adiționale, deoarece în virtutea art. 46 din Convenție, hotărârile Curții sunt obligatorii pentru statele semnatare, ale având statut de părți în cauzele examinate”²⁸².

În speța *Scozzari et Giunta vs. Italia*, Curtea a arătat că, pe terenul art. 46 din Convenție, statele contractante s-au angajat să se conformeze hotărârilor definitive ale instanței europene pronunțate în litigiile la care ele sunt părți, iar Comitetul Miniștrilor supraveghează executarea acestor hotărâri. De asemenea, prin această hotărâre Curtea a precizat că „statul pârât, ținut responsabil de o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale adiționale, este chemat nu numai să plătească reclamantului sumele acordate cu titlu de satisfacție echitabilă, dar și să aleagă, sub controlul Comitetului Miniștrilor, măsurile generale și/sau, dacă este cazul, măsurile individuale pe care trebuie să le adopte în ordinea sa juridică internă, spre a pune capăt încălcării constatate de Curte și de a-i înlătura, în măsura posibilului, toate consecințele”²⁸³.

Doctrina conține și alte opinii referitoare la locul și rolul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului în cadrul reglementărilor juridice naționale. Autorul S. Iagofarov consideră, de exemplu, că „recunoscând jurisdicția Curții Internaționale în ceea ce privește interpretarea și aplicarea Convenției, noi, într-o anumită măsură, nu putem asigura îndeplinirea obligațiilor asumate, din motiv că sistemul de drept al anumitor state nu recunoaște precedentul juridic, la categoria acestuia atribuindu-se și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului”²⁸⁴. Această idee este susținută și de alți cercetători, care subliniază importanța unui proces echitabil, în care respectarea principiilor fundamentale ale dreptului și garantarea drepturilor fundamentale ale persoanei să fie priorități esențiale. Potrivit acestora, un proces penal corect nu se poate desfășura

---

²⁸¹ ȘTEFĂNESCU, B. *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. Op.cit., p. 152.

²⁸² ВОЛОСИУК, П. В. *Решения Европейского Суда по Правам Человека как источник уголовного права России*. Дисс. канд. юрид. наук. Ставрополь, 2005, с. 3-4.

²⁸³ BÎRSAN, C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, vol. II, procedura în fața Curții. Executarea hotărârilor*. Op.cit., p. 1557.

Hotărârea CtEDO în cauza *Scozzari et Giunta vs. Italia*, din 13 iulie 2000, cererile nr. 39221/98, 41963/98 [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-63316%22%5D%7D> .

²⁸⁴ ЯГОФАРОВ, С. М. *Международные стандарты по правам человека в сфере российского уголовного судопроизводства*. Op.cit., с. 32.

fără un sistem judiciar independent și imparțial, care să asigure atât protecția drepturilor celor acuzați, cât și un cadru adecvat pentru o justiție efectivă și transparentă”²⁸⁵.

În ceea ce privește punctul nostru de vedere, observăm că Republica Moldova a recunoscut jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului și și-a asumat obligația de a adapta practica judiciară la cerințele stabilite prin aderarea la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Protocoalele Adiționale. În acest context, autoarea V. Abrașitova are dreptate atunci când susține că precedentul judiciar acționează într-un mod complementar, alături de celelalte surse ale dreptului, în cadrul sistemului de drept național. Aceasta subliniază importanța integrării standardelor europene în practica internă, asigurându-se astfel o aplicare uniformă și corectă a drepturilor fundamentale²⁸⁶. Însă, după cum susține cercetătorul M. Marcenco, „Curtea Europeană este lipsită, în procesul interpretării și aplicării Convenției și Protocoalelor, de posibilitatea adoptării actelor ce ar conține norme formulate precis, recunoscute ca precedent atribuit la categoria actelor instituite prin norme de drept”. El atribuie hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului la categoria precedentelor ce se bazează pe anumite principii juridice, fiind folosite „în procesul examinării cauzelor analogice, precum și pentru dezvoltarea și perfecționarea continuă a sistemului de drept”²⁸⁷, poziție susținută și de alți cercetători²⁸⁸.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, realizând interpretarea normelor convenționale, dezvăluie conținutul drepturilor și libertăților prevăzute Convenție și Protocoale, iar pentru subiecții care aplică Convenția, hotărârile Curții au caracter obligatoriu, fiind recunoscute în calitate de izvor de drept obligatoriu inclusiv și în procesul penal.

Practica Curții Europene poate servi ca element de bază a standardelor internaționale privind judecarea cauzelor penale, deoarece ea are ca sarcină asigurarea respectării de către statele membre a obligațiilor asumate prin aderarea la Convenție.

Deși textul Convenției Europene a Drepturilor Omului nu stabilește în mod expres limitele judecării cauzei, anumite principii referitoare la acestea pot fi deduse din alineatele (1) și (3) ale articolului 6 al Convenției, precum și din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceste dispoziții și practica instanței europene oferă ghidaj cu privire la condițiile în care un proces trebuie să se desfășoare într-un mod echitabil, incluzând dreptul la un tribunal independent și

---

²⁸⁵ КУЗНЕЦОВА, Н. Ф., ТЯЖКОВА, И. М. *Курс уголовного права. Общая часть. Том 1. Учение о преступлении*. Москва, 2002, с. 82-83.

²⁸⁶ АБРАШИТОВА, В. З. *Правовая природа решений Европейского Суда по Правам Человека*. В: *Закон*, N.10, 2007, с. 217.

²⁸⁷ МАРЧЕНКО, М. Н. *Судебное правотворчество и судебское право*. Москва: Изд. Проспект, 2008, с. 493-494.

²⁸⁸ ЗОРЬКИН, В. Д. *Конституционный Суд России в европейском правовом поле*. В: *Журнал российского права*, N.3/2005, с. 4.

imparțial, la un proces public și la o judecată într-un termen rezonabil. Astfel, limitele și cerințele pentru judecarea cauzei sunt reglementate indirect, prin interpretarea acestor principii fundamentale.

Referindu-se la schimbarea încadrării juridice după închiderea dezbaterilor, Curtea s-a pronunțat cu privire la acest aspect, inclusiv în cauza *Adrian Constantin vs România*²⁸⁹. Curtea Europeană a Drepturilor Omului subliniază că echitatea unei proceduri judiciare trebuie evaluată în raport cu întregul proces. În acest sens, dispozițiile art. 6 alin. (3) CoEDO pun un accent deosebit pe necesitatea notificării „acuzăției” aduse persoanei implicate în procedură. Actul de sesizare joacă un rol esențial în faza urmăririi penale: după notificare, persoana acuzată este oficial informată, în scris, asupra temeiului juridic și faptelor care constituie acuzația. Articolul 6, alin. (3) lit. a) CoEDO garantează acuzatului dreptul de a fi informat nu doar despre faptele de care este acuzat, ci și despre încadrarea juridică a acestora, iar această informare trebuie să fie detaliată. Aplicarea acestei dispoziții trebuie evaluată, în special, în contextul dreptului mai general la un proces echitabil prevăzut de art. 6 alin. (1) din Convenție. Astfel, informațiile despre acuzație trebuie să fie clare și precise, pentru ca acuzatul să poată pregăti o apărare adecvată, iar procesul să se desfășoare într-un cadru echitabil.

În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat, și deci cu privire la încadrarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii. Dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. a) nu impun nici o formă deosebită de informare a acuzatului cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce. În sfârșit, există o legătură între lit. a) și b) de la art. 6 parag. 3, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea. În speță, s-a constatat că „instanța a schimbat încadrarea juridică a faptelor doar în timpul deliberării, deci după încheierea dezbaterilor. În mod evident, era prea târziu pentru exercitarea dreptului la apărare. În plus, Curtea a constatat că, în ceea ce privește elementul moral, infracțiunea de abuz în serviciu contra intereselor publice, reținută inițial împotriva reclamantului, este diferită de infracțiunea de neglijență în serviciu pentru care acesta a fost condamnat în cele din urmă. În fapt, dacă în primul caz există infracțiune doar dacă există o greșeală intenționată, în al doilea caz, greșeala neintenționată este suficientă. Curtea a observat că elementul moral al infracțiunii de neglijență în serviciu nu a fost niciodată dezbătut de părți și că schimbarea încadrării juridice efectuată de Instanța Supremă poate fi, prin urmare, percepută ca surprinzându-l pe reclamant. În fapt, Curtea a luat act de faptul că reclamantului nu i s-a reproșat niciodată, de către autoritățile

---

²⁸⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Adrian Constantin vs. România*, din 12 iulie 2011, cererea nr. 21175/03 [online] [accesat 03.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-123828%22%5D%7D> .

judecătorești, o eventuală neglijență în serviciu. Având în vedere aceste elemente, Curtea a considerat că s-a adus o atingere dreptului reclamantului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptului său de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale. Prin urmare, a fost încălcat art. 6 parag. 3 lit. a) și b) CoEDO, coroborat cu parag. 1 de la același articol, care prevede o procedură echitabilă²⁹⁰.

În contextul respectării standardelor referitoare la un proces echitabil CtEDO, s-a pronunțat în cauza *Abramean vs. Federația Rusă*²⁹¹. În speță, la 16 iunie 2000, împotriva reclamantului, ofițer de urmărire penală, a fost începută urmărirea. Acesta a fost învinuit de luare de mită în proporții în proporții mari, însoțită de estorcare. Pe 02 octombrie 2000, instanța de fond a pronunțat sentința de condamnare. În ce privește încadrarea juridică a faptei imputate reclamantului, instanța de judecată a menționat că „organul de urmărire penală a calificat incorect acțiunile inculpatului”, recalificând acțiunile lui Abramean ca tentativă de escrocherie.

Reprezentanții Guvernului Federației Ruse au susținut că volumul de fapt al acțiunilor prejudiciabile ale inculpatului nu au suportat careva modificări, fiind schimbată doar încadrarea juridică a faptei. Deoarece art. 159 (Escrocheria) din Codul penal al Federației Ruse se referă la o infracțiune mai puțin gravă, decât cea prevăzută la art. 290 (Luarea de mită), instanța de fond a îmbunătățit starea inculpatului, fără a schimba esența învinuirii sub aspect de fapt. Instanța de judecată nu a stabilit careva alte noi circumstanțe care ar fi depășit limitele învinuirii inițiale. Respectiv, reclamantul a fost informat pe durata întregului proces despre esența și conținutul acuzației aduse, având suficiente posibilități pentru a-și organiza apărarea.

Curtea Europeană a menționat că prevederile lit. a), pct. 3 al art. 6 din Convenție trebuie, în particular, apreciat în raport cu regula generală privind dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6, alin. 1 din Convenție. În procesul penal, prezentarea informațiilor depline și detaliate referitor la acuzarea adusă și încadrarea faptelor reprezintă o condiție substanțială a asigurării unui proces echitabil. De asemenea, Curtea a specificat că dreptul de a fi informat despre caracterul și temeiul învinuirii trebuie examinat în strictă conformitate cu dreptul învinuitului la apărare, garantat de subpunctul b), pct. 3) al art. 6 din Convenția Europeană.

Reclamantul a aflat despre încadrarea nouă a faptei imputate doar atunci când instanța de fond a dat citire sentinței de condamnare. Instanța Europeană a menționat că reclamantul, până la pronunțarea sentinței, nu conștientiza că poate fi condamnat pentru comiterea faptei de escrocherie. Or, semnele infracțiunii de escrocherie se deosebesc esențial de cele ale luării de mită.

---

²⁹⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1016.

²⁹¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Abramean vs. Federația Rusă*, din 09 octombrie 2008, cererile nr. 38951, 59611/13. [online] [accesat 07.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-155161%22%5D%7D> .

Respectiv, reclamantul nu a avut posibilitatea să reacționeze la această schimbare în procesul judecării în prima instanță, care, în dependență de deosebirea substanțială a acestor componente de infracțiune, evident, a îngădit posibilitățile acestuia de a se apăra.

Astfel, în dependență de poziția expusă de Curtea Europeană, se observă că cerința respectării limitelor judecării cauzei are legătură cu realizarea de către învinuit a unor asemenea drepturi ca dreptul de a ști care este învinuirea adusă și dreptul de a beneficia de suficient timp și posibilități pentru a-și pregăti propria apărare.

Curtea Europeană admite, în principiu, posibilitatea modificării învinuirii în legislația națională, adică ea nu se implică în legislația națională. Modificarea învinuirii, prin sine însuși, chiar și în sensul agravării în cadrul ședinței de judecată nu încalcă drepturile învinuitului.

Conform poziției Curții Europene a Drepturilor Omului, drepturile fundamentale ale acuzatului sunt încălcate atunci când sunt întrunite concomitent următoarele trei criterii referitoare la modificarea învinuirii: 1) între învinuirea inițială și cea nouă există deosebiri esențiale (criteriul modificării substanțiale a învinuirii); 2) învinuitul nu a prevăzut posibila modificare a învinuirii (criteriul inopinat al modificării învinuirii); 3) învinuitul nu a reușit, eficient și la momentul oportun, să reacționeze la noua învinuire (criteriul imposibilității reacționării).

S-a menționat că „lipsa măcar a unui criteriu permite Curții Europene, în anumite cazuri, să concluzioneze privind admisibilitatea modificării limitelor judecării cauzei în contextul standardelor referitoare la un proces echitabil, cu toate că, de obicei, pentru o asemenea concluzie este necesară, absența simultană a tuturor criteriilor nominalizate”²⁹².

Astfel, în cauza *Backstrom și Anderson vs. Suedia*²⁹³, reclamanții erau învinuiți de comiterea mai multor infracțiuni, între care și tentativa de tâlhărie, comisă în circumstanțe agravante. Instanța de fond i-a recunoscut vinovați în comiterea faptelor incriminate. La finele examinării dosarului în instanța de apel, până la susținerile verbale ale părților, președintele ședinței le-a propus să-și expună poziția în privința faptului dacă învinuirea adusă nu presupune consumarea infracțiunii imputate. Ca urmare a acestui fapt, acuzatorul, în discursul său, a concretizat învinuirea, care includea, în primul rând, fapta de tâlhărie în circumstanțe agravante și, în al doilea rând, tentativa de tâlhărie în circumstanțe atenuante. Instanța de apel a acceptat precizarea și a menținut sentința instanței de fond, însă cu mențiunea că reclamanții sunt vinovați de comiterea tâlhăriei în

---

²⁹² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 79-80.

²⁹³ Hotărârea CtEDO în cauza *Backstrom și Anderson vs. Suedia*, din 05 septembrie 2006, cererea nr. 67930/01. [online] [accesat 07.07.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77870%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77870%22]}).

circumstanțe agravante (deoarece tâlhăria presupune o infracțiune consumată, tentativa în acest caz se exclude).

Curtea a recunoscut cererea inadmisibilă în raport cu pct. 1 art. 6 și lit. a) și b), pct. 3 din art. 6 al Convenției Europene. Or, în virtutea faptului că reclamantul au aflat despre faptul că pot fi condamnați pentru fapta de tâlhărie consumată și nu pentru tentativa la ea doar în penultima zi a examinării cauzei în instanța de apel, toate circumstanțele de fapt ale dosarului, puse la baza învinuirii, le-au fost cunoscute cu mult timp înainte. Mai mult ca atât, avocatul unuia dintre reclamanti exprima părerea că învinuirea în comiterea tâlhăriei în circumstanțe atenuante se regăsea în învinuirea inițială. Avocații ambilor reclamanti și-au expus poziția în raport cu învinuirea concretizată în aceeași zi când ea a fost prezentată. Ei nu au expus argumente suplimentare în acest sens nici în ziua următoare, nici în ultima zi a examinării cauzei în instanța de fond, deși au avut această posibilitate. De asemenea, nu au fost înaintate nici cereri privind amânarea examinării cauzei pentru examinarea suplimentară a acestei chestiuni. În fine, faptele la care s-au referit reclamantul au rămas aceleași pe întreaga durată a ședinței de judecată; precizarea de către acuzator a învinuirii în comiterea tâlhăriei nu modifica descrierea faptei, ci doar aprecierea juridică a faptei. Or, avocații reclamantilor își puteau expune propria poziție în privința învinuirii concretizate și au făcut acest lucru.

Astfel, în speță, Curtea europeană a constatat absența concomitentă a tuturor criteriilor nominalizate supra: substanțialitatea; caracterul inopinat și imposibilitatea unei reacții oportune și eficiente²⁹⁴.

În altă cauză, *Miroux vs. Franța*²⁹⁵, Curtea a recunoscut cererea reclamantului întemeiată. În această speță, reclamantul a fost reținut și arestat fiind acuzat de comiterea faptei de viol și de acțiuni violente cu caracter sexual în privința minorilor. În procesul examinării cauzei de Curtea cu Jurați, acțiunile reclamantului au fost încadrate finalmente ca tentativă de viol și acțiuni violente cu caracter sexual. După finalizarea dezbaterilor, președintele ședinței a dat citire întrebărilor care urmau să fie soluționate de instanță și jurați. S-a dat citire și întrebării privind vinovăția reclamantului în comiterea infracțiunii de viol. În fine, reclamantul a fost condamnat pentru infracțiunea de viol și acțiuni violente cu caracter sexual, comise în circumstanțe agravante. Instanța ierarhic superioară nu a admis cererea de apel a reclamantului în virtutea faptului că acesta a avut posibilitatea să conteste modificarea învinuirii.

---

²⁹⁴ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 80-81.

²⁹⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Miroux vs. Franța*, din 26 septembrie 2006, cererea nr. 73520/01. [online] [accesat 10.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77007%22%5D%7D>.

Curtea Europeană a indicat că reclamantul nu a avut posibilitatea să prezinte probe și argumente în apărarea sa atunci când învinuirea inițială a fost modificată. El nu a prevăzut că va fi condamnat pentru fapta de viol. Acuzarea în comiterea infracțiunii de viol este cu mult mai gravă decât cea referitoare la tentativa de viol, fapt ce nu putea să nu influențeze opinia juraților care urmau să aprecieze circumstanțele de fapt ale cauzei și pronunțarea verdictului. Nu încapă îndoială că jurații, se comportă, în general, cu compătimire față de victime, și în special, în raport cu persoanele vătămate prin infracțiuni împotriva libertății și inviolabilității sexuale. Cu toate că tentativa la infracțiune prevede aceeași pedeapsă maximă ca și în cazul infracțiunii consumate, nu se exclude că instanța cu jurați putea să ia în calcul, la stabilirea măsurii de pedeapsă, deosebirea dintre tentativa de infracțiune și infracțiunea consumată, din punct de vedere al pericolozității consecințelor survenite. Astfel, se poate susține absolut justificat că modificarea învinuirii în cadrul procesului de judecată a avut ca urmare pronunțarea unei sentințe mult mai aspre în condiții de imposibilitate de a pregăti și a realiza o apărare corespunzătoare împotriva noii acușări, inclusiv și în privința hotărârii de condamnare.

În acest fel, în speță, Curtea Europeană a atras atenția asupra criteriilor inopinării și reacționării eficiente și oportune. Curtea a menționat, în special, că învinuirea a fost modificată la o asemenea etapă a procesului de judecată (adresarea întrebărilor către jurați) când învinuitul nu mai era în stare să întreprindă careva acțiuni pentru a se apăra de la această acușare. Or, în speță, se constată evident influența specificului examinării cauzelor penale în instanțele cu jurați. Criteriul inopinat a fost determinat de faptul că, sub aspect de fapt, tentativa la viol și violul consumat se deosebesc substanțial, reclamantul fiind în imposibilitate să prevadă o asemenea modificare a învinuirii²⁹⁶.

În cauza *Davâdov vs. Federația Rusă*²⁹⁷, în privința argumentelor plângerii reclamantului privind modificarea învinuirii incriminate, Curtea Europeană a concluzionat că dreptul acestuia la apărare nu a fost încălcat. S-a stabilit că instanța națională a examinat această chestiune din punct de vedere material și procesual, cu acordarea posibilității oportune și eficiente de a reacționa la modificarea învinuirii. Astfel, Curtea a stabilit lipsa criteriilor substanțialității, inopinării și posibilității de a reacționa.

---

²⁹⁶ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 81-82.

²⁹⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Davâdov vs. Federația Rusă*, din 25 noiembrie 2010, cererea nr. 16621/05. În: *Бюллетень Европейского Суда по Правам Человека. Российское Издание*, N.10/2011, c. 7, 30-34.

În cauza *Pelissier și Sassi vs. Franța*²⁹⁸, reclamanților le-a fost înaintată învinuirea în comiterea infracțiunii de insolvabilitate, însă au fost condamnați pentru organizarea activității cu scopul de a comite actul infracțional de insolvabilitate. Curtea Europeană a constatat încălcarea pct. a), alin. 3), art. 6 din Convenție în sensul că faptele incriminate se deosebeau după esență. Or, Curtea a constatat prezența simultană a celor trei criterii.

Stabilind prezența criteriului substanțialității, Curtea a menționat că, în speță, a fost modificată încadrarea juridică a faptei incriminate. În legătură cu acest fapt, a fost încălcat criteriul inopinării, deoarece toate circumstanțele de fapt ale cauzei, puse la baza învinuirii noi, nu au fost cunoscute reclamanților. Astfel, condamnații și apărătorii lor nu au posibilitatea să prevadă o asemenea modificare a învinuirii. În acest caz posibilitatea reclamanților de a reacționa, de asemenea, a lipsit, deoarece modificarea învinuirii a avut loc în procesul dezbaterilor, apărarea fiind lipsită de posibilitatea de a se pregăti în acest sens.

O situație similară a fost examinată de Curte în cauza *Mattei vs. Franța*²⁹⁹. Aici, Curtea Europeană a atras atenție la faptul că modificarea învinuirii a avut loc la acea etapă a procesului penal (examinarea cauzei în instanța de apel) când reclamanta nu mai avea deja posibilitatea să-și revadă și să-și modifice tactica apărării. Astfel, a fost admisă o imixtiune în dreptul reclamantei de a fi informată corespunzător despre caracterul și temeiul învinuirii aduse și în dreptul de a avea posibilitate și timp suficient pentru pregătirea apărării. Din acest considerent a fost admisă încălcarea prevederilor subpunctelor a) și b) din pct. 3 al art. 6 al Convenției, precum și a pct. 1 al aceluiași articol. Criteriul inopinării a fost determinat de faptul că elementele specifice ale complicității și instigării au propriile sale caracteristici.

Astfel, Curtea Europeană prin pozițiile sale expuse admite modificarea limitelor judecării cauzei, însă cu respectarea obligatorie a anumitor condiții. În calitate de criterii juridice internaționale ale modificării limitelor judecării cauzelor penale sunt recunoscute următoarele condiții: a) învinuitul trebuie să cunoască acuzarea care i se aduce și să aibă posibilitatea de a se apăra de învinuire nouă (Hotărârea CtEDO în cauza *Pelissier și Sassi vs. Franța*; Hotărârea CtEDO în cauza *Dallos vs. Ungaria*; b) prezentarea obligatorie a informațiilor detaliate referitor la acuzarea adusă și încadrarea juridică a faptei, care urmează a fi examinată de către instanța de judecată (Hotărârea CtEDO în cauza *Pelissier și Sassi vs. Franța*; Hotărârea CtEDO în cauza *Mattocia vs. Italia*); c) acordarea părții apărării timpului suplimentar suficient, în urma anumitor

---

²⁹⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Pelissier și Sassi vs. Franța*, din 25 martie 1999, cererea nr. 25444/94 [online] [accesat 15.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58226%22%7D>.

²⁹⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Mattei vs. Franța*, din 19 decembrie 2006, cererea nr. 34043/02 [online] [accesat 15.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-2977%22%7D>.

intervenții, în vederea revizuirii și corectării poziției sale, pentru pregătirea depunerii cererilor și demersurilor³⁰⁰.

Vom aminti că trecerea la o nouă învinuire în cadrul ședinței de judecată afectează poziția inculpatului din punct de vedere al realizării dreptului la un proces echitabil, prevăzut de art. 6 din Convenția Europeană. Modificarea substanțială a învinuirii din punct de vedere de fapt înrăutățește poziția învinuitului conform criteriului încălcării dreptului la apărare nu doar atunci când învinuirea se agravează, ci și atunci când învinuirea modificată devine mai blândă. Or, schimbarea învinuirii în orice sens fără înștiințarea prealabilă a învinuitului și acordarea dreptului și timpului de a lua cunoștință cu noua acuzare, de a se pregăti pentru apărare, este inadmisibilă.

Conform dreptului intern „instanța care consideră că încadrarea juridică dată faptelor prin actul de trimitere în judecată trebuie modificată urmează să solicite părților să își prezinte observații cu privire la acest subiect și să trimită inculpatului faptul că are dreptul de a solicita examinarea cauzei la sfârșitul ședințe sau amânarea ședinței pentru a-și putea pregăti apărare. Prin urmare, instanța de judecată judecă cauza numai în limitele rechizitoriului și nu poate agrava situația inculpatului, dar modificarea învinuirii de către instanța de judecată este posibilă, dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se lezează dreptul lui la apărare.”³⁰¹

Convenția Europeană a Drepturilor Omului permite, într-adevăr, modificarea limitelor judecării cauzelor penale, dar această modificare trebuie să respecte în mod strict criteriile stabilite prin practica Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceste criterii se bazează pe drepturile fundamentale ale învinuitului, așa cum sunt prevăzute în art. 6 din Convenție, care garantează dreptul la un proces echitabil.

În special „dreptul la apărare reprezintă o prerogativă fundamentală recunoscută individului acuzat de săvârșirea unei infracțiuni condamnabile în virtutea normelor de drept penal, de a răspunde în mod coerent, prompt și adecvat acuzației înaintate. Dreptul la apărare constituie un drept subiectiv general, care, conform Convenției Europene a Drepturilor Omului, în sfera sa include mai multe drepturi efective și concrete, precum dreptul de a fi informat despre cauza și natura acuzării, dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării, dreptul la autoapărare, dreptul la alegerea avocatului, dreptul la asistența gratuită a unui avocat, dreptul la asistența gratuită a unui interpret, dreptul la audierea martorilor.”³⁰²

---

³⁰⁰ Asemenea intervenții sunt considerate modificarea rechizitoriului, pronunțarea hotărârii primei instanțe, prezentarea probelor noi de către partea acuzării, schimbarea bruscă a poziției expertului în procesul judecării cauzei.

³⁰¹ **POSTICĂ, A.** Garanțiile respectării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță în sensul neagravării. Aspecte teoretico-practice. In: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 1(52), p. 11. [online] [accesat 20.07.2023]. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3747765>.

³⁰² **POSTICĂ, A.** Garanțiile respectării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță în sensul neagravării. Aspecte teoretico-practice. Op.cit., p. 11.

Subsecvent, „dreptul la apărare constituie unul din pilonii procedurii penale. La fel și modificarea învinuirii în sensul agravării sau neagravării situației obligă organele competente de a respecta dreptul persoanei la apărare și ca acest drept să nu fie încălcat.”³⁰³

Astfel, modificarea învinuirii inițiale este permisă doar în condițiile în care nu există diferențe substanțiale între acuzația inițială și cea nouă, iar învinuitului i se oferă posibilitatea de a reacționa eficient și în timp util la modificarea acuzației. În plus, modificarea nu trebuie să fie inopinată, adică aceasta trebuie să fie previzibilă pentru inculpat și să îi permită o apărare adecvată.

În acest context, Convenția Europeană a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene continuă să joace un rol esențial ca reglatorii extranaționali ai procesului penal, stabilind limite clare și principii fundamentale care guvernează modul în care se pot modifica acuzațiile și, implicit, limitele judecării cauzei penale. Astfel, acestea asigură că drepturile acuzatului sunt protejate, iar procesul penal se desfășoară în conformitate cu standardele internaționale ale unui proces echitabil.

2.3. Concluzii la capitolul 2

Stabilirea limitelor judecării cauzelor penale este esențială pentru determinarea obiectului cercetării judecătorești și a hotărârii instanței în legătură cu cauza care i-a fost deferită. Aceste limite sunt reglementate de lege și se referă la ce poate fi examinat și soluționat de instanță, în funcție de acuzațiile aduse și de dispozițiile normei incriminatoare.

În cadrul ședinței preliminare, cerințele legate de limitele judecării cauzei penale nu se aplică pe deplin, deoarece scopul acestei etape nu este soluționarea cauzei în fond, ci doar clarificarea unor chestiuni preliminare, cum ar fi lista probelor sau procedurilor de urmat. De aceea, în ședința preliminară, instanța nu examinează acuzațiile în detaliu, ci se concentrează pe aspectele procedurale, asigurându-se că cauza este pregătită corespunzător pentru a fi judecată în fond.

Obiectul și limitele judecării cauzelor penale sunt strâns legate de esența și temelia procesului, care o constituie învinuirea. Dacă obiectul judecării reflectă baza învinuirii și răspunde la întrebarea „ce?” (adică ce fapte și circumstanțe sunt examinate în proces), limitele judecării indică „cum” această bază poate varia sau suferi modificări pe parcursul procesului. Astfel, limitele determină sfera în care poate fi extinsă sau restrânsă învinuirea, definind cadrul în care instanța poate interveni și modifica acuzațiile, fiind esențiale pentru a înțelege cum sunt asigurate garanțiile unui proces echitabil.

---

³⁰³ **POSTICĂ, A.** Garanțiile respectării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță în sensul neagravării. Aspecte teoretico-practice. Op.cit., p. 12.

Astfel, obiectul judecării cauzelor penale, în mod concret, reprezintă învinuirea adusă inculpatului și este definit prin faptele și circumstanțele ce formează baza acuzației. Limitele acestei judecări, însă, reflectă hotarele acestui obiect, indicând cadrul în care probele pot fi admise sau respinse și în care învinuirea poate suferi modificări, fără a depăși limitele stabilite de lege sau drepturile fundamentale ale acuzatului.

Limitele judecării cauzei penale pot fi descrise ca „hotarele” pe care le stabilește acuzatorul în momentul punerii pe rol a cauzei și al examinării acesteia în instanța de fond. Aceste hotare sunt determinate de acuzarea adusă și de faptele pentru care inculpatul este judecat, iar instanța nu poate depăși aceste limite, fără a încălca principiul dreptului la un proces echitabil.

Aspectul funcțional al limitelor judecării cauzelor penale constă în faptul că acestea asigură delimitarea funcțiilor procesual-penale, facilitând o structură clară și ordonată în cadrul procesului penal contradictorial. În acest context, statutul juridic al participanților la proces este determinat de funcțiile specifice pe care le îndeplinesc, iar fiecare dintre subiecți (instanța de judecată, acuzatorul de stat, apărătorul, inculpatul etc.) are un rol bine definit și un scop procesual clar, care contribuie la buna desfășurare a procesului judiciar.

În mod concret, limitele judecării cauzelor penale reprezintă „hotarele” materiale și procesuale în care se realizează funcțiile procesuale în cadrul ședinței de judecată. Aceste hotare determină obiectul cercetării judiciare (adică ce fapte și circumstanțe urmează a fi stabilite în proces) și, implicit, probele care trebuie să fie examinate de instanță. Limitele sunt, astfel, esențiale nu doar pentru definirea obiectului procesului, ci și pentru garantarea respectării principiilor fundamentale ale procesului penal, cum ar fi dreptul la apărare, prezumția de nevinovăție și dreptul la un proces echitabil. Aceste garanții procesuale sunt esențiale pentru asigurarea unui proces corect, în care drepturile tuturor participanților sunt respectate și protejate.

Este important de subliniat că noțiunea de „limite ale judecării cauzei” nu se confundă cu „limitele probatoriului în judecată” sau „obiectul judecării cauzei”. Deși aceste concepte se intersectează, ele au semnificații distincte. „Limitele judecării cauzei” se referă la cadrul general al întregului proces penal, inclusiv la posibilitatea modificării învinuirii și la modul în care aceasta poate varia. În schimb, „limitele probatoriului” se referă strict la probele ce pot fi admise și examinate în instanță, iar „obiectul judecării” desemnează în mod concret faptele care formează baza acuzației.

Limitele judecării cauzelor penale nu pot fi determinate decât în baza unei învinuiri clare și precise. În acest sens, limitele procesului penal constituie o garanție esențială pentru dreptul la apărare al învinuitului, asigurând că acesta nu va fi judecat pentru fapte care nu au fost clar

specificate în acuzație. Astfel, limitele judecării cauzei penale asigură că procesul rămâne în cadrul stabilit de acuzare și că învinuitul beneficiază de protecția drepturilor sale fundamentale.

În contextul Convenției Europene a Drepturilor Omului, modificarea limitelor judecării cauzelor penale este permisă, dar aceasta trebuie să respecte criteriile stabilite de jurisprudența Curții Europene. Conform art. 6 din Convenție, modificările în acuzație trebuie să fie făcute într-un mod care să nu prejudicieze dreptul învinuitului de a se apăra eficient și în timp util. Astfel, orice modificare a învinuirii trebuie să fie previzibilă, să fie efectuată într-o manieră transparentă și să nu afecteze dreptul acuzatului la un proces echitabil.

3. LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI PENALE DUPĂ CERCUL DE PERSOANE

3.1. Limitele judecării cauzei penale privitor la persoana pusă sub învinuire

Conform prevederilor legii (art. 325 CPP RM), judecarea cauzelor penale este determinată de: 1) cercul de persoane; 2) conținutul învinuirii.

Stabilirea limitelor judecării cauzelor penale în funcție de cercul de persoane implicate presupune că procesul penal se desfășoară în mod principal în privința învinuitului (inculpatului), adică persoana față de care a fost emisă o ordonanță de punere sub învinuire în cadrul urmăririi penale. Acesta este subiectul principal al procesului, iar instanța se va concentra pe faptele care formează acuzația și pe probele prezentate împotriva sa.

Totuși, pe parcursul procesului de judecată, pot apărea circumstanțe în care se impune examinarea implicării altor persoane, nu doar a inculpatului. Astfel, poate apărea necesitatea de a cerceta dacă alte persoane au participat împreună cu inculpatul la comiterea infracțiunii, chiar dacă aceste persoane nu au fost inițial incluse în cauza respectivă sau nu au fost stabilite în ședințele de judecată. Aceste persoane ar putea fi implicate în același act infracțional, iar instanța trebuie să stabilească dacă acestea au avut un rol în săvârșirea infracțiunii sau dacă faptele lor pot influența caracterul infracțional al acțiunilor inculpatului.

De asemenea, pot apărea cazuri în care faptele comise de alte persoane, care nu sunt judecate în acea procedură, pot avea un rol semnificativ pentru speța în cauză. De exemplu, faptele acestor persoane pot fi relevante pentru a înlătura caracterul penal al acțiunilor inculpatului, cum ar fi în situațiile în care un alt faptuitor ar fi determinat inculpatul să comită infracțiunea sau ar fi avut o influență directă asupra comportamentului acestuia. Astfel, instanța poate decide, în funcție de context, să extindă cercetarea și să includă în discuție și acțiunile altor persoane care ar putea influența asupra mersului judecării cauzei.

În cazul în care anumiți participanți la fapta prejudiciabilă, de a cărui comitere este acuzat învinuitul, au fost eliberați de răspundere penală în baza anumitor temeuri prevăzute de lege, instanța, dacă aceasta este necesar pentru stabilirea rolului, gradului și caracterului participării inculpatului la comiterea faptei prejudiciabile, pentru încadrarea acțiunilor lui și stabilirea circumstanțelor substanțiale ale cauzei, se poate referi în sentință la rolul acestor persoane, cu indicarea obligatorie a încetării urmăririi penale.

În situația în care cauza penală în privința unor inculpați a fost disjunctă, în sentință se va menționa că fapta penală a fost comisă de inculpat de comun cu alte persoane. Această categorie de persoane implicate în comiterea infracțiunii alături de inculpat poate fi împărțită în două grupe.

La cel dintâi grup se atribuie persoanele care au comis infracțiunea în coparticipare cu inculpatul, însă din anumite motive nu au fost trase la răspundere penală, fie că cauza penală a fost disjunsă pe temeiul că învinuitul s-a îmbolnăvit de o boală psihică sau de o altă boală gravă, care îl împiedică să ia parte la procesul penal sau s-a dispus încetarea urmăririi penale. Aceste persoane pot fi coparticipanții la infracțiune care se bucură de imunitate diplomatică; persoanele condamnate sau achitate anterior prin sentința instanței de judecată în privința aceleiași fapte; coparticipanții neidentificați de organul de urmărire penală; participanții în privința cărora cauza a fost disjunsă pe temeiul sau de aflare peste hotare, urmând a fi extrădată; participanții în a căror privință urmărirea penală a încetată sau s-a dispus scoaterea de sub urmărirea; persoanele care au săvârșit infracțiunea împreună cu inculpatul, recunoscute ulterior ca iresponsabile³⁰⁴.

La al doilea grup sunt incluse persoanele, a căror faptă prejudiciabilă comisă poate influența asupra probării și încadrării juridice a faptei examinate de instanță, de a cărei comitere este acuzat și inculpatul, precum și persoanele care prin propriile acțiuni au determinat comiterea infracțiunii de către învinuit. Acestea pot fi: 1) persoanele a căror acțiuni ilegale au servit ca temei, motiv pentru săvârșirea infracțiunii de către inculpat; 2) persoanele, a căror faptă săvârșită influențează nemijlocit asupra dovedirii, demonstrării faptei prejudiciabile comise de inculpat.

Acțiunile persoanelor enunțate pot fi apreciate ca ilegale, interzise de legea penală, sau, respectiv, ilegale, care însă nu atrag răspunderea penală. Pentru a asigura protejarea drepturilor și intereselor participanților într-un proces penal, inclusiv celor care au avut un rol indirect în comiterea infracțiunii, este esențial să se stabilească limitele cercetării acțiunilor acestora.

Stabilirea limitelor cercetării acțiunilor persoanelor vizate supra este necesară, de asemenea, și pentru apărarea drepturilor și intereselor inculpatului. Astfel, de exemplu, inculpatul poate să declare în ședința de judecată că în privința sa au fost aplicate metode ilegale de cercetare la urmărirea penală (amenințări, violențe, constrângeri etc.) care constituie semne evidente ale unei componente de infracțiune. Sunt posibile și cazuri când învinuitul sau alte persoane declară despre aplicarea metodelor nelegale de investigare a cauzelor penale în privința altor participanți la proces (martori, parte vătămată) sau despre influențarea acestora de anumite persoane. Or, aceste circumstanțe „pot fi examinate în ședința de judecată, însă doar cu referire la aprecierea de către instanța de judecată a probelor din dosar”.³⁰⁵

---

³⁰⁴ ХОХРЯКОВ М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 35-36.

³⁰⁵ *Ibidem*, c. 37-38.

Potrivit unei decizii recente din practica judiciară națională³⁰⁶, instanța de recurs a dispus admiterea recursurilor ordinare, constatând că, instanțele de fond și de apel, au admis mai multe erori de drept.

Astfel, instanța de fond, „(a) nu a judecat cauza în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept invocate în rechizitoriu, pentru fiecare episod separat, în special cu acțiunile imputate inculpatului (...) (b) nu a apreciat fiecare probă separat, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor, inclusiv cu circumstanțele concrete și esențiale, de fapt și de drept indicate în învinuire, pentru fiecare episod separat, cât și cu declarațiile părților vătămate și ale martorilor date la faza urmăririi penale corelate cu cele oferite în ședința de judecată, nefiind clar pe care din acestea le-a admis sau respins și de ce, nedefășurând conținutul și esența probatorie a actelor scrise, cercetate, menționând doar denumirea acestora, neindicând motivele pentru care a respins probele acuzării; (c) a încadrat sumar și neclar acțiunile inculpatei în baza art. 55 alin. (1) și (2) Cod contravențional, deoarece acestea sunt norme de blanchetă - încălcarea legislației muncii, a legislației cu privire la securitatea și la sănătatea în muncă, însă instanța nu a indicat în fapt și drept, deci nici stabilit, prescripțiile precise a căror norme concrete din legislația muncii, cu privire la securitatea și la sănătatea în muncă, le-ar fi încălcat inculpata.”³⁰⁷

Totodată, instanța de recurs a conchis că, instanța de apel, nu a respectat, inclusiv, dispoziția legală care prevede „judecarea cauzei se efectuează în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. Modificarea învinuirii în instanța de judecată se admite dacă prin aceasta nu se lezează dreptul inculpatului la apărare.”³⁰⁸ Astfel, contrar spiritului legii, instanța de apel, „(a) nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond, enunțate mai sus, și, repetându-le întocmai, nu a desființat total sentința, menținând celelalte dispoziții ale sentinței, nefiind clar care, dar care sunt neîntemeiate legal; (b) nu a judecat cauza în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept invocate în rechizitoriu, pentru fiecare episod separat, în special cu acțiunile imputate inculpatului privind elementele constitutive - folosindu-se de poziția vulnerabilă, manifestată prin situația precară din punct de vedere al supraviețuirii sociale, prin înșelăciune, recrutat și transportat..., i-a adăpostit la fermă unde..., amenințându-i cu aplicarea violenței fizice nepericuloase pentru viață și sănătatea persoanei.”³⁰⁹

---

³⁰⁶ Dosarul nr. 1ra-718/2022 [online], [accesat 10.10.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21542 .

³⁰⁷ *Ibidem*.

³⁰⁸ *Ibidem*.

³⁰⁹ *Ibidem*.

Mai mult, instanța de apel, nu a pus în discuție părților noua învinuire, pe art. 168 alin. (2) lit. a), c) Cod penal și art. 168 alin. (2) lit. b) Cod penal, precum și nu a informat inculpata, în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale, încălcând, astfel, și prescripțiile art. 6§1, §3 lit. a) și b) CoEDO - dreptului la un proces echitabil. Totodată, a stabilit faptul că, în fapta criminală, considerată ca fiind dovedită o persoană nepusă sub învinuire pe caz.

Prin urmare, erorile de drept, comise de instanțele inferioare, au determinat instanța de recurs de a admite recursurile ordinare declarate, a casa decizia instanței de apel, cu dispunerea rejudecării cauzei de către aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

3.2. Limitele judecării cauzelor penale în raport cu garanțiile procesual penale ale coparticipanților și altor persoane implicate în infracțiune care nu au calitatea de inculpat în cauza penală

Reglementarea dreptului de a cunoaște natura faptei ce i se reține în sarcină și motivele acuzației aduse și, în legătură cu aceasta și dreptul la apărare, pune în evidență importanța deosebită pe care o are acesta în cadrul unui proces echitabil, specific oricărei societăți democratice. Realizarea acestor drepturi comportă exercitarea mai multor garanții specifice unei persoane acuzate de săvârșirea unei fapte penale având în vedere că, într-o accepție largă, acestea cuprind „totalitatea drepturilor și regulilor procesuale care oferă posibilitatea persoanei de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, de a contesta învinuirile, de a scoate la iveală nevinovăția sa etc”³¹⁰.

Examinarea cauzei penale are loc doar în privința învinuiților, adică referitor la persoanele care în momentul judecării au statut de învinuit (inculpat). Persoana este pusă sub învinuire conform unei proceduri reglementate. De asemenea, conform art. 350 alin.(1) CPP RM, dacă în ședința preliminară s-au constatat temeiurile prevăzute în art. 332 CPP RM, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă.

Astfel, „nu poate fi examinată în ședința de judecată chestiunea privind vinovăția sau nevinovăția persoanelor în comiterea infracțiunilor în cazul în care ele nu au fost puse sub învinuire în ordinea stabilită de lege, în a căror privință a fost încetată urmărirea penală la faza prejudiciară a procesului, fie că în privința lor a încetat procesul în cadrul fazei preliminare. De asemenea, învinuirea în privința lor trebuie susținută de acuzatorul de stat și în cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată. Or, anume aici se manifestă conținutul contradictorialității procesului penal:

---

³¹⁰ SERBINOV, I., VIZDOAGĂ, T. Modificarea acuzării în ședința de judecată. Op.cit.,p. 309.

dacă nu există acuzare, nu putem vorbi despre judecarea cauzei. În virtutea faptului că examinarea cauzelor penale presupune prezența ședinței de judecată unde se va examina chestiunea privind vinovăția persoanei și se va pronunța sentința în acest sens, apoi faptele prejudiciabile incriminate persoanelor nominalizate supra nu pot constitui obiect al judecării cauzei și al sentinței.”³¹¹

Se atestă cazuri când în cursul ședințelor de judecată apare necesitatea examinării chestiunii privind vinovăția altor persoane, care au comis aceeași faptă în participație cu inculpatul, în a căror privință, însă, din diferite motive nu s-au stabilit termene de judecată sau care au comis alte fapte prejudiciabile, strâns legate de fapta incriminată inculpatului.

În calitate de fapte prejudiciabile indisolubile de infracțiunea examinată în ședința de judecată pot fi acțiunile/inacțiunile ilegale ale altor persoane care au determinat comiterea infracțiunii de către inculpat sau care exclud caracterul penal al faptei aflate pe rolul instanței (de exemplu, legitima apărare, extrema necesitate) sau cele care pot diminua pedeapsa inculpatului (de exemplu, comiterea infracțiunii în stare de afect). La caz, pot fi atribuite, acțiunile ilegale ale persoanelor a căror identificare influențează dovedirea faptei prejudiciabile examinate (ca exemplu: declarațiile cu bună-știință false, aplicarea metodelor ilegale de urmărire penală etc.). Necesitatea examinării în ședința de judecată a acțiunilor ilegale ale acestor persoane reiese din interconexiunea acțiunilor lor la comiterea unei infracțiuni sau a mai multor fapte, cuprinse de circumstanțe de fapt unice și indispensabile de aceleași consecințe juridice. Nestabilirea sau stabilirea incorectă a faptului unei infracțiuni (sau doar cu privire la o singură persoană) poate determina pronunțarea unei sentințe ilegale și neîntemeiate într-o altă cauză (sau în privința altei persoane).

În legătură cu aceasta este și firesc să apară întrebări de genul: Este oare admisibilă examinarea în ședința de judecată a chestiunii privind comiterea acțiunilor ilegale de către aceste persoane?; Dacă da, apoi care ar fi limitele acestei examinări?; Ce statut procesual oferim acestor persoane?; În ce modalitate urmează a fi reflectate circumstanțele faptelor comise și cum vom menționa despre aceste persoane în conținutul sentinței?; Nu este contrară legii examinarea circumstanțelor privind comiterea infracțiunilor de către aceste persoane prevederilor legale referitoare la limitele judecării cauzelor penale?

Este adevărat că întrebările ridicate în legătură cu examinarea circumstanțelor referitoare la comiterea unor infracțiuni de către alte persoane în cadrul unui proces penal nu au fost tratate suficient de detaliat în literatura de specialitate. În acest context, există o lacună semnificativă în cercetarea teoretică, în special în ceea ce privește corelarea acestora cu limitele judecării cauzelor

---

³¹¹ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 52.

penale. Majoritatea studiilor se concentrează doar pe aspecte parțiale ale acestei problematici, fără a oferi o abordare completă care să integreze toate provocările procedurale și principiale care pot apărea în practică.

De asemenea, practica judiciară este caracterizată de o mare diversitate de soluții, fără o poziție unitară clară sau o linie coerentă de interpretare a legislației în acest domeniu. În multe cazuri, instanțele judecătorești au adoptat variante diferite de soluționare a unor situații similare, ceea ce duce la o lipsă de predictibilitate în aplicarea legii. Unele instanțe au optat pentru o abordare mai flexibilă, extinzându-și analiza și asupra altor persoane implicate în comiterea infracțiunii, în timp ce altele au preferat o abordare mai strictă, limitându-se la examinarea exclusivă a faptei și a persoanei inculpate.

Această diversitate de soluții poate fi atribuită mai multor factori, inclusiv interpretării diferite a textelor legale, dar și la aplicarea neuniformă a acestora în funcție de contextul particular al fiecărei cauze. În unele cazuri, instanțele pot considera că anumite fapte sau persoane nu au legătură directă cu infracțiunea în discuție, refuzându-le examinarea, în timp ce în alte cazuri, instanțele pot decide să analizeze chiar și circumstanțe care depășesc cadrul imediat al acuzațiilor aduse inculpatului.

În acest sens, există și situații în care abaterile de la prevederile legii au fost observate, în special atunci când instanțele au permis examinarea unor circumstanțe care nu sunt direct relevante pentru cauza principală sau au permis includerea unor persoane în procedura judiciară fără a respecta condițiile legale pentru acest lucru. Astfel, „lipsa unei reglementări clare și a unei practici judiciare unitare poate duce la riscuri de încălcare a drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate în proces și poate compromite integritatea procesului judiciar.”³¹²

Comiterea infracțiunilor de aceste persoane de comun cu inculpatul ne pune uneori în situația imposibilității delimitării acțiunilor fiecăruia, făcând nerealizabilă examinarea faptei doar în privința inculpatului. Stabilirea faptului comiterii infracțiunii de comun cu o altă persoană și identificarea rolului ei va influența asupra modalității și mărimii pedepsei aplicate inculpatului. Examinarea în ședința de judecată a acțiunilor persoanelor care nu au statut de inculpat atrage încălcarea limitelor judecării cauzelor penale și ale drepturilor acestor persoane. În acest sens fiind necesară stabilirea limitelor examinării acțiunilor ilegale ale acestor persoane. De asemenea, este necesar să se clarifice problema legată de posibilitatea, necesitatea și raționalitatea participării acestora la judecarea cauzei penale în ceea ce privește coparticipantul. În plus, este esențial să stabilim limitele în care acțiunile ilegale ale acestor persoane pot fi reflectate în sentință, precum

---

³¹² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 53-54

și admisibilitatea menționării numelui lor în contextul infracțiunii investigate în cadrul ședinței de judecată. Toate aceste aspecte sunt intercorelate și, prin urmare, trebuie analizate în mod complex. De exemplu, este posibil ca aceste persoane să fie menționate în sentință în legătură cu infracțiunea comisă? Care vor fi limitele în care acțiunile lor pot fi cercetate și reflectate în sentință? Aceste aspecte depind de statutul lor procesual și de fapt în cadrul ședinței de judecată referitoare la coparticipantul la infracțiune. Toate aceste întrebări „trebuie analizate în raport cu fiecare categorie implicată, având în vedere statutul lor de fapt și procesual în momentul examinării cauzei în instanță”³¹³.

1) *Prima categorie – participanții la infracțiune în privința cărora urmărirea penală a fost încetată.* Încetarea urmăririi penale presupune că învinuitul (fie bănuitul) a participat la comiterea infracțiunii, însă în virtutea anumitor circumstanțe este liberat de răspundere penală. Odată cu încetarea urmăririi penale împotriva acestei persoane, aceasta nu mai are calitatea de învinuit. Statutul ei procesual ulterior, în cadrul ședinței de judecată, rămâne nedeterminat. În dreptul procesual penal nu există o categorie specială pentru persoanele care au fost eliberate de răspunderea penală, căroria să le fie atribuit un statut juridic distinct. Astfel, această persoană nu mai este nici bănuită, nici învinuită, iar pierderea acestui statut nu presupune dobândirea unui alt statut procesual în cadrul cauzei penale. Odată cu încetarea urmăririi penale împotriva acestei persoane, aceasta nu mai are calitatea de învinuit. Statutul ei procesual ulterior, în cadrul ședinței de judecată, rămâne nedeterminat. În dreptul procesual penal nu există o categorie specială pentru persoanele care au fost eliberate de răspunderea penală, căroria să le fie atribuit un statut juridic distinct. Astfel, această persoană nu mai este nici bănuită, nici învinuită, iar pierderea acestui statut nu presupune dobândirea unui alt statut procesual în cadrul cauzei penale. După cum susține pe bună dreptate autorul Potiomchin I. Iu., „persoana în a cărei privință a încetat urmărirea penală, participă într-o cauză penală străină, poziția ei procesuală modificându-se substanțial”³¹⁴. Ea nu are calitatea de inculpat în ședința de judecată, motiv pentru care nu beneficiază de drepturile specifice acestei calități.

În literatura de specialitate, statutul acestei persoane este analizat, în majoritate, din perspectiva dreptului sau obligației de a face declarații cu privire la acțiunile comise împreună cu inculpatul. Mai mult, nu s-au realizat suficiente delimitări între persoanele pentru care urmărirea penală a fost încetată pe baza temeiurilor de reabilitare sau nereabilitare, deși acest aspect are o importanță esențială.

---

³¹³ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., 55-56.

³¹⁴ ПОТЕМКИН, И. Ю. *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел*. Оp.cit., с. 61.

Încetarea urmăririi penale, *de facto*, nu atrage careva consecințe juridice pentru persoană. În caz de comitere a unei alte infracțiuni de către persoana în a cărei privință urmărirea a încetat, se consideră că această persoană a comis infracțiunea pentru prima dată. Autoarea N. Pustovaia este de părerea că o asemenea interpretare este incorectă, cu excepția cazurilor referitoare la expirarea termenului de prescripție pentru atragere la răspundere penală³¹⁵.

Examinând chestiunea referitoare la statutul juridic al acestor persoane în ședința de judecată, unii autori le plasau în aceeași categorie cu alte persoane, cum ar fi cele deja condamnate (sau achitate) în cauza penală sau cele în privința căror cauză penală a fost disjunsă într-o procedură separată. Totuși, diferențele între statutul de fapt și procesual al acestor persoane sunt evidente și semnificative. De exemplu, diferența dintre persoana pentru care urmărirea penală a fost încetată pe temeiuri de nereabilitare și cea condamnată constă în faptul că sentința instanței pronunțată în privința condamnatului și ordonanța procurorului privind încetarea urmăririi penale au o importanță juridică diferită. Sentința instanței are un caracter prejudiciar, adică influențează rezultatul procesului în fața instanțelor, în timp ce ordonanța procurorului privind încetarea urmăririi penale nu are același efect juridic. Ordonanța procurorului, dimpotrivă, nu are nici o importanță prejudiciară pentru instanță. Mai mult ca atât, ea poate fi anulată din motive de ilegalitate și netemeinice. S-a arătat că „în cazul sentinței persoana este deja condamnată, statutul ei rămânând neschimbat. Dacă însă ordonanța procurorului va fi anulată, apoi persoana în a cărei privință a încetat urmărirea penală, fiind audiat în ședința de judecată în calitate de martor, poate să devină din nou învinuit (inculpat, condamnat)”³¹⁶.

Inițial, în literatura de specialitate au dominat două puncte de vedere referitoare la statutul juridic al acestor persoane. Primul – de a-i recunoaște ca și inculpați și, reieșind din dreptul inculpatului de a se apăra, să li se ofere dreptul de a face declarații sau a refuza de la darea depozițiilor³¹⁷. Al doilea – să fie recunoscuți ca martori și, fără careva excepții, să li se impună obligațiunea de a face declarații³¹⁸. Este important de menționat că, discutând despre statutul procesual al acestor persoane, cercetătorii nu le atribuie toate drepturile specifice participanților la proces, ci doar drepturi care țin de învinuit sau martor, referitoare la posibilitatea de a face declarații în instanță. Ulterior, cercetătorii au adoptat o abordare mai nuanțată în analiza acestei chestiuni, punând accent, în primul rând, pe tipologia persoanelor în cauză și, în al doilea rând, pe

---

³¹⁵ ПУСТОВАЯ, И. Н. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования с освобождением лица от уголовной ответственности. Автор. дисс. канд. юрид. наук. Челябинск, 2001, с. 10.

³¹⁶ БРАВИЛОВА, Е. А. Пределы судебного разбирательства. *Op.cit.*, с. 58.

³¹⁷ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. Обице проблемы процессуального доказывания. Казань, 1976, с. 133.

³¹⁸ МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. О гарантиях прав и интересов личности при выделении и соединении уголовных дел. Совершенствование правовых основ уголовного судопроизводства. Ярославль, 1988, с. 83.

diferențierea statutului procesual al acestora atât în instanță, cât și în ceea ce privește modul în care sunt prezentate declarațiile. Astfel, I. Iu. Potiomchin, delimitând acești subiecți în persoane în a căror privință a încetat urmărirea penală sau a fost pronunțată o sentință de achitare și persoane condamnate, considera: „Dacă, într-o cauză penală referitoare la o infracțiune comisă prin coparticipare, urmărirea penală față de unul dintre complici a fost încetată sau a fost pronunțată o sentință de achitare, acea persoană poate fi audiată în legătură cu circumstanțele unei alte cauze penale doar în calitate de martor. În cazurile în care unui coparticipant i-a fost pronunțată o sentință de condamnare, acesta poate fi audiat ca martor, dar nu va răspunde penal pentru eschivarea de la darea declarațiilor sau pentru darea de declarații intenționat false.”³¹⁹

Cercetătorul Cocorev L. D. susținea „întrebarea dacă inculpatul, condamnatul, persoana achitată sau persoana în privința căreia a încetat urmărirea penală urmează să facă declarații, trebuie soluționată în funcție de obiectul și conținutul acestora. Dacă declarațiile se referă la acuzarea persoanei care le face, atunci, chiar dacă învinuirea a fost deja clarificată, prezentarea acestora devine un drept al persoanei respective și nu poate fi impusă răspunderea pentru refuzul de a face declarații sau pentru darea unor declarații false cu bună-știință. În schimb, dacă declarațiile nu se referă la acea persoană, aceasta este obligată să le facă, fiind audiată conform regulilor aplicabile audierii martorilor.”³²⁰

Considerăm că este important să identificăm clar unde se află limita între declarațiile care vizează persoana și cele care nu se referă direct la aceasta. Această distincție trebuie realizată de instanța de judecată sau de procuror, în funcție de contextul procesului. Instanța va evalua declarațiile în raport cu obiectul cauzei și cu rolul lor în elucidarea faptelor. Dacă declarațiile vizează direct implicarea persoanei în cauză sau acuzarea acesteia, atunci ele vor fi tratate ca referindu-se la persoana respectivă. În schimb, dacă declarațiile nu sunt direct legate de acuzarea sa, ele vor fi considerate ca referindu-se la alte circumstanțe, iar persoana va fi audiată în calitate de martor, cu obligația de a depune mărturie, conform normelor procesuale aplicabile martorilor. Identificarea acestor limite revine instanței, care, având în vedere cadrul procesual și principiile dreptului, va decide în conformitate cu scopul procesului și protejarea drepturilor tuturor părților implicate.

Autorul Potiomchin A.³²¹ a propus clarificarea statutului procesual al persoanei în funcție de calitatea sa procesuală, în contextul examinării acesteia într-o cauză penală, mai ales atunci când

---

³¹⁹ ПОТЕМКИН, И. Ю. *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел.* Op.cit., с. 189.

³²⁰ КОКОРЕВ, Л. Д. *Подсудимый в советском уголовном процессе.* Op.cit., с. 134.

³²¹ ПОТЕМКИН, И. Ю. *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел.* Op.cit., с. 63.

persoana respectivă este audiată în legătură cu un coparticipant la infracțiune. Conform acestei propuneri, statutul procesual al persoanei ar trebui să fie determinat de rolul său specific în cadrul procesului penal, în raport cu acuzațiile formulate și cu poziția sa față de faptele în discuție. Astfel, persoana ar putea fi audiată fie ca inculpat, fie ca martor, în funcție de circumstanțele cazului, iar drepturile și obligațiile acesteia ar trebui stabilite în conformitate cu statutul său procesual la momentul examinării. Încercând să soluționeze întrebarea privind calitatea în care trebuie audiate aceste persoane, autorul Potiomchin A. propune atribuirea unui statut procesual diferit în funcție de context. Astfel, în funcție de situație, o persoană poate fi audiată fie ca martor, fie ca inculpat, beneficiind în timpul audierii de drepturi specifice. Cu toate acestea, el subliniază că este inadmisibil ca aceeași persoană să dețină un statut procesual dublu în cadrul aceleași ședințe de judecată. În opinia autorului, apariția unui subiect procesual numit „bănuț” în instanță este o absurditate, deoarece bănuțul este o calitate tranzitorie, specifică fazei de urmărire penală. Mai mult, statutul procesual al unei persoane poate suferi modificări pe parcursul ședinței de judecată, acea persoană putând trece de la statutul de bănuț la cel de învinuit, martor sau chiar să nu aibă un statut procesual determinat, în funcție de evoluția procedurilor.”³²²

Recunoscând persoanele condamnate în a căror privință a încetat urmărirea penală sau a fost disjunsă cauza în calitate de martori, Miheenco M. propunea „introducerea unei norme procesual-penale referitoare la dreptul martorului să refuze de a face declarații, dacă ele l-ar demasca în comiterea infracțiunii sau în participație la comiterea faptei.”³²³ În acest sens legislația procesual-penală, prevede că orice persoană, nu doar martorul, nu este obligată să mărturisească împotriva sa (art. 21 CPP RM).

În același timp, reglementările existente nu au soluționat pe deplin problema statutului juridic al persoanelor implicate în examinarea cauzelor penale referitoare la coparticipanți sau la alte persoane care au avut legătura cu comiterea infracțiunii. Când sunt audiate în instanță în calitate de martori, aceste persoane sunt avertizate de răspunderea penală pentru refuzul de a face declarații sau pentru furnizarea de depoziții false. În cazul persoanelor pentru care urmărirea penală a încetat pe temeiuri de nereabilitare, acestea au dreptul să nu depună mărturii împotriva lor, dar, în calitate de martori, nu pot refuza să dea declarații. Acestea sunt obligate să prezinte informații veridice cu privire la complicii lor, contribuind astfel la stabilirea faptului infracțiunii în instanță.

În aceste condiții, se impune o determinare clară a statutului juridic al persoanelor în privința cărora a încetat urmărirea penală pe temeiuri de nereabilitare, având în vedere poziția lor specifică

---

³²² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., 60-61.

³²³ МИХЕЕНКО, М. М. *Доказывание в советском уголовном судопроизводстве*. Оp.cit., с. 86-87.

în cadrul procesului penal. Dintre toți subiecții implicați, această categorie reprezintă cele mai vulnerabile persoane din punct de vedere procesual. S-a menționat că „ele nu pot fi considerate inculpați, întrucât sunt implicate într-un alt dosar, nu pot păstra statutul procesual pe care îl aveau în propria cauză, deoarece rolul lor s-a schimbat în alt context procesual, și nu pot fi audiate în calitate de martori, deoarece au un interes direct în soluționarea acelei cauze.”³²⁴

În virtutea acestor argumente, considerăm că ar fi rațională abilitarea acestor persoane cu un anumit complex de drepturi și obligații. Astfel, urmează să oferim persoanei în a cărei privință a încetat urmărirea penală pe temeiuri de nereabilitare dreptul de a participa la ședința de judecată în privința coparticipantului la infracțiune, precum și dreptul de a face declarații. Președintele ședinței trebuie să-i explice că este în drept să refuze să dea depoziții în privința faptului infracțiunii comise de comun cu inculpatul și că acest lucru nu va atrage răspunderea penală. Dacă el, însă, dorește să facă declarații, apoi urmează a fi preîntâmpinat că poate fi audiat despre orice circumstanțe pe care le cunoaște și că depozițiile sale vor fi folosite ca probe în cauza penală, inclusiv și în caz că dacă va renunța la ele. De asemenea, trebuie să oferim acestor persoane dreptul de a ataca acțiunile și hotărârile instanței în partea în care ele îi încalcă sau îngrădesc drepturile.

Conform legii, incerte sunt și limitele examinării acțiunilor prejudiciabile ale persoanei în privința căreia a încetat urmărirea penală. Deoarece această persoană nu mai are deja statut de învinuit, apoi examinarea acțiunilor lui prejudiciabile în ședința de judecată în virtutea limitelor judecării cauzei penale este inadmisibilă. În plus, având în vedere comunitatea acțiunilor în comiterea infracțiunii de către mai mulți coparticipanți, în cadrul ședinței de judecată, la modificarea rolului, gradului și caracterului participării inculpatului la săvârșirea faptei, se poate schimba substanțial și rolul persoanei eliberate de răspunderea penală. De exemplu, în cursul cercetării judecătorești se poate stabili rolul de instigator sau organizator în comiterea infracțiunii pentru respectiva persoană, sau poate constata implicarea acesteia în alte episoade ale activității infracționale a coparticipanților. De asemenea, instanța poate evidenția excesul autorului în acțiunile inculpatului sau ale persoanei în privința căreia a încetat urmărirea penală, ceea ce ar putea influența evaluarea generală a responsabilității în procesul penal.

În virtutea principiului „inadmisibilității agravării” și al regulii conform căreia cauza trebuie să fie examinată doar în privința inculpatului, nu este admisibilă, în cadrul ședinței de judecată, indicarea unui rol de conducător sau al unui grad și nivel mai mare de participare la comiterea infracțiunii, atât pentru inculpat, cât și pentru persoana în privința căreia a încetat urmărirea penală. Excluderea anumitor fapte din actul de acuzare al inculpatului nu poate duce la concluzia că

---

³²⁴ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 61-62.

aceleași acțiuni ar fi fost comise și de către persoana pentru care urmărirea penală a fost încetată. Totuși, acest fapt nu înseamnă că instanța nu poate modifica substanțial circumstanțele de fapt ale infracțiunii comise de acea persoană. S-a arătat că „instanța are dreptul să modifice învinuirea, excluzând anumite acțiuni ilegale ale inculpatului, însă această modificare nu trebuie să implice menționarea în sentință a faptului că aceleași acțiuni ar fi fost comise și de persoana față de care s-a dispus încetarea urmăririi penale.”³²⁵

Chestiunea privind modalitatea în care persoanele față de care s-a dispus încetarea urmăririi penale sunt menționate în sentință nu este încă pe deplin soluționată.

Conform prevederilor Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească,³²⁶ „în fiecare cauză se pronunță o singură sentință, indiferent de numărul inculpaților, cu excepția cazului când cu unul din inculpați se încheie acord de recunoaștere a vinovăției.”³²⁷

Dacă cauza este judecată în privința mai multor inculpați, aceeași sentință poate fi: în privința unor inculpați – de condamnare și de achitare sau de încetare a procesului penal – în privința altor inculpați.

La învinuirea inculpatului de săvârșirea mai multor infracțiuni (articole, alineate, litere) sentința poate fi de condamnare, de încetare a procesului penal pentru unele infracțiuni și de achitare pentru altele.

Sentința nu trebuie să conțină formulări care demonstrează sau pun la îndoială vinovăția altor persoane pentru săvârșirea infracțiunii, dacă unii participanți ai infracțiunii în temeiurile prevăzute de lege au fost eliberați de răspundere penală, instanța, în cazul în care aceasta are importanță pentru stabilirea gradului participării inculpatului la săvârșirea infracțiunii, încadrarea juridică a ei sau a altor circumstanțe esențiale, poate face referire în sentință la participarea acestor persoane la infracțiune, cu indicarea temeiurilor de încetare a procesului în privința lor.

Dacă „cauza în privința mai multor învinuiți este disjunctă într-o procedură separată, în sentință se indică despre săvârșirea infracțiunii de către inculpat împreună cu alte persoane, fără precizarea numelui și prenumelui lor.”³²⁸

Lipsa unor interpretări clare și corespunzătoare privind statutul persoanelor față de care a fost încetată urmărirea penală determină multiple formulări contradictorii și confuze în practică,

---

³²⁵ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 63-64.

³²⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr. 5 din 19.06.2006, pct. 4-5. În: *Hotărâri explicative în materie penală ale Plenului Curții Supreme de Justiție*. Institutul național al Justiției. Chișinău, 2018, p. 251.

³²⁷ *Ibidem*, p. 251.

³²⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr. 5 din 19.06.2006. Op.cit., p. 251.

ceea ce duce la o aplicare inconsistentă a reglementărilor în cadrul proceselor judiciare. După cum arată practica judiciară, judecătoria, atunci când expun învinuirea în textul sentinței, fac referire la aceste persoane într-un mod variat, indicându-le numele și menționând încetarea urmăririi penale față de ele, dar fără a clarifica întotdeauna temeiurile precise care stau la baza acestei încetări.

De asemenea, aceste persoane sunt frecvent menționate în sentință având multiple calități, care adesea se intersectează: pe de o parte, ca persoane față de care urmărirea penală a încetat, iar pe de altă parte, ca martori. În partea descriptivă a sentinței, ele pot fi prezentate ca fiind implicate în comiterea infracțiunii prin coparticipare, iar în cadrul analizei probelor privind vinovăția inculpatului, sunt adesea menționate în calitate de martori. De obicei, la sfârșitul părții descriptive a sentinței, aceste persoane sunt menționate încă o dată, subliniindu-se faptul că urmărirea penală a fost încetată în privința lor, cu sau fără specificarea motivului care a condus la această încetare.

Această practică judiciară variabilă subliniază necesitatea unei clarificări mai precise a statutului acestor persoane în cadrul procesului penal, pentru a se asigura o aplicare unitară a legii și evitarea confuziei în procesul decizional.

În literatura de specialitate s-a afirmat „expunerea în sentință a numelui acestor persoane și a statutului lor procesual nu contravine principiilor fundamentale ale procesului penal, cu condiția respectării limitelor cauzei și a drepturilor și intereselor acestora. Astfel, instanța poate face referire la aceste persoane, subliniind faptul că au comis infracțiunea în coparticipare, dar au fost ulterior liberate de răspunderea penală din diverse motive. Important este ca, în cadrul sentinței, temeiurile pentru încetarea urmăririi penale față de aceste persoane să fie fixate clar, iar acest lucru trebuie să se facă imediat după expunerea esenței învinuirii și nu la sfârșitul părții descriptiv-motivatoare a sentinței. De asemenea, instanța nu poate menționa aceste persoane ca martori în sentință, deoarece acestea nu întrunesc condițiile pentru a fi considerate martori. În schimb, ele dețin un statut procesual propriu, care trebuie reflectat corespunzător în sentință, în conformitate cu reglementările legale”³²⁹.

După statutul său în raport cu cei în a căror privință urmărirea penală a fost încetată, sunt specifice cazurile în care a fost încetată urmărirea din lipsa de dorință a părții vătămate de a atrage la răspundere penală unul sau mai mulți coparticipanți în cauzele de acuzare privată. Specificul poziției acestor participanți la infracțiune constă în faptul că ei, participând la ședința de judecată și fiind implicați în comiterea infracțiunii nu sunt nici inculpați, și nici martori în dosar. Deoarece în cauzele în care urmărirea penală începe în baza plângerii prealabile a victimei doar persoana vătămată este în drept să ceară tragerea la răspundere unele persoane și să nu solicite pedepsirea

---

³²⁹БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 65.

celorlalte. Totodată, nimeni nu o împiedică ca pe viitor ca solicitate și atragerea la răspundere a altor persoane, care nu a fost indicată în plângere, însă care a participat la comiterea infracțiunii.

2) *Scoaterea persoanei de sub urmărirea penală* presupune prezența circumstanțelor care exclud răspunderea penală, presupunând reabilitarea deplină a ei.

Adoptarea ordonanței de scoatere a bănuitului/învinuitului de sub urmărirea penală în faza urmăririi penale, are loc în cazul când nu este constatată existența faptului infracțiunii (art. 275, pct. 1) CPP RM), când fapta nu este prevăzută de legea penală ca infracțiune (art. 275, pct. 2) CPP RM), în cazul în care fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii (art. 275, pct. 3) CPP RM). În plus, scoaterea persoanei de sub urmărirea penală poate fi dispusă și în baza temeiurilor prevăzute la art. 35 „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Codul penal: legitima apărare; reținerea infractorului; starea de extremă necesitate; constrângerea fizică sau psihică; riscul întemeiat. Prin ordonanța procurorului, se constată că aceste persoane nu au comis infracțiuni, sunt nevinovate. Din acest considerent, spre deosebire de persoanele în privința cărora urmărirea penală a fost încetată, ele pot fi recunoscute ca martori, pot fi audiate în această calitate, fiind prevenite de eventuala răspundere penală pentru eschivarea de la darea declarațiilor și pentru darea de declarații intenționat false. În același timp, este inadmisibilă și examinarea ilegalității acțiunilor lor în ședința de judecată, a temeiurilor și legalității scoaterii de sub urmărirea penală. Spre deosebire de persoanele față de care a fost încetată urmărirea penală, conducându-ne de prevederile legii privind limitele judecării cauzei și de prezumția de nevinovăție, numele acestor persoane nu poate fi indicat în formularea învinuirii din partea introductivă a sentinței, chiar și cu indicarea temeiurilor pentru care a fost dispusă soluția scoaterii de sub urmărirea penală. Totodată, reținem că aceste persoane pot fi indicate în declarațiile inculpaților, martorilor și a persoanelor participante la comiterea infracțiunii. S-a menționat că „în asemenea cazuri se prezintă ca fiind rațională indicarea în sentință a temeiurilor scoaterii de sub urmărirea urmării penale în privința lor, însă nu formularea învinuirii, ci la sfârșitul părții descriptiv-motivatoare”³³⁰.

3) *Legea procesual-penală admite posibilitatea disjungerii cauzelor penale în privința anumitor persoane.* În conformitate cu art. 279¹ alin. (2) CPP RM, „Disjungerea unei cauze privitoare la participanții la una sau la mai multe infracțiuni se admite în cazul în care împrejurările cauzei o cer și această disjungere nu se va răsfrânge negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești”. De asemenea, în temeiul art. 476, alin. (1) CPP RM, „Dacă la săvârșirea infracțiunii, împreună cu minorul au participat și adulți, cauza în privința minorului se disjunge pe cât e posibil, formând un dosar separat”.

---

³³⁰ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 67.

Sarcina „instituei conexării și disjungerii cauzelor penale constă în determinarea corectă a limitelor obiectului învinuirii. Reieșind din conceptul unității și indivizibilității obiectului acuzării în cauzele penale, este justificată necesitatea conexării și disjungerii cauzelor penale în caz de fracționare a integrității obiectului învinuirii (temeiuri pentru conexare), precum și în caz de identificare a altor obiecte ale învinuirii sau a unor elemente a lor (temeiuri pentru disjungere).”³³¹

Disjungerea „este o acțiune de ordin tehnic ce ține de subiectul infracțiunii. Cauza disjunsă va purta numărul cauzei inițiale. Aceasta procedură se va respecta și în cazul participării la comiterea infracțiunii a mai multe persoane, dintre care unele la faza inițială nu au fost identificate”³³².

Poate fi admisă disjungerea și în cazul în care nu este identificată persoana care poate fi pusă sub învinuire. Această situație apare în cazul când infracțiunea este comisă în participație, iar unii din subiecții activi ai infracțiunii nu au putut fi identificați. Atunci în privința făptuitorilor cauza va fi expediată pentru soluționarea în fond, iar în privința persoanelor neidentificate cauza penală va fi disjunsă.

Disjungerea cauzei penale „poate fi dispusă și în cazul de refuz de extrădare a persoanei de către un stat străin. Disjungerea în acest caz poate avea loc cu condiția că fapta penală a fost comisă prin participație, iar în privința unei persoane s-a refuzat lipsirea ei de imunitate, pe care o are potrivit funcției sale, ori în cazul când un stat străin a refuzat extrădarea. În privința celorlalți învinuiți cauza va fi expediată în judecată, iar în privința persoanelor discutate cauza penală se va disjunge”³³³.

Disjungerea se aplică și în caz de anunțare în căutare a bănuțului (învinuitului) a cărui loc de aflare nu este cunoscut sau când atunci când deși cunoaștem unde acesta se află, participarea lui în cauza penală este imposibilă. Disjungerea se dispune și atunci când învinuitul s-a îmbolnăvit de o boală gravă care împiedică participarea lui la acțiunile procesuale.

Un temei aparte al disjungerii cauzelor penale îl prezintă volumul mare al dosarului sau mai multe epizoade a activității prejudiciabile, ceea ce permite separarea cauzelor penale în privința anumitor învinuiți și transmiterea lor în judecată pe măsură ce a fost dovedită vinovăția lor în comiterea infracțiunilor.

În virtutea oferirii procurorului discreției privind disjungerea cauzelor penale, considerăm că chestiunile privind poziția procesuală a persoanelor care au comis infracțiuni în participație cu

---

³³¹ ИСОВ, С. А. *Законность ти обоснованность соединения и выделения уголовных дел*. Москва: Изд. Юрлитинформ. 2004, с. 76.

³³² DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I.U., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005, p. 578.

³³³ OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar*. Op.cit., p. 335.

inculpatul și a persoanelor în a căror privință cauza penală a fost disjunsă într-o procedură aparte trebuie să fie strict reglementate. Or, avem în vedere acele persoane în privința cărora cauza penală încă nu a fost examinată de instanță, este suspendată, se află la faza urmăririi penale sau la etapa punerii pe rol a cauzei penale.

Totodată, nu este exclusă posibilitatea participării acestor persoane în ședința de judecată preferitor la fapta coparticipantului la infracțiune dacă, de exemplu, inculpatul, partea vătămată sau alte persoane solicită citarea lui în scop de audiere, lipsind temeiuri pentru respingerea acestei cereri (ca de exemplu, învinuitul anunțat în căutare a fost găsit).

Însă, citarea persoanei în privință căreia cauza penală a fost disjunsă pentru audiere poate genera multiple dificultăți legate de participarea ei în ședință și de poziția procesuală pe care ar avea-o. Deși este coparticipantă la infracțiune, ea participă într-o „cauză străină”, iar recunoașterea în calitate de inculpat este ilegală (conform regulii unanim recunoscute, nimeni nu poate fi condamnat de două ori pentru una și aceeași faptă). În același timp, recunoașterea ei ca martor este, de asemenea, contrară legii deoarece: a) ea este persoană interesată în rezultatul cauzei; b) ea nu este persoana căreia îi sunt cunoscute anumite circumstanțe ale faptei comise, ci persoană care a participat nemijlocit la săvârșirea infracțiunii. „Statutul ei procesual se aseamănă cu statutul persoanei în privința căreia a încetat urmărirea penală. Din acest considerent, ele nu pot fi abilitate în ședința de judecată cu aceleași drepturi ca și persoanele nominalizate.”³³⁴

În aceste condiții, considerăm că ar fi rațional ca în sentință, la formularea învinuirii, să se indice prima literă a numelui de familie în privința căreia cauza penală a fost disjunsă, ceea ce ar exclude identificarea acesteia cu o anumită persoană, fiind posibilă, totodată, diferențierea ei de alți coparticipanți la infracțiune. Totodată, în sentință, și anume, la formularea învinuirii, după expunerea circumstanțelor de fapt ale infracțiunii comise, trebuie indicate temeiurile în baza cărora cauza penală în privința acestor persoane a fost disjunsă într-o procedură separată.

4) *Disjungerea cauzei penale în privința persoanei care a săvârșit o faptă prejudiciabilă interzisă de legea penală în stare de iresponsabilitate sau care s-a îmbolnăvit de o boală psihică după săvârșirea infracțiunii (art. 491 CPP RM).* Separarea într-un grup aparte a acestor persoane este determinată de starea lor specifică în care se aflau la momentul comiterii faptei socialmente-periculoase sau care a apărut după comiterea infracțiunii.

Disjungerea materialelor din cauza penală în privința persoanelor iresponsabile și expedierea lor separată în instanța de judecată se aplică pe larg în practica organelor de drept. Totodată chestiunile legate de limitele examinării faptei comise în complicitate cu persoana iresponsabilă

---

³³⁴ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 69-70.

în ședința de judecată cu participarea unuia dintre coparticipanți, precum și a admisibilității indicării numelui și rolului acestei persoane în comiterea infracțiunii sunt stabilite de către instanța în baza propriei aprecieri, fiind depășite de frecvente ori limitele admise de lege în acest sens.

Vom avea în vedere că la categoria persoanelor față de care se aplică procedura măsurilor de constrângere cu caracter medical sunt atribuite: a) persoanele care au săvârșit o faptă prejudiciabilă interzisă de legea penală în stare de iresponsabilitate; b) persoanele care s-au îmbolnăvit de o boală psihică după săvârșirea infracțiunii. Prima categorie este eliberată de răspundere penală, iar a doua se consideră că au comis infracțiuni, fiind eliberate de pedeapsa penală. Dacă în privința persoanelor care au comis fapta prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate se ia o hotărâre definitivă, apoi cu referire la persoanele care s-au îmbolnăvit de o boală psihică după comiterea infracțiunii, odată cu însănătoșirea lor, măsurile de constrângere cu caracter medical sunt anulate, iar cauza penală este expediată procurorului pentru efectuarea urmăririi penale, fiind transmisă ulterior în instanța de judecată pentru aplicarea pedepsei.

Acestea pot fi supuse pedepsei doar dacă termenul de prescripție pentru atragerea la răspundere penală nu a expirat și nu au intervenit alte circumstanțe sau temeuri care să ducă la eliberarea de răspunderea și pedeapsa penală.

Respectivele măsuri nu pot fi impuse în mod arbitrar oricărei persoane, ci în anumite condiții: în primul rând, persoana să fi comis o faptă prevăzută de legea penală, iar în al doilea rând, să facă parte din una dintre următoarele categorii de persoane: 1) persoane recunoscute iresponsabile, care, la momentul faptei, erau incapabile să-și dea seama de faptele lor și/sau să le dirijeze; 2) persoane devenite iresponsabile până la pronunțarea sentinței sau în timpul executării pedepsei. Cu alte cuvinte, se au în vedere persoanele care la momentul faptei erau responsabile, dar care mai apoi, pe parcursul procesului penal, până la emiterea sentinței sau în timpul executării pedepsei, au devenit iresponsabile, ceea ce face imposibil fixarea unei pedepse sau executarea acesteia.

Din legea penală și cea procesual-penală rezultă „scopul măsurilor de constrângere cu caracter medical, care se aplică: 1) în vederea tratării persoanei care are nevoie de îngrijire; 2) în vederea excluderii posibilității de a săvârși noi infracțiuni; 3) pentru protejarea societății”.³³⁵

Persoana „care a comis fapta prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate nu poate fi recunoscută în calitate de subiect al infracțiunii și, respectiv, nu poartă răspundere penală. Totodată, starea de iresponsabilitate la momentul comiterii infracțiunii nu poate fi atribuită la categoria temeiurilor de reabilitare în procesul penal. Se consideră că persoana a comis fapta ce

---

³³⁵ BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. partea generală. Volumul I*. Op.cit., p. 532.

întreunește elementele constitutive ale unei componente de infracțiune, însă, în temeiul unei stări specifice este liberată de răspundere penală.”³³⁶

Particularitatea „acestor măsuri și rolul lor specific în desfășurarea represiunii penale a impus ca, alături de măsurile de constrângere cu caracter coercitiv, să se creeze în sistemul sancționator de drept penal un cadru complementar de mijloace de constrângere cu caracter preponderent preventiv. Așadar, inaptitudinea pedepsei de a asigura apărarea societății împotriva faptelor periculoase comise ca urmare a unor stări de pericol a impus necesitatea luării și aplicării unor măsuri, menite să înlăture stările de pericol care ar putea determina comiterea pe viitor de noi fapte prevăzute de legea penală.”³³⁷

Aplicarea „unei pedepse nu exclude posibilitatea luării măsurii de siguranță față de făptuitor. Tot astfel, cauzele care determină încetarea executării măsurilor de siguranță sau înlocuirea lor nu au niciun efect asupra pedepselor aplicate aceleiași persoane și viceversa.”³³⁸

În literatura de specialitate „chestiunea referitoare la statutul juridic al acestei persoane la examinarea propriei cauze (avem în vedere persoana care a comis infracțiunea în stare de iresponsabilitate) a fost studiată minuțios.”³³⁹ Or, declarațiile persoanei care a comis fapta prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate sau fie că ulterior a fost recunoscută iresponsabilă nu sunt probe în cauză. Această poziție este absolut corectă deoarece persoanele vizate nu sunt în stare să perceapă corespunzător, corect și adecvat faptele, și mai mult ca atât, nu le pot ulterior reproduce. Din acest motiv, nu este necesar să analizăm participarea lor la ședința de judecată în legătură cu coparticipantul responsabil. De asemenea, nu este relevant să discutăm despre statutul juridic al acesteia, având în vedere iraționalitatea implicării persoanei iresponsabile în procesul judiciar. Ne vom concentra, așadar, pe alte aspecte și probleme legate de limitele judecării cauzei, în special pe întrebarea privind rolul persoanei iresponsabile în comiterea faptei prejudiciabile, în contextul examinării cauzei penale a coparticipantului responsabil și menționarea persoanei recunoscute ca iresponsabilă în sentință.

În ședința de judecată, la examinarea vinovăției coparticipantului responsabil ce a comis infracțiunea în participare cu persoana iresponsabilă, trebuie să fie aplicate aceleași reguli generale privind limitele judecării cauzei, care se aplică pentru toate categoriile de persoane despre care am vorbit. În același sens, este inadmisibilă cercetarea acțiunilor specifice persoanei iresponsabile în

---

³³⁶ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 73.

³³⁷ *Explicațiile noului Cod penal. Volumul 2*. Op.cit., p. 280-281.

³³⁸ *Ibidem*, p. 283.

³³⁹ ПРОТЧЕНКО, Б. А. *Принудительные меры медицинского характера*. Москва, 1976, с. 35; ОВЧИННИКОВА, А. П. *Сущность и назначение принудительных мер медицинского характера*. Москва: 1977, с. 27; ГУСЕВА, С. В. *Особенности предварительного следствия по делам невменяемых и лиц, заболевших психическим расстройством после совершения преступления*. Москва, 2000, с. 52.

ședința de judecată: rolul în comiterea infracțiunii, modalitatea de comitere a faptei, motivul infracțiunii și, în special, indicarea lor în sentință.

În practica judiciară întâlnim „nu doar cazuri de examinare în ședința de judecată a acțiunilor persoanei iresponsabile în privința căreia materialele au fost disjuncte, dar și luarea unor hotărâri comune și pentru persoana iresponsabilă în raport cu faptele inculpatului privind incriminarea anumitor circumstanțe care agravează răspunderea penală.”³⁴⁰

În sentințele pronunțate în cazul coparticipanților responsabili, pot apărea mențiuni despre persoanele recunoscute ca iresponsabile, indiferent de faptul că cauza disjunctă privind acestea a fost sau nu examinată, de starea de iresponsabilitate în momentul comiterii faptei sau de faptul că persoana respectivă a suferit o boală psihică ulterior infracțiunii. Totuși, momentul procesului disjunct în privința persoanei iresponsabile și contextul comiterii faptei de către o persoană iresponsabilă sau responsabilă care s-a îmbolnăvit ulterior de o boală psihică sunt esențiale. Persoanele față de care instanța a emis o hotărâre privind comiterea faptei în stare de iresponsabilitate sunt recunoscute ca autori ai infracțiunii, dar sunt eliberate de răspunderea penală din cauza stării lor mentale. Astfel, din punct de vedere procesual, ele sunt incluse în categoria celor față de care s-a încetat procesul penal.

Dacă instanța recunoaște că o persoană a comis infracțiunea, dar ulterior a suferit o boală psihică, aceasta este tratată similar cu o persoană condamnată, cu excepția dreptului de a participa la ședințele de judecată, care este restricționat din cauza stării sale psihice. În schimb, în situațiile în care cauza disjunctă privind persoana iresponsabilă nu a fost încă examinată de instanță, orice mențiune despre ea și despre infracțiunea comisă în sentință indică faptul că instanța a stabilit deja că aceasta a comis infracțiunea. Soluționarea chestiunii privind iresponsabilitatea și aplicarea măsurilor de constrângere medicală sunt de competența exclusivă a instanței. Instanța poate pune sub semnul întrebării raportul de expertiză, poate dispune o expertiză suplimentară sau o contraexpertiză. Din acest motiv, determinarea vinovăției persoanei în comiterea infracțiunii în sentința pronunțată în privința coparticipantului responsabil este inadmisibilă, deoarece acest aspect trebuie să fie evaluat separat de instanța competentă.

5) *Persoanele ale căror interese pot fi atinse în procesul examinării cauzelor penale în privința altor persoane sunt persoanele condamnate (achitate) care au comis infracțiunea în complicitate cu învinuitul în a cărui privință cauza a fost disjunctă anterior pe motiv de boală sau de anunțare în căutare etc. Întrebarea referitoare la statutul persoanei condamnate (achitate), la*

---

³⁴⁰ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 74.

posibilitatea și necesitatea participării ei în ședința de judecată desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune este examinată detaliat în literatura de specialitate.

Unii cercetători nu văd sensul necesității participării persoanei condamnate la examinarea cauzei penale disjuncte în privința celui alt coparticipant. Astfel, S. Tumașov, negând necesitatea participării lui în instanță, propune de a „anexa la materialele cauzei penale un extras din procesul-verbal al ședinței de judecată cu declarațiile persoanei condamnate care se referă la cauza disjunctă, precum și copia sentinței pronunțate în cauza vizată. În opinia sa, aceste materiale pot fi folosite drept „alte documente” care reprezintă mijloace de probă.”³⁴¹

Este important de menționat că, în practica judiciară, s-a răspândit pe scară largă practica de a citi declarațiile persoanelor condamnate date în faza urmăririi penale și de a anexa copii ale sentinței la materialele cauzei penale. În același timp, majoritatea autorilor consideră că, pentru respectarea principiului nemijlocirii și oralității în procesul de judecată, este necesară și posibilă participarea persoanei condamnate la examinarea cauzei în privința coparticipantului la infracțiune. Cercetătorul S. Tumașov consideră că „persoana condamnată trebuie audiată conform regulilor privind audierea martorului, însă nu trebuie supus răspunderii penale pentru refuzul de a face declarații sau pentru prezentarea declarațiilor cu bună-știință false.”³⁴²

Alți cercetători își exprimă dezacordul, considerând inadmisibilă audierea acestor persoane ca martori în virtutea statutului special al acestora. Astfel, Â. Cuțova menționează: „Poziția persoanelor coparticipante la infracțiune, deja condamnate, se deosebește substanțial de poziția martorului, deoarece martorul este o persoană străină în raport cu infracțiunea comisă, iar în cazul de față este vorba despre coparticipanți, unii dintre care sunt deja condamnați, iar alții – nu. Coparticipantul, în a cărei privință se desfășoară procesul, poate folosi participarea sa în cauză în vederea stabilirii circumstanțelor care agravează, în raport cu sentința, poziția coparticipanților deja condamnați. Aceștia din urmă trebuie să aibă posibilitatea să se apere prin participarea la audierea acestui coparticipant, prin examinarea probelor, înaintării cererilor și demersurilor etc.”³⁴³. Ea propune, în această privință, „audierea condamnatului care execută pedeapsa în cauza altui coparticipant conform regulilor referitoare la audierea inculpatului, oferindu-i-se posibilitatea să se folosească de drepturile inculpatului în ședința de judecată.”³⁴⁴

---

³⁴¹ ТУМАШОВ, С. А. *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании*. Ор.цит., с. 128-129.

³⁴² *Ibidem*, с. 127.

³⁴³ КУЦОВА, Э. Расширить процессуальные права свидетеля. Москва: Изд. Юрид. лит. В: *Советская Юстиция*, n. 22/1965, с. 12-13.

³⁴⁴ *Ibidem*, с. 13.

Această opinie este susținută și de D. Drobinin care declară că „...condamnatul rămâne o persoană cointereseată în soluționarea cauzei penale, iar din acest motiv, trebuie să beneficieze de întregul set de drepturi acordate învinuitului.”³⁴⁵

Persoana condamnată nu poate fi recunoscută ca martor în raport cu infracțiunea la comiterea căreia a participat și pentru care a fost trasă la răspundere penală. Statutul său este determinat de lege – acela de „condamnat”. În schimb, noțiunea de „învinuit” este una generică, incluzând atât inculpatul, cât și condamnatul sau persoana achitată. Totuși, nu putem accepta ideea că persoana condamnată într-o cauză penală, aflată în faza de judecată a unui coparticipant, trebuie să beneficieze de toate drepturile specifice inculpatului. Aceasta ar însemna să plasăm condamnatul într-o situație similară cu cea a unui inculpat, oferindu-i toate drepturile corespunzătoare, inclusiv dreptul de a prezenta probe și de a solicita examinarea acestora în legătură cu vinovăția (sau nevinovăția) sa – drept caracteristic inculpatului.

Totuși, această abordare contravine limitelor impuse de lege privind judecarea cauzelor penale, care se referă strict la persoanele cu statut de inculpat în dosar. Mai mult, o astfel de participare a condamnatului în cadrul examinării unei cauze penale disjuncte în privința unui coparticipant ar încălca principiul „non bis in idem”, întrucât persoana respectivă participă deja într-o altă cauză. Totuși, având în vedere că condamnatul este în continuare interesat de rezultatul cauzei, i se vor acorda aceleași drepturi pe care nu le-a avut în procesul privind propria sa cauză, și anume: dreptul de a participa la ședință în timpul audierii coparticipantului la infracțiune și de a-i adresa întrebări.

De asemenea, persoana condamnată poate fi audiată asupra circumstanțelor comiterii infracțiunii, dar, fiind condamnată pentru aceeași faptă, trebuie să aibă dreptul de a face declarații sau de a refuza să dea declarații referitoare la faptele săvârșite în comun cu inculpatul. Dreptul de a da sau nu declarații, exclude obligația organului judiciar de a-l forța să dea declarații sau de a-l avertiza cu privire la răspunderea penală pentru eschivare.

În virtutea unor varii motive, există cazuri când participarea persoanelor condamnate la examinarea cauzei disjuncte în privința coparticipantului la infracțiune, va fi imposibilă. De aceea, nu excludem posibilitatea citirii în ședința de judecată a declarațiilor făcute la urmărirea penală, anumite extrase din procesele-verbale ale ședințelor de judecată, copia sentinței pronunțate în privința acestuia. În acest caz, citirea declarațiilor persoanei condamnate în cadrul cercetării judecătorești trebuie să fie reglementată expres.

---

³⁴⁵ ДРОБИНИН, Д. В. *Соединение и выделение уголовных дел, как гарантия их всестороннего, полного и объективного исследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Самара, 1999, с. 163-164.

În rândul cercetărilor se poartă discuții referitoare la importanța sentinței în calitate de autoritate a lucrului judecat în privința persoanei condamnate în caz de examinare a cauzei disjuncte anterior referitor la coparticipantul acestuia. Autoritatea lucrului judecat presupune „obligăția tuturor instanțelor care examinează cauza să accepte fără probe și verificări faptele stabilite anterior printr-o hotărâre judecătorească definitivă în altă cauză penală.”³⁴⁶

Autoritatea de lucru judecat derivă „din prejudiciabilitatea faptelor, stabilite în ședința de judecată, care se consideră ca existente, demonstrate, nefiind necesară dovedirea sau combaterea lor într-un alt proces.”³⁴⁷

Circumstanțele stabilite prin sentința definitivă sunt recunoscute de instanță fără a fi supuse unor verificări suplimentare, dar doar în cazul în care aceste circumstanțe nu ridică nicio îndoială. Astfel, instanța acceptă circumstanțele stabilite prin sentința definitivă doar dacă nu generează dubii sau confuzii și dacă judecătorul nu formează o opinie diferită despre aceste circumstanțe în cadrul examinării cauzei. Mai mult, autoarea E. Bravilova susține că, „aceste circumstanțe, în special cele referitoare la vinovăția sau nevinovăția unui coparticipant la infracțiune care nu a fost implicat anterior în examinarea cauzei penale, pot fi contestate în cadrul ședinței de judecată privind acest coparticipant.”³⁴⁸ Astfel, instanța are dreptul, în cadrul examinării cauzei penale disjuncte referitoare la un coparticipant la infracțiune, să adopte o hotărâre diferită de cea pronunțată de un alt judecător în cazul celuilalt coparticipant

Descoperirea, în cadrul ședinței de judecată, a unor circumstanțe noi, diferite de cele stabilite anterior prin sentința definitivă a instanței, nu trebuie să conducă la modificări care depășesc limitele stabilite de lege pentru judecarea cauzelor penale, în raport cu persoanele implicate. Astfel, stabilirea unor circumstanțe noi trebuie să se refere exclusiv la persoanele învinuite pentru care se examinează cauza penală. În același timp, există cazuri în care este imposibil să se delimiteze sau să se împartă acțiunile fiecărui coparticipant la infracțiune, iar modificarea acțiunilor unuia dintre aceștia duce automat la schimbări în privința acțiunilor celorlalți. Astfel de modificări ale acțiunilor comune ale coparticipanților sunt posibile, dar trebuie realizate „în cadrul unor limite bine determinate.”³⁴⁹

Nu putem accepta formulări într-o sentință pronunțată în cazul inculpatului care se referă la acțiunile specifice ale altui coparticipant la infracțiune deja condamnat sau ale unei persoane în privința căreia urmărirea penală a fost încetată. Menționarea numelor celor deja condamnați în

---

³⁴⁶ Популярный юридический энциклопедический словарь. Редколл: О. Е. КУТАФИН, В. А. ТУМАНОВ, И. В. ПИМАРОВ. Москва, 2000, с. 586.

³⁴⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 80-81.

³⁴⁸ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 80-81.

³⁴⁹ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 80-81.

sentința pronunțată pentru coparticipantul respectiv, ca fiind cei care au comis infracțiunea, nu constituie o încălcare a drepturilor acestora, având în vedere că acești coparticipanți au fost deja găsiți vinovați printr-o sentință definitivă a instanței de judecată.

6) *Anumite categorii de persoane beneficiază de privilegii și imunități speciale prevăzute de legea procesual-penală pentru punerea sub învinuire și desfășurarea unor acțiuni procesuale pe parcursul urmăririi. Statutul acestor persoane impune o ordine specifică în demararea urmăririi penale și în atragerea lor la răspundere penală. Astfel, cu cât nivelul de protecție acordat acestora este mai ridicat, cu atât procedura de trimitere în judecată și de atragere la răspundere penală devine mai complexă, iar practica judiciară întâmpină dificultăți considerabile în acest proces. Dificultăți suplimentare apar atunci când aceste persoane comit infracțiuni în complicitate cu indivizi care nu beneficiază de aceleași imunități.*

Procedura de ridicare a imunității poate fi de lungă durată, ceea ce nu este admisibil în raport cu termenul rezonabil al urmăririi penale. Legea procesual-penală admite disjungerea cauzei penale în privința unuia din coparticipanți la infracțiune în caz de imposibilitate de transmitere a cauzei penale în judecată în privința tuturor coparticipanților la infracțiune. Conform art. 279¹ CPP RM „*Disjungerea unei cauze privitoare la participanții la una sau la mai multe infracțiuni se admite în cazul în care împrejurările cauzei o cer și aceasta nu se va răsfrânge negativ asupra efectuării depline și obiective a urmăririi penale și cercetării judecătorești.*”

Un exemplu de imposibilitate de participare în cauza penală o constituie soluționarea întrebării referitoare la „retragerea imunității persoanei care a comis infracțiunea”³⁵⁰. În același timp, o persoană care beneficiază de imunitate în procesul penal poate avea statutul de bănuit, poate fi audiată în calitate de martor în cadrul cauzei penale sau, în anumite cazuri, poate să nu aibă niciun statut procesual. Din materialele cauzei (declarațiile învinuitului, părții vătămate, martorilor etc.) rezultă însă că această persoană are o implicare în comiterea infracțiunii. Mai mult decât atât, nu doar că este bănuită de comiterea infracțiunii, dar există suficiente probe administrate împotriva sa, care justifică punerea sa sub învinuire. În aceste condiții, urmează a fi soluționată problema ridicării imunității acestei persoane.

Astfel, în cauza penală apare un subiect specific – persoana în privința căreia au fost acumulate probe suficiente pentru a fi pusă sub învinuire, dar care deține doar statutul de bănuit, martor sau nu are niciun statut juridic, se află într-o situație de statut procesual nedeterminat. Un asemenea statut este valabil și în cazul examinării cauzei în instanță în privința unui coparticipant la infracțiune. Având în vedere că, în cazul acestei persoane, există probe suficiente pentru a o

---

³⁵⁰ *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РФ*. Под общей редак: В. В. МОЗЯКОВА. Москва, 2002, с. 465.

pune sub învinuire, pentru a-i apăra drepturile, statutul său procesual ar trebui să fie apropiat de cel al persoanelor învinuite, în privința cărora cauza a fost disjunsă. Persoana care beneficiază de imunitate în cazul atragerii la răspundere penală trebuie să beneficieze de aceleași drepturi și obligații ca și persoanele învinuite, atât în ceea ce privește examinarea cauzei penale în privința coparticipantului la infracțiune, cât și în cazul persoanei în a cărei privință a fost disjunsă cauza penală. „Asemănarea statutului procesual al acestei persoane cu învinuitul în privința căruia a fost disjunsă cauza penală atrage inadmisibilitatea menționării numelui ei în sentință în legătură cu fapta comisă.”³⁵¹.

În CPP RM la art. 5, alin. (2) este reglementată ordinea efectuării acțiunilor procesuale în privința persoanelor care se bucură de imunitate diplomatică. Acțiunile procesuale în privința lor sunt efectuate doar la solicitarea sau cu acordul acestora. Spre deosebire de persoanele care au imunitate parlamentară sau alte categorii de imunitate, cele cu imunitate diplomatică, conform normelor de drept internațional și a legislației naționale, în caz de comitere a infracțiunii pe teritoriul altui stat, nu pot fi atrase la răspundere penală. Față de ele nu pot fi aplicate nici măsuri de constrângere procesual-penală. Atragerea lor la răspundere este posibilă doar în caz de renunțare expresă la această imunitate de statul acreditant, adică doar atunci când persoana este lipsită de această imunitate. În cazul comiterii infracțiunii de către un diplomat străin în coparticipare cu o persoană ce nu are imunitate diplomatică, urmărirea penală în privința celui dintâi va înceta.

Persoana care deține imunitate diplomatică va fi declarată *persoană indizerabilă* pentru statul respectiv, cu aplicarea măsurilor corespunzătoare. Din aceste considerente, participarea acestei persoane în proces este imposibilă, deoarece nu este necesară stabilirea statutului său procesual în cadrul ședinței de judecată desfășurate în privința coparticipantului. Cu toate acestea, rămâne relevantă „problema privind limitele examinării în instanță a acțiunii persoanei care beneficiază de imunitate diplomatică sau parlamentară, comisă în complicitate cu inculpatul, precum și chestiunea referitoare la indicarea în sentință a implicării acesteia în comiterea infracțiunii.”³⁵²

În virtutea faptului că persoanele cu imunitate diplomatică, parlamentară nu au statut de învinuit în cauza penală, acțiunile lor nu pot constitui obiect al cercetării în ședința de judecată, chiar dacă ele sunt legate de acțiunile inculpaților. Totodată, examinarea acțiunilor lor nu poate fi delimitată de cele ale inculpatului în virtutea comiterii împreună a faptei și a imposibilității de a nu specifica în textul sentinței caracterul comun al acțiunilor.

---

³⁵¹БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 83.

³⁵²БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 84.

În acest context, opinia autorului A. Proșleacov este relevantă, subliniind că, „în astfel de cazuri, nu putem indica numele persoanelor în textul sentinței. Dacă infracțiunea a fost comisă în coparticipare cu o persoană care deține imunitate diplomatică, din considerente de etică interstatală și în baza principiului reciprocității (inclusiv la solicitarea autorităților competente ale statului respectiv), în sentința pronunțată în privința coparticipantului care nu beneficiază de imunitate, se va menționa doar *statutul special* al persoanei sau apartenența acesteia la un anumit stat, fără a se indica numele sau chiar fără a descrie acțiunile concrete, în măsura în care acest lucru este posibil”³⁵³.

De asemenea, pentru a evita utilizarea unor formulări voluminoase în textul sentinței (în special în formularea învinuirii și în expunerea circumstanțelor de fapt), se poate opta pentru indicarea primei litere a numelui persoanei care beneficiază de imunitate. După prezentarea tuturor circumstanțelor de fapt, în aceeași secțiune (în formularea învinuirii) poate fi menționat statutul persoanei, funcția acesteia și apartenența la un anumit stat, totodată indicându-se prima literă a numelui persoanei respective.

7) *În ultima categorie de persoane care au comis infracțiunea în coparticipare cu inculpatul în privința căruia este examinată cauza penală se regăsesc persoanele care nu au fost stabilite, identificate de organele de urmărire penală. Având în vedere că aceste persoane nu sunt identificate, participarea lor la ședința de judecată nu este posibilă. Totuși, nu întotdeauna aceste persoane sunt necunoscute. În unele cazuri, se poate vorbi despre anumite persoane concrete care, din diverse motive, nu au fost puse sub învinuire. De exemplu, o persoană poate fi bănuită de comiterea unei infracțiuni, însă, din cauza imposibilității audierii acesteia sau a efectuării altor acțiuni de urmărire penală (din cauza ascunderii sale sau a necunoașterii locului în care se află), aceasta nu poate compărea în fața instanței. În cadrul judecării cauzei referitoare la coparticipantul la infracțiune, aceste persoane (atât numele, cât și porecla lor) pot fi menționate în declarațiile inculpaților, martorilor sau părții vătămate, iar în sentință vor fi specificate ca persoane nestabilite și neidentificate de către organul de urmărire penală.*

În opinia cercetătoarei Bravilova E., este „inadmisibilă indicarea în formularea sentinței a unor nume, porecle și, mai mult decât atât, a presupuselor nume de familie ale persoanelor, însoțite de detalierea acțiunilor concrete comise de către acestea. Cea mai optimă, rațională și legală soluție (inclusiv din punctul de vedere al practicii judiciare) ar fi ca, în formularea sentinței, în cazurile în care nu este posibilă evitarea specificării acțiunilor persoanelor neidentificate care au comis

---

³⁵³ ПРОШЛЯКОВ, А. Д. *Взаимосвязь материального и процессуального уголовного права*. Op.cit., c. 192.

infracțiunea în complicitate cu inculpatul, să se utilizeze sintagmele „persoana nestabilă de organul de urmărire penală” sau „persoana neidentificată”³⁵⁴.

În acest context, având în vedere cele expuse anterior, considerăm că limitele judecării cauzei, în raport cu cercul de persoane stabilit de art. 325 alin. (1) CPP RM, necesită clarificări și reglementări suplimentare, care ar trebui incluse în textul legii procesual-penale. Frecvent, în cadrul procesului judiciar, apare necesitatea examinării acțiunilor prejudiciabile ale altor persoane care nu au statut de inculpat în cauză, dar care au fost coparticipanți la comiterea infracțiunii. Astfel, putem identifica șapte categorii de persoane a căror drepturi și interese ar putea fi substanțial încălcate în procesul de examinare a cauzei penale în privința coparticipantului la infracțiune. De aceea, este esențial, în primul rând, să reglementăm în lege statutul procesual al acestor persoane; în al doilea rând, să explicăm admisibilitatea și limitele examinării acțiunilor ilegale ale acestora în ședința de judecată, precum și posibilitatea indicării în sentință a numelui lor și a acțiunilor prejudiciabile comise.

Astfel, în ceea ce privește poziția procesuală a persoanelor în privința cărora urmărirea penală a fost încetată, se propune completarea articolului 285 CPP RM cu alin. (11) și (12), în următoarea redacție:

„ (11) *Bănuitul sau învinuitul, în privința căruia a fost emisă ordonanța de încetare a urmăririi penale, are dreptul de a participa la ședința de judecată desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune, de a face declarații sau de a refuza să le facă, de a depune plângeri în privința acțiunilor instanței, în măsura în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile. În cazul în care bănuitul sau învinuitul își manifestă acordul de a face declarații, acesta va fi preîntâmpinat că va fi audiat asupra oricăror circumstanțe de care are cunoștință și că declarațiile sale vor fi folosite ca probă în cauza penală, inclusiv în cazul în care va renunța ulterior la acestea.*

(12) *Bănuitul sau învinuitul în a cărui privință a încetat urmărirea penală, din momentul emiterii ordonanței în acest sens, poate fi citat și audiat în calitate de martor în cauza penală.”*

În ceea ce privește statutul procesual al persoanelor în privința cărora a fost disjunsă cauza penală, se propune completarea articolului 279¹ CPP RM cu alin. (4), în următoarea redacție:

„ (4) *Învinuitul în a cărui privință a fost disjunsă cauza penală poate fi citat pentru a participa la ședința de judecată desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune. El are dreptul să asiste la ședință, să facă declarații, să refuze să le facă, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței care îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile. În cazul în care învinuitul își*

---

³⁵⁴ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 85-86.

exprimă acordul de a face declarații, acesta va fi preîntâmpinat că va fi audiat cu privire la orice circumstanțe de care are cunoștință și că declarațiile sale vor fi folosite ca probă în cauza penală, inclusiv în cazul în care va renunța ulterior la aceste declarații.”

În privința persoanelor, condamnate pentru comiterea infracțiunii comise în coparticipare cu inculpatul, propunem completarea art. 321 CPP RM cu alin. (7) cu următorul conținut:

„(7) În ședința de judecată, la cerea părților, poate fi citată persoana condamnată pentru infracțiunea comisă în coparticipare cu inculpatul. Aceasta are dreptul să asiste la ședință, să adreseze întrebări inculpatului, să facă declarații, să refuze să le facă, precum și să depună plângeri în privința acțiunilor instanței, în măsura în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile”.

Considerăm rațională și completarea articolului 368 din CPP RM cu un alin. (4) în următoarea redacție:

„(4) La cererea părților, precum și în caz de imposibilitate de a participa nemijlocit la ședință, în ședința de judecată pot fi date citirii declarațiile coparticipantului la infracțiune condamnat, făcute de către acesta la urmărirea penală și în ședința de judecată”.

Examinând în ședința de judecată circumstanțele infracțiunii comise în coparticipare și în caz de imposibilitate de delimitare a acțiunilor coparticipanților inculpați și a persoanei care nu are un asemenea statut din anumite considerente, instanța poate stabili și alte circumstanțe ale infracțiunii comise, precum rolul nemijlocit, caracterul și gradul de implicare a inculpatului în comiterea faptei prejudiciabile. Totodată, excluderea anumitor acțiuni din învinuirea adusă inculpatului nu poate atrage incriminarea sau imputarea acestor acte coparticipantului la infracțiune care nu are statut de inculpat. În același timp, considerăm inadmisibilă indicarea în sentință a rolului de organizator și a altor acțiuni specifice imputate coparticipantului care nu este inculpat în cauză, inclusiv modalitatea și motivul comiterii infracțiunii care sunt caracteristice doar acestuia. Instanța nu este în drept să indice în sentință gradul mai mic sau mai mare de activitate al participării la infracțiune în raport cu persoana deja condamnată sau eliberată de răspundere penală pe baza unor temeuri legale.

3.3. Concluzii la capitolul 3

Considerăm inadmisibilă indicarea în sentință a rolului de organizator și a altor acțiuni specifice imputate coparticipantului care nu este inculpat în cauză (inclusiv modalitatea și motivul comiterii infracțiunii care sunt caracteristice doar acestuia). Instanța nu este în drept să indice în sentință gradul mai mic sau mai mare de activitate al participării la infracțiune în raport cu persoana deja condamnată sau eliberată de răspundere penală pe baza unor temeuri legale.

În ceea ce privește indicarea categoriilor de persoane vizate anterior în conținutul sentinței, acestea pot fi împărțite în două categorii: persoanele care pot fi nominalizate în sentință (în formularea învinuirii) cu indicarea numelui, în legătură cu infracțiunea comisă, și persoanele care nu pot fi nominalizate în textul sentinței pronunțate în privința coparticipantului la infracțiune.

La cel dintâi grup se atribuie persoanele în privința cărora urmărirea penală a încetat, persoanele condamnate și cele recunoscute iresponsabile în ordinea stabilită de lege. Or, indicarea numelui lor nu contravine principiilor procesului penal, nu încalcă drepturile acestora, deoarece ele sunt deja recunoscute ca persoane care au comis infracțiunea prin ordonanța procurorului. Totodată, după expunerea esenței învinuirii aduse (art. 366 alin. (1) CPP RM), în sentință trebuie să se regăsească temeiurile în baza cărora acțiunile prejudiciabile ale acestora nu constituie obiect al respectivei ședințe de judecată.

La al doilea grup sunt atribuite persoanele scoase de sub urmărirea penală, persoanele referitor la care a fost disjunsă cauza penală, cele care se bucură de imunitate diplomatică sau parlamentară. Indicarea numelui lor în sentință în legătură cu infracțiunea comisă este inadmisibilă.

În sentință (în formularea învinuirii), este rațional să se indice doar prima literă a numelui persoanelor vizate, ceea ce va împiedica identificarea acestora ca persoane concrete și, în același timp, va permite o delimitare clară față de alte persoane. Această abordare va contribui la evitarea folosirii formulărilor voluminoase și sofisticate în textul sentinței, asigurând astfel o exprimare mai concisă și mai clară.

Temeiurile în baza cărora aceste persoane nu pot avea sau nu au statut de inculpat în cauză trebuie reflectate în sentință, după expunerea esenței învinuirii, în același mod – cu indicarea primei litere a numelui de familie. De asemenea, este inadmisibilă indicarea numelui acestor persoane în declarațiile martorilor, părții vătămate sau inculpaților la expunerea altor probe în conținutul sentinței. Persoanele în privința cărora a încetat urmărirea penală, pe baza temeiurilor de nereabilitare, nu pot fi nominalizate în sentință în legătură cu infracțiunea comisă, în virtutea principiului prezumției de nevinovăție.

În cazul persoanelor care nu sunt stabilite sau nu sunt identificate de organele de urmărire penală, pentru a evita formulările complexe și sofisticate, urmează să fie menționate în sentință folosindu-se sintagmele „persoană nestabilă” sau „persoană neidentificată”.

La expunerea esenței învinuirii în conținutul sentinței, urmează să se regăsească expresii precum: „cu persoane neidentificate de organul de urmărire penală” sau „în coparticipare cu una din persoanele neidentificate de organul de urmărire penală”.

Pentru a clarifica statutul procesual al unor persoane implicate în infracțiuni, dar care nu au statut de inculpat în anumite cauze penale, sugerăm modificări și completări în actualul cadru de reglementare procesual-penală.

În ceea ce privește poziția procesuală a persoanelor în privința cărora urmărirea penală a fost încetată, se propune completarea articolului 285 CPP RM cu alin. (11) și (12), în următoarea redacție:

„(11) Bănuitul sau învinuitul, în privința căruia a fost emisă ordonanța de încetare a urmăririi penale are dreptul de a participa la ședința de judecată desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune, să facă declarații sau să refuze de a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngădesc drepturile. În cazul în care bănuitul, învinuitul își manifestă acordul să facă declarații, el urmează a fi preîntâmpinat că va fi audiat asupra oricăror circumstanțe care-i sunt cunoscute și că declarațiile lui vor fi folosite ca probă în cauza penală, inclusiv în situația în care el va renunța ulterior la aceste declarații.

(12) Bănuitul sau învinuitul în privința cărora a încetat urmărirea penală, din momentul emiterii ordonanței în acest sens, poate fi citat și audiat în calitate de martor în cauza penală”.

Aceste alineate ar conferi drepturi procesuale persoanelor față de care urmărirea penală a fost încetată, stabilind că ele pot participa la ședința de judecată a coparticipantului la infracțiune. De asemenea, ar fi clarificată procedura pentru audierea lor în calitate de martori și ar fi prevăzut că pot depune plângeri privind încălcarea drepturilor lor în timpul procesului.

Cu referire la statutul procesual al persoanelor în privința cărora a fost disjunsă cauza penală, se propune completarea articolului 279¹ CPP RM cu alin. (4), în următoarea redacție:

„(4) Învinuitul în a cărui privință a fost disjunsă cauza penală, la cererea părților poate fi citat pentru a participa la ședința de judecată, desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune. El este în drept să asiste la ședință, să facă declarații, să refuze de a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngădesc drepturile. În cazul în care învinuitul își exprimă acordul să facă declarații, el urmează a fi preîntâmpinat că va fi audiat asupra oricăror circumstanțe care-i sunt cunoscute și că declarațiile lui vor fi folosite ca probă în cauza penală, inclusiv în situația în care el va renunța ulterior la aceste declarații”.

În acest sens, persoanele față de care cauza penală a fost disjunsă vor putea fi citate pentru a participa la ședința de judecată, vor putea face declarații sau vor putea refuza să le facă. Se propune ca acestea să poată asista la ședința de judecată a coparticipantului, fiind prevenite de instanță că declarațiile lor pot fi folosite ca probe, inclusiv dacă se răzgândesc ulterior.

În privința persoanelor, condamnate pentru comiterea infracțiunii comise în coparticipare cu inculpatul, propunem completarea art. 321 CPP RM cu alin. (7) cu următorul conținut:

„(7) În ședința de judecată, la cerea părților poate fi citată persoana condamnată pentru infracțiunea comisă în coparticipare cu inculpatul. Ea este în drept să asiste la ședință, să adreseze întrebări inculpatului, să facă declarații, să refuze a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile”.

Permite implicarea persoanelor condamnate în procesul penal al coparticipantului, dar fără a le acorda statut de inculpat.

Precum și completarea articolului 368 din CPP RM cu un alin. (4) în următoarea redacție:

„(4) La cererea părților, precum și în caz de imposibilitate de a participa nemijlocit la ședință, în ședința de judecată pot fi date citirii declarațiile coparticipantului la infracțiune condamnat, făcute de către acesta la urmărirea penală și în ședința de judecată”.

4. LIMITELE JUDECĂRII CAUZEI DUPĂ CONȚINUTUL ÎNVINUIRII FORMULATE ÎN RECHIZITORIU

4.1. Noțiunea, structura și conținutul învinuirii

Învinuirea reprezintă o instituție fundamentală în dreptul procesual-penal, având rolul de a marca începutul procesului penal și de a formaliza acuzațiile aduse unei persoane pentru comiterea unei infracțiuni. Deși aceasta este o componentă centrală în desfășurarea oricărui proces penal, perspectiva asupra învinuirii nu a fost întotdeauna uniformă, iar în diferite perioade istorice și în diferite școli de gândire juridică au existat divergențe cu privire la înțelegerea și aplicarea acesteia.

Foinițchi I.³⁵⁵, un autor cunoscut în domeniul dreptului procesual penal, făcea o analogie între învinuire și acțiunea civilă. În viziunea sa, învinuirea poate fi comparată cu o acțiune civilă în cadrul procesului civil. În procesul civil, acțiunea reprezintă mijlocul prin care o parte solicită instanței să soluționeze o dispută sau o cerere privind drepturile sale. În mod similar, în procesul penal, învinuirea este acțiunea prin care acuzatorul adresează instanței o solicitare de a stabili vinovăția unei persoane și de a aplica o pedeapsă adecvată, în conformitate cu faptele comise.

Pentru a clarifica limitele judecării cauzelor penale în funcție de conținutul învinuirii, este necesar să definim noțiunea de „învinuire”. În literatura de specialitate, există diverse puncte de vedere cu privire la structura material-juridică a învinuirii. Astfel, Strogovici M., Davâdov P., Dobrovolskaia T. și alți autori consideră că învinuirea cuprinde atât formularea acușării, cât și încadrarea juridică a faptei incriminate. În viziunea acestora, termenul „învinuire” se referă la comportamentele sociale periculoase și ilegale, identificate în cadrul proceselor penale, care constituie elementele unei infracțiuni, corelate cu faptele persoanelor acuzate.³⁵⁶

Alți autori³⁵⁷, precum Fatcullin F., Reznic N. și Rovneico V., identifică două componente fundamentale în formularea învinuirii: fabula (circumstanțele de fapt ale comiterii infracțiunii) și formularea juridică a învinuirii. Aceasta din urmă există independent de încadrarea juridică a faptei incriminate, fiind un ansamblu de semne juridice specifice unui anumit tip de infracțiune. Având în vedere prevederile și sensul normelor procesual-penale care reglementează conținutul învinuirii, opinia acestor cercetători ni se pare suficient de convingătoare.

---

³⁵⁵ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства*. Санкт-Петербург: Издат. Альфа, 1996, с. 4-5.

³⁵⁶ СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса*. Москва, 1958, с. 428; ДАВЫДОВ, П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Свердловск, 1974, с. 39-40; ФРАНЦИФОРОВ, Ю. В. *Обвинение как средство обеспечения прав и законных интересов обвиняемого в уголовном судопроизводстве*. Дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 1998, с. 22-23; БОБЫЛЕВ, М. П. *Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России*. *Op.cit.*, с. 13.

³⁵⁷ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и его изменение в суде*. Казань, 1963, с. 35-43; РЕЗНИК, Г. М. Изменение обвинения в приговоре. В: *Советская Юстиция*, №22/1970, с. 23; РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству*. *Op.cit.*, с. 25.

În pofida unor divergențe neesențiale, majoritatea autorilor consideră că, în sens procesual, „învinuirea” se referă la activitatea procesuală a persoanelor și organelor împuternicite prin lege, care are drept scop identificarea persoanei vinovate de comiterea infracțiunii și condamnarea acesteia. În sens juridico-material, învinuirea este înțeleasă ca o descriere, în documentele procesuale, a faptelor ilegale și socialmente periculoase imputate unei persoane anume.”³⁵⁸

Doctrina și jurisprudența includ în termenul *acuzare* patru componente semantice. Primul reflectă activitatea organului sau a subiectului acuzator, care demască o anumită persoană în săvârșirea infracțiunii; al doilea redă activitatea acuzatorului în calitatea sa de parte; al treilea indică obiectul acuzării și cel de-al patrulea sens este legat de denumirea procurorului ca parte a acuzării în judecată. Primele două sensuri se referă la exercitarea funcției de acuzare.

De asemenea, se afirmă că acuzarea cuprinde: a) descrierea în actele procesuale a acțiunii (inacțiunii) ilicite, incriminate unei persoane concrete; b) activitatea procesuală a organelor și a persoanelor autorizate cu acest drept în scopul demascării vinovatului de săvârșirea infracțiunii și condamnarea lui.

Acuzarea „trebuie distinsă în sens material (substanțial) și în sens procesual. sensul material (substanțial) al acuzării cuprinde totalitatea faptelor social-periculoase și ilicite, stabilite în cauză și incriminate potrivit legii penale, pentru care persoana este condamnată, iar sensul procesual – activitatea legală a organelor și persoanelor competente în vederea demascării făptuitorului în săvârșirea faptei incriminate și argumentării răspunderii penale în scopul condamnării lui.”³⁵⁹

În literatura de specialitate învinuirii i se atribuie și alte sensuri: funcție procesual-penală; activitate a acuzatorului în instanță³⁶⁰; raport juridic procesual³⁶¹ etc. Și totuși, majoritatea autorilor, de rând cu alte sensuri ale învinuirii, ne vorbesc despre învinuire ca „afirmație”, „teză”, „conținut al activității de acuzare”, „prevederi formulate” în care se descrie esența faptei incriminate unei persoane concrete, adică este evidențiată importanța juridico-materială a ei. Aceasta nu este întâmplător, deoarece noțiunea de „învinuire” poate fi interpretată astfel doar în concordanță cu normele procesual-penale care reglementează procedura de formulare, modificare și completare a învinuirii.³⁶²

De asemenea, în doctrina de specialitate nu există un consens unanim cu privire la învinuire în sens juridico-material. Cele mai intense dezbateri se referă la întrebarea „dacă învinuirea

---

³⁵⁸ СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса. Том I.* Москва: 1968, с. 190; РАХУНОВ, Р. Д. *Участники уголовно-процессуальной деятельности.* Москва: 1961, с. 49; ЭЛЬКИНД, П. С. *Сущность советского уголовного процесса.* Ленинград, 1963, с. 60-61.

³⁵⁹ VIZDOAGĂ, T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective.* Op.cit., p. 4.

³⁶⁰ СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса.* Op.cit., с. 190.

³⁶¹ ДАЕВ, В. К. К понятию обвинения в советском уголовном процессе. В: *Правоведение*, N.1/1970, с. 85.

³⁶² БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства.* Op.cit., с. 106.

reprezintă o opinie subiectivă a cuiva sau dacă aceasta trebuie să reflecte doar anumite fapte obiective. În funcție de acest criteriu, unii cercetători consideră învinuirea ca fiind o afirmație (teză, prevedere formulată) referitoare la comiterea infracțiunii de către învinuit, în timp ce alții o definesc ca un cumul de fapte socialmente periculoase și ilegale, stabilite în cauză și incriminate învinuitului”³⁶³.

Respingând interpretarea învinuirii ca fiind o simplă afirmație, F. Fatcullin declară că „afirmația întotdeauna reprezintă concluzia subiectivă, lipsită de conținut obiectiv, în timp ce învinuirea trebuie să conțină doar fapte obiective, independente de opinia cuiva.”³⁶⁴ Contrazicându-l pe Fatcullin F., autorul Davâdov P. invocă argumente suficiente de plauzibile interpretarea învinuirii ca fiind „o afirmație”. De asemenea, Davâdov P. declară că „deoarece învinuirea este o noțiune procesual-penală, ea urmează a fi interpretată într-un singur sens din punct de vedere al conținutului – ca o descriere a faptei prejudiciabile, incriminate unei persoane concrete. Astfel, el neagă interpretarea învinuirii în calitate de activitate procesuală.”³⁶⁵

Un alt autor, Zinatullin Z., susține că „în teorie și în practică, această noțiune este folosită pentru a desemna faptele (circumstanțele) ilegale care sunt incriminate învinuitului, constituind temeiul răspunderii penale a acestuia.”³⁶⁶

Determinarea cu precizie a momentului din care se poate vorbi despre o *acuzăție în materie penală* prezintă o importanță deosebită, întrucât, din acel moment, este garantat dreptul prevăzut de art. 6 din COEDO. În acord cu jurisprudența CtEDO, „la interpretarea noțiunii de *acuzăție în materie penală*, dobândirea calității de suspect intervine *ex lege*, atunci când sunt îndeplinite condițiile care impun organului judiciar să constate existența unei *acuzății în materie penală*, să dispună efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect și să-i aducă la cunoștință drepturile.”³⁶⁷

Este bine cunoscut faptul că CtEDO este un organism dinamic, iar prin jurisprudența sa are rolul de a promova dezvoltarea și îmbunătățirea aplicării normelor convenției. În acest context, pentru a stabili dacă, în cazul unui individ, a existat anterior o „*acuzăție penală*”, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a definit, în jurisprudența sa, trei criterii, denumite în mod convențional „*criteriile Engel*”.

---

³⁶³ ПОСТОВОЙ, Д. А. *Обвинительное заключение в советском уголовном процессе*. Дисс. канд. юрид. наук. Харьков, 1964, с. 32; АГЕЕВА, Г. Н. *Уголовный процесс*. Москва, 1968, с. 296; АЛЬПЕРТ, С. А. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Харьков, 1974, с. 25.

³⁶⁴ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., с. 46.

³⁶⁵ ДАВЫДОВ, П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Op.cit., с. 8.

³⁶⁶ ЗИНАТУЛЛИН, З. З. *Общие проблемы обвинения и защиты по уголовным делам*. Ижевск, 1989, с. 13.

³⁶⁷ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 238.

Astfel, punctul de plecare pentru evaluarea aplicabilității aspectului penal al art. 6 din Convenție se bazează pe criteriile prezentate de hotărârea Enghel și alții împotriva Țărilor de Jos³⁶⁸: (1) „încadrarea în dreptul intern; (2) natura infracțiunii; (3) gravitatea pedepsei pe care persoana în cauză riscă să o primească”³⁶⁹.

Primul „criteriu are o pondere relativă și servește doar ca punct de plecare. Ceea ce este decisiv este dacă dreptul intern încadrează sau nu o faptă penală ca infracțiune: în lipsa unei astfel de încadrări, Curtea va lua în considerare ceea ce se află dincolo de clasificarea națională, examinând realitatea substanțială a procedurii respective. Pentru examinarea celui de-al doilea criteriu, care este considerat ca fiind mai important următorii factori pot fi luați în considerare: - dacă norma juridică în cauză se adresează exclusiv unui grup specific sau are un caracter obligatoriu general; - dacă norma juridică are o funcție represivă sau disuasivă; - dacă procedura este inițiată de o autoritate publică cu atribuții legale de executare; - dacă o condamnare depinde de constatarea vinovăției; - în ce manieră au fost clasificate proceduri comparabile în alte membre ale consiliului European. Al treilea criteriu este stabilit prin referire la pedeapsa maximală posibilă, prevăzută de legislația aplicabilă.”³⁷⁰

Tot cu referire la primul criteriu Engel „încadrarea în dreptul intern” se referă la „aprecierea dacă, dispoziția legii incriminatorii, este o dispoziție de drept penal conform dreptului național. Însă, această apreciere nu este una determinantă, în esență ea reprezentând doar punctul de plecare în determinarea incidenței principiului ne bis in idem.”³⁷¹

În context unii autori, menționează că „reglementarea unei norme în Codul penal nu este suficientă pentru a-i acorda etichetă de normă penală. Legislația altor state cunoaște situații în care norme penale, nu sunt incluse în Codul penal, dar care datorită obiectului juridic protejat și felului în care respectiva faptă se pedepsește, acestea să fie catalogate drept norme cu caracter penal (spre exemplu, infracțiunile prevăzute la art.270-278 din Codul Vamal al României). Aparent, această

---

³⁶⁸ Hotărârea CtEDO, în cauza *Engel and others vs. The Netherlands*, din 8 iunie 1976, cereri nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72. [online] [accesat 10.10.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":\["001-57478"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{).

³⁶⁹ Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (latura penală). Consiliul European/ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014, pag. 6. [online] [accesat 10.10.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Ghid-art.-6-pen-2013.pdf>

³⁷⁰ SECRIERU, N. Exigențele CEDO în cadrul unei acuzații în materie penală. În: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării Europene*, 4 mai 2018, Chișinău: Tipografia „Adrilang”, p. 329. [online] [citat 12.10.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/326-332_0.pdf.

³⁷¹ Hotărârea CtEDO, în cauza *Engel and others vs. The Netherlands*, din 8 iunie 1976, cereri nr. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72. [online] [accesat 12.10.2023]. Disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{"itemid":\["001-57478"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{)

situație nu este valabilă și pentru Republica Moldova, or potrivit art.1 alin.(1) din Codul penal al Republicii Moldova, Codul penal este unica lege penală a Republicii Moldova.”³⁷²

Cel de-al doilea criteriu Engel „natura infracțiunii”, urmărește să „identifice sfera destinatarilor dispoziției incriminatorii care prevede sancționarea faptei. Interferența acestui criteriu este analizată în baza a trei elemente. Primul element rezidă în aprecierea cercului destinatarilor dispoziției incriminatorii, în sensul că conotația penală este determinată de efectul erga omnes. Un al doilea element este configurat de finalitatea sancțiunii aplicabile în temeiul normei penale. O sancțiune nu va avea caracter penal atunci când finalitatea ei va rezulta fie în repararea daunelor materiale cauzate (caracter civil), fie va produce ingerințe în contractul individual de muncă (caracter disciplinar). Însă, atunci când scopul unei norme este acela de a apăra împotriva infracțiunilor, precum și de a preveni săvârșirea de noi infracțiuni, după cum acesta este definit în art. 2 din Codul penal al Republicii Moldova, vom fi în prezența unei norme cu caracter penal. Un ultim element determinat de jurisprudența recentă a CtEDO evocă și aspectul dacă sancționarea încălcării are drept obiectiv apărarea unor valori și a unor interese a căror protecție este garantată, în mod obișnuit, de normele de drept penal. Aceste trei elemente trebuie apreciate cumulativ.”³⁷³

Cel de-al treilea criteriu Engel „gravitatea pedepsei pe care persoana în cauză riscă să o primească”, se referă la „natura și la gradul de severitate al sancțiunii pe care eventual o poate suporta persoana. Caracterul penal al normei care sancționează comportamente prejudiciabile cu pedeapsa închisorii, fie cu cea a arestului este unul general-prezumptiv.”³⁷⁴

La aceeași categorie se ancorează și „unele pedepse în formă de amendă”³⁷⁵ sau, după caz, muncă neremunerată în folosul comunității, care, în caz de eschivare cu rea-voință a făptuitorului de la executare, ar putea fi înlocuite cu pedepse privative de libertate. Pe această linie de gândire s-a poziționat CtEDO și în cazul sancțiunilor pe care statele le înscriu în cazierile judiciare.³⁷⁶

Criteriile „al doilea și al treilea, prevăzute în hotărârea Engel și alții împotriva Țărilor de Jos, sunt alternative și nu neapărat cumulative: pentru ca art. 6 să fie considerat aplicabil, este suficient ca infracțiunea respectivă să fie considerată, prin natura sa, „penală”, din punctul de vedere al Convenției, sau ca, prin săvârșirea unei infracțiuni, o persoană să fie pasibilă de o sancțiune care,

---

³⁷² ROȘIORU, M. Evoluție interpretativă a criteriilor „Engel”. În: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice și economice*, 2022, Chișinău: Centrul Editorial – Poligraci al USM, p. 60. [online] [citată 12.10.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/59-62_57.pdf.

³⁷³ *Ibidem*, p. 60.

³⁷⁴ *Ibidem*, p. 60.

³⁷⁵ Hotărârea CtEDO, în cauza *Ziliberberg vs. Moldova*, din 1 februarie 2005, cerere nr. 61821/00 [online] [accesat 14.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112614%22%5D%7D>.

³⁷⁶ Hotărârea CtEDO, în cauza *Žugić vs. Croația*, din 31 mai 2011, § 68, cerere nr. 3699/08 [online] [accesat 20.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104933%22%5D%7D>.

prin natura sa și prin gradul său de gravitate, aparține, în general, sferei „penale”. Faptul că o infracțiune nu este pedepsită cu închisoarea nu este decisiv în sine, căci lipsa relativă de gravitate a pedepsei nu poate anula caracterul penal intrinsec al infracțiunii.”³⁷⁷

O „abordare cumulativă poate fi totuși adoptată atunci când o analiză distinctă a fiecărui criteriu nu permite să se ajungă la o concluzie clară cu privire la existența unei acuzații în materie penală.”³⁷⁸

În cauza *Zolotukhin împotriva Rusiei*³⁷⁹ par. 53, CtEDO a evidențiat „consideră că cel de al doilea și cel de al treilea criteriu sunt alternative. În cazul în care o analiză separată a celor două criterii nu duce însă la soluționarea cauzei, acestea vor fi analizate și cumulativ.”³⁸⁰

O importanță deosebită pentru „examinarea chestiunii referitoare la limitele modificării învinuirii în instanța de fond o reprezintă structura învinuirii în sens juridico-material. Această structură se formează prin interacțiunea și conexiunea unor părți componente, care pot fi logic separate și izolate unele de altele, având un caracter relativ stabil și urmărind un scop bine definit.”³⁸¹

Știința procesului penal nu prezintă o unitate de păreri cu privire la structura învinuirii din perspectiva juridico-materială. Opiniile cercetătorilor sunt împărțite în două direcții: un grup de autori identifică două elemente în structura învinuirii, iar alt grup vorbește despre trei elemente. Printre aceștia se numără M. Strogovici, P. Davâdov, T. Dobrovolskaia și alții³⁸² consideră că „cuprinde atât formularea propriu-zisă a învinuirii, cât și încadrarea juridică a faptei. Astfel, prin formularea învinuirii se înțeleg faptele socialmente periculoase și ilegale, stabilite în cadrul cauzei penale, care constituie o anumită componentă a infracțiunii, în raport cu acțiunile sau inacțiunile persoanei căreia i se incriminează aceste fapte. Autorii F. Fatcullin, Gh. Reznic și alții dezvăluie formularea învinuirii în două elemente structurale distincte: fabula, care se referă la circumstanțele de fapt ale infracțiunii comise, și formularea juridică a învinuirii. Aceasta din urmă există

---

³⁷⁷ SECRIERU, N. Exigențele CEDO în cadrul unei acuzații în materie penală. Op.cit., p. 329.

³⁷⁸ Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (latura penală). Op.cit., pag. 7.

³⁷⁹ Hotărârea CtEDO, în cauza *Zolothukin vs. Rusia*, din 10 septembrie 2009, cerere nr. 14939/03, § 53. [online] [accesat 12.11.2023]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22%7D%22itemid%22:%7B%22001-119429%22%7D%7D>

³⁸⁰ Hotărârea CtEDO, în cauza *Zolothukin vs. Rusia*, din 10 septembrie 2009, cerere nr. 14939/03, § 53. [online] [accesat 12.11.2023]. Disponibil:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22%7D%22itemid%22:%7B%22001-119429%22%7D%7D>

³⁸¹ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., c. 66; ФАТКУЛЛИН, Ф. Н., ЗИНАТУЛЛИН, З. З. *Обвинение и защита по уголовным делам. Учебное пособие*. Казань, 1976, c. 35.

³⁸² СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса*. Op.cit., c. 428; ДАВЫДОВ, П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Op.cit., c. 39-40; ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях уголовного процесса*. Op.cit., c. 11; ФРАНЦИФИРОВ, Ю. В. *Обвинение как средство обеспечения прав и законных интересов обвиняемого в уголовном судопроизводстве*. Op.cit., c. 22-23; БОБЫЛЕВ, М. П. *Обвинение как объект уголовного правосудия в современной России*. Op.cit. c. 13.

independent de încadrarea juridică a faptei incriminate și reprezintă un cumul de semne juridice caracteristice unui tip concret de infracțiune.”³⁸³

Sunt controversate opiniile privitoare la denumirea și conținutul elementelor structurale ale învinuirii. Astfel, de exemplu, alături de termenul „formularea învinuirii” se utilizează și noțiunea de „formula învinuirii”, care este considerată echivalentă cu „formularea învinuirii” sau cu încadrarea infracțiunii incriminate învinuitului.³⁸⁴

În speța *Deweer contra Belgiei*, CtEDO indică că „În sensul art. 6 din Convenție, prin „învinuire” înțelegem nu doar comunicarea oficială a acesteia, ci și alte măsuri legate de suspiciunea de comitere a unei infracțiuni, care pot avea consecințe grave sau pot influența semnificativ situația acuzatului.”³⁸⁵ Din acest motiv, învinuirea poate fi înțeleasă nu doar dintr-o perspectivă formală, ci și în ceea ce privește conținutul său.

Alături de elementele structurale ale învinuirii, conținutul acesteia joacă un rol esențial în soluționarea întrebărilor referitoare la modificarea învinuirii în instanța de judecată. Având în vedere că învinuirea reprezintă expresia procesuală a faptei prejudiciabile incriminate învinuitului, conținutul acesteia trebuie analizat în strânsă legătură cu fapta cercetată. Fiecare dintre cele trei elemente structurale ale învinuirii – fabula, formularea juridică și încadrarea juridică – trebuie să reflecte „în mod coerent esența faptei prejudiciabile care i se incriminează unei persoane concrete.”³⁸⁶

În literatura de specialitate există discuții referitoare la modul în care trebuie expusă fabula învinuirii și care semne ale infracțiunii trebuie să fie reflectate.

Fabula învinuirii sau circumstanțele de fapt reprezintă circumstanțele factice stabilite în cauza penală care sunt incriminate învinuitului și conțin semnele unei componente concrete de infracțiune. Ea este, de fiecare dată, strict individuală. În fabula învinuirii trebuie să fie reflectate faptele ce caracterizează fiecare element al infracțiunii imputate: obiectul, latura obiectivă, subiectul și latura subiectivă, care sunt expuse prin prisma semnelor specifice lor.

Autorul Fatcullin F. este de părerea că fabula are limite strict determinate și cuprinde „doar faptele stabilite de urmărirea penală care constituie componența de infracțiune ce se identifică în acțiunile sau inacțiunile persoanei atrase la răspundere penală”. Astfel, susține cercetătorul,

---

³⁸³ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и его изменение в суде*. Ор.сит., с. 35-43; ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.сит., с. 22-23; РЕЗНИК, Г. *Изменение обвинения в приговоре*. Ор.сит., с. 23; РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Ор.сит., с. 25.

³⁸⁴ МАКАРОВ С. *Изменение квалификации преступлений в судебном разбирательстве*. В: *Уголовное право*, N.2/2000, с. 118-120.

³⁸⁵ Hotărârea CtEDO, în cauza *Deweur vs. Belgia*, din 27 februarie 1980, cerere nr. 6903/75, § 44-46; [online] [accesat 15.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57469%22%5D%7D>.

³⁸⁶ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.сит., с. 111.

„timpul, locul, modalitatea, obiectul atentatului și consecințele socialmente-periculoase reprezintă elementele componente ale învinuirii. Aceste semne predetermină caracterul infracțional al faptei sau influențează asupra încadrării acesteia, fiind esențiale în stabilirea componenței infracțiunii și în delimitarea limitelor acesteia.”³⁸⁷

Cercetătorul Davâdov P. divizează toate semnele formulării învinuirii în obligatorii și facultative. La cele obligatorii atribuie: „Datele de anchetă ale învinuitului, vinovăția acestuia exprimată într-una din formele prevăzute de lege, descrierea faptei concrete conform normelor legale, precum și specificarea locului, timpului și a circumstanțelor comiterii infracțiunii, constituie elementele esențiale ale formulării învinuirii. De asemenea, obiectul nemijlocit al infracțiunii trebuie clar indicat. Printre elementele facultative ale formulării învinuirii se numără vârsta, responsabilitatea penală, informațiile referitoare la subiectul special al infracțiunii, prezența sau absența antecedentelor penale, circumstanțele atenuante și agravante, mijloacele utilizate pentru comiterea faptei, consecințele acesteia, precum și legătura cauzală dintre faptă și rezultatele produse.”³⁸⁸ Concluzia lui P. Davâdov referitoare la delimitarea elementelor formulării învinuirii în obligatorii și facultative se bazează pe conceptul privind importanța juridică a acestora.

Aceeași opinie este împărtășită și de Dobrovoliscaia T.³⁸⁹

Cercetătoarea Rovneico V., de rând cu componentele obligatorii și facultative, identifică cel de-al treilea grup – „componentele a căror prezență este determinată de particularitățile comiterii infracțiunii concrete și care se regăsesc doar în conținutul unor învinuiri. La ele se referă circumstanțele agravante și cele atenuante.”³⁹⁰

Alți cercetători³⁹¹ examinează fiecare semn al obiectului, laturii obiective, subiectului și laturii subiective a infracțiunii prin prisma importanței lor pentru învinuirea concretă, fără a se baza pe conținutul componenței de infracțiune sau dispoziția normei juridico-penale incriminate.

În scopul unei exprimări clare, concise și individualizate a componenței de infracțiune incriminate învinuitului legea operează cu „formularea învinuirii”. După cum am menționat anterior, formularea învinuirii (sau formularea juridică) reprezintă ansamblul semnelor juridice caracteristice unei anumite categorii de infracțiuni. Aceasta se diferențiază de dispoziția normei penale, având în vedere că legea penală poate prevedea componente de infracțiune care includ mai multe acțiuni socialmente periculoase alternative. În cazul acestor componente, răspunderea

---

³⁸⁷ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. *Op.cit.*, с. 66-69.

³⁸⁸ ДАВЫДОВ, П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. *Op.cit.*, с. 67-68.

³⁸⁹ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях уголовного процесса*. *Op.cit.*, с. 12.

³⁹⁰ РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. *Op.cit.*, с. 32-33.

³⁹¹ ФРАНЦИФОРОВ, Ю. В. *Обвинение как средство обеспечения прав и законных интересов обвиняемого в уголовном судопроизводстве*. *Op.cit.*, с. 25-31.

penală poate apărea atât pentru comiterea mai multor acte, cât și pentru comiterea unei singure acțiuni. Deși fabula învinuirii este întotdeauna specifică fiecărei cauze în parte, formularea juridică se poate regăsi în mai multe învinuiri referitoare la aceeași infracțiune, care se încadrează sub aceeași dispoziție a normei penale.

Aceasta ne permite să delimităm clar fiecare componentă de infracțiune, să selectăm semnele juridice specifice acestora și să o distingem de alte componente, care pot fi diferențiate fie prin toate semnele infracțiunii (de exemplu, escrocheria și violul), fie printr-o parte dintre ele (precum furtul și jaful), sau chiar printr-un singur semn distinctiv. Formularea juridică a învinuirii are o importanță majoră în cazurile în care este necesară delimitarea unor componente de infracțiune asemănătoare ca structură, dar care se deosebesc doar printr-un singur semn caracteristic, însă cu o diferență semnificativă în ceea ce privește pedeapsa. O formulare juridică care reflectă eronat circumstanțele de fapt stabilite poate complica modificarea învinuirii în instanță, poate încălca dreptul inculpatului la apărare și poate duce la pronunțarea unei sentințe ilegale și inechitabile.

Într-o speță³⁹², instanța de recurs a constatat că instanța de fond „nu a judecat cauza în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept invocate în ordonanța de modificare a acușării în ședința de judecată din 27.09.2018; încadrând acțiunile inculpatului pe art. 191 alin. (5) Codul penal, ca delapidarea averii străine, adică însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în baza unui titlu, care a produs daune în proporții deosebit de mari, instanța nu și-a argumentat soluția în coroborare cu prevederile art. 8 și 10 Cod penal, ori, asemenea elemente calificative nu existau în dispoziția art. 190 Cod penal la data când ar fi fost comisă infracțiunea, acestea fiind în vigoare din 17.08.2018. Mai mult, instanța nu a descris, sub nicio formă, esența învinuirii - încredințate în baza unui titlu. Instanța de apel, nu a respectat normele legale privind judecarea cauzei în apel, deoarece concluziile formulate de către aceasta sunt expuse într-o manieră neclară și divergentă, precum: „în esență, delimitarea samavolniciei de încălcarea normelor de drept civil trebuie făcută luându-se în considerație două aspecte de maximă importanță: 1) atitudinea făptuitorului față de faptul transmiterii lui a bunurilor; 2) prezența disponibilității efective a făptuitorului de a-și executa angajamentele”, sunt fondate pe aspecte de drept neimputate inculpatului prin actul de învinuire.”

Într-o altă speță³⁹³, instanța de recurs a constatat că instanța de fond „a depășit limitele învinuirii formulate, deoarece a calificat acțiunile inculpaților în baza art. 287 alin. (2), lit. b) Cod

---

³⁹² Dosarul nr. 1ra-1730/2020 [online], [accesat 10.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17011 .

³⁹³ Dosarul nr. 1ra-683/2021 [online], [accesat 10.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18051 .

penal, conform calificativelor neimputate inculpaților prin rechizitoriu, cum ar fi: „care prin conținutul lor se deosebesc prin obrăznicie deosebită” (art. 325 CPP RM);” Iar, instanța de apel „nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond, nominalizate mai sus, și constatând divergent că: „starea de fapt reținută și de drept stabilită de prima instanță concordă cu circumstanțele și probele administrate, relevate și analizate în sentință”, nu a desființat total sentința și nu a rejudecat cauza potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță, menținând, în rest, o sentință nemotivată și neîntemeiată legal, nefiind clar în care parte a casat-o și în care a menținut-o.”

Într-o decizie³⁹⁴, instanța de recurs a stabilit că instanța de fond „nu s-a pronunțat sub nicio formă asupra calificativelor imputate prin rechizitoriu - *încalcare grosolană a ordinii publice... care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism și obrăznicie deosebită*. În același timp, prin dispozitiv a condamnat inculpatul, divergent și neclar, pe art. 287 alin. (3) lit. a) Cod penal – normă inexistentă, deoarece acest aliniat nu conține litere; încadrând acțiunile inculpatului pe art. 287 alin. (3) Cod penal și conform calificativelor - *...săvârșit cu aplicarea sau cu încercarea aplicării armei...*, a depășit limitele învinuirii formulate, ori asemenea circumstanțe în fapt și în drept nu au fost imputate ultimului prin rechizitoriu.” Iar în al doilea rând, instanța de apel, nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond, nominalizate supra, repetându-le întocmai, menținând parțial o sentință nemotivată și neîntemeiată legal.”

În aceeași manieră, potrivit unei alte decizii³⁹⁵, s-a conchis că instanța de fond „nu a judecat cauza în limitele și în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept imputate inculpatei prin învinuirile formulate. Ori, a constatat în fapta criminală, descrisă ca fiind dovedită, că inculpata: „...*ilegal a însușit din magazin suma de 126.393,81 lei*”, dar *neindicând clar în ce mod, cauzând: „...un prejudiciu material în proporții considerabile*”, cum este, de altfel, indicat și în fapta incriminată ultimei atât prin rechizitoriu, cât și în ordonanța de schimbare a acușării din 24.09.2018. Totodată, contrazicându-se, a încadrat acțiunile inculpatei și a condamnat-o în baza art. 191 alin. (4) Cod penal, conform calificativului - *daune în proporții mari, deci pentru cauzarea unor daune neconstatate ca fiind dovedite* (art. 325 alin. (1), 394 alin. (1) pct. 1), 2), 5) CPP RM , art. 113 alin. (1) CP). (...) instanța de apel, nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond și, repetându-le întocmai.”

---

³⁹⁴ Dosarul nr. 1ra-1706/2021 [online], [accesat 10.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19369 .

³⁹⁵ Dosarul nr. 1ra-766/2021 [online], [accesat 12.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18163 .

Similar³⁹⁶, instanța de recurs a statuat că instanța de apel „nu s-a pronunțat sub nicio formă asupra următoarelor circumstanțe și acțiuni consecutive, imputate inculpatului prin rechizitoriu: „...având intenția de a-l lipsi de viață pe G.I., urmare a conflictului avut anterior cu acesta din cauza unor datorii financiare, acționând premeditat pentru a-și atinge scopul, a luat cu el un cuțit de bucătărie și s-a deplasat pe adresa str. Uzinelor 14, mun. Chișinău, unde în intervalul de timp de la ora 08.20 - 08.25, l-a atacat pe G.I. cu cuțitul pregătit din timp, făptuitorul i-a aplicat acestuia cu cuțitul o lovitură în regiunea umărului stâng, după ce G.I. a încercat să se ascundă de atacator, însă inculpatul R. G., pentru a-și atinge scopul, l-a urmat pe G.I. și, în timp ce acesta a căzut la sol, cu același cuțit i-a cauzat părții vătămate G.I. o lovitură...”, lipsind cu desăvârșire excluderea acestor episoade din învinuirea formulată ultimului.”

Într-o altă speță³⁹⁷, s-a stabilit că instanța de apel „a judecat cauza în raport cu învinuirea formulată inculpatei prin rechizitoriu, adică pe art. 190 alin. (2) lit. c) Cod penal, ca dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune și abuz de încredere, cu cauzarea de daune în proporții considerabile, dar nu s-a pronunțat sub nicio formă asupra noii învinuirii formulate de către procuror în susținerile verbale, cât și în apelul declarat.”

Ultima componentă a învinuirii o reprezintă încadrarea juridică a faptei care presupune indicarea cu precizie a normei penale incriminate învinuitului (articol, punct, aliniat). Acest element al învinuirii reiese din formularea juridică. Așa cum afirmă pe bună dreptate F. Fatcullin, „componentele anterioare ale învinuirii constituie baza încadrării juridice, deoarece ele descriu și caracterizează toate faptele și semnele pe baza cărora se poate concluziona asupra temeiniciei și legalității acesteia.”³⁹⁸

Într-o cauză³⁹⁹, instanța de recurs a constatat că, „de către instanța de apel în cadrul ședințelor de judecată nu a fost pusă în discuție problema lipsei actului învinuirii în privința inculpatului B. G., aceasta a purces la cercetarea materialelor cauzei, fără a chestiona procurorul referitor la lipsa rechizitoriului.” S-a remarcat că, „prima instanță în procesul judecării cauzei nu a examinat cauza în privința inculpatului B. N. învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 171 alin.(3) lit. b) Cod penal (vinovăția conform rechizitoriului), recalificând acțiunile acestuia ca acțiuni perverse în privința persoanei care nu a atins vârsta de 16 ani, adică infracțiunea prevăzută de art. 175 Cod penal, fără a aduce la cunoștință inculpatului, apărării o astfel de învinuire, încălcând-se astfel

---

³⁹⁶ Dosarul nr. 1ra – 1516/2022 [online], [accesat 12.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22526.

³⁹⁷ Dosarul nr. 1ra-1169/2022 [online], [accesat 12.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22010.

³⁹⁸ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., c. 25.

³⁹⁹ Dosarul nr. 1ra-351/2022 [online], [accesat 16.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22725.

dreptul acestuia la un proces echitabil, or inculpatul pledează nevinovat în toate cazurile.” În acest sens, Colegiul penal a remarcat practica CtEDO potrivit căreia „acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu „cauza” acesteia, și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații.”

În aceeași speță, instanța supremă a conchis: „informațiile referitoare la acuzațiile aduse, inclusiv încadrarea juridică care ar putea fi reținută de instanță în materie, trebuie să fie furnizată fie înainte de proces, în actul de inculpare, fie cel puțin în cursul procesului, prin alte mijloace, precum extinderea formală sau implicită a acuzațiilor. Simpla menționare a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii este, în mod evident, insuficientă.”⁴⁰⁰

Într-o altă decizie⁴⁰¹, instanța de recurs a constatat că, instanța de fond a omis prescripțiile privind limitele judecării cauzei deoarece „recalificând acțiunile inculpatului pe art. 13, 287 alin. (10) Cod contravențional: „*tentativa de trecere a mărfurilor, obiectelor și altor valori peste frontiera vamală a R. Moldova eludându-se controlul vamal ori tăinuindu-le de el, dacă aceste acțiuni nu constituie infracțiune de contrabandă sau o altă infracțiune*”, a depășit limitele învinuirii formulate, ori asemenea circumstanțe de fapt și de drept ca trecerea mărfurilor și altor valori peste frontiera vamală a R. Moldova, eludându-se controlul vamal, nu i-au fost imputate inculpatului prin rechizitoriu.”

Aceleași circumstanțe sunt constatate într-o altă cauză⁴⁰², în care instanța a notat „calificând acțiunile inculpatei pe art. 27, 248 alin. (2) Cod penal, ca tentativa de trecere peste frontiera vamală a Republicii Moldova a drogurilor, tăinuindu-le de controlul vamal: „*prin folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală în acest scop*”, a depășit limitele învinuirii formulate inculpatei, ori, asemenea elemente calificative nu i-au fost incriminat acesteia prin rechizitoriu, conform căruia ultima a comis infracțiunea incriminată prin: „ascundere în locuri special pregătite în acest scop”.

---

⁴⁰⁰ Dosarul nr. 1ra-351/2022 [online], [accesat 16.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22725.

⁴⁰¹ Dosarul nr. 1ra-2062/2021 [online], [accesat 16.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19988

⁴⁰² Dosarul nr. 1ra-1053/2021 [online], [accesat 20.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18502

Considerăm că asemeni formulării juridice, încadrarea juridică a faptei, atunci când reflectă incorect circumstanțele de fapt ale învinuirii, poate influența și complica modificarea învinuirii în instanță, în cadrul limitelor stabilite de lege pentru judecarea cauzelor penale.

Învinuirea este „întotdeauna subiectivă, deoarece provine de la o persoană concretă, dar reflectă, în același timp, fapte din realitatea obiectivă. Astfel, ea este subiectivă în formă și obiectivă în conținut.”⁴⁰³

Într-o cauză⁴⁰⁴, recurentul a invocat în cererea de recurs înaintată împotriva deciziei instanței de apel, faptul că, „inculpatului nu i-a fost încredințat semnul calificativ al laturii obiective al componentei de infracțiune prevăzută de art. 361 alin. (1) Cod penal, adică vânzarea documentului oficial fals, astfel instanța de apel a depășit limitele învinuirii aduse inculpatului. Verificând și analizând decizia instanței de apel, raportat la argumentele recurentului, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a reținut că acestea își găsește confirmare, și găsește că instanța a admis mai multe erori judiciare, printre care: „instanța de apel casând sentința și rejudecând cauza potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță și recalificând acțiunile inculpatului în baza art. 361 alin. (1) Cod Penal, nu a constatat și adaptat fapta pentru care l-a recunoscut vinovat pe inculpat, descriind în întregime norma art. imputat cu semnele calificative: confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale fale,, fără a specifica concret, care sunt acțiunile prejudiciabile în cauză din alternativa laturii obiective a infracțiunii menționate sau care este varianta concretă de încredințare din cadrul infracțiunii art. 361 alin. (1) Cod penal.” Raportat la speță, „potrivit rechizitoriului inculpatului nu i-a fost încredințat semnul calificat al laturii obiective ale componentei de infracțiune prevăzute de art. 361 alin. (1) Cod Penal ca „confecționarea și vânzarea documentului oficial fals”, fără însă a constata când a fost comisă infracțiunea și în ce circumstanțe. În cazul de față, instanța de apel urma să descrie în decizie când a fost confecționat documentul oficial fals, în ce circumstanțe a fost deținut, când și cui vândut și când folosit.”

În aceeași manieră, într-o altă decizie⁴⁰⁵, s-a constatat că, „la încadrarea juridică a faptelor conform semnului: „inclusiv în formă electronică”, ce prezumă că și în alte forme posibile, instanța a depășit limitele învinuirii formulate inculpatului, ori, asemenea element calificativ nu i-a fost încredințat inculpatului prin rechizitoriu.”

---

⁴⁰³ ДАВЫДОВ П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Op.cit., c. 24.

⁴⁰⁴ Dosarul nr. 1ra-1437/2022 [online], [accesat 20.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24368.

⁴⁰⁵ Dosarul nr. 1ra-1680/2020 [online], [accesat 25.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16845.

Similar, într-o altă decizie⁴⁰⁶, s-a atestat că instanța de apel a depășit limitele învinuirii formulate inculpatului, statuând că: *„obiectul material al infracțiunii îl reprezintă, după caz, plantele care conțin substanțe narcotice sau psihotrope, fiind caracterizate prin proporții deosebit de mari, substanțe narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor”* și încadrând juridic acțiunile inculpatului în baza art. 217¹ alin. (4) lit. d) Cod penal, ca: *„semănatul ori cultivarea de plante ce conțin droguri, prelucrarea ori utilizarea unor astfel de plante fără autorizație sau semănatul ori cultivarea de plante pentru fabricarea produselor etnobotanice, săvârșite în scop de înstrăinare, producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, distribuirea sau alte operațiuni ilegale cu droguri sau cu analogi ai acestora, săvârșite în scop de înstrăinare, ori înstrăinarea ilegală a drogurilor sau analogilor acestora...”* ori, asemenea elemente calificative, circumstanțe în fapt și drept, nu au fost imputate inculpatului prin rechizitoriu.

Circumstanțe similare privind depășirea limitelor învinuirii formulate au fost constatate și în conținutul unei alte decizii⁴⁰⁷, emise de către aceeași instanță. Însă, în această cauză, s-a remarcat că instanța de apel nu a judecat cauza în raport cu toate circumstanțele în fapt și în drept invocate în rechizitoriu, astfel „a) în fapta criminală descrisă, considerată ca fiind dovedită, lipsește cu desăvârșire episodul privind-o pe M.V., în rechizitoriu fiind imputat că inculpatul: *„...înstrăinându-le repetat terțelor persoane, una din ele fiind M.V., inclusiv prin intermediul aplicației „Telegram...”*. Mai mult, în descriptiv lipsește și motivul pentru care acest episod ar fi fost exclus din învinuire; b) nu a efectuat, în descriptivul sentinței, încadrarea juridică a acțiunilor inculpatului, inclusiv în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept invocate în rechizitoriu.”

În cadrul studiului de față, vom utiliza termenul de „învinuire” într-un sens mai restrâns, incluzând în conținutul acestuia următoarele trei elemente: 1) circumstanțele de fapt (fabula infracțiunii comise); 2) formularea juridică; 3) încadrarea juridică (indicarea articolului, aliniatului, punctului din norma penală care reglementează răspunderea pentru o anumită faptă). Aceste trei elemente structurale trebuie să reflecte consecutiv esența acelei fapte prejudiciabile ce i se incriminează unei persoane concrete.

Formula învinuirii, așa cum este reflectată în ordonanța de punere sub învinuire, trebuie să fie formulată clar și precis. Aceasta va fi reprodusă ulterior în rechizitoriu și în textul sentinței. Din acest motiv, utilizarea unor formulări imprecise, abrevieri sau supraîncărcarea fabulei cu

---

⁴⁰⁶ Dosarul nr. 1ra-2112/2020, Arhiva Curții Supreme de Justiție.

⁴⁰⁷ Dosarul nr. 1ra-284/2022 [online], [accesat 25.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20641.

detalii care nu au legătură cu cauza respectivă este inadmisibilă. Termenii tehnici și expresiile juridice specifice trebuie explicate și analizate corespunzător în cadrul actului procesual. De asemenea, este necesar să evităm utilizarea formulărilor detaliate care descriu modalitatea comiterii infracțiunilor, în special cele legate de fabricarea substanțelor narcotice, a substanțelor explozive, precum și a celor care vizează libertatea sexuală a persoanelor sau moralitatea minorilor. Aceste descrieri detaliate ar putea „să nu fie relevante pentru contextul procesual și ar putea încălca inutil actele procedurale cu informații sensibile”⁴⁰⁸.

Totodată „formularea învinuirii constituie o prerogativă exclusivă a procurorului, căruia îi revine atribuția de punere sub învinuire și înaintare a actului de învinuire în procesul urmăririi penale și sesizarea prin rechizitoriu, dispozitivul căruia, cu privire la învinuirea imputată persoanei, și constituie obiectul judecării cauzei în instanță.”⁴⁰⁹

În rechizitoriu să fie reflectat timpul, locul, modul și alte circumstanțe ale comiterii infracțiunii, vinovăția persoanei și forma ei, motivul infracțiunii, circumstanțele ce caracterizează persoana învinuitului, caracterul și mărimea prejudiciului cauzat prin infracțiune. Partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să conțină descrierea faptei prejudiciabile, recunoscută de instanță ca fiind dovedită, cu indicarea timpului, locului, modalității de comitere, formei de vinovăție, motivului, scopului și a consecințelor survenite.

Învinuirea înaintată trebuie să fie concretă, ea asigurând reflectarea esenței acuzării, locului, timpului, motivului, scopului și altor circumstanțe ale comiterii faptei, toate acestea fiind importante pentru cauza penală și încadrarea juridică corespunzătoare a infracțiunii.

Formal, înaintarea unei învinuirii abstracte este inadmisibilă. Totuși, unii autori evidențiază și justifică „imposibilitatea stabilirii locului și timpului comiterii infracțiunii. De asemenea, sunt expuse și păreri că este suficientă doar stabilirea faptului comiterii infracțiunii, iar clarificarea locului și timpului nu este necesară deoarece în cazul majorității componentelor de infracțiune acest lucru nu împiedică încadrarea juridico-penală.”⁴¹⁰

Cercetătorul M. Hohreacov își exprimă dezacordul față de această abordare, afirmând că „sensul normelor procesual-penale privind prezentarea și argumentarea învinuirii nu este abstract. Acestea nu vizează doar încadrarea juridică a faptei, ci și asigurarea realizării corespunzătoare a dreptului la apărare al învinuitului. În cazul unei învinuirii formulate în termeni abstracți, există

---

⁴⁰⁸ РЫЖАКОВ, А. П. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Op.cit., c. 325.

⁴⁰⁹ POSTICĂ, A. Conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu – element obligatoriu al limitelor judecării cauzei. În: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice și economice*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2020, Vol.2, R, SJE, p. 204 – 205. [online] [citat: 01.02.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/204-208_14.pdf.

⁴¹⁰ ПАВЛОВСКИЙ, О. Формулирование обвинения. В: *Законность*, N. 11/2000, c. 52.

riscul ca drepturile fundamentale ale învinutului, cum ar fi dreptul de a ști cu exactitate ce infracțiune i se impută, dreptul de a combate învinuirea și de a depune cereri sau demersuri legale, să nu poată fi exercitate efectiv. Caracterul vag al învinuirii împiedică stabilirea unei strategii de apărare clare și limitează capacitatea învinutului de a combate și a-și răsturna acuzațiile⁴¹¹.

Formularea juridică a învinuirii reprezintă un ansamblu de semne juridice specifice unui tip concret de infracțiune. Ea se distinge de dispoziția normei penale, întrucât legea penală reglementează componente de infracțiune care pot include mai multe acțiuni alternative, fiecare dintre acestea având un caracter socialmente periculos.

Delimitarea formulării juridice de fabula învinuirii, care de fiecare dată este individuală, constă în faptul că ea poate să se repete în cazul diverselor acușări în comiterea infracțiunilor care cad sub incidența uneia și aceleiași dispoziții a normei de drept penal. Se consideră că formularea juridică reprezintă „modelul juridic al faptei prejudiciabile descoperite”⁴¹².

Formularea „juridică a învinuirii care reflectă incorect și denaturat circumstanțele de fapt stabilite poate împiedica pe viitor modificarea învinuirii în instanța de fond, încălcă dreptul învinutului la apărare, determinând pronunțarea unei sentințe ilegale și neechitabile.”⁴¹³

O altă componentă a învinuirii este încadrarea juridică a faptei – indicarea corectă a articolului, alineatului, punctului din legea penală, imputate învinutului. Componentele anterioare ale învinuirii justifică și susțin încadrarea juridică, prin „descrierea faptelor și semnelor pe baza cărora se poate concluziona despre temeinicia și legalitatea acesteia.”⁴¹⁴

Din aceste considerente, având în vedere că atât primul, cât și al doilea element al învinuirii (fabula și formularea juridică) pot fi prezentate într-o manieră imprecisă, putem identifica următoarele tipuri de învinuire concretizate necorespunzător: 1) învinuirea vagă și confuză; 2) concretizarea insuficientă a formulării învinuirii, care face imposibilă definirea unei componente clare de infracțiune sau identificarea semnelor juridice caracteristice acesteia, ceea ce o delimitează de alte componente de infracțiune.

Astfel, limitele judecării cauzelor penale pot fi stabilite doar pe baza unei învinuiri clare și concrete. Aceste limite reglementează și garantează cerința unei învinuiri „precise, asigurând, totodată, dreptul învinutului la apărare”⁴¹⁵.

---

⁴¹¹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.цит., с. 45.

⁴¹² ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.цит., с. 25.

⁴¹³ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 117.

⁴¹⁴ ФАТКУЛЛИН Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.цит., с. 25.

⁴¹⁵ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.цит., с. 48, 50.

Într-o cauză⁴¹⁶, judecând recursul ordinar declarat de către apărător, în numele inculpatului, în baza materialelor dosarului și în raport cu motivele invocate, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție conchide că acesta urmează a fi admis, având la baza mai multe raționamente. Astfel, Curtea a relatat că, conform art. 325 alin.(1) Cod de procedură penală, judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. La caz, instanța de recurs a remarcat că „pe episodul privind săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 287 alin. (2) lit. b) Cod penal, în privința părții vătămate G. S., instanța de apel, a constatat că inculpatul Z. S., „la data de 19 septembrie 2019, aproximativ la orele 22.00, aflându-se .... împreună cu alte persoane în privința cărora cauza a fost disjunsă, aflându-se ..., l-au maltratat pe G. S...” și a considerat că a fost dovedită vinovăția inculpatului în comiterea infracțiunii incriminate, însă i-a încadrat acțiunile pe art. 287 alin.(1) Cod penal, ca huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor și amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-o obrăznicie deosebită, iar prin dispozitiv inculpatul a fost recunoscut vinovat și condamnat totuși în baza art. 287 alin. (2) lit. b) Cod penal. La fel, instanța de apel a depășit limitele învinuirii înaintate, deoarece a încadrat acțiunile inculpatului în baza art. 349 alin. (11) Cod penal, conform calificativelor neimputate acestuia prin rechizitoriu, cum ar fi: ...ori a rudelor ei apropiate, fie nimicirea bunurilor acestora..., ...sau a rudelor ei apropiate...”

Similar, într-o altă decizie⁴¹⁷, judecând recursul, instanța a constatat că instanța de apel „a depășit limitele învinuirii formulate, constatând în fapt și calificând în drept că: „din intenții huliganice, în prezența soției sale N.N. și a nepoatei C.O...., în prezența mai multor persoane, inclusiv copii minori..., prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită”, ori, asemenea împrejurări nu au fost incriminate inculpaților prin rechizitoriu.”

Aceiași motivare se regăsește și în conținutul unei alte decizii⁴¹⁸, unde instanța de recurs a constatat că prima instanță, a reținut și alte semne calificative în sarcina inculpatului, neimputate acestuia prin rechizitoriu, care pe lângă faptul că, majorează volumul învinuirii, nici nu sunt prevăzute în norma de la art. 172 Cod penal – cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual.

---

⁴¹⁶ Dosarul nr. 1ra-1128/2022 [online], [accesat 03.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24425.

⁴¹⁷ Dosarul nr. 1ra-1798/2020 [online], [accesat 03.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17014.

⁴¹⁸ Dosarul nr. 1ra-1110/2022 [online], [accesat 03.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23450.

Depășirea limitelor învinuirii, s-a constatat într-o altă decizie⁴¹⁹, emisă de adoptată de aceeași instanță.

Într-o speță⁴²⁰, instanța de recurs a conchis că, „instanța de fond nu a judecat cauza în limitele învinuirii formulate de acuzator indicând în descriptiv că: „după terminarea cercetării judecătorești, în dezbaterile judiciare, acuzatorul de stat a solicitat încetarea procesului penal pornit în baza art. 42 alin. (3) 248 alin. (5) lit. b) și d) Cod penal, deoarece fapta inculpatului constituie contravenția prevăzută de art. 287 alin. (10) Cod contravențional”, în virtutea prevederilor art. art. 332 alin. (2) și 391 alin. (2) Cod de procedură penală, urma să judece cauza conform prevederilor Codului contravențional. (...) Mai mult, instanța a judecat cauza în raport cu învinuirea formulată inculpatului pe art. 42 alin. (3), 248 alin. (5) lit. b) și d) Cod penal, dar de la care acuzatorul în genere a renunțat, în scris, în ședința de judecată.”

Într-o altă cauză⁴²¹, instanța de recurs a stabilit că „la etapa judecării cauzei de către instanța de apel rămâne valabilă regula de la art. 325 alin. (1) Cod de procedură penală, potrivit căreia orice cauză urmează a fi judecată numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate împotriva acesteia prin rechizitoriu.” Raportând la circumstanțe, Colegiul penal lărgit a constatat că, aceste prevederi legale, deși sunt obligatorii, nu au fost întocmai respectate la judecarea cauzei în apel, iar erorile admise nu pot fi corectate în ordinea procedurii în recurs.” De astfel, Colegiul judecând recursul ordinar declarat, a conchis că „în partea motivată a hotărârii, instanța de apel, a mai specificat la f.d. 193 în decizie, că retrospectiva împrejurărilor cauzei din speța dedusă judecării denotă, că despre lipsa actelor necesare ce acordă dreptul de folosință a automobilului vizat (procura), inculpații au aflat la momentul procurării lui în mun. Chișinău de la P.S., care le-a comunicat, că actele sunt în ordine pentru, că nu poate găsi proprietarul, fapt pentru care î-l înstrăinează la dezasamblare, ceea ce nu a stârnit obiecții din partea lui I.N. și S.G., ultimul asumându-și consecințele prin angajamentul de a stabili fostul proprietar, ceea ce nu a reușit și nu peste mult timp la rândul său pe același portal www.999.md au plasat anunț despre înstrăinarea respectivului automobil, ...” În acest context, Colegiul, a constatat că, din circumstanțele descrise, rezultă „instanța de apel a analizat circumstanțele de fapt ce nu se subscriu învinuirii imputabile inculpatului M.I., reținând inclusiv în privința acestuia și în privința inculpatului G.S., că au plasat anunț pe portalul www.999.md despre înstrăinarea respectivului

---

⁴¹⁹ Dosarul nr. 1ra-1362/2022 [online], [accesat 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24304.

⁴²⁰ Dosarul nr. 1ra-630/2022 [online], [accesat 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21464.

⁴²¹ Dosarul nr. 1ra-1135/2022 [online], [accesat 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22585.

automobil, astfel depășind limitele învinuirii înaintate prin rechizitoriu, contrar prevederilor art. 325 Cod de procedură penală, și de fapt agravând situația inculpaților. Or, învinuirea se consideră mai gravă în cazul în care se majorează volumul învinuirii, deși nu modifică estimația juridică a celor săvârșite, sau, o astfel de modificare a învinuirii este posibilă numai când aceasta nu se deosebește în mare măsură de circumstanțele reale ale cauze de învinuirea înaintată definitiv, susținută de procuror în cadrul judecării cauzei, iar modificarea învinuirii nu înrăutățește situația inculpatului și nu afectează dreptul lui la apărare.”⁴²² Pe cale de consecință, Colegiul evidențiază „de principiu, instanța de apel urmează să judece cauza în limita învinuirii înaintate inculpaților prin rechizitoriu, fără a o suplini cu elemente improprie circumstanțelor de fapt descrise în partea motivantă a actului de sesizare a instanței.”

Similar, într-o altă cauză⁴²³, instanța de recurs a constatat că, „că deși faptele de săvârșirea cărora se învinuiesc B.V. și B.S. au fost încadrate în redacția anterioară Legii nr.179 din 26 iulie 2018, instanțele de fond au încadrat juridic fapta inculpaților potrivit conținutului legal al art.190 Cod penal, în redacția modificărilor operate prin Legea nr.179 din 26 iulie 2018, în vigoare din 17 august 2018 (...) din conținutul sentinței primei instanțe, precum și din decizia instanței de apel se deduce faptul că instanțele de fond au admis aceeași eroare la motivarea încadrării juridice a faptei, deoarece indică în mod contradictoriu în calitate de semne calificative ale laturii obiective a infracțiunii „care a produs daune considerabile”, dar și „săvârșite în proporții deosebit de mari”, depășind inclusiv și limitele învinuirii înaintate, semne ce se conțin în prevederile art.190 alin.(5) Cod penal, modificate prin Legea nr. 179 din 26 iulie 2018, în vigoare din 17 august 2018, dar nu și în redacția anterioară a Legii nr. 179 din 26 iulie 2018. La caz, Colegiul penal lărgit reține că, instanțele de fond nu au respectat exigențele legale, deoarece nu au verificat și analizat corespunderea circumstanțelor de fapt stabilite cu circumstanțele de drept indicate în rechizitoriu.”

Argumentare similară se regăsește și într-o altă decizie⁴²⁴, emisă de aceeași instanță de recurs.

Exact aceleași circumstanțe se identifică și în conținutul unei alte decizii⁴²⁵, pronunțate de aceeași instanță. În speță, instanța de recurs la fel a constatat că instanța de fond și de apel, au admis mai multe erori de drept, printre care: „nu a judecat cauza în raport cu circumstanțele concrete de fapt și de drept imputate inculpatului în rechizitoriu, or în descriptiv a descris, divergent și neclar,

---

⁴²² Dosarul nr. 1ra-1135/2022 [online], [accesat 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22585.

⁴²³ Dosar nr. 1ra-1464/2022 [online], [accesat 06.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22584.

⁴²⁴ Dosarul nr. 1ra-2021/2021 [online], [accesat 06.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19916.

⁴²⁵ Dosarul nr. 1ra-940/2022 [online], [accesat 07.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21598.

diverse fapte prejudiciabile considerate ca fiind dovedite, care diferă de cele invocate în rechizitoriu. (...) Mai mult nu a coroborat fapta imputată prin rechizitoriu, în care se regăsesc elementele infracțiunii din noua redacție a art. 190 alin. (1) Cod penal, cât și încadrarea juridică în rechizitoriu, care conțin elemente constitutive incoerente și rupte din contextul dispoziției art. 190 alin. (1) Cod penal și care nu se conțin în fapta încriminată.”

În aceeași ordine de idei, instanța de recurs⁴²⁶, a reiterat că „instanța nu a pus în discuția părților noua învinuire, pe art. 168 alin. (2) lit. a), c) Cod penal și art. 168 alin. (2) lit. b) Cod penal, nu a informat inculpata în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale, încălcând, astfel, și prescripțiile art. 6§1, §3 lit. a) și b) CoEDO - dreptului la un proces echitabil. (...) constatând că: „...latura obiectivă a infracțiunii s-a realizat prin acțiuni alternative: obținerea muncii de la o persoană prin înșelăciune, prin dezinformarea conștientă a victimei, prezentarea vădit falsă a realității (înșelăciunea activă)..., intenția directă a inculpatei a fost manifestată prin impunerea părților vătămate la muncă, de îngrijire a animalelor, hrana acestora, îngrijirea teritoriului fermei, iar drept urmare a activității date, inculpata a avut de obținut beneficii materiale...”, a depășit limitele învinuirii formulate inculpatei, ori, în rechizitoriu nu se regăsesc asemenea împrejurări.”

În aceeași manieră, într-o altă decizie⁴²⁷, s-a constatat că „instanța de apel recalificând acțiunile inculpatului și condamându-l în baza art. 171 alin (2) lit. b²) Cod penal - violul săvârșit asupra unui membru de familie, nu a coroborat această soluție cu prevederile art. 325 alin. (1) Cod de procedură penală - judecarea cauzei se efectuează în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu, cât și cu faptul că prin rechizitoriu asemenea element calificativ nu i-a fost imputat în genere inculpatului.” Asemănător deciziei prenotate, în această cauză, instanța de recurs a conchis că instanța de apel prin inacțiunile sale (de a nu pune în discuție părților noua învinuire, de a nu informa inculpatul cu privire la natura și cauza acuzației ș.a.), a condus la încălcarea art. 6 §1, §3 lit. a) și b) CoEDO - dreptului la un proces echitabil.

Motivare exactă se regăsește și într-o altă decizie⁴²⁸, emisă de aceeași instanță.

---

⁴²⁶ Dosarul nr. 1ra-718/2022 [online], [accesat 07.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21542.

⁴²⁷ Dosarul nr. 1ra-358/2021 [online], [accesat 09.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17745.

⁴²⁸ Dosarul nr. 1ra-1418/2022 [online], [accesat 09.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24433.

Într-o altă decizie⁴²⁹, instanța de recurs a constatat că instanța de apel „a depășit limitele învinuirii formulate, indicând că: *„...chiar dacă inculpații nu au participat nemijlocit la trecerea peste frontiera de stat a substanțelor narcotice și psihotrope, el cunoșeau despre proveniența acestora, având legături strânse cu alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, acțiuni ce țineau de importul ilegal și comercializarea acestor substanțe pe teritoriul Republicii Moldova, ce atestă acțiunile în ansamblu ale inculpaților la comiterea infracțiunilor, în cadrul grupului criminal organizat, cu împărțirea între ei a rolurilor...”*, deoarece aceste împrejurări de fapt și de drept, fapte și episoade adăugătoare, nu au fost imputate inculpatului prin rechizitoriu, dar și contrazic faptei prejudiciabile descrise, considerate ca dovedită: *„...marihuană, substanță narcotică, obținută artizanal din plantele de cânepă...”*, fiindu-i afectat dreptul de a ști pentru ce faptă concretă este învinuit, adică dreptul la apărare.”

În concluzie, este esențial ca învinuirea să fie formulată clar și detaliat, reflectând cu precizie faptele și circumstanțele relevante, precum și încadrarea juridică corectă a infracțiunii. O învinuire vagă sau imprecisă poate compromite drepturile învinuitului, în special dreptul la apărare, și poate afecta legalitatea procesului penal. Limitele judecării cauzelor penale sunt stabilite în funcție de conținutul învinuirii, iar respectarea acestor limite garantează dreptul la un proces echitabil.

4.2. Caracteristicile, conceptul și particularitățile limitelor modificării învinuirii în instanța de judecată

Încadrarea juridică se referă la identificarea textului de lege care incriminează fapta, precum și a altor norme legale relevante aplicabile în cauză. Organele de urmărire penală și procurorul au competența de a stabili încadrarea juridică a faptei pe care o cercetează, fără a fi obligați să respecte încadrarea stabilită anterior prin actul de sesizare privind săvârșirea infracțiunii. Acest aspect este esențial în soluționarea conflictului de drept penal, deoarece stabilirea încadrarea juridică a faptei implică, de asemenea, stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale. Astfel, o faptă care nu poate fi încadrarea juridică penală nu poate fi considerată infracțiune și, prin urmare, nu poate genera un conflict de drept penal, întrucât nu este reglementată de legea penală. În cursul cercetării judecătorești și al dezbaterilor, instanța analizează probele pentru a stabili „nu doar existența

---

⁴²⁹ Dosarul nr. 1ra-430/2021 [online], [accesat 09.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17783.

conflictului de drept penal, ci și natura și gravitatea acestuia, care derivă din încadrarea faptei în textul de lege corespunzător și din caracterizarea sa pe baza acestuia.”⁴³⁰

Învinuirea, formulată în ordonanța de punere sub învinuire, poate fi modificată atât în faza urmăririi penale, cât și în cadrul fazelor judiciare. Legea procesual penală se bazează pe principiul variabilității învinuirii, stabilind cerințe și limite stricte referitoare la modificarea acesteia, precum și o ordine procesuală clar reglementată. Astfel, în faza urmăririi penale, legea permite orice modificare a învinuirii, cu respectarea procedurii corespunzătoare, însă în fazele judiciare (judecarea în fond și în apel), în special în cadrul instanței de fond, modificarea învinuirii este permisă „doar în anumite limite și cu respectarea condițiilor prevăzute expres de lege.”⁴³¹

Printr-o decizie⁴³², s-a constatat că instanța de apel a decis să judece cauza potrivit rechizitoriului care conține o învinuire mai gravă și de la care procurorul a renunțat. Astfel, în speță, s-a stabilit că instanța de apel printre alte încălcări, a admis și următoarele: „b) nu a coroborat noua învinuire înaintată inculpatului în apel prin ordonanța de modificare a învinuirii din 22.01.2021 cu prescripțiile concrete din art. 320 alin. (5), 325 alin. (1) și (2) și 326 alin. (1) și (2) Cod de procedură penală. Mai mult, în descriptiv lipsește cu desăvârșire argumentarea în fapt și drept, *de ce instanța ar fi decis să judece cauza potrivit rechizitoriului, care conține o învinuire mai gravă* – cauzarea prejudiciului material în proporții deosebit de mari, în sumă totală de 32.000 euro, echivalentul a 515.200 lei, conform cursului valutar al BNM din 01.01.2011, și de la care procurorul a renunțat în instanța de apel, în raport cu ordonanța de modificare a învinuirii din 22.01.2021, *prin care este imputată inculpatului o învinuire mai blândă* - i-a cauzat lui Bortă Ion un prejudiciu material în proporții deosebit de mari, în sumă totală de 16.000 euro, echivalentul a 257.600 lei, și pe care procurorul a susținut-o în fața instanței de apel.”

Principalele consecințe pe care stabilirea încadrării juridice a faptei le produce, are o importanță semnificativă în dreptul procesual penal, având implicații directe asupra determinării organului competent să efectueze urmărirea penală, incluzând atât competența materială, cât și cea în funcțională. De asemenea, încadrarea juridică a faptei este esențială pentru luarea măsurilor preventive și asiguratorii, iar în mod particular, aceasta stabilește instanța competentă să judece cauza în primă instanță. Încadrarea juridică realizată prin rechizitoriu influențează, de asemenea, competența de judecată și poate afecta compunerea instanței sau implicarea unui anumit procuror în procesul de judecată. S-a menționat că astfel, „aceste aspecte subliniază importanța acordată de

---

⁴³⁰ DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Op.cit., p. 188; *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1009.

⁴³¹ БРАВИЛЮБА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 119.

⁴³² Dosarul nr. 1ra-570/2022 [online], [accesat 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21398.

către autoritățile judiciare încadrării juridice corecte, având în vedere că o încadrare juridică greșită poate avea consecințe semnificative în soluționarea cauzei.”⁴³³

Examinarea în instanță doar a învinuirii prezentate învinuitului conform procedurii legale reprezintă o cerință esențială impusă de legea procesual-penală pentru desfășurarea ședințelor de judecată. Condiția generală referitoare la limitele judecării cauzelor penale, în raport cu conținutul acuzării, permite modificarea acesteia doar în strictă conformitate cu dispozițiile legale.

Vorbind despre modificarea învinuirii în ședința de judecată, reieșim din noțiunea de învinuire (*analizată de noi în conținutul paragrafelor anterioare – n.n.*) care este constituită din trei elemente: fabula infracțiunii, formularea juridică și încadrarea juridică a faptei.

Învinuirea formulată, care devine ulterior obiect al examinării cauzei în instanță și stabilește limitele acesteia, se materializează în cadrul fazei prejudiciare a procesului. Modificarea uneia dintre componentele învinuirii poate duce la încălcarea principiilor inadmisibilității agravării poziției inculpatului și la încălcarea dreptului acestuia la apărare.

De asemenea, învinuirea prezentată în rechizitoriu, care însoțește dosarul în instanța de judecată, poate necesita anumite modificări sau rectificări. Modificarea învinuirii în instanța de fond constituie „una dintre formele de modificare a învinuirii în cadrul procesului penal”⁴³⁴, a cărei esență urmează să o precizăm în continuare.

Schimbarea încadrării juridice înseamnă „constatarea că un alt text de lege prevede și sancționează fapta cu a cărei judecare a fost sesizată instanța, deci stabilirea unui alt temei juridic al răspunderii penale decât acela arătat prin actul de sesizare (rechizitoriu). În noua încadrare juridică fapta poate constitui o variantă a infracțiunii în încadrarea dată prin rechizitoriu sau o altă infracțiune, o tentativă a acelei infracțiuni sau, invers, o faptă consumată, o altă formă de participație etc”⁴³⁵.

Schimbarea încadrării juridice implică însă menținerea aceleiași fapte materiale cu a cărei judecată instanța a fost investită. Ceea ce se urmărește prin schimbarea încadrării juridice este restabilirea unității structurale dintre faptă și încadrarea ei, în situațiile în care fie operația în sine care a dus la identificarea normei de drept a fost greșită, fie datele în care fapta s-a săvârșit nu au fost corect reținute. Drept urmare, în măsura în care instanța are în vedere aceeași faptă menționată în rechizitoriu, ea „păstrează dreptul de a-i schimba încadrarea juridică, dar când este vorba de altă faptă trebuie să procedeze în prealabil la extinderea acțiunii penale sau la extinderea procesului

---

⁴³³ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* Op.cit., p. 1009.

⁴³⁴ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., c. 107-108.

⁴³⁵ DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român.* Op.cit., p. 189.

penal, după caz, neputându-se utiliza procedura schimbării încadrării juridice pentru a se obține trimiterea în judecată a unei persoane pentru o faptă cu totul diferită de cea menționată în rechizitoriu, căci s-ar nesocoti normele privitoare la sesizarea instanței”⁴³⁶.

Modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei se poate face numai de către acuzatorul de stat în condițiile și conform procedurii stabilite în art. 326 Cod de procedură penală.

Potrivit, Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale*⁴³⁷, „în conformitate cu art.326 CPP RM, în cadrul judecării cauzei în primă instanță, acuzatorul de stat este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă probele cercetate în ședința de judecată, în opinia lui, dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior. La fel, procurorul poate proceda și în cazul când se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune care va influența încadrarea juridică a învinuirii aduse acestuia. Dacă, după restituirea cauzei penale procurorului pentru efectuarea urmăririi penale, acesta nu a prezentat instanței de judecată ordonanța privind o nouă învinuire ori de modificare a învinuirii, aceasta urmează să continue judecarea cauzei și să se pronunțe asupra învinuirii formulate inițial în rechizitoriu.”

În context, conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova *cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală*⁴³⁸, par. 18 stabilește că „în cazul modificării de către acuzator a învinuirii în cadrul judecării cauzei penale, ea este adusă la cunoștința inculpatului și apărătorului său. La cererea acestora din urmă, instanța acordă, în mod obligatoriu, termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după care judecarea cauzei continuă.”

În context, prezintă importanță analiza modificării învinuirii în sensul agravării. Din economia prevederilor art. 326 CPP RM, se desprind trei modalități de modificare a învinuirii în sensul agravării ei.

Prima modalitate o regăsim în alin. (1) al acestui articol: „procurorul care participă la judecarea cauzei penale în primă instanță și în instanța de apel este în drept să modifice, prin ordonanță, învinuirea adusă inculpatului în cadrul urmăririi penale în sensul agravării ei dacă

---

⁴³⁶ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1010.

⁴³⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale nr. 12 din 24.12.2012. [online] [citat: 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43 .

⁴³⁸ Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr.11 din 24.12.2010. [online] [citat: 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347 .

probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior, aducând la cunoștința inculpatului, apărătorului lui și, după caz, reprezentantului legal al inculpatului noua învinuire. În asemenea situație, instanța, la cererea inculpatului și a apărătorului lui, acordă termen necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după care judecarea cauzei penale continuă.”⁴³⁹

La alin. (2) al aceluiași articol, sunt prevăzute următoarele două modalități de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului. Cea de-a doua modalitate se referă la situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că inculpatul a săvârșit o altă infracțiune sau au apărut circumstanțe noi care vor influența încadrarea juridică a învinuirii aduse lui. În acest caz instanța, la cererea procurorului, amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru efectuarea urmăririi penale privind această infracțiune, formularea unei învinuirii noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. S-a atras atenția asupra posibilității „restituirii dosarului cauzei penale, însă fără rechizitoriu și fără procesul-verbal al ședinței de judecată și anexele la el.”⁴⁴⁰

Ultima, cea de-a treia modalitate de modificare a învinuirii în sensul agravării situației inculpatului, se referă la situația când, în cadrul judecării cauzei, se constată că fapta imputată a fost comisă în participație cu altă persoană care a fost scoasă neîntemeiat sau ilegal de sub urmărire penală. De această dată instanța, la cererea procurorului, „amână examinarea cauzei pe un termen de până la o lună și o restituie procurorului pentru reluarea urmăririi penale, în modul stabilit la art. 287 CPP RM , pentru formularea unei învinuirii noi și înaintarea acesteia inculpatului, cu participarea apărătorului. În acest caz, instanța restituie dosarul penal cu rechizitoriu.”⁴⁴¹

În ambele cazuri, materialele noi, dobândite în cadrul urmăririi penale, se aduc la cunoștința inculpatului, apărătorului acestuia și celorlalți participanți interesați, în condițiile prevederilor art. 293 și 294 din CPP RM, apoi cauza se prezintă în instanța respectivă pentru continuarea judecării.

Deosebirea dintre modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei prevăzută în alin. (1) și (2) ale art. 326 CPP RM, constă în faptul că în cazul aliniatului (1) probele cercetate în ședință dovedesc incontestabil că acțiunile inculpatului deja incriminate constituie o infracțiune mai gravă, inculpatului i se prezintă o nouă învinuire, dar nu se audiază din nou, fiindcă modificarea învinuirii rezultă din probele deja cercetate în cadrul ședinței de judecată, iar în cazul aliniatului (2) inculpatul a săvârșit o infracțiune omogenă, necercetată în cadrul urmăririi penale, și care influențează încadrarea juridică a învinuirii aduse lui. Ordonanța de modificare a acuzării

---

⁴³⁹ SERBINOV, I., VIZDOAGĂ, T. Modificarea acuzării în ședința de judecată. Op.cit., p. 312.

⁴⁴⁰ *Ibidem*, p. 312.

⁴⁴¹ *Ibidem*, p. 312.

în ședința de judecată în sensul agravării ei în cazul alin. (2) cuprinde învinuirea adusă anterior plus învinuirea pe episodul nou cercetat după luarea dosarului din judecată cu indicarea încadrării acțiunilor inculpatului în urma cercetării altei infracțiuni săvârșite de el. În acest caz nu se întocmește rechizitoriu. La demersul procurorului termenul stabilit în art. 326 alin. (2) CPP RM , poate fi prelungit de instanță până la 2 luni, la expirarea căruia cauza, în mod obligatoriu, se trimite instanței pentru continuarea judecării.”

În rândul oamenilor de știință domină diferite opinii în privința noțiunii de „modificare a învinuirii”. Cercetătorul Fatcullin F., prin conceptul de modificare a învinuirii în sens material, recunoaște „operarea modificărilor în textul acesteia de către persoanele oficiale, modificări care influențează esența, volumul și caracterul învinuirii. Din acest motiv, este necesară respectarea ordinii procesuale stabilite de lege.”⁴⁴²

Autoarea Dobrovoliscaia T. consideră că „învinuirea este modificată atunci când schimbările sunt operate în raport cu temeiurile de fapt și de drept al învinuirii anterioare, aceste schimbări fiind reflectate într-un document procesual-penal corespunzător.”⁴⁴³

Autorul Rovneico V., de exemplu, consideră că „modificarea învinuirii reprezintă operarea corectărilor în temeiurile de fapt și de drept al învinuirii înaintate anterior.”⁴⁴⁴

Rovneico V. identifică mai multe semne (condiții) ce caracterizează modificarea învinuirii în sens material juridic, și anume: „a) schimbările trebuie să fie reflectate în conținutul, volumul și caracterul învinuirii; b) modificările sunt efectuate de către persoanele competente; c) acestea sunt realizate cu respectarea regulilor procesuale stabilite prin lege; d) modificările trebuie să fie fixate în anumite acte procedurale.”⁴⁴⁵

Cercetătorul Macarov S. subliniază că modificarea învinuirii în ședința de judecată presupune „schimbarea volumului, conținutului și formulării învinuirii, aducându-le în conformitate cu circumstanțele și cerințele stabilite pentru examinarea probelor în cadrul ședinței de judecată.”⁴⁴⁶

Dobrovoliscaia T. și Bravilova E. consideră că „prin modificarea învinuirii se înțelege operarea rectificărilor de către persoanele competente, care afectează esența, volumul și caracterul acuzării, respectând în același timp regulile procesuale. În opinia lor, inadmisibilitatea agravării poziției învinuitului constituie o garanție juridico-penală, iar inadmisibilitatea încălcării dreptului

---

⁴⁴² ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., с. 42.

⁴⁴³ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Op.cit., с. 26.

⁴⁴⁴ РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Op.cit., с. 13.

⁴⁴⁵ *Ibidem*, с. 42.

⁴⁴⁶ МАКАРОВ, С. *Изменение квалификации преступлений в судебном разбирательстве*. Op.cit., с. 119.

la apărare reprezintă o garanție procesual-penală a inculpatului. Deși aceste categorii juridice sunt diferite, ele se pot intersecta, dar nu sunt identice. Agravarea situației învinutului apare, după cum subliniază autorii, atunci când „modificarea circumstanțelor de fapt, a formulării juridice și a încadrării infracțiunii conduce la consecințe juridico-penale mai nefavorabile pentru inculpat decât cele prevăzute în învinuirea inițială.”⁴⁴⁷

Această poziție, deși cu unele precizări, este împărtășită și de autorul A. Mihailov, care, prin modificarea învinuirii, înțelege „operarea de corectări în învinuire de către persoanele competente, în ordinea stabilită de lege, referitoare la esența și/sau volumul acuzării.”⁴⁴⁸

Cercetătorul Hohreacov M., susținând aceste păreri, aduce și anumite corectări și precizări. Astfel, în viziunea sa, „prin modificarea învinuirii înțelegem operarea rectificărilor de către persoanele competente, în conformitate cu ordinea prevăzută de legea procesual-penală, modificări care afectează esența și/sau volumul acuzării, determinând schimbarea încadrării juridice și alte consecințe pentru inculpat.”⁴⁴⁹

Încadrarea juridică a faptei constituie stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale și, totodată, a felului și limitelor pedepsei aplicabile. Având în vedere consecințele pe care le poate avea schimbarea încadrării juridice, legea de procedură penală prevede că în fața primei instanțe schimbarea nu poate avea loc decât în anumite condiții a căror îndeplinire constituie o garanție atât a dreptului la apărare al părților și în primul rând al inculpatului, cât și a soluționării corecte a cauzei. Aceste condiții sunt prevăzute în Codul de procedură penală și se referă la obligația instanței de a „pune în discuția părților noua încadrare, procurorul și părțile urmând să-și expună concluziile cu privire la necesitatea și temeiurile schimbării încadrării juridice, însăși instanța fiind datorare să atragă atenția asupra consecințelor acestei schimbări și să explice drepturile inculpatului, și anume de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecării, pentru a-și pregăti apărarea în raport cu noua încadrare.”⁴⁵⁰

Nu are relevanță dacă schimbarea încadrării juridice privește „o infracțiune mai ușoară sau mai gravă, deoarece în ambele cazuri inculpații sunt privați de posibilitatea de a formula o apărare în raport cu noua ei încadrare juridică. Aceste exigențe procesuale și procedurale privind

---

⁴⁴⁷ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н., БРАВИЛОВА, Е. А. Недопустимость нарушение права на защиту как условие изменения обвинения в суде. *Op.cit.*, с. 84-93.

⁴⁴⁸ МИХАЙЛОВ, А. А. *Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции*. Дисс. канд. юрид. наук. Томск, 2008, с. 75.

⁴⁴⁹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. *Op.cit.*, с. 109.

⁴⁵⁰ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. *Op.cit.*, p. 1011.

garantarea și asigurarea dreptului la apărare al inculpatului în situația schimbării încadrării juridice a faptei corespund și exigențelor art. 6 par. 3 COEDO privind dreptul la un proces echitabil.”⁴⁵¹

Concept exprimat ca atare în cauza *Sadak și alții vs. Turcia*⁴⁵² și cu precădere în cauza *Adrian Constantin vs. România*⁴⁵³, în cuprinsul cărora este statuat că „dispozițiile art. 6 par. 3 recunosc dreptul acuzatului de a fi informat nu numai cu privire la fundamentul acuzațiilor ce i se aduc, adică al faptelor materiale ce îi sunt reținute în sarcină, dar și cu privire la încadrarea juridică dată respectivelor fapte, și aceasta într-o manieră detaliată.”⁴⁵⁴

În special, în cauza *Adrian Constantin vs. România*⁴⁵⁵, „prin rechizitoriu reclamantul era acuzat de comiterea intenționată a unui abuz în serviciu, fapt nerecunoscut de tribunal, acesta achitându-l, decizia a fost confirmată în apel de Curtea de Apel. Ulterior în urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție a considerat că nu a fost vorba de o greșeală intenționată din partea reclamantului, care doar interpretase greșit documentele trimise de FPS. În consecință, aceasta a decis să schimbe încadrarea juridică a faptelor de care reclamantul era acuzat, și să-l condamne pentru neglijență în serviciu (o infracțiune mai ușoară decât cea prevăzută în rechizitoriu).”⁴⁵⁶

Analizând cauza „Curtea a reamintit că echitatea unei proceduri se apreciază în raport cu ansamblul acesteia. Dispozițiile art. 6 par. 3, exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării „acuzației”, aduse persoanei în cauză. Actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana trimisă în judecată este oficial înștiințată în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se aduc. Art. 6 par. 3 lit. a) îi recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la faptele materiale de care este acuzat pe care se bazează acuzația, dar și încadrarea juridică a faptelor, și aceasta în mod detaliat.”⁴⁵⁷

CtEDO a constatat că „schimbarea încadrării juridice a faptei poate avea loc în anumite condiții, a căror îndeplinire constituie o garanție, atât a dreptului la apărare al părților cât și a soluționării corecte a cauzei. Înalta Curte a considerat că a fost încălcat art. 6 paragraful 3 lit. a) și

---

⁴⁵¹ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1011.

⁴⁵² Hotărârea CtEDO, în cauza *Sadak ș.a. vs. Turcia*, din 17 iulie 2001, cereri nr. 25144/94, 26149/95, 26154/95, 27100/95, 27101/95, [online] [accesat 15.02.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60498%22%7D> .

⁴⁵³ Hotărârea CtEDO în cauza *Adrian Constantin vs. România*, din 12 iulie 2011, cererea nr. 21175/03 [online] [accesat 03.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-123828%22%7D> .

⁴⁵⁴ *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*. Op.cit., p. 1011.

⁴⁵⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Adrian Constantin vs. România*, din 12 iulie 2011, cererea nr. 21175/03 [online] [accesat 03.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-123828%22%7D> .

⁴⁵⁶ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ*. Op.cit., p. 918 – 919.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, p. 918.

lit. b) din Convenție, coroborat cu paragraful 1 al aceluiași articol, care prevede o procedură echitabilă.”⁴⁵⁸

În materie penală „o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat, și deci cu privire la încadrarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii. Dispozițiile art. 6 par. 3) lit. a) nu impun nicio formă deosebită de informare a acuzatului cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce. În sfârșit, există o legătură între lit. a) și b) de la art. 6 par. 3), iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea.”⁴⁵⁹

Într-o decizie⁴⁶⁰ a Curții Supreme de Justiție, instanța a statuat că „instanța de fond nu a judecat cauza în limitele și în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept invocate în ordonanța de modificare a acuzației în ședința de judecată din 02.11.2017, constatând faptele invocate atât în rechizitoriu cât și cele indicate în ordonanța respectivă. (...) Ori, a descris ca fiind dovedite de două ori episoadele din „...12 februarie 2013, I. A., activând în calitate de avocat stagiar în Cabinetul Avocatului „XX” a falsificat contractul nr. 035/S din 12.02.2013..., la 27 februarie 2013, activând în calitate de avocat stagiar în Cabinetul Avocatului „XX” a eliberat mandatul Seria MA nr. 013XXXX în conformitate cu contractul de asistență juridică nr. 035/S din 22.02.2013...” calificând acțiunile inculpatului odată pe art. 27, 190 alin. (1) Cod penal, ca în rechizitoriu și, a doua oară, în baza art. 361 alin. (1) Cod penal, ca în ordonanța de modificare a învinuirii.”

Pentru modificarea învinuirii, este necesar să se respecte condițiile stabilite de cerințele juridico-penale și procesual-penale referitoare la noua acuzare. Aceste condiții prevăd ca „acțiunile inculpatului, încadrate conform unei noi norme penale: a) să fi fost deja imputate anterior; b) să nu conțină elemente ale unei infracțiuni mai grave; c) să nu difere substanțial, pe baza circumstanțelor de fapt, de învinuirea inițială reflectată în dosarul trimis instanței; d) modificarea învinuirii să nu agraveze poziția inculpatului și să nu încalce dreptul acestuia la apărare; e) acuzatorul să nu fi renunțat la învinuire în cadrul ședinței preliminare.”⁴⁶¹

O altă condiție obligatorie referitoare la modificarea învinuirii ține „de asigurarea dreptului la apărare al inculpatului. Prin modificarea învinuirii care atrage după sine încălcarea dreptului învinuitului la apărare se are în vedere situația în care învinuirea modificată înregistrează o

---

⁴⁵⁸ POSTICĂ, A. Garanțiile respectării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță în sensul neagravării. Aspecte teoretico-practice. Op.cit., p.14.

⁴⁵⁹ DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ*. Op.cit., p. 919.

⁴⁶⁰ Dosarul nr. 1ra-2034/2020, [online] [citată 20.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17486 .

⁴⁶¹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 109-110.

deosebire substanțială a noii învinuiri în latura circumstanțelor faptice în comparație cea inițială, indiferent de gravitatea ei, când, în locul unor fapte incriminate inițial sunt invocate altele, când infracțiunea este recalificată în temeiul unei norme penale care prevede răspunderea pentru o altă faptă, inclusiv și atunci când ea este și mai puțin gravă.”⁴⁶²

În practica judecătorească, într-o cauză, s-a indicat asupra faptului că „în cazul în care apare necesitatea de a reîncadra juridic fapta, pentru săvârșirea căreia inculpatul nu a fost pus sub învinuire, instanța trebuie să țină cont că o astfel de modificare a încadrării juridice este posibilă numai când acțiunile inculpatului, ce urmează a fi încadrate în baza altei legi, i-au fost imputate, nu conțin semnele unei infracțiuni mai grave și învinuirea pentru acestea nu se deosebește în mare măsură după circumstanțele reale ale cauzei de învinuirea înaintată definitiv, susținută de procuror în cadrul judecării cauzei, iar modificarea învinuirii nu înrăutățește situația inculpatului și nu afectează dreptul lui la apărare.”⁴⁶³

Dacă infracțiunea comisă de inculpat greșit este încadrată în baza mai multor articole ale Codului penal, instanța doar în partea descriptivă a sentinței trebuie să indice excluderea învinuirii incriminate greșit, indicând motivele respective.

Modificarea învinuirii în sensul agravării ei e posibilă numai în cazurile și modul prevăzute de art. 326 Cod de procedură penală.

Este relevantă Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 326 alin. (1) CPP RM (modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei).⁴⁶⁴

În speță, din economia par. 1-7, rezultă „în cadrul ședinței de judecată, procurorul a solicitat, în baza articolului 326 alin. (2) din CPP RM, amânarea examinării cauzei pe un termen de o lună de zile și restituirea dosarului procurorului pentru completarea învinuirii cu unele circumstanțe reflectate într-un raport de expertiză. Partea apărării a solicitat respingerea acestui demers, invocând că nu există circumstanțe/probe noi necunoscute acuzării și care ar fi susceptibile să influențeze încadrarea juridică a faptei. La rândul ei, instanța a admis demersul procurorului. Printr-o ordonanță din 20 mai 2020, procurorul a completat învinuirea imputată dnei M.M. cu un nou episod infracțional, însă încadrarea juridică a faptei a rămas aceeași. Pe 1 iunie 2020, dl avocat D.P. a ridicat, în interesele dnei M.M., excepția de neconstituționalitate a textului „*dacă probele*

---

⁴⁶² POSTICĂ, A. Limitele modificării învinuirii în instanța de judecată. Op. cit., p. 124.

⁴⁶³ Dosarul nr. 1ra-1388/22, [online] [accesat: 20.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602.

⁴⁶⁴ Decizia Curții Constituționale de de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 326 alin. (1) din Codul de procedură penală (modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei), nr. 106 din 29.09.2020. [online] [accesat: 21.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=853&l=ro> .

*cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior” din articolul 326 alin. (1) din CPP RM*⁴⁶⁵

Examinând speța, Curtea Constituțională a apreciat că excepția de neconstituționalitate pune în discuție o problemă nouă, în raport cu sesizările anterioare, și anume calitatea legii, or, art. 23 alin. (2) din Constituție⁴⁶⁶, implică adoptarea de către legiuitor, a unor legi accesibile și previzibile. Subsecvent, Curtea a menționat că, testul calității legii se efectuează prin raportare la un drept fundamental, care nu a fost invocat de autorul excepției, or ultimul nu a demonstrat o ingerință în dreptul fundamental concret.

Astfel, în raport cu criteriul accesibilității, Curtea indică la par. 22 că „CPP RM este publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Prin urmare, nu există niciun dubiu cu privire la faptul că dispozițiile contestate îndeplinesc condiția accesibilității.”⁴⁶⁷

În raport cu condiția previzibilității, potrivit par. 23, Curtea își reiterează jurisprudența în materie, „în care a stabilit că CPP RM nu poate să abunde în texte explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept procedural penal.”⁴⁶⁸ În special, Curtea Constituțională a indicat că, aceasta nu poate examina, prin prisma Constituției, dacă autoritățile interpretează și aplică corect legea, or competența de a aplica legea în circumstanțele invocate revine în exclusivitate instanțelor judecătorești.

Prin urmare, Curtea Constituțională, a decis de a declara inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a textului „dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior” din articolul 326 alin. (1) CPP RM.

În context, sunt relevante și raționamentele Curții Constituționale, expuse într-o altă hotărâre a sa. Astfel, prin Hotărârea pentru controlul constituționalității prevederilor alin. (1) art. 326 din CPP RM, nr. 5 din 17.03.2009,⁴⁶⁹ Curtea Constituțională, relevă la par. 3 al hotărârii că „pentru soluționarea cauzei este necesar a elucida trei aspecte:

---

⁴⁶⁵ Decizia Curții Constituționale de de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2020 nr. 106 din 29.09.2020. [online] [accesat: 21.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=853&l=ro>.

⁴⁶⁶ Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994 [online], [accesat: 21.02.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142462&lang=ro#.

⁴⁶⁷ Decizia Curții Constituționale de de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2020 nr. 106 din 29.09.2020. [online] [accesat: 21.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=853&l=ro>.

⁴⁶⁸ *Ibidem*.

⁴⁶⁹ Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității prevederilor alin. (1) art. 326 din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 5 din 17.03.2009 [online], [accesat 21.02.2024]. Disponibil https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2009_h_5.pdf.

- dacă prin garantarea dreptului la apărare (art.26) Constituția permite modificarea învinuirii aduse inculpatului în sensul agravării ei la examinarea cauzei în prima instanță și în instanța de apel;

- dacă norma privind modificarea învinuirii în instanța de apel în sensul agravării ei nu reprezintă o ingerință în exercitarea de către inculpat a dreptului de acces la dublul grad de jurisdicție, garantat de art. 119 din Constituție;

- dacă prevederile contestate respectă principiul constituțional al legalității conform criteriului previzibilității aplicării normei de drept, care este dedus din conținutul principiului prezumției nevinovăției statuat de art.21 din Constituție.”⁴⁷⁰

Totodată, potrivit par. 4, Curtea Constituțională afirmă că „conform alin. (1) art.325 CPP RM, cauza poate fi judecată numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. Mai mult ca atât, alin. (2) al aceluiași articol interzice modificarea învinuirii în instanța de judecată dacă prin aceasta se agravează situația inculpatului, argument invocat de autor în fundamentarea sesizării. Indicînd asupra necesității interpretării normelor de drept în integralitatea lor, fără a fi desprinse din context, se relevă că propoziția a doua din alin. (2) art.325 CPP RM prevede expres că *modificarea învinuirii în sensul agravării situației inculpatului se admite numai în cazurile și în condițiile prevăzute de prezentul Cod*. Or, unul din cazuri și condițiile ce necesită a fi respectate în cadrul procesului penal sînt prevăzute în art. 326 CPP RM .”⁴⁷¹

Curtea consideră „inadmisibilă practica aducerii neîntemeiate de noi capete de acuzare în procesul judecării cauzei penale, însă consideră că este la fel de inadmisibil ca reprezentantul acuzării de stat, care descoperă în cadrul procesului penal noi circumstanțe incriminatoare, să nu poată aplica pîrghiile justiției pentru încadrarea corectă și echitabilă a faptelor comise de inculpat. În acest caz s-ar încălca dreptul la un proces echitabil al părții vătămate și al societății, care acuză persoana prin intermediul procurorului. Într-o hotărîre anterioară Curtea Constituțională a menționat că “rolul procurorului în procesul penal este multiaspectual, constînd în apărarea persoanei și a drepturilor și libertăților sale, în apărarea societății și a statului împotriva fenomenului criminalității, în constatarea și descoperirea tuturor infracțiunilor săvîrșite, în prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni.”⁴⁷²

Pentru a răspunde la întrebarea dacă prevederile art. 326 alin. (1) CPP RM, lezează drepturile inculpatului la apărare și la un proces echitabil, consacrate de art. 20 și art. 26 din Constituție,

---

⁴⁷⁰ Hotărîrea Curții Constituționale privind controlul constituționalității prevederilor alin. (1) art. 326 din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 5 din 17.03.2009 [online], [accesat 21.02.2024]. Disponibil https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2009_h_5.pdf .

⁴⁷¹ *Ibidem*.

⁴⁷² *Ibidem*.

Curtea Constituțională consideră că „este necesar a stabili dacă prevederile respective nu aduc atingere principiului caracterului excepțional al restrîngerii unor drepturi sau libertăți consacrat de art. 54 din Constituție”.

Exercitând controlul compatibilității prevederilor contestate cu art. 54 din Constituție, Curtea Constituțională a constatat că aceste prevederi sînt reglementate printr-o lege organică – Codul de procedură penală. Aplicarea „prevederilor art. 326 alin. (1) CPP RM , doar cu condiția că “probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvîrșit o infracțiune mai gravă decît cea incriminată anterior” denotă că această restrîngere este necesară în interesul ordinii publice, în scopurile prevenirii infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, precum și al imparțialității justiției. Astfel, art. 326 alin. (1) CPP RM , se încadrează în condițiile impuse de art. 54 alin. (2) din Constituție. Prevederile contestate nu vin în contradicție nici cu principiul prezumției nevinovăției, garantat de art.21 din Constituție, pentru că se aplică în procesul efectuării justiției, noua încadrare formulată de procuror urmînd a fi examinată de către instanța de judecată pînă la pronunțarea sentinței. Astfel, 326 alin. (1) CPP RM , corespunde și dispozițiilor art.54 alin.(3) din Constituție, care interzice restrîngerea acestui principiu.”⁴⁷³

Curtea a conchis că „prevederile contestate concordă și cu principiul proporționalității, statuat de art. 54 alin. (4) din Constituție. Restrîngerea prevăzută de 326 alin. (1) CPP RM , se aplică “dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvîrșit o infracțiune mai gravă decît cea incriminată anterior”. Astfel, procurorul trebuie să emită în acest sens o ordonanță, iar instanța are obligația de a accepta ordonanța numai în cazul prezentării probelor incontestabile.”⁴⁷⁴

Luând în considerare că pentru admiterea ordonanței procurorul trebuie să prezinte probe incontestabile, Curtea a apreciat că „restrîngerea cuprinsă în 326 alin. (1) CPP RM , este proporțională cu situația care a determinat-o – săvîrșirea de către inculpat a unei infracțiuni mai grave decît cea incriminată. Or, procurorul nu poate fi lipsit de dreptul de a-și exercita atribuțiile. Potrivit art.124 din Constituție, Procuratura reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești în condițiile legii. Raportând prevederile 326 alin. (1) CPP RM, la interdicția statuată de art.54 alin. (4) din Constituție de a nu atinge existența dreptului sau a libertății, Curtea constată că acestea nu aduc atingere existenței dreptului la apărare, deoarece instanța, la cererea inculpatului sau a avocatului, are obligația de a acorda

---

⁴⁷³ *Ibidem.*

⁴⁷⁴ *Ibidem.*

termenul necesar pentru pregătirea apărării de noua învinuire, după aceasta judecarea cauzei continuă.”⁴⁷⁵ Prin urmare, Curtea constituțională a hotărât de a declara constituționale prevederile 326 alin. (1) CPP RM .

Potrivit unei alte Decizii a Curții Constituționale, de inadmisibilitate a sesizării nr. 23g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 190 alin. (1) din Codul penal și a articolului 326 alin. (1) din CPP RM,⁴⁷⁶ s-a constatat că în argumentarea excepției de neconstituționalitate, autorul a susținut că „textele contestate din articolul 190 alin. (1) din Codul penal nu sunt suficient de clare și permit o interpretare extensivă, în defavoarea acuzatului. Autorul consideră că dispozițiile contestate creează riscul ca orice neexecutare a obligațiilor cu caracter civil să fie calificată în baza articolului 190 din Codul penal, deoarece instanța de judecată are mai întâi atribuțiile unei instanțe civile care să constate dacă actul juridic poate fi declarat ca fiind nul sau anulabil și după aceasta să stabilească dacă a avut loc sau nu o infracțiune de escrocherie. În aceste condiții, nu este clar cum ar urma să procedeze instanța împuternicită să judece o cauză penală în baza articolului 190.”⁴⁷⁷

Totodată, autorul sesizării a mai invocat că „este inadmisibilă practica aducerii unei noi acuzări în procesul judecării cauzei penale, în baza articolului 326 alin. (1) CPP RM , fără retragerea cauzei din instanța de judecată, dacă nu există probe noi, care ar dovedi incontestabil că inculpatul a comis o nouă infracțiune, mai gravă decât cea incriminată anterior și, potrivit articolului 326 alin. (1), aceste probe urmează mai întâi a fi cercetate în ședința de judecată până la înaintarea unei noi acuzări, adică inculpatul trebuie să cunoască care sunt noile probe privind comiterea unei noi infracțiuni mai grave.”⁴⁷⁸

Curtea Constituțională examinând admisibilitatea sesizării, a reamintit la par. 17-19 al deciziei că „legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile. Curtea reiterează că, pentru a exclude orice echivoc, textul legislativ trebuie să fie formulat în mod clar și inteligibil, fără dificultăți de ordin sintactic și pasaje obscure. În special în materie penală, legislatorul trebuie să fie precis, clar și coerent, așa cum o impune principiul legalității incriminării și a pedepsei garantat de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Totuși, Curtea menționează că legea penală nu poate să exceleze în texte

---

⁴⁷⁵ *Ibidem*.

⁴⁷⁶ Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 23g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 190 alin. (1) din Codul penal și a articolului 326 alin. (1) din Codul de procedură penală, nr. 18 din 11.02.2019 [online], [accesat 22.02.2024]. Disponibil : <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=601> .

⁴⁷⁷ *Ibidem*.

⁴⁷⁸ Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 23g/2019, nr. 18 din 11.02.2019 [online], [accesat 22.02.2024]. Disponibil : <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=601> .

explicative. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Prin urmare, interpretarea normelor de drept penal de către instanțele de judecată trebuie să fie conformă cu esența infracțiunii și să fie previzibilă în mod rezonabil. În orice caz, instanțele de judecată nu sunt îndreptățite să recurgă la o interpretare extensivă defavorabilă a legii penale sau la o aplicare prin analogie defavorabilă.”⁴⁷⁹

Astfel, pe lângă raționamentele prenotate, Curtea a constatat că obiectul sesizării este identic cu obiectul unei alte sesizări, care a fost declarat inadmisibil, iar, în contextul în care nu au intervenit elemente noi, de natură, să determine reconsiderarea jurisprudenței Curții. Astfel, a decis de a declara inadmisibilă sesizarea autorului privind excepția de neconstituționalitate a textelor „naturii actului juridic” și „nul și anulabil” conținute în articolul 190 alin. (1) Cp și a articolului 326 alin. (1) CPP RM.

În altă ordine de idei, dacă este necesară modificarea învinuirii inculpatului potrivit articolelor legii penale, care prevăd răspunderea penală pentru infracțiuni în cazul în care dosarele sunt intentate numai în baza plângerii prealabile a victimei (art. 276 CPP RM), instanța, la prezența în cauză a plângerii părții vătămate sau a cererii ei orale în ședința judiciară despre tragerea inculpatului la răspundere penală, poate reîncadra juridic acțiunile inculpatului potrivit articolelor legii penale respective și adoptă o sentință de condamnare.

În cazul în care se impune reîncadrarea juridică a faptei pentru care inculpatul nu a fost inițial pus sub învinuire, instanța trebuie să țină cont de faptul că o astfel de modificare a încadrării juridice este posibilă doar dacă acțiunile inculpatului, ce urmează a fi încadrate conform unei alte norme legale, i-au fost deja imputate, nu constituie o infracțiune mai gravă și nu diferă semnificativ în ceea ce privește circumstanțele reale ale cauzei față de învinuirea inițială, susținută de procuror pe parcursul judecării. De asemenea, modificarea învinuirii nu trebuie să agraveze situația inculpatului și nu trebuie să afecteze dreptul acestuia la apărare.

În astfel de cazuri, instanțele trebuie să ia în considerare că învinuirea devine mai gravă atunci când se aplică o altă normă (articol, alineat, literă), ale cărei sancțiuni prevăd o pedeapsă mai severă. De asemenea, învinuirea poate deveni mai gravă atunci când se adaugă fapte sau episoade noi, care nu au fost incluse în învinuirea inițială, precum și semne calificative sau circumstanțe agravante, ce conduc la modificarea încadrării conform unei norme ce impune o pedeapsă mai mare sau la majorarea volumului învinuirii, chiar dacă nu se schimbă aprecierea juridică a faptelor comise.

---

⁴⁷⁹ Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 23g/2019, nr. 18 din 11.02.2019 [online], [accesat 22.02.2024]. Disponibil : <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=601> .

Într-o speță⁴⁸⁰, instanța a remarcat că „Învinuirea se consideră mai gravă atunci când în aceasta sunt introduse fapte și episoade suplimentare care nu au fost incluse în învinuirea inițială a inculpatului, precum și semne calificative care duc la majorarea volumului învinuirii, chiar dacă nu modifică evaluarea juridică a faptelor comise”.

Într-o altă cauză⁴⁸¹, s-a constatat că „instanța de fond nu a respectat prescripțiile de drept pertinente, deoarece, potrivit descriptivului și dispozitivului deciziei contestate b) nu a coroborat reîncadrarea acțiunilor inculpaților pe art. 190 alin. (5) Cod penal, conform calificativelor: „dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane, prin inducere în eroare a unei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase” cu prescripțiile din art. 8, 10 Cod penal și jurisprudența națională (Hotărârea Plenului CSJ nr. 22 din 12.12.2005 privind sentința judecătorească, pct. 23., 39., 41.), sub aspectul că, în cazul în care infracțiunea de escrocherie nu a fost decriminalizată după modificările operate în art. 190 Cod penal prin Legea nr.179 din 26.07.2018, în vigoare din 17.08.2018, iar redacția nouă a normei în cauză nu înlătură caracterul infracțional al faptei, nu ușurează pedeapsa și nu ameliorează în alt mod situația persoanei ce a comis infracțiunea, adică nu are efect retroactiv, acțiunile făptuitorului urmau a fi încadrate conform legii penale în vigoare la momentul săvârșirii faptei. (...) Iar, instanța de apel, nu a respectat prescripțiile de drept deoarece, nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond, nominalizate supra, și, repetându-le întocmai, nu a desființat total sentința (...).”⁴⁸² O motivare exactă se cuprinde și în conținutul unei alte decizii⁴⁸³, emise ca urmare a judecării cauzei în ordine de recurs.

Învinuire care esențial, după circumstanțele reale, diferă de cea inițială se va considera orice altă modificare a învinuirii (imputarea altor acțiuni în locul celor imputate anterior, imputarea infracțiunii care diferă de cea imputată după obiectul atentat, caracterul faptei și acțiunii), care afectează dreptul inculpatului la apărare⁴⁸⁴.

Învinuirea este considerată mai gravă atunci când: a) este aplicată o altă normă de drept penal, a cărei sancțiune prevede o pedeapsă mai aspră; b) acuzarea cuprinde fapte suplimentare (episoade) neimputate inculpatului, care determină schimbarea încadrării faptei conform normei

---

⁴⁸⁰ Dosarul nr. 1ra-1388/22 [online] [citat: 23.02.2024]. Disponibil:

https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602.

⁴⁸¹ Dosarul nr. 1ra-2049/2021 [online], [accesat 23.02.2024]. Disponibil :

https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19918.

⁴⁸² Dosarul nr. 1ra-2049/2021 [online], [accesat 23.02.2024]. Disponibil :

https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19918.

⁴⁸³ Dosarul nr. 1ra-1340/2021 [online], [accesat 23.02.2024]. Disponibil :

https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18840

⁴⁸⁴ Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr. 5 din 19.06.2006, pct. 21, 23. Op.cit., p. 257-258.

ce prevede o pedeapsă mai aspră sau care măresc volumul de fapt al învinuirii, deși nu modifică aprecierea juridică a infracțiunii comise.

Acest punct de vedere este susținut de majoritatea cercetătorilor. De exemplu, T. Dobrovoliscaia, E. Bravilova și N. Chempf susțin că agravarea poziției învinuitului survine „doar în cazul în care modificările circumstanțelor de fapt, formulării juridice și încadrării infracțiunii duc la consecințe juridico-penale mai nefavorabile pentru învinuit decât cele prevăzute în învinuirea inițială.”⁴⁸⁵

În cazul în care apar consecințe juridico-penale nefavorabile, „pot apărea urmări care să excludă aplicarea actului de amnistie, eliberarea condiționată înainte de termen de la executarea pedepsei și înlocuirea părții neexecutate a pedepsei cu o pedeapsă mai ușoară. De asemenea, pot apărea premise pentru recunoașterea persoanei ca recidivistă și posibilitatea aplicării unui regim mai sever de executare a pedepsei.”⁴⁸⁶ În asemenea situații, „învinuirea modificată poate și să nu prevadă o sancțiune mai aspră sau să comporte un careva pericol pentru inculpat. Oricum, însă, învinuirea devine mai gravă, deoarece aceste consecințe pot fi generate de acuzarea supusă modificării.”⁴⁸⁷

Mulți autori susțin că nu este posibilă stabilirea exhaustivă și precisă a modificărilor, care ar putea fi recunoscute de către instanță ca substanțiale în toate cazurile sau în anumite situații în parte. Astfel, Gh. Reznic menționează că „pe de o parte nu putem considera ca substanțiale doar acele modificări a circumstanțelor de fapt care sunt legate de reîncadrarea infracțiunii. De asemenea, nu putem împărtăși poziția că învinuirea se va deosebi de fiecare dată substanțial de cea inițială, în cazul în care suferă schimbări forma de vinovăție, locul, timpul, modul sau motivele comiterii infracțiunii. În legătură cu acest fapt, gradul de modificare a învinuirii trebuie determinat de instanța de judecată, reieșind din circumstanțele de fapt ale cauzei penale.”⁴⁸⁸

Într-o speță⁴⁸⁹, completul de judecată a constatat că „instanțele de fond și de apel au stabilit că inculpatul se învinuiește că în perioada lunilor martie-septembrie 2015, fiind angajat în calitate de magazioner-responsabil de depozitul [...], fiind la serviciu, în timpul zilei de muncă, intenționat, a sustras de la calculatoare piese,[...] bunuri încredințate în administrarea sa [...]”, cu încadrarea

---

⁴⁸⁵ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н., БРАВИЛОВА, Е. А. Недопустимость нарушение права на защиту как условие изменения обвинения в суде. *Op.cit.*, с. 84-93; КЕМПФ, Н. Г. *Проблемные вопросы исследования фактических обстоятельств дела в суде с участием присяжных заседателей*. Дисс. канд. юрид. наук. Барнаул, 2007, с. 74.

⁴⁸⁶ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных инстанциях советского уголовного процесса*. *Op.cit.*, с. 55.

⁴⁸⁷ МИХАЙЛОВ, А. А. *Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции*. *Op.cit.*, с. 98.

⁴⁸⁸ РЕЗНИК, Г. М. Изменение обвинения в приговоре. *Op.cit.*, с. 24.

⁴⁸⁹ Dosar nr. 1ra-1388/22 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602 .

acțiunilor acestuia în baza art.191 alin.(5) Cod penal - delapidarea averii străine, adică însușirea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrare vinovatului, cu folosirea situației de serviciu și cauzarea de prejudicii în proporții deosebit de mari.”⁴⁹⁰

Completul de judecată a conchis că „în lipsa unei argumentări legale în aspectul vizat, cauza a fost judecată, inclusiv, în raport cu dispoziția nouă din art. 191 alin.(1) Cod penal, care prevede răspunderea penală pentru delapidarea averii străine, adică însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau ale altor persoane de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop ori refuzul de a le restitui, care a produs daune în proporții deosebit de mari”⁴⁹¹.

„Noua învinuire urma a fi coroborată cu prescripțiile din art. 8 și 10 Cp și jurisprudența națională [...], sub aspectul că, în cazul în care infracțiunea de delapidare a averii străine nu a fost decriminalizată după modificările operate în art.191 Cod penal prin Legea nr.179 din 26.07.2018, în vigoare din 17.08.2018, iar redacția nouă a normei în cauză nu înlătură caracterul infracțional al faptei, nu ușurează pedeapsa și nu ameliorează în alt mod situația persoanei, adică nu are efect retroactiv, acțiunile făptuitorului urmează a fi încadrate conform legii penale *în vigoare la momentul săvârșirii faptei [...]*”⁴⁹² „judecarea cauzei în raport cu dispoziția nouă din art.191 alin.(5) Cod penal, în redacția nouă, în vigoare din 17.08.2018, conform indicilor: „[...] *însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau ale altor persoane de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop ori refuzul de a le restitui [...]*”, duce inclusiv la încălcarea prevederilor art.art. 66 alin. (1), (2) pct. 1), 325, 326 Cod de procedură penală, art. 10 Cod penal, deoarece aceste calificative, care majorează volumul învinuirii inițiale, nu existau la momentul săvârșirii faptei, iar asemenea împrejurări de fapt și de drept, care nu au fost puse la baza învinuirii inculpatului inițial.”⁴⁹³

O motivare similară identificăm într-o altă decizie⁴⁹⁴ pronunțată de aceeași instanță de judecată.

---

⁴⁹⁰ Dosar nr. 1ra-1388/22 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602 .

⁴⁹¹ *Ibidem*.

⁴⁹² *Ibidem*.

⁴⁹³ Dosar nr. 1ra-1388/22 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602 .

⁴⁹⁴ Dosarul nr. 1ra-555/2022 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21150; Dosarul nr. 1ra-1491/2022, [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22896; Dosarul nr. 1ra-1422/2020, [online], [accesat 24.02.2024] Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16491; Dosarul nr. 1ra-537/2022, Arhiva Curții Supreme de Justiție.

Este relevantă o altă cauză din practica judiciară⁴⁹⁵, unde s-a constatat că a avut loc judecarea cauzei în afara limitelor învinuirii formulate în rechizitoriu. Astfel, avocatul care a declarat recurs a susținut că, „în raport cu probele acumulate în cadrul urmăririi penale și cercetate în instanța de fond și de apel, nu s-a stabilit implicarea inculpatului în sădirea plantelor ce conțin substanță narcotică.”⁴⁹⁶ Această poziție a fost susținută și de către procuror, invocând că „constatarea modalității de comitere a infracțiunii prevăzute de art. 217 alin. (1) Cod penal, calificativul „semănatul”, nu i-a fost încredințat prin rechizitoriu inculpatului, fapt inadmisibil potrivit prevederilor art. 325 CPP RM .”⁴⁹⁷ Completul de judecată a susținut că „ambele instanțe de judecată, au reținut în fapta incriminată inculpatului, modalitatea alternativă „semănatul”, calificând fapta diferit de cea formulată în rechizitoriu.”⁴⁹⁸

Circumstanțe asemănătoare se regăsesc și în conținutul soluțiilor într-o altă speță⁴⁹⁹, unde instanța de recurs a conchis că „instanța de fond și instanța de apel nu a judecat cauza în limitele și în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept imputate inculpatului C.I. prin rechizitoriu și inculpatului G.G. prin ordonanța de modificarea acuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei din 21.12.2017.”

Printr-o altă decizie s-a stabilit⁵⁰⁰, încălcarea admisă de instanța de apel în sensul că „nu a delimitat acțiunile inculpatului de încălcarea a regulilor de exploatare a anumitor bunuri supuse influențării în contextul infracțiunii respective, dar a reținut aceeași încadrare juridică idată de către organul de urmărire penală, conform tuturor indicilor calificativi prevăzuți în norma penală incriminată, care nu se regăsesc în fapta comisă.” Or, „în cazul existenței în actul de învinuire a invocărilor unor prevederi legale, instanțele de judecată trebuie să verifice minuțios învinuirile înaintate sub aspectul temeiniciei invocărilor indicate și incidenței acestora speței.”

Similar, într-o altă cauză⁵⁰¹ s-a constatat că instanța de apel „nu a descris fapta criminală, considerată ca fiind dovedită, pentru comiterea căreia inculpații au fost condamnați, în partea descriptivă a deciziei fiind indicat că: „instanța de apel a constatat că inculpații [...] se învinuiesc că la 12 aprilie 2011, având calitatea de persoană cu funcție de răspundere investită cu anumite drepturi și obligațiuni, în vederea exercitării funcțiilor autorităților publice [...]”; b) nu a încadrat

---

⁴⁹⁵ Dosarul nr. 1ra-1552/2022 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23949.

⁴⁹⁶ *Ibidem*.

⁴⁹⁷ *Ibidem*.

⁴⁹⁸ *Ibidem*.

⁴⁹⁹ Dosar nr. 1ra-1469/2021 [online], [accesat 25.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19019

⁵⁰⁰ Dosarul nr. 1ra-292/2022, [online], [accesat 25.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23487 .

⁵⁰¹ Dosarul nr. 1ra-676/2020, [online], [accesat 25.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15606.

acțiunile inculpaților conform elementelor concrete din art. 309/1 alin. (3) lit. c), e) Cod penal, cât și raportate la cele imputate prin rechizitoriu;”

O altă condiție esențială referitoare la modificarea învinuirii este asigurarea dreptului la apărare al inculpatului. În cazul în care modificarea învinuirii duce la încălcarea acestui drept, ne referim la situația în care „învinuirea modificată prezintă o diferență substanțială în ceea ce privește circumstanțele de fapt, comparativ cu învinuirea inițială, indiferent de gravitatea acesteia. Astfel, când, în locul faptelor incriminate inițial, sunt invocate altele, sau când infracțiunea este reîncadrată în temeiul unei norme penale care prevede răspunderea pentru o altă faptă, inclusiv atunci când aceasta este mai puțin gravă”⁵⁰². De exemplu, poate fi vorba despre apariția unor noi circumstanțe de fapt care, deși nu agravează situația inculpatului, totuși necesită investigații și timp pentru pregătirea apărării inculpatului în condițiile și ordinea prevăzute de legea procesual-penală.

În prezent, procesul judiciar penal reprezintă o garanție esențială pentru stabilirea adevărului, având la bază principiul contradictorialității. Acest principiu presupune confruntarea a două părți opuse – acuzarea și apărarea – care prezintă argumente și polemici, iar fiecare circumstanță este analizată cu atenție, iar fiecare probă este verificată din perspectiva atât a acuzării, cât și a apărării.

Reprezentarea învinuirii în instanțele judecătorești constituie „o atribuție constituțională a procurorilor. Această activitate urmează a fi desfășurată la un înalt nivel profesional, contribuind real și eficient la justa examinare a cauzelor penale, în scopul protejării persoanei, societății și statului de atentatele criminale, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie condamnată.”⁵⁰³

Atât victima infracțiunii, cât și persoana acuzată beneficiază de aceleași drepturi în cadrul procesului penal și au dreptul la o protecție eficientă a acestora din partea statului. Cu toate acestea, există o diferență semnificativă între conținutul acestor drepturi. Pentru învinuit, riscul de încălcare a drepturilor sale din partea organelor statului apare în contextul unei acuzații nejustificate, al abuzurilor care pun în pericol cinstea, demnitatea, libertatea și proprietatea acestuia. În cazul victimei, pericolul poate veni atât din partea făptuitorului, cât și din partea statului, prin inacțiune, pasivitate sau absență. Scopul drepturilor procesuale ale învinuitului este de „a-l proteja de o acuzare neîntemeiată sau de aplicarea abuzivă a unor măsuri de constrângere procesuală, iar învinuitul caută, de obicei, să se exonereze de responsabilitatea procesuală. Pe de altă parte,

---

⁵⁰² ЗАГОРСКИЙ, Г. И. *Актуальные проблемы судебного разбирательства по уголовным делам: учебно-практическое пособие*. Москва: Изд. Проспект, 2011, с. 36.

⁵⁰³ SERBINOV, I., CATANA, E., CHIRTOACĂ, E. ș.a. *Ghidul acuzatorului de stat*. Op.cit., p. 11.

victima infracțiunii are un interes diferit, fiind preocupată de începerea procesului și de descoperirea făptuitorului. etc.⁵⁰⁴

Recunoașterea persoanei ca parte vătămată, „purtând un caracter procesual, purtând un caracter procesual, acordă persoanei posibilitatea de a participa în cadrul procesului penal ca un potențial beneficiar de anumite drepturi procesuale.”⁵⁰⁵

În instanța de judecată, învinuirea poate fi modificată de acuzatorul de stat și de acuzatorul privat. Acuzatorul de stat este reprezentantul organelor procuraturi care susține acuzarea din numele statului în cauzele penale în instanța de judecată. El este un participant independent, care acționează în baza propriei convingeri, bazate pe circumstanțele cauzei. Nimeni nu este în drept să influențeze opinia acuzatorului de stat în privința învinuirii susținute. Dacă, însă, în opinia procurorului ierarhic superior, acuzatorul care participă, la indicația sa, în calitate de acuzator de stat nu-și exercită corespunzător obligațiile de serviciu sau dacă în opiniile lor înregistrează divergențe, procurorul ierarhic superior îl poate înlocui, dar nicidecum nu îi poate ordona să acționeze contrar propriei convingeri.

Legea procesual-penală fixează condițiile modificării învinuirii în instanța de fond de către acuzatorul de stat. Acesta poate modifica acuzarea în sensul atenuării prin: 1) excluderea din încadrarea juridică a faptei a semnelor infracțiunii care agravează pedeapsa; 2) excluderea din învinuire a referirii la o anumită normă de drept penal, a cărei încălcare era imputată în rechizitoriu sau în ordonanța de punere sub învinuire, dacă fapta incriminată inculpatului este prevăzută de o altă normă penală; 3) reîncadrarea faptei în conformitate cu prevederile legii penale care prevede o pedeapsă mai blândă.

În literatura de specialitate se discută întrebarea privind necesitatea perfectării modificării învinuirii în instanța de judecată printr-o ordonanță emisă în acest sens⁵⁰⁶. Or, susținem poziția autoarei E. Bravilova care afirmă că „această procedură de modificare a învinuirii nu doar că nu necesită cheltuieli în plus și nu tergiversează examinarea cauzelor, ci este una rațională deoarece modificarea învinuirii de către acuzator trebuie realizată cu respectarea condițiilor legale care nu admit agravarea situației inculpatului și încălcarea dreptului acestuia la apărare.”⁵⁰⁷

De altfel, în afară de interesul inculpatului, trebuie să se țină cont pe deplin și de interesele justiției și ale părții vătămate și nu doar în cazurile când este vorba despre necesitatea modificării

---

⁵⁰⁴ DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Op.cit., p. 243-244.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, p. 246.

⁵⁰⁶ МЕШКОВ, М. В. *Общие условия судебного разбирательства. Уголовный процесс: Сборник учебных пособий. Особенная часть. Выпуск 3*. Москва, 2003, с. 43.

⁵⁰⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 123.

acuzării în sensul agravării, dar și în situația când avem în vedere modificarea învinuirii de către procuror în instanța de fond în sensul atenuării. Totodată, la momentul de față, luarea hotărârii de modificare a învinuirii de către acuzator nu este condiționată de necesitatea luării în calcul a opiniei părții vătămate. Unii cercetători susțin că acceptarea de către instanță a propunerii procurorului privind modificarea învinuirii în sensul atenuării „nu trebuie limitată de o asemenea condiție cum este acordul părții vătămate privind încetarea procesului, deoarece ar fi incorect să condiționăm urmărirea în cazurile de acuzare publică de prezența voinței persoanei particulare în acest sens.”⁵⁰⁸. Alții sunt de părerea că „partea vătămată, nefiind de acord cu aprecierea juridică a faptei comise de învinuit, trebuie să aibă dreptul de a contesta sentința. Totodată, ea nu are dreptul de a susține acuzarea inițială în cauzele de acuzare publică în locul procurorului.”⁵⁰⁹

În opinia lui A. Mihailov, „în cazurile în care opinia părții vătămate referitoare la modificarea învinuirii de către procuror nu este reflectată în procesul-verbal al ședinței de judecată, iar hotărârea instanței este determinată de poziția acuzatorului de stat, contestarea sentinței pe motive de modificare neîntemeiată a învinuirii de către procuror nu va atinge rezultatul dorit de partea vătămată.”⁵¹⁰

În acest context, se poate ridica întrebarea privind garantarea dreptului la protecție judiciară al persoanelor vătămate prin infracțiuni și rolul esențial pe care statul îl joacă în acest sens, având obligația de a asigura accesul adecvat la justiție. Partea vătămată, care a suferit un prejudiciu fizic, material sau moral în urma infracțiunii, are propriile interese în procesul penal, iar pentru a-și apăra aceste interese, ea beneficiază de anumite drepturi ca participant la proces, în calitate de parte vătămată. Printre aceste drepturi se numără: dreptul de a sesiza organele de drept asupra faptei comise, dreptul de a prezenta probe și de a susține învinuirea, dreptul de a depune plângeri împotriva acțiunilor organelor de urmărire penală, procurorului, inclusiv împotriva refuzului de a începe urmărirea penală sau a încetării acesteia, precum și dreptul de a contesta sentințele și încheierile instanței de judecată.

În consecință, „interesele părții vătămate în procesul penal nu pot fi reduse exclusiv doar la recuperarea prejudiciului suportat, ele fiind într-o anumită măsură legate de și de soluționarea chestiunilor privind dovedirea învinuirii, volumul ei, aplicarea normelor de drept penal și a măsurilor de pedeapsă.”⁵¹¹

---

⁵⁰⁸ ХОЛОДЕНКО, В. Учет мнения потерпевшего и его представителя при изменении обвинения прокурором в стадии судебного разбирательства. В: *Российская Юстиция*, N.3/2002, с. 50.

⁵⁰⁹ ХАРЧИКОВА, В. Ш. *Формирование обвинения в уголовном процессе России*. Ор.сит., с. 177.

⁵¹⁰ МИХАЙЛОВ, А. А. *Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции*. Ор.сит., с. 185.

⁵¹¹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Ор.сит., с. 120.

Respectiv, pentru ca opinia părții vătămate să fie luată în calcul nemijlocit după hotărârea procurorului privind modificarea învinuirii în sensul atenuării, este necesară o procedură de perfectare documentară a modificării învinuirii în instanța de fond prin declarația scrisă a procurorului privind această modificare, care să fie înmănată instanței, inculpatului, apărătorului părții vătămate și reprezentantului ei (părții civile și părții civilmente responsabile, în cazul dacă modificarea învinuirii are efecte și asupra acțiunii civile).

Autorii propun o gradație a diferitelor proceduri privind modificarea admisibilă a învinuirii în instanța de fond, astfel: „Modificarea învinuirii în ședința de judecată, fără a amâna dezbaterile, poate fi realizată atunci când instanța, la pronunțarea sentinței: a) exclude anumite episoade din activitatea prejudiciabilă; b) reîncadrează fapta pe baza unei norme penale mai blânde; c) reduce valoarea prejudiciului cauzat prin infracțiune; d) exclude circumstanțele care agravează răspunderea penală sau alte circumstanțe care au un impact negativ asupra inculpatului..”⁵¹²

În același timp, învinuirea nu poate fi modificată în măsura în care ea s-ar deosebi substanțial, în baza circumstanțelor de fapt, de acuzarea inițială, deoarece inculpatul s-ar pomeni nepregătit pentru apărare față de învinuirea modificată, fapt care poate știrbi substanțial dreptul acestuia la apărare. De asemenea, necesitatea modificării învinuirii trebuie motivată în conținutul sentinței.

2) „Schimbarea învinuirii în judecată cu amânarea ședinței este posibilă în cazurile modificării substanțiale a învinuirii în dezbateri, în sensul atenuării, de către procuror, prin: excluderea din încadrarea juridică a semnelor infracțiunii care agravează pedeapsa; excluderea din învinuire a unei norme de drept penal, dacă fapta inculpatului este prevăzută de altă normă, a cărei încălcare era incriminată în conținutul rechizitoriului; reîncadrarea faptei conform unei norme de drept penal care prevede o pedeapsă mai blândă.”⁵¹³

Autorul M. Bobâliov optează pentru „modificarea învinuirii în instanța de judecată doar în baza demersului acuzatorului de stat cu formularea unei învinuiri noi și oferirea unui termen inculpatului pentru a-și pregăti apărarea.”⁵¹⁴ Cercetătorul I. Jerebiatiev își exprimă opinia cu privire la admisibilitatea modificării învinuirii în instanța de judecată, susținând că aceasta ar trebui să fie permisă doar în baza solicitării părții vătămate sau a reprezentantului acesteia, în cazul în care se dorește agravarea învinuirii..”⁵¹⁵

---

⁵¹² БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Уголовный процесс России. Учебное пособие. 6-е издание.* Op.cit., c. 141.

⁵¹³ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., c. 121-122.

⁵¹⁴ БОБЫЛЕВ, М. П. *Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России.* Op.cit., c. 11.

⁵¹⁵ ЖЕРЕБЬЯТЕВ, И. В. *Процессуально-правовое положение личности потерпевшего в современном уголовном судопроизводстве России.* Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Челябинск, 2004, c. 8-9.

Deci, prin modificarea învinuirii urmează să înțelegem operarea în textul acesteia, de către organele sau persoanele competente a unor rectificări, care se reflectă asupra esenței, volumului și caracterului învinuirii, din care considerent este necesară unor anumite reguli procesual-penale instituite prin lege.

Nu putem ignora opinia unor cercetători în sensul că „modificarea esenței învinuirii urmează a fi delimitată de schimbarea temeiurilor învinuirii.”⁵¹⁶ În cursul judecării cauzei pot apărea noi probe care confirmă anumite circumstanțe de fapt ce constituie esența învinuirii. De exemplu, „faptul comiterii infracțiunii printr-o anumită modalitate poate fi confirmat nu prin declarațiile martorului care ulterior a renunțat la ele, ci prin raportul de expertiză. În acest caz se modifică datele de fapt ce confirmă comiterea infracțiunii printr-o anumită modalitate. Totodată, modalitatea comiterii infracțiunii rămâne neschimbată și, respectiv, nu suferă schimbări esența învinuirii. Astfel, schimbarea temeiurilor învinuirii nu influențează în nici un fel conținutul, volumul și caracterul învinuirii, și respectiv, nu suntem în prezența unei modificări a învinuirii în sens juridico-material.”⁵¹⁷

În știința procesului penal toate modificările învinuirii în sens juridico-material sunt clasificate, în temeiul mai multor criterii, în diverse grupe. Autorul F. Fatcullin ne vorbește despre patru grupe: „după subiectul modificării învinuirii; după volumul și conținutul învinuirii; după atitudinea față de anumite elemente componente ale învinuirii și în dependență de faptul dacă modificările sunt admise la orice fază a procesului penal sau doar la anumite etape, de exemplu, doar în cadrul urmăririi penale.”⁵¹⁸

Cercetătoarea V. Rovneico mai identifică două grupe de modificare a învinuirii: „după gradul de gravitate și după substanțialitatea deosebirii de învinuirea anterior înaintată.”⁵¹⁹. Această clasificare este rațională din următoarele considerente: în primul rând, gravitatea și substanțialitatea deosebirilor au caracter apreciativ și, deci, sunt noțiuni abstracte; în al doilea rând, această divizare este nemijlocit legată de conținutul, structura și volumul învinuirii și se intersectează cu două varietăți ale modificării învinuirii: după conținutul și volumul învinuirii și în dependență de atitudinea față de anumite părți componente ale învinuirii.

După volum și conținut sunt identificate trei varietăți de modificare a învinuirii: 1) „reducerea învinuirii, legată de excluderea unor anumite fapte sau a formelor agravante a infracțiunii; 2) extinderea învinuirii, însoțită de includerea unor fapte noi sau a formelor agravante

---

⁵¹⁶ ЖОГИН, Н. В., ФАТКУЛЛИН, Ф. Р. *Предварительное следствие*. Москва, 1965, с. 238.

⁵¹⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 124.

⁵¹⁸ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.цит., с. 42-44.

⁵¹⁹ РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Ор.цит., с. 58-67.

a infracțiunii; 3) schimbarea învinuirii însoțită de înlocuirea unor circumstanțe de fapt, a unor semne juridice sau norme juridico-penale cu altele.”⁵²⁰

În dependență de raportul față de anumite componente ale învinuirii deosebim: 1) „modificarea învinuirii legată de fabula acesteia, adică care se materializează în dependență de stabilirea unor fapte noi sau de recunoașterea ca nedovedite a faptelor care au figurat în cadrul etapelor premergătoare ale procesului penal; 2) alte modificări ale învinuirii care se întâlnesc în cazul unei identități de fapte în condițiile aceleiași fabule, referindu-se la unele componente ale acesteia, formularea și încadrarea juridică.”⁵²¹

Din aceste considerente, reducerii, extinderii sau schimbării pot fi supuse atât fabula învinuirii, formularea juridică cât și încadrarea juridică. Deoarece toate componentele învinuirii se află în corelație reciprocă, apoi reducerea, extinderea sau schimbarea doar a uneia dintre ele poate genera reducerea, extinderea sau schimbarea celeilalte. Totodată, reducerii, extinderii sau schimbării poate fi supusă una din componentele învinuirii. La prima vedere, deoarece reducerea este legată întotdeauna de excluderea din învinuire a anumitor aspecte de fapt sau de drept - o asemenea modificare trebuie să atragă de fiecare dată ameliorarea situației inculpatului. Aceasta este posibil doar la prima vedere, în privința și doar în privința chestiunilor de fapt și de drept. circumstanțelor faptelor și juridice.

În legătură cu cele relatate, își menține actualitatea chestiunea referitoare la „modificarea căror părți componente ale învinuirii și în ce limite se admite în instanța de fond?”⁵²²

Pentru a răspunde la această întrebare, este important să fie clarificate două aspecte importante, cele de „învinuire mai gravă”, iar încălcarea dreptului la apărare – de deosebirea substanțială în dependență de circumstanțele de fapt în raport cu învinuirea inițială⁵²³. Unii cercetători în acest aspect nu sunt atât de categorici.

Astfel, T. Morșceacova susținea că schimbarea învinuirii în sensul agravării atrage întotdeauna „înrăutățirea situației inculpatului și încălcarea dreptului acestuia la apărare”⁵²⁴ iar T. Dobrovoliscaia a exprimat opinia că situația inculpatului se agravează de fiecare dată, atunci când

---

⁵²⁰ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.сit., с. 43; РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Ор.сit., с. 56.

⁵²¹ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.сit., с. 43-44; ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Ор.сit., с. 28-29.

⁵²² БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.сit., с. 127.

⁵²³ МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Кемерово, 1962, с. 41; ДАВЫДОВ, П. *Обвинение и его изменение при разбирательстве дела в суде*. Ор.сit., с. 22; РЕЗНИК, Г. *Изменение обвинения в приговоре*. Ор.сit., с. 23.

⁵²⁴ *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Ор.сit., с. 38.

modificarea învinuirii implică pentru cel acuzat consecințe mai grave sau se deosebește substanțial după circumstanțele de fapt.⁵²⁵

Actualmente, în CPP RM lipsesc cerințele inadmisibilității modificării învinuirii în sensul agravării sau a celei învinuiri care se deosebește substanțial în baza circumstanțelor de fapt, ceea ce considerăm că este justificat. Deși noțiunile de „*învinuire mai gravă*” și „*învinuire care se deosebește substanțial în temeiul circumstanțelor de fapt*” nu se regăsesc în textele legale, în literatura de specialitate sunt detaliat analizate.

În opinia autorului Gh. Reznic, „nu putem considera substanțiale doar acele modificări operate asupra circumstanțelor de fapt care implică reîncadrarea faptei penale; pe de altă parte învinuirea nouă s-ar putea să nu se deosebească substanțial de cea inițială, dacă se schimbă forma vinovăției, timpul, locul, modalitatea sau motivele comiterii infracțiunii. De aceea, modificarea învinuirii trebuie determinată de către instanța de judecată reieșind din particularitățile concrete ale cauzei”⁵²⁶ și, în special, din posibilitățile și necesitatea de a se apăra în privința învinuirii modificate.

Ne raliem poziției potrivit căreia „interpretarea corectă a sensului și conținutului cerințelor inadmisibilității agravării situației inculpatului și încălcării dreptului acestuia la apărare este importantă, din cauză că legea procesual-penală a renunțat la instituția restituirii cauzelor penale către procuror pentru modificarea învinuirii. Aceasta a lăsat loc pentru interpretări extensive referitor la oportunitatea și limitele modificării învinuirii.”⁵²⁷

Într-o cauză⁵²⁸, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, a constatat admiterea mai multor erori de drept, de către instanțele de fond și de apel, printre care : „nu s-a pronunțat sub nici o formă asupra circumstanțelor, că conform ordonanței de modificare a învinuirii în ședința de judecată din 20.09.2017, calificativul *precum și imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința*, nu se regăsește și în încadrarea juridică a acțiunilor inculpatului, iar calificativul din încadrarea juridică *sau în tratamentul făptuitorului*, nu se conține nici descrierea în fapta prejudiciabilă imputată ultimului. (...) constatarea din descriptiv că *toate acțiunile inculpatul le săvârșea în timpul când se aflau singuri acasă, camuflând acțiunile sale sub formă unor jocuri, pentru a nu descoperite*, depășește limitele învinuirii formulate inculpatului, or, asemenea

---

⁵²⁵ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Ор.цит., с. 39.

⁵²⁶ РЕЗНИК, Г. *Изменение обвинения в приговоре*. Ор.цит., с. 24.

⁵²⁷ БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РФ*. Москва, 2002, с. 310.

⁵²⁸ Dosar nr. 1ra-1039/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18657.

circumstanțe în fapt și în drept nu i-au fost imputate ultimului prin ordonanța de modificare a învinuirii din 20.09.2017.”

Statuări similare, se regăsesc și în alte decizii⁵²⁹ ale aceleiași instanțe, unde s-a constatat că instanțele inferioare au depășit limitele învinuirii formulate inculpatului.

4.2.1. Neagravarea situației inculpatului – o condiție esențială în procesul de modificare a învinuirii în instanța de judecată.

Cerințele inadmisibilității agravării poziției inculpatului și a încălcării dreptului acestuia la apărare, în calitate de condiții generale care determină limitele modificării învinuirii în instanța de judecată reprezintă obiect de studiu al multor lucrări de specialitate. Or, doctrinarii încearcă să identifice importanța fiecărei din aceste condiții, autonomia lor și legăturile reciproce. Se încearcă a stabili care cerința este mai largă și care mai îngustă, care este suplimentară și, respectiv, auxiliară. Odată stabilit coraportul acestor condiții, ar fi cu mult mai simplă identificarea criteriilor neadmiterii modificării învinuirii în instanța de judecată. Dacă aceste noțiuni sunt identice, atunci și criteriile lor urmează să fie la fel. Dacă o noțiune este mai largă, iar alta mai îngustă, respectiv, este suficient să determinăm criteriile de neadmitere a încălcării uneia dintre aceste condiții, - în speță, cea care se prezintă a fi mai largă.

Sursele de specialitate conțin păreri împărțite. Astfel, Ia. Motovilovcher, delimitează strict ambele criterii, numindu-le „garanții penale și procesual-penale ale drepturilor inculpatului”.⁵³⁰

Autorul M. Bajanov nu optează pentru o delimitare atât de strictă, vorbind doar despre criterii generale și speciale. El susține următoarele: „Comun pentru ambele criterii este faptul că în caz de constatare a acestora se încalcă dreptul învinuitului la apărare. Particularitatea celui dintâi constă în faptul că încălcarea dreptului la apărare se stabilește în baza normelor de drept penal. Particularitatea celui de-al doilea reiese aceea că încălcarea dreptului învinuitului la apărare se

---

⁵²⁹ Dosarul nr. 1ra-896/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil:

https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18294; Dosarul nr. 1ra-535/2020, [online] [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15216; Dosarul nr. 1ra-551/2021, [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18039; Dosarul nr. 1ra-1455/2022 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23558; Dosarul nr. 1ra-1337/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18758; Dosarul nr. 1ra-1447/2022, [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22523.

⁵³⁰ МОТОВИЛОВЧЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Op.cit. c. 42.

stabilește în temeiul normelor procesual-penale ce reglementează conținutul și limitele formulării învinuirii.”⁵³¹

F. Fatcullin consideră că cerința neadmiterii încălcării dreptului învinuitului la apărare, este mult mai generală și universală, deoarece „...incluzând cazurile de agravare a situației inculpatului cuprinde și careva alte cazuri, când în rezultatul modificării învinuirii situația inculpatului nu se agravează, însă se complică substanțial realizarea apărării.”⁵³²

Aceeași poziție este împărtășită și de N. Calășnicova și T. Morșceacova⁵³³.

Cercetătorul P. Davâdov afirmă că neagravarea situației inculpatului este cea mai generală condiție a modificării învinuirii, punând la îndoială alegația că „dreptul învinuitului este încălcat, iar situația acestuia nu se agravează”⁵³⁴.

A. Smirnov recunoaște neadmiterea agravării situației inculpatului ca o garanție a dreptului la apărare. În sens larg, el apreciază încălcarea dreptului la apărare „fiind o agravare a situației învinuitului, iar agravarea situației învinuitului – o încălcare a dreptului acestuia la apărare.”⁵³⁵

În ciuda diversităților de opinii cu privire la acest subiect, majoritatea cercetătorilor sunt de acord că cele două condiții sunt atât independente, cât și interdependente, ceea ce este corect. Este puțin probabil să stabilim care dintre ele este mai amplă sau mai restrânsă, sau care este esențială și care complementară.

În plus, nu este necesar să interpretăm aceste condiții într-un mod prea exhaustiv, așa cum face autorul A. Smirnov.

Cea mai corectă opinie este cea exprimată de cercetătorul Ia. Motovilovcher, care analizează inadmisibilitatea agravării situației învinuitului din perspectiva dreptului penal, iar inadmisibilitatea încălcării dreptului la apărare ca o garanție procesual-penală a inculpatului. Suntem de acord cu autorul M. Bajanov, care susține că prima condiție este clarificată în conformitate cu normele de drept penal, iar a doua în baza normelor procesual-penale.

Astfel, „agravarea situației învinuitului” reprezintă o condiție derivată din prevederile normelor de drept penal, care este incidentă doar în cazul modificării aspectelor de fapt și de drept, a încadrării infracțiunilor care generează pentru cel acuzat consecințe juridico-penale cu mult mai grave în comparație cu învinuirea inițială. La rândul său, cerința inadmisibilității încălcării

---

⁵³¹ БАЖАНОВ М. И. Пределы изменения квалификации преступления в судебном порядке. / Сборник статей Харьковского Юридического Института. В: *Вопросы государства и права*. Москва, 1970, с. 284.

⁵³² ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Ор.сit., с. 200.

⁵³³ КАЛАШНИКОВА, Н. Я. *Гарантия права обвиняемого на защиту при изменении обвинения и наказания*. Москва, 1975, с. 77; *Уголовно-процессуальное право РФ*. Ор.сit., с. 389.

⁵³⁴ ДАВЫДОВ, П. М. Основания изменения обвинения. В: *Сборник ученых трудов Свердловского Юридического Института. Выпуск 10*. Свердловск, 1969, с. 238-239.

⁵³⁵ СМОРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ, К. В. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*. / Под редакцией: А. В. СМОРНОВА, Питер, 2003, с. 602.

dreptului la apărare (cerința procesual-penală) nu se respectă în cazurile când, la modificarea semnelor juridice și de fapt, învinutul este lipsit de mijloacele de apărare oferite de legea procesual-penală. Aceste cerințe ating sfere absolut diferite de reglementare: una este reglementată de normele de drept penal, cealaltă – de normele procesului penal. În calitatea lor de categorii juridice ele se pot intersecta, însă nu sunt identice. La modificarea circumstanțelor de fapt și juridice, precum și a încadrării în instanță, într-un caz pot fi încălcate concomitent ambele condiții, în al doilea – doar una dintre ele, în al treilea – încălcarea unei condiții determină încălcarea celei de-a doua.”⁵³⁶

Consecințe juridico-penale ale faptei incriminate de legea penală sunt recunoscute „pedepsele (categoriile, termene, regimul de executare), amnistia, stingerea antecedentelor penale etc.”⁵³⁷. În sistemul sancțiunilor de drept penal, pedeapsa este „singura sancțiune penală menită să asigure restabilirea ordinii de drept, încălcată prin săvârșirea infracțiunii”⁵³⁸. În acest context, consecințele juridico-penale pentru inculpat includ, în primul rând, posibilitatea aplicării unei pedepse mai aspre. Codul penal al Republicii Moldova este structurat astfel încât gravitatea infracțiunii comise, toate efectele juridico-penale și pedeapsa aplicată inculpatului depind de categoria și severitatea pedepsei. De asemenea, există anumite consecințe juridico-penale ce se aplică inculpatului, indiferent de măsura pedepsei.

Recunoscând că modificarea învinuirii agravează situația inculpatului, se va considera faptul că acesta poate fi supus unei pedepse mai severe, unui regim de detenție mai strict sau, în cazul noilor acuzații, nu i se va putea aplica amnistia.

Autorii subliniază că posibilitatea ca, în cadrul dezbaterilor judiciare, ca urmare a administrării unor noi probe, să se descopere informații suplimentare privind săvârșirea de către inculpat a uneia sau mai multor fapte ce au legătură cu faptele pentru care a fost trimis în judecată, sau alte acte materiale comise de acesta pentru care nu a fost pus sub învinuire. Astfel de situații apar frecvent atunci când, pe lângă probele existente la dosar și administrate în cursul urmăririi penale, se pot formula cereri pentru completarea probatoriului la începutul judecății în prima instanță. Aceste modalități de modificare a învinuirii „sunt importante nu doar din perspectiva

---

⁵³⁶ MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală. Ediția a IV-a revăzută și adăugită*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa”, 2000, p. 145.

⁵³⁷ НАУМОВ, А. *Российское уголовное право. Общая часть. Курс лекций*. Москва, 2000, с. 373; КУДРЯВЦЕВ В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва, 2001, с. 2001; БЛУМ, М. И., ТИЛЛЕ, А. А. *Обратная сила закона*. Москва, 1969, с. 51.

⁵³⁸ MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală. Ediția a IV-a revăzută și adăugită*. Op.cit., p. 145.

răspunderii penale a inculpatului, ci și în ceea ce privește desfășurarea procesului penal în faza de judecată a cauzei în prima instanță.”⁵³⁹

Modificarea învinuirii înseamnă aducerea de către persoane autorizate, a „anumitor corectări în textul acesteia, care se răsfrâng asupra obiectului, dimensiunilor sau caracterului cauzei, ceea ce impune respectarea unei anumite proceduri.”⁵⁴⁰

Se constată în doctrină că modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond nu poate fi examinată doar în calitate de „opinie, poziție sau propunere a acuzatorului de stat. Ea reprezintă hotărârea procesuală a acestuia, care constă în introducerea în învinuire a anumitor rectificări în ordinea și limitele specificate în lege, cu urmări specifice în latura esenței și volumului învinuirii. Modificarea de către procuror a învinuirii în instanța de fond, în cazul în care sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, trebuie să reprezinte o obligația acestuia.”⁵⁴¹

Subsecvent, sunt menționate două categorii de factori, meniți să asigure rezolvarea problemei privitoare la modificarea învinuirii: „1) factori obiectivi; 2) factori subiectivi. Factorii obiectivi nu au legătură cu activitatea organului care a formulat învinuirea inițială și cu momentul la care această învinuire a fost dispusă. Din această categorie fac parte: a) acțiunile sau actele materiale, care, deși țin de infracțiunea complexă, nu au fost cunoscute în momentul formulării învinuirii; b) fapta săvârșită de inculpat după întocmirea rechizitoriului și trimiterea cauzei în judecată, și care are legătură cu fapta pentru care acesta este judecat; c) aducerea unor corectări învinuirii ca urmare a modificării legislației penale, în respectarea principiului aplicării legii penale mai favorabile; d) dificultățile apărute în încadrarea juridică a unor infracțiuni, precum cele complexe, atunci când actele materiale cad sub incidența mai multor articole ale legii penale.”⁵⁴²

Autoarea D. Magherescu consideră că, „majoritatea cazurilor de modificare a învinuirii în primă instanță se datorează altor cauze, care au la bază anumite omisiuni ale organelor de urmărire penală. În aceste situații, avem de-a face cu factorii subiectivi, care depind de buna organizare a activității în faza de urmărire penală. Acești factori sunt diverși, putând exemplifica următoarele cauze, care generează astfel de factori: a) cercetarea superficială a faptelor săvârșite de inculpat, raportat la mobilul și scopul acțiunilor acestuia sau la formele vinovăției ori la circumstanțele, de care depinde formularea corectă a învinuirii; b) anumite greșeli ale învinuirii se explică prin

---

⁵³⁹ MAGHERESCU, D. Unele aspecte privind cauzele care generează modificări ale învinuirii în prima instanță. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Volumul I. Chișinău, 2004, p. 384.

⁵⁴⁰ *Ibidem*, pag. 69

⁵⁴¹ МИХАЙЛОВ, А. А. *Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции*. Op.cit., c. 113.

⁵⁴² MAGHERESCU, D. *Modificarea învinuirii în prima instanță: aspecte comparative*. București: Ed. Wolters Kluwer, 2016, pag. 68.

încadrarea eronată a anumitor probe. În astfel de situații, organele judiciare de urmărire penală apreciază ca veridic ceea ce este neveridic și invers, iar rezultatul este același: formularea incorectă a învinuirii care necesită modificări ulterioare; c) încadrarea greșită a faptelor cercetate ca urmare a interpretării greșite a legii penale. În acest caz, se impune schimbarea încadrării juridice a faptei. Aceste calificări sunt fie rezultatul cercetării incomplete a probelor, fie al cunoștințelor insuficiente în ceea ce privește legea penală sau interpretarea acesteia.”⁵⁴³

Consecințele juridico-penale nefavorabile specificate supra pot surveni pentru învinuit la modificarea oricăreia din părțile componente ale învinuirii: circumstanțele de fapt, formularea juridică, încadrarea juridică, atât în parte, cât și în ansamblu. În marea majoritate a cazurilor, agravarea situației inculpatului este totuși legată de posibilitatea aplicării unei pedepse mai grave și, de regulă, de schimbarea încadrării juridice a infracțiunii. Uneori, încadrarea faptei nu se schimbă, ci se modifică circumstanțele de fapt și (sau) formularea juridică a învinuirii care atrag posibilitatea aplicării unei pedepse mai grave. Mai rar se întâlnesc situații în care, din cauza complexității acestora, schimbarea încadrării juridice a infracțiunii sau modificarea doar a circumstanțelor de fapt ar putea conduce la alte consecințe juridico-penale nefavorabile pentru învinuit, cu excepția aplicării unei pedepse mai grave. Aceste consecințe pot include, de exemplu, impunerea unui regim de detenție mai sever sau imposibilitatea de a beneficia de eliberarea de pedeapsă în temeiul actului de amnistie, ca urmare a modificării învinuirii. Totuși, unele dintre aceste consecințe pot fi excluse. Astfel, în cazul anumitor infracțiuni și a posibilei modificări a învinuirii, de la o infracțiune la alta similară, în raport cu actul de amnistie, asemenea cazuri ar putea fi evitate.

Potrivit unei decizii⁵⁴⁴, judecând recursul, instanța de recurs a constatat că instanța de apel „a) în descriptiv, a constatat circumstanțe și elemente proprii violului, prevăzut la art. 171 alin. (3) lit. b) Cod penal, indicând în fapta criminală, descrisă ca fiind dovedită, că inculpatul: *„a adus-o în domiciliul său amplasat în... s-a apropiat de ea și a dezbrăcat-o de pantaloni și lăngăria intimă și a întreținut cu ultima un raport sexual...”*, și fondându-și concluziile și pe declarațiile inculpatului că: *„partea vătămată avea aproximativ 13-14 ani..., el i-a propus să întrețină un raport sexual și ea nu a spus nici da și nici nu...”*. Totodată, în dispozitiv l-a condamnat pe inculpat, contrazicându-se, în baza art. 174 alin. (1) Cod penal - raportul sexual, altul decât violul, săvârșit asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani;”

---

⁵⁴³ MAGHERESCU, D. *Modificarea învinuirii în prima instanță: aspecte comparative*. Op.cit., pag. 69.

⁵⁴⁴ Dosarul nr. 1ra-432/2021 [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17850.

Subsecvent, a marcat că instanța de apel „nu a coroborat concluzia de reîncadrare a acțiunilor inculpatului pe art. 174 alin. (1) Cod penal, cu jurisprudența națională, potrivit căreia, în contextul infracțiunii prevăzute de art. 171 Cod penal, imposibilitatea de a-și exprima voința presupune o stare psihofiziologică ce lipsește victima de putința de a-și da seama de ceea ce se întâmplă cu ea sau de a-și manifesta voința (în cazul vârstei fragede, etc.). Profitarea făptuitorului de imposibilitatea victimei de a-și exprima voința înseamnă că făptuitorul și-a dat seama de situația dificilă a victimei și a folosit prilejul pentru a întreține cu ea un raport sexual. Raportul sexual, altul decât violul, săvârșite cu o persoană de vârstă fragedă, al cărei consimțământ nu are valoare juridică, deoarece aceasta nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă, se califică nu conform art. 174 ci potrivit art.171 alin. (3) lit. b) Cod penal.”

Astfel, speța în cauză demonstrează clar că instanța de apel nu a respectat procedura legală în judecarea cauzei penale, deoarece a emis o hotărâre lipsită de motive legale pe care să se bazeze decizia, motivarea soluției fiind în contradicție cu dispozitivul hotărârii.

Într-o altă decizie⁵⁴⁵, s-au constatat erori admise de instanța de fond. În speță, ultima a invocat „pornind de la faptul că în rechizitoriu acțiunile inculpatului au fost încadrate în baza art. 186 alin. (2) lit. b) și d) Cod penal ca furt, adică sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane, săvârșit prin pătrundere în alt loc pentru depozitare, cu cauzarea de daune în proporții considerabile, în descriptiv a descris fapta criminală, considerată ca fiind dovedită, prevăzută de art. 186 alin. (2) lit. b) și d) Cod penal, indicând că inculpatul: „a pătruns în automobilul., de unde a sustras un aparat de sudat fibră optică de model „Fujicura S50”, la preț de 60.000 lei, o trusă cu instrumente de lucru în valoare de 800 lei, cauzând părții vătămate P.O. un prejudiciu considerabil, în sumă de 60.800 lei”. Prin urmare, instanța, nepronunându-se sub nicio formă asupra calificativului „prin pătrundere în alt loc pentru depozitare”, imputat inculpatului prin rechizitoriu (art. 325 al. (1) CPP RM), neîntemeiat a reîncadrat acțiunile lui în baza art. 105 Cod contravențional.”⁵⁴⁶

Mai mult, instanța de recurs a conchis că instanța de apel „a omis că art. 105 Cod contravențional, prevede, în mod exhaustiv, răspundere contravențională doar pentru sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt, însușire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie. Or, în această normă nu se regăsește și furtul comis prin agravanta prevăzută la art.

---

⁵⁴⁵ Dosarul nr. 1ra-543/2020, [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15283.

⁵⁴⁶ Dosarul nr. 1ra-543/2020, [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15283.

186 alin. (2) lit. d) Cod penal, incriminată inculpatului – prin pătrundere în alt loc pentru depozitare.”⁵⁴⁷

Sunt importante clarificările privitoare la posibilitatea aplicării unei pedepse mai aspre.

O pedeapsă mai aspră poate fi aplicată atunci când se modifică încadrarea infracțiunii, iar aceasta este reglementată de o normă care prevede o pedeapsă mai aspră. Adică, în locul unui articol, aliniat sau punct dintr-o normă, se aplică altul, care impune o sancțiune mai severă. Această regulă este larg recunoscută atât în literatura de specialitate și aplicată în practica judiciară. Astfel, dacă în urma reîncadrării infracțiunii, învinutului îi poate fi aplicată o pedeapsă mai aspră, situația sa juridică se agravează. De asemenea, se ridică întrebarea referitoare la identificarea pedepsei „mai grave”, având în vedere că normele de drept penal cuprind mai multe categorii de pedepse, care variază de la cele mai ușoare la cele mai severe. În plus, există pedepse de bază și pedepse complementare, iar anumite pedepse au limite minime și maxime. Această diversitate a tipurilor de pedepse și a limitelor lor face ca evaluarea severității unei pedepse să fie mai complexă, necesitând o analiză atentă a contextului în care este aplicată fiecare sancțiune.

Legiuitorul a reglementat sistemul de pedepse având în vedere o succesiune de la o pedeapsă mai ușoară la una mai aspră. Se presupune că această ordine va ghida instanțele judecătorești în alegerea unei pedepse mai blânde dintre alternativele prevăzute de legea penală. Diversitatea pedepselor penale stabilite de lege permite instanțelor să ia în considerare atât caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii, cât și trăsăturile personalității infractorului, pentru a aplica o pedeapsă echitabilă și rațională, care să contribuie la atingerea scopurilor urmărite de lege. Categoriile și quantumul pedepselor stabilite de legea penală „reflectă principiile fundamentale ale politicii penale.”⁵⁴⁸

În doctrina procesual-penală această chestiune nu a fost cercetată suficient. Cea mai răspândită este opinia că mai gravă se consideră pedeapsa dacă sancțiunea maximă a ei prevede o pedeapsă mai gravă, iar dacă articolul (aliniatul) prevede mai multe categorii de pedepse. Se consideră că „trebuie să se țină cont de ordinea în care acestea sunt nominalizate și expuse în legea penală, ordinea aceasta indicând gradul de severitate al pedepsei.”⁵⁴⁹

Autoarea Rovneico V. propune „determinarea severității pedepselor se face prin comparație, având în vedere limitele maxime ale sancțiunilor prevăzute de normele respective de drept penal.

---

⁵⁴⁷ Dosarul nr. 1ra-543/2020, [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15283.

⁵⁴⁸ BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău, 2009, p. 131.

⁵⁴⁹ ВЛАСОВ, В. И. *Направление уголовных дел для дополнительного расследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 1975, с. 73; ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Москва, 1971, с. 53-54; РЕЗНИК, Г. *Изменение обвинения в приговоре*. В: *Советская юстиция*, N.22/1970, с. 23.

În cazul în care limitele maxime ale sancțiunilor sunt identice, se va lua în considerare limita minimă a acestora. Dacă, însă, limita minimă și limita maximă a sancțiunilor sunt diferite, severitatea pedepsei va fi evaluată pe baza mediei acestor limite.”⁵⁵⁰ Astfel, această abordare permite o comparație mai echitabilă între diferitele tipuri de pedepse, ghidând instanțele în alegerea sancțiunii adecvate. Însă V. Rovneico se oprește aici, considerând că aceste întrebări subliniază complexitatea determinării severității pedepsei în dreptul penal și demonstrează că multe aspecte nu au fost încă complet clarificate în doctrină. De exemplu, atunci când mediile sancțiunilor sunt egale, se pune întrebarea care pedeapsă ar trebui considerată mai gravă și cum ar trebui să fie apreciată importanța măsurilor complementare de pedeapsă. De asemenea, este esențial să se stabilească cum ar trebui să se aprecieze pedepsele alternative, fie ele mai ușoare sau mai severe, în funcție de sancțiunea prevăzută de normele penale.

În ceea ce privește problema efectului retroactiv al legii penale, cercetătorii V. Blum și A. Tille au abordat în detaliu chestiunea „determinării pedepsei mai puțin grave, fie prin analiza maximumului pedepsei, fie prin compararea minimumului pedepsei. În plus, ridicarea minimumului și reducerea maximumului pedepsei poate influența evaluarea sancțiunii, iar întrebarea privind impactul pedepsei complementare asupra măsurii pedepsei este încă un subiect de discuție în cercetarea dreptului penal. Aceste întrebări subliniază necesitatea unei analize aprofundate și a unui cadru teoretic mai clar în privința comparării pedepsei și a aplicării sancțiunilor, având în vedere diversitatea și complexitatea normelor legale?”⁵⁵¹

Se propune un sistem bazat pe mai multe reguli pentru a determina care normă poate fi considerată mai blândă. Astfel, o normă este considerată mai blândă în următoarele situații:

Prevede o varietate mai puțin gravă a pedepsei de bază – dacă norma stabilește o pedeapsă de bază mai puțin severă.

Reduce limita minimă și maximă a pedepsei, fără a modifica alte limite – când sancțiunea se modifică astfel încât limitele pedepsei sunt reduse, iar restul condițiilor rămân neschimbate.

Renunță la una sau mai multe pedepse complementare, fără a modifica pedeapsa de bază – dacă se elimină pedepsele complementare prevăzute inițial, dar pedeapsa principală rămâne aceeași.

Introducerea unor varietăți mai puțin grave ale pedepsei de bază, fără modificarea pedepsei de bază – când se adaugă alternative mai ușoare pentru pedeapsa de bază, care nu erau prevăzute anterior, păstrând aceeași pedeapsă principală.

---

⁵⁵⁰ РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Op.cit., c. 61.

⁵⁵¹ БЛУМ, М. И., ТИЛЛЕ, А. А. *Обратная сила закона*. Op.cit., c. 112.

Introducerea unor varietăți mai puțin grave ale pedepsei de bază, însoțite de o mărire a limitei minime a pedepsei – când se introduc alternative mai blânde, dar limita minimă a pedepsei este, totuși, crescută.

Reducerea limitei minime a pedepsei sau stabilirea de categorii de pedepse mai puțin grave, concomitent cu o mărire a limitei maxime a pedepsei – când se modifică limitele pedepsei astfel încât limita minimă scade, dar limita maximă crește, oferind posibilitatea aplicării unor pedepse mai blânde.

Aceste reguli reflectă diverse moduri în care legea poate face pedepsele mai blânde sau mai aspre, în funcție de modul în care sunt reglementate limitele și alternativele sancțiunii.

Deși cercetările majoritare se referă la „modificarea legii” prin compararea diferitelor norme după conținut și sens, concluziile acestor cercetători pot fi aplicate integral și la determinarea pedepsei mai grave în cazul modificării învinuirii în instanța de judecată. Totuși, având în vedere că legea penală oferă instanței un spațiu larg pentru selectarea categoriei de pedeapsă (atât de bază, cât și complementară) și pentru stabilirea măsurii pedepsei în cazul fiecărei infracțiuni, aceste reguli pot fi aplicate cu anumite modificări și completări, adaptate contextului specific al procesului penal. În plus, fiecare dintre regulile enunțate mai sus funcționează în situațiile în care nu se pot aplica cele anterioare. Astfel, regulile care implică o modificare mai semnificativă a pedepsei, cum ar fi „reducerea limitelor sau eliminarea pedepselor complementare, au prioritate față de cele care presupun ajustări mai mici, cum ar fi schimbarea varietăților pedepsei de bază sau a măsurilor complementare, în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte. Fiecare regulă premergătoare are prioritate și prerogativă față de cea ulterioară, asigurând o aplicare coerentă și echitabilă a pedepsei.”⁵⁵²

Astfel, mai gravă trebuie recunoscută pedeapsa când în sancțiunea articolului nou-incriminat se stabilește o categorie mai aspră a pedepsei de bază în ordinea în care acestea sunt prevăzute în legea penală (art. 62 Cp). În același timp, este necesar să comparăm cele mai aspre categorii de pedepse prevăzute pentru infracțiunea respectivă.

În caz de publicare, revizuire sau modificare a legii penale, trebuie să se țină cont nu doar de periculozitatea și răspândirea unei infracțiuni, dar și de inadmisibilitatea modificării încadrării faptei de la o normă la alta, mai ales atunci când aceste norme se deosebesc prin prezența sau absența anumitor semne definitorii. Astfel, schimbarea încadrării infracțiunii în funcție de semnele care o caracterizează poate duce la o aplicare incorectă a legii și poate afecta echitatea procesului

---

⁵⁵² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 142-143.

penal. Modificarea legii trebuie realizată cu precauție, pentru a nu afecta principiile fundamentale ale dreptului penal, inclusiv cel al legalității și al proporționalității pedepsei.

Urmează să precizăm că, determinând prezența sau lipsa măsurilor alternative de pedeapsă mai puțin grave, trebuie luat în calcul dacă acționează real la acel moment măsura de pedeapsă respectivă sau este una caducă. Acțiunea unor categorii de pedeapsă poate fi suspendată în legătura cu lipsa mecanismelor reale de executare a acestora. În cazul în care categoria de pedeapsă care nu acționează este cea mai blândă din pedepsele prevăzute de această normă, compararea trebuie efectuată în raport cu următoarea măsură de pedeapsă.

Se pune în discuție dacă prezența categoriilor complementare de pedeapsă implică întotdeauna considerarea pedepsei ca fiind mai gravă. În acest sens, considerăm că pedeapsa complementară devine semnificativă și face ca pedeapsa să fie percepută ca mai severă doar în situațiile în care sunt menținute aceleași categorii de pedepse principale și limitele lor. Totodată, pedeapsa va fi considerată mai aspră și în situația în care „aceasta devine obligatorie, în conformitate cu conținutul normei respective, față de situația anterioară, când era facultativă. În celelalte cazuri, se va lua în considerare cea mai severă sau cea mai ușoară categorie de pedeapsă, precum și limitele acesteia.”⁵⁵³

Divergențe substanțiale, inclusiv și la nivel de doctrină, stârnește faptul dacă am putea considera pedeapsa ca fiind mai gravă dacă se reduce limita minimă a pedepsei sau fie că alternativ se stabilește o pedeapsă mai puțin gravă, fiind concomitent ridicată limita maximă a pedepsei.

Unii cercetători, printre care A. Tille și M. Blum, susțin o opinie contrară, argumentând că „pedeapsa ar trebui considerată mai aspră dacă se ridică limita maximă, însoțită de reducerea limitei minime sau de stabilirea unei pedepse alternative mai ușoare, deoarece astfel inculpatului i-ar putea fi aplicată o pedeapsă mai severă.”⁵⁵⁴

Pe de altă parte, dacă recunoaștem pedeapsa mai severă, interzicând reîncadrarea, atunci inculpatul este privat de dreptul de a solicita o pedeapsă mai ușoară, ceea ce duce la agravarea situației sale.

Astfel, ultima regulă a fost completată de autorii M. Blum și A. Tille cu precizarea că „instanța, aplicând legea nouă care stabilește o sancțiune cu un termen minim de pedeapsă cât mai redus în cazul faptelor comise până la intrarea ei în vigoare, nu are dreptul să depășească limitele pedepsei maxime prevăzute de sancțiunea vechii legi”⁵⁵⁵ În sprijinul acestei poziții, autorii M.

---

⁵⁵³ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 144-146.

⁵⁵⁴ САХАРОВ, А. В. *Ответственность за деяния, совершенные до вступления в силу нового УК РСФСР*. В: *Социалистическая законность*, N.6/1961, с. 28.

⁵⁵⁵ БЛУМ, М. И., ТИЛЛЕ, А. А. *Обратная сила закона*. Оp.cit., с. 112.

Blum și A. Tille au remarcat că „mai blândă poate fi recunoscută legea care oferă instanței posibilitatea de a aplica inculpatului o pedeapsă mai puțin gravă”⁵⁵⁶. Această opinie merită atenție, însă cu o mică completare adusă de doctrinari. Astfel, în legea penală, poate exista o normă care, în comparație cu altele, regăsește concomitent atât categoria de pedepse de bază mai puțin grave, cât și pe cele mai grave. Din acest motiv, inculpatului, pe lângă pedeapsa mai puțin gravă, i se poate aplica și o pedeapsă mai severă. Lărgirea aprecierii instanței și posibilitatea aplicării unei pedepse mai blânde în baza noii legi (posibil una care nu presupune privare de libertate) poate facilita situația inculpatului. Totodată, regula privind pedepsirea inculpatului, care se bazează pe limitele maxime sau pe cea mai severă categorie de pedeapsă prevăzută de norma anterioară, va constitui o garanție a inadmisibilității agravării situației acestuia. În mod similar, problema categoriilor de pedeapsă complementare, atașate la pedeapsa de bază, care apar într-o normă și lipsesc în alta, poate fi soluționată doar dacă ele nu reprezintă singura diferență față de cea mai gravă categorie de pedeapsă prevăzută de respectiva normă. În cazul în care „instanța aplică categoria de pedeapsă care include și pedeapsa complementară (obligatorie sau facultativă), absentă în normele anterioare, aceasta poate fi privată de dreptul de a aplica inculpatului pedeapsa complementară respectivă”⁵⁵⁷.

Pedeapsa mai severă poate fi aplicată nu doar în cazul modificării încadrării infracțiunii conform unei legi care prevede o pedeapsă mai gravă, ci și în situația în care o normă suplimentară (articol, alineat, punct) din partea specială a legii penale prevede o astfel de sancțiune. Încadrarea infracțiunilor începe cu „determinarea primelor date de fapt despre fapta prejudiciabilă comisă. După care, în dependență de activitatea de colectare și administrare de noi date, aceasta se concretizează și în final se reflectă în emiterea unor acte juridice procesuale de către organele abilitate de stat (ordonanțele organelor de urmărire penală, hotărârile instanțelor de judecată)”⁵⁵⁸.

Marea majoritate a cercetătorilor recunosc inadmisibilitatea aplicării unei încadrări juridice suplimentare pe baza unui articol, alineat sau punct suplimentar din legea penală⁵⁵⁹.

În literatura de specialitate, din regula generală privind inadmisibilitatea completării prin altă normă (articol, alineat, punct), sunt întâlnite două excepții. Una din excepții este propusă de autorul V. Cudreavțev și se referă la cazurile când două (sau mai multe) epizoade a activității

---

⁵⁵⁶ БЛУМ, М. И., ТИЛЛЕ, А. А. *Обратная сила закона*. *Op.cit.*, с. 113.

⁵⁵⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. *Op.cit.*, с. 147-148.

⁵⁵⁸ СОРЕТЧИ, S., HADÎRCĂ, I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 95.

⁵⁵⁹ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. *Op.cit.*, с. 216, 263-264; РОВНЕЙКО В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. *Op.cit.*, с. 67; КАРЕТНИКОВ, А. С. *Производство по делу, возвращенному для дополнительного расследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 1978, с. 79; КАЛАШНИКОВА, Н. Я. *Гарантия права обвиняемого на защиту при изменении обвинения и наказания*. *Op.cit.*, с. 80-81.

prejudiciabile au fost greșit încadrate în baza unui articol a legii penale, însă una din acțiunile ilegale urma a fi încadrată în baza unui alt articol (care prevede o pedeapsă mai gravă) al legii penale (adică, când există un cumul real de infracțiuni). În opinia lui V. Cudreavțev, „în asemenea cazuri suntem în prezența unei agravări a situației inculpatului.”⁵⁶⁰

A doua excepție o propune autorul F. Fatcullin și „se referă la o singură faptă (unică) a inculpatului care trebuie calificată în baza a două norme de drept penal, însă din eroare a fost calificată doar în baza unui singur articol (adică suntem în prezența unui cumul ideal al infracțiunii). În opinia lui, completarea acuzării cu o altă normă a legii penale, neincriminate anterior din eroare, se admite doar cu condiția că aceste acțiuni au fost incluse în fabula învinuirii prezentate învinuitului și că ea nu agravează situația inculpatului și nu încalcă dreptul acestuia la apărare.”⁵⁶¹

Prima excepție este, într-adevăr, admisibilă, însă, în anumite condiții. Completarea încadrării printr-un alt articol, aliniat, punct se admite doar în cazul neschimbării circumstanțelor de fapt (ale fabulei) învinuirii și atunci când o infracțiune calificată în baza unui articol, aliniat, punct este mai puțin gravă decât cea incriminată sau prevede o pedeapsă mai puțin gravă.

A doua excepție generează anumite obiecții. Incriminarea unei norme suplimentare (articol, aliniat, punct) la cele deja imputate atrage agravarea situației inculpatului din simplul motiv că inculpatului îi poate fi aplicată o pedeapsă mai gravă reieșind din regulile de individualizare și aplicare a pedepsei, reglementate în Capitolul VII din partea generală a Codului penal al Republicii Moldova.

Astfel, la completarea încadrării infracțiunii printr-un nou articol, aliniat, punct din Codul penal, situația inculpatului se agravează de fiecare dată, deoarece atrage posibilitatea aplicării unei pedepse mai grave. Excepția constă în situația în care, în urma comiterii de către învinuit a mai multor fapte, calificate de organul de urmărire penală în baza unei norme din legea penală, instanța de judecată constată că una dintre fapte trebuie reîncadrată în temeiul unei alte norme din Codul penal, care prevede o sancțiune mai blândă. De asemenea, din această situație rezultă că, în cazul în care instanța decide ca mai multe fapte comise de inculpat, încadrate de organele de urmărire penală în baza unor norme diferite din legea penală, să fie reîncadrate într-o singură normă ce prevede o pedeapsă mai severă, situația învinuitului se va agrava. Totodată, s-a subliniat că „legea penală nu trebuie să creeze „impasuri procesuale”, iar în caz de modificare a încadrării infracțiunii în instanță (de la o normă la două sau invers), atunci când aceasta nu este conformă cu normele

---

⁵⁶⁰ КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Op.cit., c. 291.

⁵⁶¹ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., c. 107-108.

materiale, se vor aplica regulile procesuale corespunzătoare, în conformitate cu limitele stabilite de legea procesual-penală pentru judecarea cauzei”⁵⁶²

Într-o speță⁵⁶³, judecând recursul, s-a constatat că „instanța de fond a depășit limitele învinuirii formulate, deoarece a stabilit că inculpata a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 322 alin. (1) Cod penal, prin tănuirea de la control - calificativ neincriminat ultimei prin rechizitoriu.” În aceeași cauză, instanța de apel, a încălcat normele privind judecarea cauzelor în ordine de apel, inclusiv prin faptul că „a) nu a reacționat în modul prevăzut de lege asupra erorilor de drept comise de instanța de fond, repetându-le întocmai, nu a desființat sentința și nu a rejudecat cauza potrivit regulilor generale pentru examinarea cauzelor în prima instanță, menținând o sentință neîntemeiată legal; b) a depășit limitele învinuirii, deoarece a constatat că inculpata a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 322 alin. (1) Cod penal, prin tănuire de la control..., acțiunile acesteia fiind direct îndreptate spre transmiterea substanțelor interzise – calitative neincriminate ultimei prin rechizitoriu.”⁵⁶⁴

În practica judiciară se întâlnesc cazuri când este necesară nu doar completarea unui articol, aliniat, punct deja incriminat, ci și reîncadrarea de la un articol în baza a două și mai multe norme. Specialiștii în domeniu identifică diferite soluții în raport cu soluționarea acestei chestiuni.

Autorul F. Fatcullin, de exemplu, consideră că „o asemenea reîncadrare a infracțiunii nu reprezintă modificare a învinuirii, ci înaintare a unei noi învinuiri care este în toate cazurile, inadmisibilă în cadrul ședinței de judecată.”⁵⁶⁵ Marea majoritate a cercetătorilor și practica judiciară admite reîncadrarea infracțiunii de pe un articol în baza a două și mai multe norme⁵⁶⁶. În calitate de criterii, cercetătorii înaintează aceleași cerințe și condiții: inadmisibilitatea agravării situației inculpatului și a încălcării dreptului acestuia la apărare.

Autorul V. Cudreavțev propune un criteriu particular, considerând că o asemenea reîncadrare este posibilă, dacă faptele care au obținut o apreciere juridică nouă fuseseră deja incriminate învinuitului la faza urmăririi penale și s-au conformat în procesul examinării cauzei penale în instanța de fond. Această opinie este, evident, una corectă. În același timp, practica judiciară înregistrează cazuri când faptele care au obținut o apreciere juridică nouă fuseseră incriminate învinuitului, însă această reîncadrare de pe un articol în baza a două și mai multe norme atrăgea,

---

⁵⁶² ПРОШЛЯКОВ, А. Д. *Взаимосвязь материального и процессуального уголовного права*. Op.cit., c. 77-82.

⁵⁶³ Dosarul nr. 1ra-272/2019 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12956.

⁵⁶⁴ Dosarul nr. 1ra-272/2019 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12956.

⁵⁶⁵ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Op.cit., c. 106-107.

⁵⁶⁶ КАЛАШНИКОВА, Н. Я. *Гарантия права обвиняемого на защиту при изменении обвинения и наказания*. Op.cit., c. 82-83; КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Op.cit., c. 296-297; БАЖАНОВ, М. И. *Пределы изменения квалификации преступления в судебном порядке*. Op.cit., c. 283.

în baza cumulului de infracțiuni, posibilitatea aplicării unei pedepse mai aspre, urmare a cărui fapt era inadmisibilă în instanța de judecată. Respectiv, articolele nou-incriminate trebuie să fie mai puțin grave și să prevadă o pedeapsă mai blândă în comparație cu cele incriminate inițial.

În cazul în care una din cele două infracțiuni reținute în concurs în actul de sesizare reprezintă de fapt un element constitutiv sau o circumstanță agravantă a celeilalte infracțiuni complexe, soluția procedurală corectă este de a reîncadra fapta, în urma absorbției ce are loc, nefiind posibilă achitarea pentru infracțiunea absorbită. A proceda altfel ar însemna „să se pronunțe asupra uneia și aceleiași fapte două soluții contradictorii – de condamnare și de achitare în același timp.”⁵⁶⁷

Într-o decizie⁵⁶⁸ a instanței de recurs, s-a reținut că în drept, „acțiunile inculpatului au fost încadrate de organul de urmărire penală, în baza art. 328 alin. (1) Cod penal, iar prin sentința Judecătorei Cahul, sediul Taraclia din 07 februarie 2020, procesul penal în privința inculpatului Jeleapov Ivan în baza art. 328 alin. (1) Cod penal, a fost încetat, pe motiv că fapta inculpatului constituie o contravenție prevăzută de art. 313 Cod Contravențional. A fost încetat procesul contravențional în privința inculpatului pe art. 313 Cod Contravențional, în legătură cu expirarea termenului prescripției răspunderii contravenționale”⁵⁶⁹. Fiind investită cu judecarea apelurilor, instanța de apel a casat sentința expusă, cu pronunțarea unei noi hotărâri prin care Jeleapov Ivan a fost recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 328 alin. (1) Cod penal.

Astfel, judecând recursul, instanța de recurs a notat că „instanța de apel a depășit limitele judecării cauzei penale și contrar prevederilor art. 409 alin. (1) Cod de procedură penală, potrivit cărora instanța de apel judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces, a făcut constatări ce depășesc efectul devolutiv a procedurii; instanța de apel nu a raportat învinuirea înaintată inculpatului J. I. la prevederile art. 325 Cod de procedură penală, și prin urmare, i-a agravat situația ultimului depășind limitele învinuirii înaintate prin rechizitoriu, prin suplینirea stării de fapt cu acțiuni neincriminate lui J. I. de către organul de urmărire penală.”⁵⁷⁰

În cazul circumstanțelor agravante, înăsprirea pedepsei este facultativă pentru instanța de judecată. Or, potrivit prevederilor art. 78 alin. (3) Cod penal, în cazul în care există circumstanțe agravante, se poate aplica pedeapsa maximă prevăzută la articolul corespunzător din Partea

---

⁵⁶⁷ UDROIU, M. *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*. București: Ed. C. H. BECK, 2014, p. 236; *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* / Coord.: M. UDROIU. Vol. 2. București: Ed. C. H. BECK, 2015, p. 1017-1018.

⁵⁶⁸ Dosarul nr. 1ra-512/2022 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22625.

⁵⁶⁹ *Ibidem*.

⁵⁷⁰ Dosarul nr. 1ra-512/2022 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22625.

specială a Codului penal. Circumstanțele agravante produc efecte numai asupra pedepselor principale.

S-a menționat că, în caz de „concură al circumstanțelor agravante și al celor atenuante, stabilirea duratei și a cuantumului pedepsei în cadrul limitei prevăzute de lege este lăsată la aprecierea instanței de judecată, coborârea pedepsei până la minimul sau ridicarea ei până la maximumul prevăzut de articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal nefiind obligatorie”⁵⁷¹.

Dintr-o altă perspectivă, pedeapsa mai gravă poate fi aplicată doar în cazul unei asemenea modificări a încadrării juridice, când se exclude referirea la una sau mai multe norme din partea generală a legii penale sau se modifică aliniatul unuia și aceluiași articol din partea generală a Codului penal. În acest caz este vorba despre cazurile de reîncadrare a faptelor în raport cu modificarea etapelor activității prejudiciabile – de la infracțiunea consumată la infracțiunea neconsumată, reglementate nemijlocit în legea penală. Or, reîncadrarea faptei prejudiciabile din neconsumată în consumată, precum și de la o varietate a infracțiunii neconsumate la alta atrage aplicarea unei pedepse mai aspre.

La aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată (pregătire sau tentativă) trebuie să se țină cont de circumstanțele, în virtutea cărora infracțiunea nu a fost consumată. Trebuie avut în vedere că stipulările art. 81 alin. (2) și (3) CP, limitează într-o anumită măsură pedeapsa pentru această activitate prejudiciabilă neconsumată.

Mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie recidivă nu poate depăși jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute în articolul corespunzător din Partea specială a Codului penal pentru infracțiunea consumată, dar pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie recidivă nu poate depăși trei pătrimi.

Pentru „pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune, detențiunea pe viață nu poate fi aplicată ușurarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată se întemeiază pe faptul că pregătirea și tentativa sunt mai puțin dăunătoare decât infracțiunea consumată. Nerespectarea acestor cerințe ale legii poate fi considerată ca fiind stabilită o pedeapsă în alte limite decât cele prevăzute de lege, astfel încălcându-se principiul legalității (art. 3 Cp)”⁵⁷².

De asemenea, reținem că legea penală nu prevede reguli concrete privind aplicarea pedepsei pentru organizarea, și executarea infracțiunii, pentru instigare și complicitate, moment care se

---

⁵⁷¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr. 8 din 11.11.2013, pct. 10. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr. 1-2/2014, p. 12.

⁵⁷² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr. 8 din 11.11.2013, pct. 14. Op.cit., p. 12.

regăsește, însă, în privința etapelor activității prejudiciabile. Totodată, reținem că art. 83 Cp, prevede ca la aplicarea pedepsei să se ia în calcul caracterul și gradul participării de fapt a persoanei la comiterea infracțiunii, importanța acestei participări pentru realizarea scopului infracțional, influența ei asupra caracterului și mărimea prejudiciului cauzat.

În sursele de specialitate întemeia s-a conchis că, cooperarea mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni imprimă acestuia o gravitate mai mare, întrucât sporește forța de acțiune a infractorilor, mărește curajul și posibilitatea de a ascunde urmele infracțiunii, favorizează sustragerea infractorilor de la răspunderea penală. Din aceste motive, „pluralitatea de infractori, ca formă de criminalitate colectivă, ridică probleme specifice privind prevenirea și combaterea ei, cercetarea cauzelor și elaborarea măsurilor adecvate combaterii acestui fenomen. Pe planul dreptului penal, pluralitatea de infractori justifică și face necesară în general o reacție mai severă față de faptele săvârșite în astfel de condiții.”⁵⁷³

În teoria dreptului penal există o poziție împărțită de majoritatea doctrinarilor referitoare la faptul că, „cel mai periculos dintre coparticipanți este recunoscut organizatorul”.⁵⁷⁴

Cât privește instigatorul și complicele, se afirmă întemeiat că aceștia prezintă un pericol social mai redus. Deși legea nu prevede o gradare clară în funcție de pericolul pentru societate și, respectiv, de necesitatea aplicării unor pedepse mai severe pentru fiecare dintre participanți, totuși, în condiții similare, „organizatorul și autorul răspund mai sever decât instigatorul și complicele, fiind posibilă aplicarea unor pedepse mai dure în cazul lor”.⁵⁷⁵ Din aceste rațiuni, modificarea învinuirii de la instigare și complicitate în organizarea și executare - poate atrage aplicarea unei pedepse mai aspre și, ca rezultat, agravarea situației inculpatului.

În general, modificarea încadrării infracțiunii poate rezulta din schimbarea circumstanțelor de fapt și/sau a formulării juridice, sau poate avea un caracter de sine stătător. Totuși, cazurile de schimbare a încadrării infracțiunii care nu duc la agravarea situației inculpatului sunt admisibile doar în condițiile în care circumstanțele de fapt rămân neschimbate. Dacă se modifică faptele incriminate, iar situația inculpatului nu se agravează, o astfel de schimbare a încadrării infracțiunii nu poate fi considerată admisibilă, deoarece ar putea încălca dreptul inculpatului la apărare, aceasta fiind a doua condiție necesară pentru modificarea învinuirii în instanță.

Este important de menționat că situația inculpatului se agravează prin aplicarea unei pedepse mai aspre atunci când încadrarea infracțiunii rămâne neschimbată, dar se modifică circumstanțele

---

⁵⁷³ *Explicațiile noului Cod penal. Volumul 2.* Op. cit., p. 521.

⁵⁷⁴ НАУМОВ, А. В. *Российское уголовное право. Общая часть.* Op.cit., c. 311; *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации.* / Ответственный редактор: В. И. РАДЧЕНКО. Москва, 2000, c. 62.

⁵⁷⁵ *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации.* Op.cit., c. 66.

de fapt sau formularea juridică a învinuirii (de exemplu, în caz de lărgire sau completare a învinuirii într-o anumită parte).

Completarea formulării juridice cu noi semne calificative, deși nu determină modificarea încadrării infracțiunii, agravează întotdeauna situația inculpatului. Dacă aceste semne sunt expuse incorect în formularea juridică, ele riscă să fie trecute cu vederea atât de apărare, cât și de instanță, nefiind astfel luate în considerare la aplicarea pedepsei. Totuși, dacă sunt formulate separat, ele vor fi reflectate în sentință ca circumstanțe agravante, ceea ce va duce la aplicarea unei pedepse mai aspre.

Spre deosebire de formularea juridică, nu orice completare a fabelei învinuirii cu anumite circumstanțe de fapt atrage după sine recunoașterea învinuirii modificate ca înrăutățind situația inculpatului, deoarece „nu toate circumstanțele de fapt influențează asupra categoriei și măsurii de pedeapsă”⁵⁷⁶.

Este inadmisibilă aducerea neîntemeiată de noi capete de acuzare în procesul judecării cauzei penale, însă, este la fel inadmisibil ca acuzatorul de stat, care descoperă în cadrul procesului penal noi circumstanțe incriminatoare să nu poată aplica pârghiile justiției pentru încadrarea corectă și echitabilă a faptelor comise de inculpat.

Dreptul procurorului prevăzut de art. 326 alin. (1) CPP RM, de a modifica învinuirea, „dacă probele cercetate în ședința de judecată dovedesc incontestabil că inculpatul a săvârșit o infracțiune mai gravă decât cea incriminată anterior”, se realizează prin emiterea în acest sens a ordonanței, iar instanța are obligația de a o accepta în cazul prezenței probelor incontestabile. Acest drept este proporțional cu situația care a determinat-o – săvârșirea de către inculpat a unei infracțiuni mai grave decât cea incriminată”⁵⁷⁷.

Situația inculpatului se agravează atunci când în învinuire sunt incluse fapte suplimentare neincriminate învinuitului (episoade), care lărgesc volumul de fapt al învinuirii, deși nu schimbă aprecierea juridică. În aceste condiții, este vorba despre episoadele activității prejudiciabile în cazul infracțiunilor continue, constituite din mai multe acțiuni ilegale, cuprinse într-o singură intenție.

În teoria procesului penal noțiunea „fapte noi” cunoaște o interpretare extensivă, aceasta lărgind semnificativ volumul de fapt al învinuirii.

---

⁵⁷⁶ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 155.

⁵⁷⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale, nr. 12 din 24.12.2021, pct. 8-9. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr. 6/2013, p. 20.

Autoarea T. Dobrovoliscaia consideră că situația inculpatului se agravează nu doar în cazul incriminării unor acțiuni sau epizoade suplimentare ale infracțiunii continue, ci și atunci când sunt stabilite „circumstanțe suplimentare prin care se agravează răspunderea, alte consecințe ale faptei prejudiciabile, precum și majorarea mărimii prejudiciului material cauzat”⁵⁷⁸.

În viziunea autorului A. Petuhovschi, circumstanțe de fapt care agravează situația inculpatului fără a modifica încadrarea juridică, ar fi: „incriminarea circumstanțelor ce agravează vinovăția, ele reprezentând semne calificative ale acestei componente de infracțiune; stabilirea rolului de instigator, organizator, autor, după caz; survenirea unor consecințe mai grave.”⁵⁷⁹

Cercetătorul E. Veretehin, de rând cu urmările mai grave și noile epizoade ale activității prejudiciabile recunoaște în calitate de circumstanțe de fapt care agravează situația inculpatului și „circumstanțele care agravează răspunderea penală, expuse în textul Codului penal.”⁵⁸⁰

În aceeași ordine de idei, autorul F. Fatcullin ne vorbește nu despre toate circumstanțele care agravează răspunderea, ci doar despre acelea care sunt luate în considerare de legiuitor pentru o anumită componentă de infracțiune, în calitate de semn calificativ. O interpretare „exhaustivă” a noțiunii de „fapte noi” poate fi întâlnită și în lucrările altor cercetători.⁵⁸¹

Considerăm că o interpretare exhaustivă a noțiunii „fapte noi (episoade) care largesc volumul de fapt al infracțiunii” se bazează pe cerința neadmiterii agravării situației inculpatului stabilită de lege, care este una pe deplin justificată. Descoperirea anumitor fapte și incriminarea lor inculpatului atrage posibilitatea aplicării unei pedepse mai aspre. Or, apare întrebarea: care sunt aceste fapte și de ce ar atrage aplicarea unei pedepse mai aspre?

Fără îndoială, este vorba despre incriminarea unor noi episoade ale activității prejudiciabile a infracțiunii continue. După cum susține pe bună dreptate autoarea T. Dobrovoliscaia, „o asemenea completare a învinuirii influențează nemijlocit asupra categoriei și măsurii de pedeapsă, iar uneori și asupra prezenței infracțiunii incriminate în acțiunile învinutului, deoarece episodul nou, anterior neinclus, în caz de excludere a celuilalt, poate avea importanță hotărâtoare pentru recunoașterea persoanei vinovate în comiterea infracțiunii sau să influențeze asupra aprecierii

---

⁵⁷⁸ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Ор.сит., с. 51-54.

⁵⁷⁹ ПЕТУХОВСКИЙ, А. А. *Направление уголовных дел на дополнительное расследование и проблемы повышения качества дознания и предварительного следствия*. Москва, 1990, с. 55.

⁵⁸⁰ ВЕРЕТЕХИН, Е. Г. *Проблемы предварительного расследования и их восполнение в суде первой инстанции*. Казань, 1988, с. 68.

⁵⁸¹ МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Ор.сит., с. 41-49; РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по Российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Ор.сит., с. 59-65.

pericolului social al persoanei inculpatului sau să indice la acțiunile prejudiciabile în calitate de sursă permanentă de venit.”⁵⁸²

În plus, în știința dreptului penal se discută și despre infracțiunile complexe, care implică două sau mai multe acțiuni ce vizează două sau mai multe obiecte, precum și despre infracțiunile cu acțiuni (sau inacțiuni) alternative, formate din fapte independente, fiecare constituind o infracțiune consumată. Un exemplu de infracțiune complexă este tâlhăria, care poate fi comisă prin aplicarea violenței periculoase pentru viața și sănătatea victimei, dar și prin amenințarea cu aplicarea aceleiași violențe. Completarea învinuirii cu fapta de aplicare a violenței (față de aceleași sau alte persoane) împreună cu amenințarea (sau în locul acesteia) conduce la recunoașterea unui grad mai mare de pericol social al învinuitului și, implicit, la aplicarea unei pedepse mai aspre. De asemenea, intensificarea răspunderii penale și aplicarea unei pedepse mai severe sunt rezultatul incriminării unor acțiuni suplimentare în cazul infracțiunilor alternative. De exemplu, pe lângă procurarea și păstrarea unei arme, inculpatul poate fi incriminat și pentru purtarea acesteia.

Totodată, incriminarea unor consecințe noi (suplimentare) indică atât un rol mult mai activ al învinuitului în comiterea infracțiunii, cât și un grad mai ridicat de pericol social al acestuia, fapt care, în mod evident, atrage aplicarea unei pedepse mai aspre. Astfel de consecințe noi pot include și creșterea cantitativă a bunurilor sustrase sau a sumei prejudiciului material cauzat prin infracțiune. De asemenea, ca elemente care agravează situația învinuitului, trebuie recunoscute completările învinuirii cu circumstanțe agravante, însă nu orice circumstanță din acest șir, ci doar acelea specificate de legiuitor în textul legii penale (art. 77 Cp), care trebuie luate în considerare, în mod obligatoriu, la aplicarea pedepsei.

De asemenea, legea penală stabilește în mod direct cazurile în care se aplică o pedeapsă mai aspră în prezența anumitor circumstanțe agravante și, în același timp, definește limitele pedepsei sau posibilitatea aplicării unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege pentru o anumită faptă, în absența circumstanțelor agravante și în prezența celor atenuante. Astfel, „apariția uneia dintre circumstanțele agravante în învinuire poate influența semnificativ măsura pedepsei. De asemenea, situația inculpatului se poate agrava și în cazul în care anumite fapte care ar putea atenua pedeapsa sunt excluse din învinuire”.⁵⁸³

Un aspect important în aplicarea pedepsei este determinarea rolului învinuitului în comiterea unei infracțiuni în grup. O pedeapsă mai aspră poate fi aplicată persoanei la propunerea căreia a fost comisă infracțiunea, învinuitului cu rol de conducător, celui care a oferit indicații și a avut un

---

⁵⁸² ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Оp.cit., с. 53.

⁵⁸³ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 160-161.

rol activ deosebit în realizarea scopului infracțional. Astfel, incriminarea faptelor care reflectă un rol activ semnificativ al învinutului, precum și incriminarea rolului de inițiator (chiar și fără modificarea încadrării infracțiunii), duce la aplicarea unei pedepse mai severe, deoarece indică un grad mai mare de pericol social al făptuitorului.

Astfel, o pedeapsă mai aspră poate fi aplicată în cazul completării învinuirii cu următoarele circumstanțe de fapt: a) noi episoade ale activității prejudiciabile în cazul infracțiunilor continue; b) acțiuni (inacțiuni) noi în cazul componentelor de infracțiune complexe și alternative; c) circumstanțe agravante noi, prevăzute în legea penală, indiferent dacă acestea sunt sau nu incluse de legiuitor în componența infracțiunii ca semne calificative; d) consecințe suplimentare ale infracțiunii, inclusiv creșterea cantitativă a bunurilor sustrase și a sumei prejudiciului material cauzat; e) circumstanțe care reflectă un rol mai activ al învinutului în comiterea infracțiunii.

De altfel, o pedeapsă mult mai severă poate fi aplicată și în cazul excluderii circumstanțelor atenuante din conținutul învinuirii.

Este relevant și cazul modificării învinuirii în instanța de judecată, atunci când situația inculpatului poate să se agraveze nu doar prin aplicarea unei pedepse mai aspre, ci și în situația în care modificarea poate duce la aplicarea unei pedepse mai blânde, dar care ar putea genera alte consecințe juridico-penale nefavorabile pentru inculpat.

După cum s-a menționat, în legea penală, aspectele legate de liberarea de răspundere penală, liberarea condiționată înainte de termen, înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu una mai blândă, stingerea antecedentelor penale etc., depind de gradul prejudiciabil al infracțiunii, iar acest grad este determinat de măsura pedepsei. Prin urmare, schimbarea categoriei infracțiunii sau aplicarea unei pedepse mai aspre implică, automat, posibilitatea apariției unor consecințe juridico-penale suplimentare. În acest context, nu mai este necesar să se evidențieze aspectele precum aplicarea unui regim mai sever de executare a pedepsei, reîncadrarea faptei într-o infracțiune mai gravă sau alte schimbări de încadrare care pot duce la urmări juridico-penale mai grave pentru inculpat. Totuși, anumite consecințe juridico-penale care pot agrava semnificativ situația inculpatului nu depind întotdeauna de categoriile și măsura pedepselor.

În primul rând, este important de menționat posibilitatea aplicării unui regim mai sever de executare a pedepsei, iar în al doilea rând, imposibilitatea aplicării actului de amnistie. Regimul mai sever de executare a pedepsei poate fi impus în situația reîncadrării infracțiunii din imprudență în faptă comisă cu intenție, chiar dacă aceasta prevede o pedeapsă mai puțin aspră. Imposibilitatea de a beneficia de actul de amnistie poate apărea atunci când infracțiunea nou incriminată, chiar dacă prevede o pedeapsă similară sau mai blândă, nu este inclusă în textul actului de amnistie ca faptă pentru care persoana ar putea fi eliberată de răspundere sau pedeapsă. Astfel de situații nu

pot fi evitate în practică de către organele de drept. În cazul aplicării unui act de amnistie, este necesar să se ia în considerare limitele stabilite de legea procesual-penală privind judecarea cauzelor penale, inclusiv măsurile de pedeapsă aplicabile anumitor componente de infracțiune, precum și posibilitatea și admisibilitatea modificării învinuirii în instanță de la o infracțiune la alta, similară, pe baza criteriilor juridice. În acest sens, consecințele juridico-penale menționate trebuie avute în vedere atunci când se recunoaște o învinuire modificată ce poate agrava situația inculpatului.

În concluzie, schimbările în încadrarea infracțiunii sau modificarea formulării juridice a învinuirii pot avea un impact semnificativ asupra situației inculpatului, având potențialul de a agrava sau, în unele cazuri, de a ameliora pedeapsa. Modificările care implică adăugarea de circumstanțe agravante, extinderea componentei infracțiunii sau modificarea rolului învinuitului pot duce la aplicarea unei pedepse mai aspre, reflectând astfel un grad mai mare de pericol social al faptei comise.

Totodată, unele consecințe juridico-penale, cum ar fi aplicarea unui regim mai sever de executare a pedepsei sau imposibilitatea de a beneficia de actul de amnistie, pot apărea chiar și în cazul în care pedeapsa impusă nu este mai mare, dar implică modificări care conduc la un tratament juridic mai sever.

Este esențial ca instanțele de judecată să aprecieze cu atenție modificările învinuirii, asigurându-se că dreptul inculpatului la apărare este respectat și că orice schimbare care ar putea agrava situația acestuia este corespunzător fundamentată. În final, o aplicare corectă a normelor legale și o judecată echilibrată sunt esențiale pentru a garanta justiția în procesul penal, având în vedere atât drepturile inculpatului, cât și interesele protecției ordinii sociale.

4.2.2. Neadmiterea încălcării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanța de judecată

Modificarea învinuirii în instanța de judecată reprezintă o procedură importantă în procesul penal, având scopul de a asigura corectitudinea și transparența procesului juridic. Cu toate acestea, o astfel de modificare nu poate avea loc fără a respecta drepturile fundamentale ale inculpatului, în special dreptul la apărare, care constituie una dintre garanțiile esențiale ale unui proces echitabil. În acest context, neadmiterea încălcării dreptului la apărare în cadrul modificării învinuirii este crucială pentru asigurarea unui proces penal just și transparent. Orice modificare a învinuirii trebuie să fie realizată cu respectarea procedurilor legale și cu garantarea posibilității inculpatului de a-și exprima punctul de vedere, de a contesta noile acuzații și de a-și exercita dreptul la apărare

în mod efectiv. Astfel, protejarea drepturilor inculpatului în fața instanței devine esențială pentru menținerea integrității sistemului de justiție penală.

În doctrină se subliniază faptul că „inculpatul poartă cea mai mare responsabilitate, întrucât trebuie să se apere nu doar împotriva acuzațiilor penale, ci și împotriva celor civile. Aceasta explică faptul că drepturile sale procesuale sunt mai numeroase și mai detaliat reglementate. Din aceste raționamente, legiuitorul a prevăzut ca, în anumite situații, judecarea inculpatului să aibă loc doar în prezența acestuia și cu asigurarea asistenței juridice obligatorii, pentru a-i permite să formuleze apărările într-un mod adecvat, atât în ceea ce privește acuzațiile penale, cât și pentru a respinge în întregime sau parțial pretențiile civile.”⁵⁸⁴

A doua condiție a modificării învinuirii în instanța de judecată - cerința inadmisibilității încălcării dreptului inculpatului la apărare – este recunoscută pe bună dreptate de marea majoritate a cercetătorilor ca fiind o garanție procesual-penală suplimentară.

Potrivit doctrinarilor,⁵⁸⁵ cerința neadmiterii încălcării dreptului inculpatului la apărare este o condiție de ordin procesual-penal deoarece este legată de interzicerea lipirii inculpatului de dreptul de a se apăra prin mijloacele procesual-penale. Tot ea este recunoscută ca „fiind suplimentară deoarece cuprinde și cazurile când învinuirea modificată nu agravează situația inculpatului, fiind, însă, inopinată pentru el.”

Într-o decizie⁵⁸⁶, instanța de recurs a constatat că instanța „nu a pus în discuția părților noua învinuire, pe art. 327 alin. (1) Cod penal, nu a informat inculpatul în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale, încălcând, astfel, și prescripțiile art. 6§1, §3 lit. a) și b) CoEDO - dreptului la un proces echitabil. În același timp, indicând că inculpatul: „în mod vădit a fost depășită competența persoanei cu funcție de răspundere, prin ignorarea prevederilor art. 24 alin. (4) a Legii nr. 320 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului...”, a depășit și limitele învinuirii formulate, ori, prin rechizitoriu ultimului nu i-au fost imputate asemenea circumstanțe de fapt și de drept.”⁵⁸⁷

În aceeași ordine de idei, instanța a remarcat „Conform jurisprudenței naționale, în cazul în care apare necesitatea de a reîncadra juridic fapta, pentru săvârșirea căreia inculpatul nu a fost pus

---

⁵⁸⁴ ȘTEFĂNESCU, B. *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. Op.cit., p. 162-163.

⁵⁸⁵ КАЛАШНИКОВА, Н. Я. *Гарантия права обвиняемого на защиту при изменении обвинения и наказания*. Op.cit., с. 89; ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., с. 212.

⁵⁸⁶ Dosarul nr. 1ra-792/2021 [online], [accesat 15.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18233.

⁵⁸⁷ Dosarul nr. 1ra-792/2021 [online], [accesat 15.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18233.

sub învinuire, instanța trebuie să țină cont că o astfel de modificare a încadrării juridice este posibilă numai când acțiunile inculpatului, ce urmează a fi încadrate în baza altei legi, i-au fost imputate și învinuirea pentru acestea nu se deosebește în mare măsură după circumstanțele reale ale cauzei de învinuirea înaintată definitiv. Drept învinuire care esențial, după circumstanțele reale, diferă de cea de la început urmează de considerat orice altă modificare a învinuirii, imputarea altor acțiuni și calificative în locul celor imputate anterior, imputarea infracțiunii care diferă de cea imputată după obiectul atentat, caracterul faptei și acțiunii, care afectează dreptul inculpatului la apărare. Sentința trebuie să corespundă atât după formă, cât și după conținut cerințelor art. 384-397 Cod de procedură penală. Sentința se expune în mod consecvent, astfel ca noua situație să decurgă din cea anterioară și să aibă legătură logică cu ea, excluzându-se folosirea formulărilor inexacte.”⁵⁸⁸

În sursele de specialitate,⁵⁸⁹ criteriul admisibilității modificării învinuirii este axat doar pe noutatea acestor fapte - și anume, faptele trebuie să fie noi și necunoscute învinuitului indiferent ce elemente ale infracțiunii caracterizează, dacă sunt sau nu incluse acestea în construcția componentei de infracțiune. Dacă aceste circumstanțe de fapt au reprezentat obiect al judecării cauzei, au fost discutate în cadrul cercetării judecătorești, în dezbaterile judiciare de partea învinuirii și a apărării, apoi apariția lor nu poate nicidecum să încalce dreptul învinuitului la apărare.

Într-o altă abordare, dreptul inculpatului la apărare este încălcat în caz de modificare a învinuirii, dacă „pentru răsturnarea ei sunt necesare identificarea unor noi probe sau reaprecierea celor administrate în cauză”.⁵⁹⁰

Chestiunea referitoare la criteriile stabilite de circumstanțele de fapt și noutatea acestora, precum și la necesitatea administrării probelor suplimentare, rămâne o problemă controversată.

Astfel, autoarea T. Dobrovoliscaia susține că „învinuirea se deosebește substanțial de cea inițială, în temeiul circumstanțelor de fapt, încălcând dreptul inculpatului la apărare, atunci când are loc schimbarea încadrării juridice a faptei.”⁵⁹¹

Schimbarea circumstanțelor în ceea ce privește infracțiunea poate include mai multe aspecte. În primul rând, este vorba despre o modificare a obiectului infracțiunii, față de fapta inițială. În al

---

⁵⁸⁸ Dosarul nr. 1ra-792/2021 [online], [accesat 15.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18233.

⁵⁸⁹ МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Op.cit., c. 47; КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Op.cit., c. 294-295.

⁵⁹⁰ *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Op.cit., c. 600.

⁵⁹¹ ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Op.cit., c. 56-57.

doilea rând, schimbarea locului și timpului comiterii faptei poate fi relevantă, în special dacă acestea influențează calificarea faptei sau sugerează un grad mai mare de pericol pentru societate din partea învinutului. În al treilea rând, schimbarea motivului și a mijloacelor folosite în comiterea infracțiunii poate fi semnificativă atunci când aceste elemente sunt prevăzute ca semne obligatorii în norma penală care a fost aplicată inițial. În al patrulea rând, modificarea conținutului acțiunii poate aduce o altă formă de vinovăție sau coparticipare, deși fapta rămâne în limitele infracțiunii inițial incriminate.

Autorul Davâdov P. consideră că modificările substanțiale care încalcă dreptul la apărare sunt acele cazuri în care „circumstanțele anterior necunoscute învinutului sunt înlocuite”, sau atunci când „noi prevederi sunt identificate și incluse în formularea învinuirii”⁵⁹².

De asemenea, modificările circumstanțelor într-o direcție care depășește limitele poziției inițiale a apărării pot duce la încălcarea dreptului la apărare, deoarece pentru a combate aceste noi aspecte ar fi necesară prezentarea unor materiale suplimentare în cauză.

Toate aceste puncte de vedere sunt, într-o anumită măsură, valabile și merită să fie luate în considerare. Astfel, mulți autori⁵⁹³ asociază încălcarea dreptului la apărare al inculpatului cu apariția unor noi circumstanțe de fapt, care impun prezentarea de probe suplimentare de către acuzare sau respingerea celor deja existente. Acest aspect nu este întâmplător, având în vedere că probatoriul stă la baza întregii activități procesual-penale. Scopul organelor de urmărire penală este de a demonstra că faptele și elementele juridice care formează componența infracțiunii atribuite inculpatului s-au desfășurat conform descrierii din învinuire. Învinuitul are dreptul să fie informat cu privire la acuzațiile care i se aduc și să beneficieze de suficient timp pentru a-și pregăti apărarea. Apărarea sa trebuie să se concentreze pe contestarea circumstanțelor de fapt și juridice incriminate.

Excluderea acestor circumstanțe din învinuire are, chiar și fără modificarea încadrării infracțiunii, efecte favorabile, precum reducerea măsurii de pedeapsă, eliberarea de răspundere penală sau chiar excluderea răspunderii penale. În absența acestor excluderi, apărarea nu ar avea nici sens, nici scop. Noile circumstanțe descoperite în timpul ședinței de judecată „nu fuseseră incriminate anterior, iar din această cauză, inculpatul nu a avut suficient timp pentru a-și pregăti apărarea. Pe de altă parte, aceste circumstanțe nu pot fi incluse în sentință.”⁵⁹⁴

---

⁵⁹² ДАВЫДОВ, П. М. Основания изменения обвинения. *Op.cit.*, с. 245-246.

⁵⁹³ *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. *Op.cit.*, с. 600; *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Ответственный редактор И. Л. ПЕТРУХИН*. Москва, 2002, с. 337.

⁵⁹⁴ *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. *Op.cit.*, с. 600; *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. *Op.cit.*, с. 337.

Indubitabil că, orice înlocuire sau completare cu noi circumstanțe duce la încălcarea dreptului inculpatului la apărare. Astfel, se ridică întrebarea dacă excluderea circumstanțelor neconfirmate în ședința de judecată duce întotdeauna la îmbunătățirea situației inculpatului, iar completarea cu circumstanțe noi la agravarea acesteia. Este evident că opinia dominantă în literatura de specialitate consideră că „încălcarea dreptului la apărare este strâns legată de schimbarea circumstanțelor de fapt (fabula învinuirii)”⁵⁹⁵.

În cazul în care se modifică doar formularea juridică sau încadrăm infracțiunea fără a schimba circumstanțele de fapt ale învinuirii, trebuie să ținem cont de faptul dacă această modificare conduce sau nu la agravarea situației inculpatului.

Este puțin probabil ca autorul F. Fatcullin să aibă dreptate atunci când susține, ca excepție de la regula generală, că schimbarea încadrării infracțiunii, fără modificarea circumstanțelor de fapt, ar constitui o încălcare a dreptului la apărare. În opinia sa, „dreptul la apărare se încalcă în cazul includerii unui articol suplimentar din partea specială a Codului penal atunci când o singură faptă trebuie încadrată în baza a două sau mai multe norme legale, ceea ce ar duce la un cumul ideal de infracțiuni.”⁵⁹⁶

Însă, completarea cu o încadrare nouă atrage agravarea situației inculpatului deoarece devine necesară aplicarea pedepsei pentru un cumul de infracțiuni. Dacă de rând cu formularea juridică se modifică și circumstanțele de fapt, apoi în asemenea situație, modificarea învinuirii atrage, de rând cu agravarea situației inculpatului, și încălcarea dreptului acestuia la apărare.

În acest context, este necesar să se examineze detaliat care circumstanțe de fapt (aspectele fabulei învinuirii) ce definesc elementele componenței infracțiunii incriminate inculpatului încalcă dreptul acestuia la apărare. De asemenea, trebuie analizat în ce constă această încălcare în cazul modificării unor circumstanțe de fapt și în ce situații apare necesitatea ajustării poziției apărării.

Un element esențial al învinuirii îl constituie circumstanțele de fapt care descriu infracțiunea (timpul, locul, modalitatea, acțiunile sau inacțiunile, mijloacele utilizate și consecințele acesteia), adică toate componentele care formează latura obiectivă a faptei incriminate.

În majoritatea cazurilor, expunerea fabulei în învinuire începe prin indicarea momentului în care a fost comisă infracțiunea. Acesta poate fi relevant pentru încadrarea juridică, fiind o parte integrantă a componenței infracțiunii incriminate, sau, dimpotrivă, poate să nu aibă nicio

---

⁵⁹⁵ *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Ор.цит., с. 600; *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Ор.цит., с. 337.

⁵⁹⁶ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Ор.цит., с. 132.

importanță juridico-penală. Cu toate acestea, timpul comiterii infracțiunii constituie întotdeauna „o componentă esențială a oricărei învinuirii, având rolul de a permite individualizarea faptei.”⁵⁹⁷

Timpul săvârșirii infracțiunii „cunoaște două limite: limita minimă care coincide cu începerea executării rezoluției prejudiciabile și limita maximă care se identifică care se identifică cu momentul în care activitatea ilicită a luat sfârșit.”⁵⁹⁸

Ne raliem poziției autorului F. Fatcullin, atunci când susține că „timpul comiterii infracțiunii, chiar dacă și nu are importanță pentru încadrare, este necesar doar pentru individualizarea învinuirii și a măsurii de pedeapsă. Anumite precizări operate în ședința de judecată în faptele ce caracterizează aceste circumstanțe nu schimbă conținutul lor, nu agravează și nici nu atenuază elementele acestora”⁵⁹⁹. Aceste detalii pot fi esențiale în dovedirea sau nedovedirea vinovăției învinuitului în legătură cu comiterea infracțiunii, mai ales atunci când, în intervalul de timp menționat în rechizitoriu, inculpatul nu a avut posibilitatea reală de a comite fapta sau este clar că nu a comis-o, caz în care trebuie să fie achitat, în conformitate cu principiul prezumției de nevinovăție. De asemenea, dacă fapta nu i-a fost imputată într-un alt interval de timp, inculpatul nu a avut ocazia de a prezenta probe pentru a-și justifica nevinovăția.

În cazul în care timpul comiterii infracțiunii are importanță pentru încadrarea faptei, admisibilitatea schimbării acestuia depinde de faptul dacă, în urma modificării, se schimbă încadrarea infracțiunii, ceea ce poate duce la agravarea (sau atenuarea) poziției inculpatului. Cu alte cuvinte, „este necesar să se stabilească dacă noua componentă de infracțiune incriminată presupune aplicarea unei pedepse mai aspre sau dacă învinuirea se extinde prin adăugarea unui nou semn calificativ.”⁶⁰⁰

În această privință, doctrina susține că există și situații în care schimbarea timpului comiterii infracțiunii nu are impact asupra dovedirii vinovăției învinuitului. Un exemplu relevant în acest sens ar fi „implicarea unui minor în activitatea infracțională. Într-o astfel de situație, nu are importanță locul și momentul în care minorul a fost implicat în activitatea prejudiciabilă, atâta timp cât s-a demonstrat că implicarea sa a avut loc și s-a materializat prin comiterea actelor infracționale.”⁶⁰¹

La o primă analiză, am putea considera că admisibilitatea schimbării timpului comiterii infracțiunii depinde de componenta infracțiunii. Totuși, în cazul unei infracțiuni de omor, timpul

---

⁵⁹⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 166.

⁵⁹⁸ ALECU, Gh. *Instituții de Drept penal. Partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 47.

⁵⁹⁹ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., c. 236.

⁶⁰⁰ МОТОВИЛОВКЕР Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Op.cit., c. 40.

⁶⁰¹ *Ibidem*, c. 40.

în care a avut loc fapta poate să nu aibă relevanță substanțială și să nu influențeze probatoriul. De exemplu, în situația unui omor comis în timpul unei dispute, în prezența mai multor persoane care au consumat băuturi alcoolice pe parcursul zilei într-un anumit loc, timpul comiterii infracțiunii nu are importanță juridico-penală, nici măcar în ceea ce privește stabilirea vinovăției inculpatului. Dacă infracțiunea „este evidentă și vinovăția învinuitului este demonstrată, atunci nu contează în ce interval de timp a fost comisă, deoarece schimbarea poziției apărării legată de timpul infracțiunii nu va aduce modificări în dovada faptei comise.”⁶⁰²

Un alt element esențial al învinuirii îl constituie locul comiterii infracțiunii, care poate avea relevanță juridico-penală, fiind inclus în structura componenței infracțiunii, sau, dimpotrivă, poate să nu aibă importanță. Totuși, în toate cazurile, indicarea locului unde a avut loc infracțiunea este un element obligatoriu al învinuirii.

În ceea ce privește importanța locului în care a fost comisă fapta pentru existența infracțiunii, trebuie subliniat că, de obicei, legiuitorul nu impune condiții referitoare la locul comiterii faptei în cadrul diferitelor infracțiuni. Astfel, locul în care se comite fapta nu influențează, de regulă, existența infracțiunii, trăsăturile esențiale ale acesteia putând fi realizate în orice loc unde fapta are loc. Aceasta nu diminuează însă importanța „cunoașterii locului comiterii infracțiunii, care este crucială pentru determinarea conținutului concret al acesteia și pentru individualizarea măsurilor de apărare socială.”⁶⁰³

În anumite componente de infracțiune, locul comiterii poate determina existența unei infracțiuni mai puțin grave sau chiar lipsa componenței de infracțiune. Din acest motiv, modificările referitoare la locul comiterii infracțiunii pot încălca dreptul învinuitului la apărare. Aceste schimbări pot rămâne neobservate, mai ales atunci când, în urma modificării, nu influențează procesul de dovedire a infracțiunii comise de învinuit.

Atât locul, cât și timpul comiterii infracțiunii pot avea un rol crucial în stabilirea vinovăției inculpatului, mai ales atunci când se demonstrează imposibilitatea comiterii infracțiunii de către acesta doar din simplul motiv că se afla într-un alt loc în perioada respectivă. Chiar și detaliile ne semnificative referitoare la locul comiterii infracțiunii, de care „învinuitul nu a avut cunoștință anterior și pentru care nu a avut posibilitatea de a aduce probe și argumente în apărarea sa, nu trebuie să fie incluse în sentință.”⁶⁰⁴

---

⁶⁰² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 169.

⁶⁰³ BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Ed. Universul Juridic, 2007, p. 222.

⁶⁰⁴ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 170.

Autorul S. Macarov, afirmă că „schimbarea unor semne facultative, și anume a timpului, locului comiterii infracțiunii nu reprezintă o modificare, ci o precizare a învinuirii, fiind, deci, admisibilă în ședința de judecată.”⁶⁰⁵

O astfel de precizare a circumstanțelor de fapt, referitoare la locul comiterii infracțiunii, influențează demonstrarea vinovăției și impune necesitatea prezentării de probe noi sau a combaterii celor existente, ceea ce face ca aceste modificări să fie inadmisibile în cadrul ședinței de judecată. Astfel, este important să subliniem că orice schimbare sau precizare a locului comiterii infracțiunii este inacceptabilă în procesul de judecată.

Infracțiunea imputată inculpatului se concretizează într-o faptă specifică. Din acest motiv, un element esențial al învinuirii îl constituie expunerea circumstanțelor de fapt care descriu fapta concretă, calificată și încadrată conform caracteristicilor unei anumite componente de infracțiune. Este evident că dreptul la apărare al inculpatului este încălcat atunci când se modifică substanțial natura acțiunilor incriminate (unele acțiuni fiind înlocuite cu altele), ceea ce poate duce la schimbarea încadrării infracțiunii. În același timp, nu este relevant dacă aceste acțiuni vizează același obiect sau dacă rămân neschimbate obiectul, subiectul, latura subiectivă și anumite semne ale laturii obiective, precum locul, timpul, modalitatea și consecințele.

Împărtășim punctul de vedere al autorului I.A. Motovilovcher, care susține că dreptul la apărare este încălcat atunci când învinuirea se modifică din infracțiunea de viol în cea de contaminare cu o boală venerică. Conform acestui punct de vedere, „inculpatul își propune să demonstreze că actul sexual nu a avut loc sau că a avut loc cu consimțământul liber, fără utilizarea amenințării sau violenței. În acest context, el nu va încerca să dovedească faptul că, în momentul actului sexual consimțit, nu era infectat cu o boală venerică sau că nu știa că suferea de o astfel de boală. Deși ambele infracțiuni sunt similare și omogene, modificarea învinuirii este inadmisibilă, deoarece aceasta schimbă natura acțiunilor incriminate. Excluderea unor circumstanțe duce la achitarea inculpatului, iar celelalte circumstanțe noi nu îi erau cunoscute, ceea ce l-a privat de posibilitatea de a se apăra împotriva acestora.”⁶⁰⁶

Într-o decizie⁶⁰⁷, judecând recursul, instanța de recurs a constatat că „instanța de apel nu a verificat corectitudinea respectării prevederilor art. 325 alin. (1) Cod de procedură penală de către prima instanță, care a completat din oficiu starea de drept, descriind și reținând dispoziția normei de drept încălcate, ce nu a fost reflectată în ordonanța de modificare a învinuirii din 08 iulie 2021,

---

⁶⁰⁵ МАКАРОВ, С. Изменение квалификации преступлений в судебном разбирательстве. *Op.cit.*, с. 118.

⁶⁰⁶ МОТОВИЛОВЧЕР Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства.* *Op.cit.*, с. 39.

⁶⁰⁷ Dosarul nr. 1ra – 880/2022 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23875.

cât și a indicat pe prezența unor acțiuni ce nu au fost încriminate inculpatului.”⁶⁰⁸ În fapt, s-a menționat că „dispoziția art. 244 alin. (1) Cod penal, atât în redacția Legii penale la momentul săvârșirii infracțiunii cât și la momentul încriminării și judecării cauzei în prima instanță și exercitare a căii de atac, apelul, descrie două acțiuni de săvârșire a infracțiunii de evaziune fiscală 1) includerea în documentele ... a unor date denaturate privind ... și 2) tănuirea unor obiecte impozabile... . Din lectura rechizitoriului rezultă că lui C.V. i se încriminează evaziunea fiscală săvârșită prin tănuirea unor obiecte impozabile. (...) În aceste circumstanțe, prima instanță în lipsa descrierii dispoziției normei de drept încălcate, urma să se expună doar prin prisma stării de drept în limita învinuirii aduse.”⁶⁰⁹

Tot în decizia prenotată, instanța de recurs a constatat că „în drept, C.V. se învinuiește că a săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 42 alin. (3), art. 42 alin. (2), art. 244 alin. (1) Cod penal, fără a descrie dispoziția normei de drept încălcate. (...) în ordonanța de modificare a învinuirii din 08 iulie 2021 nu se cuprinde descrierea dispoziției normei de drept încălcate, făcându-se referire doar la norma penală prezumată ca fiind încălcată.”⁶¹⁰ În context, instanța a reiterat că „în jurisprudența sa, CtEDO a arătat că dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizată în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea, iar actul de acuzare joacă un rol hotărâtor în trimiterea în judecată a cauzei penale: de la comunicarea acuzațiilor, persoana învinuită este oficial înștiințată în scris cu privire la baza juridică și factuală a acuzațiilor care i se aduc.”⁶¹¹

Într-o altă speță⁶¹² instanța de recurs a remarcat că instanța de apel nu a respectat prescripțiile legale, deoarece „pe lângă faptul că i-a imputat inculpatului un calificativ care nu se mai conține în dispoziția art. 287 alin. (1) Cod penal - exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, ulterior s-a contrazis concluzionând sumar că: „...violența fiind exprimată prin aplicarea de către inculpat a unei lovituri cu pumnul în regiunea pieptului, după care i-a mai aplicat o lovitură cu mâna peste corp...”, depășind și limitele învinuirii formulate inculpatului ori, asemenea circumstanțe în fapt și în drept nu i-au fost incriminate prin rechizitoriu și nici nu au fost constatate în faptă criminală descrisă anterior de instanță ca fiind dovedită.”⁶¹³

---

⁶⁰⁸ Dosarul nr. 1ra – 880/2022 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23875.

⁶⁰⁹ *Ibidem*.

⁶¹⁰ *Ibidem*.

⁶¹¹ *Ibidem*.

⁶¹² Dosarul nr. 1ra-2277/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20268.

⁶¹³ *Ibidem*.

În practica judiciară națională, se atestă și alte decizii⁶¹⁴, cu circumstanțe similare, unde instanțele inferioare au depășit limitele învinuirii și cerințele impuse de legiuitor la art. 325 CPP RM.

Într-o altă cauză⁶¹⁵, s-a remarcat că, instanța de apel „a încadrat acțiunile inculpatului conform calificativului - care a provocat o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă, a depășit limitele învinuirii formulate, deși asemenea circumstanțe în fapt și drept nu i-au fost imputate ultimului prin rechizitoriu și nu se regăsesc în raportul de expertiză medico-legală.”

Este inadmisibilă modificarea învinuirii în cazurile când încadrarea infracțiunii rămâne aceeași, fiind schimbată doar formularea juridică și circumstanțele de fapt ce caracterizează anumite infracțiuni în componentele de infracțiune complexe. După cum s-a menționat deja, doctrinarii deosebesc „componente de infracțiune continue, complexe, alternative etc. Orice completare cu epizoade noi în cazul infracțiunilor continue, și cu acțiuni indicate în dispoziția normei incriminate în cazul componentelor complexe și alternative măresc volumul învinuirii, ceea ce, la rândul său, determină agravarea situației inculpatului. Alta este situația în cazul în care unele acțiuni (epizoade) sunt înlocuite cu altele. Aici, formal situația învinuitului nu se agravează, deoarece numărul acțiunilor sau al epizoadelor nu se mărește, învinuirea nu se extinde, însă o asemenea schimbare atrage după sine încălcarea dreptului la apărare. Episodul nou, acțiunea nouă nu erau cunoscute învinuitului, din care considerent el nu a avut posibilitatea să le combată.”⁶¹⁶

În același sens, autoarea E. Bravilova susține pe bună dreptate că excluderea unui episod din cadrul infracțiunii continue, care a fost contestat și respins de către învinuit în timpul judecății, poate îmbunătăți situația acestuia. De exemplu, acest lucru ar putea duce la modificarea învinuirii în ceea ce privește acuzația de comiterea unei infracțiuni care prevede o pedeapsă mai ușoară. În plus, excluderea unei acțiuni în cazul componentelor de infracțiune alternative poate chiar duce la eliberarea de răspundere penală. Nu putem „modifica învinuirea de păstrare a substanțelor narcotice în cea de achiziționare a acestora, deoarece aceste acțiuni, care diferă ca caracter și conținut, necesită strategii de apărare diferite, iar în caz de nedemonstrare a uneia dintre ele, răspunderea penală poate fi exclusă.”⁶¹⁷

---

⁶¹⁴ Dosarul nr. 1ra-1398/22 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24314; Dosarul nr. 1ra-538/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17975; Dosarul nr. 1ra-747/2022 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23041.

⁶¹⁵ Dosarul nr. 1ra-1756/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19582.

⁶¹⁶ Бравилова, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 173.

⁶¹⁷ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., с. 174.

Autoarea subliniază că substituirea unei acțiuni cu alta este posibilă doar dacă acestea sunt asemănătoare în ceea ce privește conținutul și caracterul. De exemplu, modificarea învinuirii din „transportarea substanțelor narcotice” în „păstrarea acestora” este acceptabilă, deoarece ambele noțiuni implică deținerea substanțelor narcotice de către o persoană specifică. Transportul presupune deplasarea cu ajutorul unui mijloc de transport, ceea ce nu este obligatoriu în cazul păstrării. Schimbarea învinuirii din „păstrare” în „transportare” este, de asemenea, posibilă, dar doar dacă deplasarea cu un mijloc de transport este demonstrată. În astfel de cazuri, dreptul la apărare al învinuitului nu este încălcat, deoarece circumstanțele de fapt rămân aceleași.

Totuși, modificarea învinuirii este inadmisibilă atunci când se schimbă substanțial caracterul acțiunilor, fără o modificare a încadrării infracțiunii și a formulării juridice. Această regulă se aplică, în mod special, normelor de tip „blanketă”. De exemplu, nu este posibil să se modifice învinuirea cu privire la încălcarea unei anumite reguli de securitate sau de circulație rutieră, chiar dacă încălcarea rămâne aceeași. Modificarea semnificativă a caracterului acțiunilor incriminate poate impune schimbarea liniei de apărare, iar în caz de nedemonstrare a acestor acțiuni, poate duce la eliberarea învinuitului de răspundere penală.

Prin urmare, putem concluziona că modificarea circumstanțelor de fapt ce caracterizează acțiunea concretă incriminată este permisă atât cu schimbarea încadrării infracțiunii, cât și fără aceasta, atâta timp cât nu se schimbă substanțial caracterul acțiunilor incriminate.

În legătură cu acest aspect, autorul V. Cudreavțev are dreptate când afirmă că „în cazul reîncadrării în instanța de judecată, trebuie respectată cerința ca volumul învinuirii noi să constituie doar o parte componentă a învinuirii inițiale.”⁶¹⁸ Poate fi modificată „consecutivitatea” sau combinarea circumstanțelor de fapt care caracterizează fapta, iar anumite circumstanțe de fapt pot fi excluse. Important este ca aceste acțiuni ilegale concrete să fie, în continuare, incriminate învinuitului în forma inițială.”⁶¹⁹

Anumite dificultăți apar în cazul soluționării în ședința de judecată a chestiunii referitoare la admisibilitatea sau inadmisibilitatea schimbării modalității de comitere a infracțiunii.

Metoda săvârșirii infracțiunii reprezintă forma de manifestare a acțiunilor prejudiciabile, modul și procedeele utilizate de făptuitor pentru comiterea infracțiunii. Spre deosebire de loc și timp, „metoda săvârșirii infracțiunii reprezintă o parte a acțiunii sau a inacțiunii”⁶²⁰. Indiferent de faptul dacă o anumită modalitate de comitere a infracțiunii este sau nu prevăzută în mod expres în

---

⁶¹⁸ КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Op.cit., c. 295.

⁶¹⁹ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 175.

⁶²⁰ BORODAC, A., GHERMAN, M., MALDEA, N. ș.a *Manual de drept penal. Partea generală*. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2005, p. 147-148.

dispoziția normei penale care incriminează fapta, aceasta constituie un element esențial al oricărei învinuirii. În multe cazuri, modalitatea de comitere a infracțiunii este strâns legată de acțiunile concrete ale inculpatului, reflectându-se în comportamente specifice sau în moduri de acțiune definite. De exemplu, în cazul infracțiunii de dobândire ilicită a bunurilor prin inducerea în eroare a persoanelor (art. 190 Cp), modalitatea infracțiunii se exprimă prin prezentarea unor fapte mincinoase ca fiind adevărate. De asemenea, în cazul neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu de către o persoană publică (art. 329 Cp), modalitatea constă în comportamentul iresponsabil sau neglijent față de obligațiile legale. Astfel, modalitatea de comitere a infracțiunii este un element indispensabil pentru definirea și stabilirea răspunderii penale.

Susținem poziția conform căreia o încălcare evidentă și necondiționată a dreptului inculpatului la apărare ar fi reprezentată de „schimbarea, substituirea sau înlocuirea modalității de comitere a infracțiunii, în cazul în care ambele modalități (cea anterioară și cea nouă) constituie semne calificative ale infracțiunii. De exemplu, în cazul unui omor săvârșit cu premeditare, acesta ar putea forma concurs cu o altă infracțiune. Totuși, este esențial să se stabilească dacă au existat acțiuni de pregătire a infracțiunii de omor. În cazul în care pregătirea a avut loc doar pentru infracțiunea aflată în concurs cu omorul, nu ar putea fi aplicată agravanta prevăzută la art. 145 alin. (2) lit. a) din Codul penal al Republicii Moldova, ceea ce ar influența semnificativ gravitatea pedepsei aplicabile.”⁶²¹

Este inadmisibilă și modificarea învinuirii legată de reîncadrarea de pe o faptă pe alta, care se deosebesc una de cealaltă doar în baza modalităților specifice de comitere. Deci, este inadmisibilă modificarea învinuirii din escrocherie în delapidare, și invers deoarece fiecareia din componentele de infracțiune nominalizate le este caracteristică o modalitate specifică de comitere a faptei. Schimbarea datelor de fapt care caracterizează modalitatea de comitere a infracțiunii duce, în acest caz, la modificarea faptelor care reflectă acțiunile concrete incriminate învinuitului. Aceasta poate afecta esența acuzației, modificând circumstanțele care definesc comportamentul incriminat, și poate influența atât încadrarea juridică a faptei, cât și apărarea inculpatului, care ar putea fi pus în fața unor noi circumstanțe neprevăzute anterior.

Reținem că faptele noi incriminate învinuitului care reflectă o altă modalitate de comitere a infracțiunii, diferite de cele care îi erau incriminate inițial, nu sunt cuprinse de ele, iar excluderea uneia dintre modalități atrage eliberarea de răspundere penală, iar în privința celeilalte învinuitul

---

⁶²¹ Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 Cod penal al Republicii Moldova), nr. 11 din 24.12.2012, pct. 5.1. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr. 6/2013.

nu a avut posibilitatea să se apere. Dar și în acest caz există excepții. Astfel, modificarea învinuirii din sustragere prin tâlhărie în sustragere prin jaf este posibilă, deoarece tâlhăria include și acțiuni care se regăsesc în infracțiunea de jaf. Schimbările privesc, de regulă, gravitatea leziunilor corporale cauzate sau posibile a fi cauzate, iar de multe ori importanța nu constă atât în natura acestor acțiuni, cât în evaluarea lor de către instanță. Din acest motiv, o asemenea modificare este admisibilă în ședința de judecată.

Chiar și atunci când modalitatea de comitere a infracțiunii nu constituie un element esențial al infracțiunii incriminate, „schimbarea acesteia poate duce la încălcarea dreptului inculpatului la apărare.”⁶²²

Schimbarea învinuirii în ceea ce privește modalitatea de comitere a infracțiunii, utilizând același mijloc sau un alt mijloc, este o situație întâlnită foarte rar în practica judiciară.

Mijlocul comiterii infracțiunii reprezintă, „obiectele materiale cu ajutorul cărora este săvârșită fapta prejudiciabilă. De cele mai dese ori acestea sunt armele, diferite obiecte aplicate în calitate de arme, documente oficiale etc.”⁶²³

Această modificare poate duce, de asemenea, la încălcarea dreptului inculpatului la apărare. Schimbarea mijlocului de comitere a infracțiunii este strâns legată de modalitatea de săvârșire a faptei și de consecințele acesteia.

Astfel, „inculpatul poate prezenta în instanță dovezi clare privind faptul că, în momentul comiterii actului de cauzare a leziunilor corporale în grup, avea asupra sa un alt obiect sau mijloc decât cel cu care, conform învinuirii, au fost provocate leziunile victimei. În cazul unei astfel de modificări a circumstanțelor de fapt, apar îndoieli cu privire la legătura directă dintre leziunile cauzate victimei și acest inculpat, precum și mijlocul utilizat. Conform principiului prezumției de nevinovăție, aceste îndoieli ar trebui să ducă la achitarea inculpatului. Chiar dacă, în timpul procesului, au fost examinate circumstanțele legate de cauzarea leziunilor corporale cu alte obiecte sau mijloace, aceste aspecte nu au fost incriminate inițial învinuitului, ceea ce înseamnă că acesta nu a avut timp sau posibilitatea să își pregătească apărarea”.⁶²⁴

Un element obligatoriu al fabulei învinuirii sunt circumstanțele de fapt ce caracterizează urmările prejudiciabile, indiferent de faptul dacă ele reprezintă elementul obligatoriu al dispoziției normei penale sau semnul ei calificativ.

Prin săvârșirea acțiunii sau inacțiunii împotriva obiectului infracțiunii se produce „o vătămare, o periclitare a acestuia. Vătămarea adusă valorii sociale ocrotite prin fapta interzisă

---

⁶²² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 177-178.

⁶²³ BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. partea generală. Volumul I*. Op.cit., p. 172.

⁶²⁴ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 179-180.

reprezintă tocmai urmarea socialmente periculoasă – semn al laturii obiective a conținutului constitutiv al infracțiunii. Urmarea produsă prin săvârșirea faptei poate consta fie într-o schimbare a obiectului – când el are un aspect material sau într-o stânjenire a normalei desfășurări a relațiilor sociale născute în legătură și datorită valorii sociale ocrotite – când obiectul infracțiunii are natură moral.”⁶²⁵

Urmările prejudiciabile cauzate de infracțiune au un impact direct asupra măsurii de pedeapsă aplicabile, influențând gradul de severitate al acesteia. Adăugarea de circumstanțe noi, care reflectă consecințele suplimentare ale infracțiunii, chiar dacă nu modifică încadrarea juridică sau formularea juridică a învinuirii, poate duce la o agravare a situației inculpatului. Astfel, introducerea unor circumstanțe noi legate de urmările infracțiunii poate afecta în mod semnificativ poziția apărării și poate contribui la determinarea unei pedepse mai mari, ceea ce subliniază importanța protecției dreptului la apărare în cadrul procesului penal.

Schimbarea lor, însă, ca și modificarea locului, timpului și modalității de comitere a infracțiunii pot determina încălcarea dreptului inculpatului la apărare. De asemenea, este extrem de importantă intervenția în materia consecințelor infracțiunii anume atunci când el reprezintă un semn obligatoriu al componenței de infracțiune incriminate. Astfel, în cazul recunoașterii persoanei vinovate în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 328 Cp, este necesară survenirea încălcării substanțiale a drepturilor și intereselor legitime a persoanelor fizice și juridice sau a intereselor societății și statului. În cazul acestei infracțiuni, lipsa urmărilor prejudiciabile atrage după sine achitarea persoanei învinuite.

Schimbarea caracterului consecințelor unei infracțiuni poate duce nu doar la achitarea inculpatului, ci și la reîncadrarea infracțiunii într-o categorie care prevede o pedeapsă mai ușoară, în cazul în care aceste consecințe sunt un semn calificativ ce agravează învinuirea.

Dacă urmările prejudiciabile nu constituie un element obligatoriu al componenței infracțiunii incriminate, modificarea acestora nu va avea, probabil, un impact semnificativ asupra apărării, deoarece nu influențează dovada comiterii faptei. În schimb, stabilirea dacă au fost sau nu cauzate anumite consecințe este importantă pentru aplicarea pedepsei, iar aceasta poate agrava sau atenua situația inculpatului. În acest context, completarea cu noi consecințe care nu sunt incluse inițial în dispoziția normei legale va duce, în mod evident, la agravarea situației inculpatului.

Obiectul, în calitate de element obligatoriu al infracțiune, se reflectă întotdeauna în circumstanțele de fapt ale învinuirii aduse făptuitorului. Obiectul material al infracțiunii reprezintă entitatea materială (un obiect sau un lucru oarecare, corpul persoanei) asupra căreia se îndreaptă

---

⁶²⁵ MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală. Ediția a IV-a revăzută și adăugită*. Op.cit., p. 92.

materialitatea actului de conduită, energia fizică a acestuia, amenințându-l cu un pericol de vătămare materială sau provocându-i efectiv o asemenea vătămare. Obiectul material nu există la orice infracțiune, ci numai la acelea la care valoarea socială ocrotită constă sau se exprimă într-o entitate materială, astfel că amenințarea sau vătămarea relațiilor sociale are loc prin intermediul acestei entități, care este obiectul material al infracțiunii.”⁶²⁶

Modificarea obiectului infracțiunii se consideră a fi unicul criteriu al inadmisibilității schimbării învinuirii în instanță. Totodată, după cum ne demonstrează practica judiciară, modificarea obiectului infracțiunii de cele mai multe ori nu încalcă dreptul inculpatului la apărare, fiind admisă nemijlocit în cadrul ședințelor de judecată. Astfel, este frecvent întâlnită modificarea învinuirii din comiterea infracțiunii de omor, în comiterea faptei de cauzare a leziunilor corporale grave care au cauzat, din imprudență, moartea victimei etc.

Schimbarea obiectului unei infracțiuni este întotdeauna legată de modificarea circumstanțelor de fapt care caracterizează alte elemente ale componenței infracțiunii, cum ar fi motivul, scopul, modalitatea și altele. De exemplu, în cazul în care învinuirea se modifică de la infracțiunea de omor la infracțiunea de cauzare a leziunilor corporale grave care a dus la moartea victimei, se schimbă și scopul infracțiunii. În aceste condiții, doar schimbarea obiectului infracțiunii nu poate fi considerată un criteriu suficient pentru a concluziona că a fost încălcat dreptul inculpatului la apărare.

Schimbarea obiectului material al infracțiunii, asupra căruia a fost îndreptat actul infracțional, poate conduce, alături de modificarea încadrării juridice care agravează situația inculpatului, și la încălcarea dreptului învinuitului la apărare. Acest lucru se întâmplă în condițiile în care formularea și încadrarea juridică rămân constante și nemodificate.

Schimbarea circumstanțelor de fapt ce caracterizează obiectul material al atentatului infracțional poate încălca dreptul la apărare din simplul considerent că excluderea unor circumstanțe de fapt din învinuire duce la achitarea inculpatului, iar referitor la celelalte, el nu a avut posibilitate să se apere.

Atât în teoria procesului penal, cât și în practica organelor de drept, există controverse cu privire la admisibilitatea modificării semnelor laturii subiective a infracțiunii, respectiv a formei de vinovăție, scopului și motivului acesteia.

Latura subiectivă a infracțiunii reprezintă reflectarea sau posibilitatea reflectării concomitente în conștiința subiectului infracțiunii a semnelor obiective ale faptei comise, adică a acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile, a consecințelor prejudiciabile, a legăturii de cauzalitate dintre

---

⁶²⁶ BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. Op.cit., p. 198.

ele, precum și a celorlalte semne obiective cu care este descrisă infracțiunea în legea penală. Latura subiectivă a infracțiunii caracterizează atitudinea psihică a infractorului față de faptele sale. Prin urmare, ea reflectă „legătura conștiinței și voinței infractorului cu fapta prejudiciabilă comisă de el.”⁶²⁷

Latura subiectivă a infracțiunii reprezintă un aspect complicat al probatoriului, deoarece se referă la atitudinea învinutului față de fapta comisă. Intențiile, scopurile și motivele infracțiunii pot fi identificate pe baza acțiunilor concrete ale învinutului. Totuși, având în vedere că aceste aspecte sunt legate de evaluarea acțiunilor respective, concluziile organului de urmărire penală sau ale instanței pot fi eronate. Din această cauză, circumstanțele de fapt ce reflectă latura subiectivă a infracțiunii sunt „mai susceptibile de a fi modificate atât în faza de urmărire penală, cât și în cadrul examinării cauzei în instanță.”⁶²⁸

Autorul F. Fatcullin afirmă că „modificarea datelor de fapt referitoare la forma vinovăției inculpatului, intențiile prejudiciabile ale acestuia și direcționarea acestora poate afecta doar gravitatea învinuirii formulate, dar nu poate justifica o schimbare substanțială a învinuirii, care ar diferi semnificativ de cea inițială în baza faptei de fapt, încălcând astfel dreptul inculpatului la apărare.”⁶²⁹

Infracțiunile sunt săvârșite cu o anumită formă a vinovăției. Legea penală prevede fapte omogene, sancționate indiferent de faptul dacă au fost comise cu intenție sau din imprudență. Totuși, marja măsurilor de pedeapsă aplicabile este largă, infracțiunile comise cu intenție fiind sancționate mai dur. Prin urmare, schimbarea formei de vinovăție în cazul infracțiunilor omogene, de exemplu, trecerea de la fapte comise din imprudență la infracțiuni intenționate, duce la o agravare a situației inculpatului. Pe de altă parte, modificarea formei de vinovăție de la intenționată la imprudentă este considerată posibilă și admisibilă de către teoreticieni și practicieni în cadrul procesului judiciar.

Justificând posibilitatea unei asemenea modificări a învinuirii, autorul Ia. Motovilovcher, pe bună dreptate, susține că „imprudența în contextul omorului, în special faptul că învinuitul ar fi putut să prevadă consecințele acțiunilor sale, era deja inclusă ca element necesar în învinuirea anterioară, care se referea la comiterea unei fapte mai grave. Astfel, apărându-se împotriva învinuirii legate de omorul intenționat, învinuitul a avut posibilitatea de a epuiza toate argumentele apărării și în ceea ce privește învinuirea referitoare la omorul comis din imprudență.”⁶³⁰

---

⁶²⁷ BORODAC, A., GHERMAN, M., MALDEA, N. și a *Manual de drept penal. Partea generală*. Op.cit., p. 155.

⁶²⁸ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Op.cit., c. 231-232.

⁶²⁹ *Ibidem*, c. 231-232.

⁶³⁰ МОТОВИЛОВЧЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Op.cit., c. 97.

Considerăm că schimbarea formei de vinovăție este posibilă în toate cazurile de la intenționată la imprudență, iar alte modificări în acest sens sunt inadmisibile, cu excepția cazurilor în care legea penală prevede infracțiuni ce includ două forme de vinovăție, de exemplu, cauzarea de leziuni corporale grave care au determinat decesul persoanei – intenția în privința leziunilor, și imprudența în legătură cu decesul. Mai mult, în cadrul ședinței de judecată, se poate stabili o altă formă a intenției sau imprudenței, iar eroarea organului de urmărire penală în stabilirea intențiilor învinutului poate fi identificată, corectându-se astfel caracterul și direcționarea acestora. De exemplu, se poate pune întrebarea dacă se încalcă dreptul la apărare în cazul modificării învinuirii din cauzarea de leziuni corporale grave care au determinat moartea persoanei din imprudență în omor din imprudență sau omor comis în stare de afect? În această privință, autorul V. Cudreavțev are dreptate, recunoscând ca admisibilă modificarea învinuirii din „cauzarea de leziuni corporale grave care au dus la moartea persoanei din imprudență” în „cauzarea morții din imprudență, învinuirea pentru cauzarea morții din imprudență poate fi examinată ca o parte componentă a învinuirii pentru cauzarea de leziuni grave care au condus la moartea persoanei”.⁶³¹

Forma vinovăției, de fapt ca și alte semne ale componentei de infracțiune întotdeauna se reflectă în anumite circumstanța de fapt expuse în învinuire. Modificarea formei de vinovăție implică și schimbarea circumstanțelor de fapt ale învinuirii, ceea ce aduce în prim-plan noi fapte care indică o altă direcționare a intenției, un alt scop și motiv. Aceste modificări necesită prezentarea de noi probe și combaterea celor deja existente. În plus, excluderea unor circumstanțe incriminate ce reflectă intenția, scopul și motivul poate duce la achitarea inculpatului, în cazul în care nu sunt imputate alte circumstanțe. Prin urmare, dreptul la apărare nu este încălcat în cazul modificării formei vinovăției, doar dacă circumstanțele de fapt care caracterizează noua formă a vinovăției sunt deja reflectate în conținutul învinuirii inițiale și sunt incluse în rechizitoriu.

În același mod urmează a fi soluționată întrebarea și în caz de modificare a motivului și scopului infracțiunii. În anumite componente de infracțiune, motivul și scopul figurează în calitate de elemente obligatorii ale dispoziției normei, precum și în calitate de semne calificative ce agravează învinuirea. Schimbarea lor generează modificarea încadrării faptei. Dacă schimbarea încadrării are în vedere o infracțiune care prevede o pedeapsă mai aspră, apoi suntem în prezența unei înrăutățiri a situației inculpatului. Astfel, în caz de schimbare a învinuirii din omor din interes material, în omor săvârșit cu o deosebită cruzime, precum și din alte motive sadice, se schimbă încadrarea infracțiunii și, respectiv, suntem în prezența unei agravări a situației învinutului. În

---

⁶³¹ КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Op.cit., c. 296-297.

cazul în care, ca rezultat al modificării scopului și motivului nu are lor o agravare reală a situației învinuitului, este necesar să stabilim dacă nu se încalcă dreptul acestuia la apărare.

Urmează să reținem că schimbarea motivului infracțiunii doar într-un singur caz nu atrage încălcarea dreptului la apărare: este vorba despre o asemenea modificare a învinuirii, când completarea cu noi semne (fapte ce caracterizează aceste semne) nu are loc, fie că, dimpotrivă, duce la excluderea unora din ele. În aceste condiții „se poate schimba sau rămâne intactă încadrarea infracțiunii. Or, se au în vedere cazurile când decade așa-numitul motiv special, evidențiat în dreptul penal în virtutea importanței lui sau a gradului de pericol avansat în raport cu alte cauze penale.”⁶³²

Atunci când în instanță nu se confirmă motivul special al infracțiunii incriminate inculpatului, aceasta nu înseamnă că infracțiunea este lipsită de motiv. Orice faptă este comisă în temeiul anumitor îmbolduri. În caz de dispariție a motivului calificativ, rămâne simplul motiv, care și se prezumă în caz de decădere a celui special.

În aceeași modalitate este posibilă și schimbarea scopului infracțiunii. De exemplu, schimbarea scopului – din luarea în stăpânire a bunurilor altei persoane, comisă cu aplicarea violenței, în recuperarea propriilor bunuri sau a echivalentului lor – în caz de comitere a acelorași acțiuni de către inculpat, este admisibilă în ședința de judecată și se aplică în activitatea practică. Scopul – luarea în stăpânire a bunurilor altei persoane presupune prezența unor asemenea semne în învinuire care sunt caracteristice doar sustragerii – titlul neoneros. Aceste semne trebuie să fie reflectate în circumstanțele concrete de fapt din învinuire. Deși scopul infracțiunii se schimbă, această modificare implică, de asemenea, dispariția unor circumstanțe de fapt. Excluderea unor fapte din învinuire nu încalcă dreptul inculpatului la apărare. În schimb, schimbarea inversă a învinuirii este inadmisibilă, deoarece lărgiște volumul învinuirii, introducând noi circumstanțe de fapt necunoscute inculpatului, care nu mai are posibilitatea de a se pregăti corespunzător pentru combaterea lor. Mai mult, această modificare „presupune adesea reîncadrarea faptei într-o formă mai gravă, care atrage o pedeapsă mai severă.”⁶³³

Un element obligatoriu al oricărei învinuiri îl reprezintă referirea la subiectul infracțiunii. În teoria dreptului penal se operează cu noțiunea de subiect general și subiect special al infracțiunii, care în comparație cu cel general se caracterizează prin anumite semne suplimentare.

---

⁶³² БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 187-188.

⁶³³ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 189.

Subiecții infracțiunii sunt „persoanele implicate în săvârșirea unei infracțiuni fie prin comiterea acesteia, fie prin suportarea consecințelor, a răului cauzat prin săvârșirea ei.”⁶³⁴

Semnele subiectului special pot fi elemente esențiale ale componenței infracțiunii, fără de care aceasta nu există (precum în cazul subiectului infracțiunilor de insolvabilitate); pot reprezenta semne calificative care formează componența infracțiunii cu circumstanțe agravante (de exemplu, însușirea bunurilor folosindu-se de situația de serviciu); sau pot fi recunoscute ca circumstanțe agravante sau atenuante (de exemplu, comiterea infracțiunii pe baza unor relații de încredere sau contractuale). În situațiile în care subiectul special al infracțiunii este un semn constructiv obligatoriu al componenței de infracțiune, absența acestuia duce la scoaterea persoanei de sub urmărirea penală din cauza lipsei componenței infracțiunii sau la reîncadrarea faptei conform unei alte norme penale, având același obiect, latură obiectivă și latură subiectivă, dar un subiect diferit. Decăderea semnelor caracteristice pentru subiectul special duce la excluderea circumstanțelor de fapt care reflectă aceste semne. Excluderea „circumstanțelor de fapt nu poate atrage încălcarea dreptului inculpatului la apărare, din care considerent este întâlnită frecvent în practica judiciară. Puțin probabil că am putea recunoaște ca încălcare a dreptului la apărare și schimbarea inversă a subiectului – din general în special. Astfel, este admisibilă schimbarea învinuirii din omor simplu în pruncucidere, unde în calitate de subiect special figurează mama. Deși se înregistrează o completare cu circumstanțe de fapt ce caracterizează subiectul special, această completare nu influențează în nici un fel dovedirea omorului incriminat persoanei concrete, nu este necesară modificarea tacticii și poziției de apărare, din care considerent nu se încalcă dreptul învinuitului la apărare. Nu se încalcă dreptul învinuitului la apărare și atunci când are loc substituirea unui subiect special cu altul.”⁶³⁵

Astfel, deși subiectul special și se caracterizează prin semne suplimentare, doar simpla schimbare a subiectului infracțiunii (din general în special sau invers, precum și din unul special în altul, de asemenea special) nu atrage încălcarea dreptului învinuitului la apărare. Totodată, este necesar să reținem că această regulă nu se aplică dacă de rând cu circumstanțele de fapt ce caracterizează subiectul infracțiunii se modifică și circumstanțele care reflectă alte semne ale elementelor componenței de infracțiune, ca de exemplu, caracterul acțiunilor, scopul, motivul.

Extinderea „beneficiului dreptului la apărare la toate părțile din proces, nu numai în ceea ce privește inculpatul reprezintă, în mod categoric, un pas mare înainte în această materie.”⁶³⁶

---

⁶³⁴ ALECU, Gh. *Drept penal. Partea generală. Curs universitar. Ediția a II-a revizuită și adăugită*. Constanța: Ed. Europolis, 2007, p. 171.

⁶³⁵ БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 191.

⁶³⁶ ȘTEFĂNESCU, B. *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. Op.cit., p. 167.

Într-o cauză penală⁶³⁷, judecând recursul, instanța de recurs a reținut că „în pofida prescripțiilor legale prevăzute art. 325 alin. (2) Cod de procedură penală, potrivit descriptivului și dispozitivului deciziei, instanța de apel nu a respectat dispozițiile de drept nominalizate și în acest context Completul de judecată ține să menționeze că instanța de apel nu a judecat cauza în raport cu circumstanțele concrete în fapt și în drept, imputate inculpaților prin rechizitoriu, potrivit conținutului cărui acțiunile inculpatelor B.E. și B.L. au fost încadrate de către organul de urmărire penală în baza art. 42 alin. (5), 190 alin.(5) Cod penal, iar de către instanța de apel inculpatele au fost recunoscute vinovate și condamnate în baza art.323 alin.(1) Cod penal. Or, instanța de apel a omis faptul că învinuirea incriminată prin rechizitoriu diferă de cea imputată inculpatelor B.E. și B.L. după obiectul juridic special atentat.”⁶³⁸

S-a constatat că, „instanța de apel a încălcat dreptul la apărare a inculpatelor B.E. și B.L., învederat prin faptul că a nu au fost informate în mod detaliat asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva lor. Prin urmare, ultimele nefiind informate corect asupra învinuirii înaintate sunt lipsite de dreptul de a beneficia de o apărare eficientă, fără a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii poziției apărării, prin ce se încalcă prevederile art.6§3 lit. a) și b) din Convenția europeană a drepturilor omului, coroborat cu §1 de la același articol, prin care se prevede o procedură echitabilă.”

4.3. Particularitățile limitelor de judecată în cadrul anumitor categorii de cauze

Limitele judecării cauzelor penale, stabilite de legea procesual-penală, definesc „hotarele” în cadrul cărora se va examina fiecare cauză penală, indiferent de stadiul procesual în care a avut loc atragerea persoanei la răspundere penală.

Totodată, legislația procesual-penală prevede particularități privind desfășurarea procesului penal în funcție de anumite categorii de dosare și de persoanele implicate, în conformitate cu diferențierea formelor procesuale specifice.

Specificul desfășurării procesului penal în anumite categorii de cauze impune și necesitatea instituirii unor reglementări caracteristice doar lor. Aceste particularități sunt determinate de ordinea procesuală specifică începerii urmăririi penale, de condițiile suplimentare impuse în vederea atragerii persoanei la răspundere, precum și de caracterul procesual complex referitor la examinarea cauzei penale în instanța de fond. În sursele de specialitate se face referire la „cauzele

---

⁶³⁷ Dosarul nr. 1ra-1333/2022, [online], [accesat 25.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24346.

⁶³⁸ *Ibidem*.

în care urmărirea penală se pornește în baza plângerii prealabile a victimei și cauzele în privința persoanelor învinuite de comiterea infracțiunilor pe teritoriul altor state”⁶³⁹.

În afară de aceste categorii de cauze penale, trecem în revistă și dosarele penale examinate în cadrul procedurilor speciale, prevăzute la Titlul III din partea specială a Codului de procedură penală al Republicii Moldova.

S-a menționat despre faptul, că în sistemul actual al normelor juridice, „procedurile speciale sunt puține la număr. Acestea pot fi întâlnite în cauzele privind tragerea la răspundere penală (proceduri speciale propriu-zise), precum și în realizarea, pe cale jurisdicțională, a unor aspecte adiacente sarcinilor fundamentale ale procesului penal (alte proceduri speciale, auxiliare).”⁶⁴⁰

În funcție de modul de reglementare, procedurile speciale propriu-zise sunt proceduri în care se aplică, în principal, normele derogatorii de la procedura obișnuită (procedura de urmărire și judecare a infracțiunilor flagrante) și proceduri în care se aplică, în principal, normele procedurale de drept comun, completate cu normele derogatorii (procedura în cauzele cu infractori minori).

Celelalte „proceduri speciale, auxiliare, apar în anumite situații speciale, întâlnite fie în cursul procesului penal, fie în faza de după executare (procedura reabilitării judecătorești, procedura în caz de dispariție a înscrisurilor judiciare, asistența juridică internațională în materie penală etc.).”⁶⁴¹

Deoarece unica particularitate a limitelor judecării cauzelor penale vizate ține de caracterul lor mai dur în comparație cu dosarele examinate în procedura generală, nu ne vom axa pe specificul examinării lor în instanța de fond.

În privința cauzelor în care urmărirea penală se pornește în baza plângerii prealabile a victimei, cerințele și condițiile speciale de examinare sunt instituite, în primul rând, în virtutea particularităților specifice ale începerii urmăririi penale. Aceste cazuri privesc infracțiunile specificate în art. 276 CPP RM .

În sistemele legale care reglementează procedurile penale bazate pe plângerea prealabilă, urmărirea penală nu poate începe fără acordul victimei. Aceasta reflectă principiul autonomiei voinței victimei de a decide dacă dorește sau nu să fie tras la răspundere autorul faptei. Astfel, limitele judecării cauzei sunt stabilite prin voința victimei, iar instanța trebuie să se conformeze voinței acesteia, sub rezerva îndeplinirii condițiilor legale.

---

⁶³⁹ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 155.

⁶⁴⁰ NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București: Ed. Academiei, 1988, p. 662; VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București, 1972, p. 502-503; DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*. Op.cit., p. 361; CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. București: Ed. All Beck, 2004, p. 2.

⁶⁴¹ CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Proceduri speciale*. Op.cit., p. 2.

În cazurile în care plângerea prealabilă a victimei este un element necesar pentru începerea urmăririi penale, procesul penal este limitat de existența unei plângeri valabile. Dacă victima își retrace plângerea sau nu o depune la termenul stabilit de lege, procedura penală nu poate continua. Acest aspect limitează posibilitățile de extindere a judecării cauzei dincolo de voința victimei.

În cazul în care urmărirea penală se bazează pe plângerea prealabilă, instanța este limitată în modificarea învinuirii, având în vedere că, inițial, plângerea victimei a stat la baza începerii procesului penal. Modificarea învinuirii fără acordul victimei poate duce la încălcarea dreptului acesteia de a controla procesul penal și de a decide în ce măsură să participe la acesta.

Victima are dreptul de a renunța la plângere chiar și în timpul judecării, fapt ce impune o limitare a procesului penal. Renunțarea victimei la plângerea prealabilă sau retragerea acesteia din proces determină încetarea procesului penal. Acest drept al victimei influențează direct limitele în care instanța poate continua procesul penal.

În cazul retragerii plângerii depuse de către partea vătămată, procesul penal încetează. Retragerea plângerii prealabile poate avea acest efect juridic în cazurile prevăzute la art. 276 CPP RM, până la „rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești”.⁶⁴²

Mulți cercetători susțin că „plângerea victimei în cazurile respective este acel document care substituie și ordonanța de punere sub învinuire, și rechizitoriul.”⁶⁴³. Această opinie se explică prin faptul că învinuirea adusă persoanelor atrase la răspundere penală în respectivele cauze, este formulată în plângerile victimelor sau a reprezentanților lor legali. Totodată, în CPP RM nu se regăsește fixarea normativă a condiției referitoare la formularea învinuirii și încadrarea infracțiunii.

Autoarea E. Bravilova susține că în plângerea prealabilă a victimei nu ar trebui să se solicite indicarea explicită a normei de drept penal care sancționează fapta comisă. Argumentul acesteia se bazează pe realitatea că majoritatea părților vătămate nu dețin suficiente cunoștințe juridice pentru a putea identifica corect conexiunea între fapta comisă și norma de drept penal corespunzătoare. În acest context, autoarea propune ca, „la momentul recepționării plângerii, organul de urmărire penală să fie responsabil de determinarea legii penale aplicabile și să o specifice în ordonanța privind începerea urmăririi penale. Astfel, se asigură că victimele nu sunt obligate să aibă cunoștințe juridice temeinice pentru a iniția procesul penal, iar autoritățile

---

⁶⁴²DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, I.U., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal*. Op.cit., p. 38-39.

⁶⁴³ АЛЬПЕРТ, С. А. *Производство по уголовным делам, возбуждаемым по жалобе потерпевшего: учебное пособие*. Харьков, 1976, с. 26; БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., с. 201; ДОРОШКОВ, В. В. *Материально-правовые и процессуальные аспекты частного обвинения*. Op.cit., с. 89-95; ЖОГИН, Н. В., ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Возбуждение уголовного дела*. Op.cit., с. 94.

competente vor lua în considerare în mod corect circumstanțele de fapt și norma de drept aplicabilă”⁶⁴⁴

Absența unui element esențial al învinuirii, respectiv identificarea norme de drept penal aplicabile, care împiedică învinuitul să se apere în mod eficient, constituie o deficiență substanțială. Aceasta deoarece, în cazul acuzațiilor în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 276 CPP RM, învinuiții nu se disting de cei din cauzele pornite din oficiu, având aceleași drepturi, inclusiv dreptul de a cunoaște norma juridică pe baza căreia sunt trași la răspundere penală.

Această părere este exprimată și de autorul V. Doroșcov care susține că „omiterea normei care incriminează fapta pretinsă din textul plîngerii atrage după sine încălcarea dreptului la apărare al învinuitului, deoarece el nu cunoaște de comiterea cărei fapte este acuzat.”⁶⁴⁵

Partea vătămată, în cadrul ședinței de judecată, în cauzele în care urmărirea penală se pornește numai în baza plîngerii prealabile a victimei, poate schimba învinuirea adusă dacă în acest caz nu se agravează situația inculpatului și nu este încălcat dreptul lui la apărare. Evident, acest lucru este posibil, dacă, însă, nu se modifică caracterul învinuirii în sens procesual. De asemenea, numeroși cercetători ⁶⁴⁶ au ridicat întrebarea privind posibilitatea schimbării învinuirii din publică în privată și invers. Considerăm că o astfel de modificare este admisibilă doar cu respectarea ordinii procesual-penale stabilite pentru fiecare categorie de cauze penale. Este important, de asemenea, să se țină cont de posibilitatea extinderii cercului învinuiților în aceste cauze, având în vedere că, persoana care a depus plîngerea poate deveni parte vătămată în cadrul procesului penal. Totodată, legislația prevede doar anumite condiții referitoare la plîngerea prealabilă, fără a specifica forma și conținutul acesteia. Astfel, la momentul de față, limitele judecării în cazul infracțiunilor de la art. 276 CPP RM, sunt determinate de circumstanțele de fapt expuse în plîngere și de aprecierea juridică a lor.

Dacă, însă, s-ar oferi părților posibilitatea extinderii nelimitate a învinuirii, acest lucru ar condiționa apariția unor modele libere ale limitelor judecării cauzelor penale.

Realizarea „funcției învinuirii de către partea vătămată, partea civilă și reprezentanții acestora se manifestă în faptul că aceste persoane, în procesul penal, susțin pe deplin sau în parte poziția acuzatorului de stat. De opțiunea părții vătămate depinde începerea urmăririi penale și evoluția de mai departe a cauzei penale în situațiile de pornire a urmăririi penale conform

---

⁶⁴⁴ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 202.

⁶⁴⁵ ДОРОШКОВ, В. В. *Материально-правовые и процессуальные аспекты частного обвинения*. Ор.цит., с. 96; ДОРОШКОВ, В. В. *Руководство для мировых судей. Дела частного обвинения*. Москва, 2001, с. 79-82.

⁶⁴⁶ ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Ор.цит., с. 278; ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных стадиях советского уголовного процесса*. Ор.цит., с. 102-105; БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Ор.цит., с. 203-206.

principiului disponibilității victimei. În cazul dosarelor pornite din oficiu de către organul de urmărire penală, poziția persoanelor nominalizate, cu referire la soarta cauzei penale, nu are nici o importanță pentru procuror. Aceste persoane nu au obligația să susțină învinuirea.”⁶⁴⁷

Limitele judecării cauzelor penale în care urmărirea penală se pornește pe baza plângerii prealabile a victimei sunt esențiale pentru asigurarea unui proces legal și echitabil. Aceste limite sunt determinate de cerințele procesual-penale, care impun respectarea dreptului victimei de a formula o plângere și a învinuitului de a cunoaște temeiul legal al acuzației. În același timp, este important ca procesul să permită apărării să se pregătească eficient. De asemenea, absența unei precizări clare privind norma de drept penal aplicabilă poate constitui o carență substanțială, ce poate afecta dreptul la apărare al inculpatului. Astfel, reglementările existente trebuie să asigure un echilibru între protecția intereselor victimei și drepturile fundamentale ale inculpatului, garantându-se astfel un proces penal echitabil.

Limitele judecării în cauzele penale cu participarea juraților. Al șaselea amendament la Constituția Statelor Unite garantează dreptul inculpatului de a fi judecat de o Curte cu jurați în cazul unei cauze penale care implică fapte ce pot duce la o pedeapsă cu închisoare de cel puțin șase luni. Acest drept asigură o protecție importantă împotriva posibilelor abuzuri din partea statului, prin implicarea unui grup de cetățeni în procesul decizional.

Curtea cu jurați este, în mod tradițional, formată din 12 membri, care sunt selectați aleatoriu din rândul cetățenilor eligibili. Totuși, în unele state din SUA, se permite ca acest număr să fie redus la șase persoane, cu condiția ca legislația locală să permită o astfel de modificare. Acest mecanism asigură diversitatea opiniilor și reflectă principiul „dreptului la un proces echitabil”, prevăzut de constituție, implicând comunitatea „în stabilirea vinovăției sau nevinovăției unei persoane acuzate de comiterea unei infracțiuni.”⁶⁴⁸

Același amendament la Constituția SUA, menționează că persoanele acuzate în cauzele penale au dreptul la examinarea cauzei de către „Curtea cu jurați din acel stat sau district în care a fost comisă infracțiunea.”⁶⁴⁹

Delimitarea competenței între președintele ședinței și jurați exercită o influență substanțială asupra tuturor aspectelor judecării cauzei penale cu participarea celor din urmă, inclusiv și asupra limitelor ei. Aceste particularități se reflectă, în primul rând, în conținutul învinuirii și a circumstanțelor ei, care urmează a fi dovedite în ședința de judecată cu participarea juraților.

---

⁶⁴⁷ RUSU, L. Acuzarea în cadrul procesului penal contradictorial. În: *Revista Națională de drept*, nr. 11/2015, p. 66; ZAMFIR, V. *Instituția învinuirii în procesul penal*. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018, p. 16.

⁶⁴⁸ БЕРНАМ, У. *Правовая система Соединенных Штатов Америки*. Москва: Изд. Новая Юстиция, 2007, с. 507.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, с. 509.

În Federația Rusă, în conformitate cu regulile de competență, până la pronunțarea verdictului de către jurați, părțile nu au dreptul să examineze și să aprecieze aspectele juridice ale învinuirii în cadrul ședinței de judecată. Această restricție se aplică întocmai atât în timpul cercetării judecătorești, cât și în cadrul dezbaterilor judiciare și al adresării întrebărilor. Abaterea de la aceste prevederi este considerată o încălcare a procedurii legale și poate constitui temei pentru casarea sentinței emise pe baza verdictului dat de jurați. Se afirmă că, „sistemul judiciar rus asigură respectarea unei proceduri stricte, limitând influența judecătorului asupra deliberării juraților și garantând independența acestora în aprecierea faptelor.”⁶⁵⁰

Conform art. 339, alin. (5) din Codul de procedură penală al Federației Ruse⁶⁵¹, la întocmirea chestionarului adresat juraților, nu trebuie incluse întrebări referitoare la încadrarea juridică a faptelor învinuite sau la aprecierea acestora din punct de vedere legal. Aceste întrebări nu pot fi soluționate în cadrul verdictului juraților, iar încălcarea acestei reglementări atrage, de fiecare dată, casarea hotărârii instanței de fond de către instanța superioară. Această normă reflectă particularitățile limitelor judecării cauzelor penale cu participarea juraților și subliniază distincția clară între competențele juraților și cele ale președintelui ședinței de judecată. Această separare a competențelor și responsabilităților între jurați și judecător constituie subiectul unor dezbateri și controverse semnificative în rândul celor care susțin diverse modele de organizare a procesului judiciar.

În evoluția sa, procesul penal a cunoscut două teorii referitoare la divizarea competenței între jurați și președintele ședinței de judecată. Cea dintâi, fiind și cea mai răspândită, constă în faptul că judecătorul soluționează chestiunile de drept, iar jurații – chestiunile de fapt (*de jure respondent judices, de facto juratores*).

În anii 60 ai secolului al XIX-lea, „teoria faptului și dreptului” a fost criticată sever în literatura de specialitate, fiind considerată necorespunzătoare pentru îndeplinirea sarcinilor justiției și a esenței Curții cu jurați. Drept urmare, a fost propusă o teorie alternativă, care a devenit predominantă, mai ales în legislația germană a acelei perioade – „teoria vinovăției și pedepsei”. Conform acestei teorii, „jurații erau responsabili de soluționarea chestiunilor referitoare la vinovăția inculpatului, atât sub aspect factual, cât și juridic, în timp ce judecătorii se ocupau de aplicarea pedepsei corespunzătoare, rezolvând toate aspectele de ordin procesual apărute în cursul judecării cauzei.”⁶⁵²

---

⁶⁵⁰ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 163.

⁶⁵¹ Codul de procedură penală al Federației Ruse, [online] [accesat 30.03.2024]. Disponibil: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/17643/page/4> .

⁶⁵² НАСОНОВ, С. А., ЯРОШ, С. М. *Вердикт присяжных заседателей*. Москва: Изд. П. Валент, 2003, c. 61-62.

Argumentele principale ale adepților teoriei vinovăției și pedepsei erau centrate pe următoarele idei fundamentale: a) vinovăția nu poate fi limitată doar la aspecte de fapt, aceștia susțineau că vinovăția inculpatului nu se poate reduce doar la o simplă examinare a faptelor, deoarece este rezultatul unei aprecieri juridico-morale a acțiunilor inculpatului. Juriul trebuie să evalueze dacă fapta este dovedită și, în același timp, să aprecieze intențiile și motivele inculpatului, ceea ce implică o judecată de valoare ce depășește cadrul strict factual; b) imposibilitatea divizării între „fapt” și „drept”. Adepții acestei teorii argumentau că, în multe cazuri, este imposibil să separe faptele de analiza juridică. Există fapte prejudiciabile în care, pentru a le înțelege corect, este necesar să se abordeze simultan atât aspectele de fapt, cât și cele de drept. Mai mult, pentru a stabili vinovăția, nu este suficient să se examineze doar latura factuală, ci trebuie să se țină cont și de contextul legal și moral în care a avut loc fapta.

În rândul susținătorilor teoriei vinovăției și pedepsei se află cercetători precum L. Carnozova, Gh. Borzencov, M. Nemătina, S. Pașin și alții. L. Carnozov, în mod special, argumentează că „faptele stabilite de către jurați nu se referă doar la evenimente din viața reală, ci sunt strâns legate de reprezentările juridice esențiale referitoare la circumstanțele cauzei examinate.” Acesta subliniază că, în cadrul unei ședințe a Curții cu jurați, nu este vorba despre separarea faptului de drept, ci despre împărțirea domeniilor în care sunt necesare cunoștințe juridice specializate și acelea unde nu este necesar să se aplice un astfel de know-how juridic. În viziunea sa, „jurații trebuie să aprecieze atât aspectele faptice, cât și cele juridice, dar într-un mod în care să se recunoască necesitatea unor competențe tehnice doar în anumite etape ale procesului”.⁶⁵³ L. Carnozova susține că, în cazul în care jurații soluționează întrebarea referitoare la vinovăție, ei se pronunță și asupra chestiunilor de ordin juridic. Aceasta înseamnă că jurații nu se limitează doar la stabilirea faptelor, ci sunt implicați și în evaluarea laturii juridice a cauzei, având în vedere că vinovăția este o chestiune care presupune o apreciere atât faptică, cât și juridică. Astfel, „jurații sunt considerați responsabili nu doar pentru constatarea faptelor comise, dar și pentru evaluarea dacă acestea constituie o infracțiune, conform normelor legale aplicabile.”⁶⁵⁴

Cercetătorul Gh. Borzencov susține, similar cu L. Carnozova, că cerința de a face o delimitare strictă între chestiunile de fapt și cele juridice este, în practică, imposibilă. El argumentează că întrebările esențiale ce trebuie soluționate de jurați implică atât aspecte de fapt, cât și de drept. De exemplu, pentru a stabili ce reprezintă „fapta corespunzătoare unei infracțiuni,

---

⁶⁵³ КАРНОЗОВА, Л. М. *Возрожденный суд присяжных: замысел и проблемы становления*. Москва, 2000, с. 250-251.

⁶⁵⁴ КАРНОЗОВА, Л. М. *Уголовная юстиция и гражданское общество. Опыт парадигмального анализа*. Москва: Изд. Р. Валент., 2010, с. 333.

este necesar să se confrunte faptele comise cu semnele și elementele definiției ale unei anumite componente infracțiunii, conform legii. În acest context, evaluarea vinovăției implică o combinație între analiza faptelor și aplicarea normelor juridice, ceea ce face imposibilă o separare clară între cele două.”⁶⁵⁵

La rândul său, Nemâțina M. susține că „nu putem direcționa practica pe calea antrenării judecătorului în „traducerea” din limbajul juridic a definițiilor și noțiunilor cu care operează legea în termeni obișnuiți”⁶⁵⁶. Autoarea identifică două căi de soluționare a acestei probleme: „1) determinarea mai detaliată (sub aspect de drept penal și procesual penal) a categoriilor juridice care sunt cunoscute jurilor, și care nu le sunt cunoscute; care dintre ele pot determina interpretări contradictorii și tratament diferențiat; 2) a introduce în legea procesual-penală o normă care ar recunoaște dreptul juriilor să soluționeze chestiunea referitoare la vinovăția inculpatului în volum deplin, în raport cu toate semnele substanțiale ale componente de infracțiune, atât de fapt, cât și juridice.”⁶⁵⁷

Autorul V. Pașin declară că „recunoscând rolul juraților în constatarea faptelor, îi lipsim de dreptul stabilirii faptelor relevante cauzei. De aici pot izvorî „Interdicțiile paradoxale referitoare la întrebările adresate juraților, cum ar fi cele privind intențiile inculpatului, motivul acțiunii sau starea de afect, pot crea o situație complicată în cadrul proceselor cu participarea jurilor. Aceste restricții generează o practică problematică de „dezmembrări” ale întrebărilor despre vinovăție, divizându-le între cele care vizează opinia juraților și elementele constatate de judecător pe baza propriilor observații. Astfel, în urma acestor abordări, sentința finală, emisă într-un proces cu participarea jurilor, devine o combinație ciudată între concluziile juraților, care se referă strict la faptele constatate, și opinia judecătorului despre vinovăție, care poate depăși limitele exacte ale verdictului. Această practică poate submina coerența și claritatea procesului judiciar, afectând echilibrul între soluțiile juraților și ale judecătorului.”⁶⁵⁸

Din aceste rațiuni, S. Pașin propune „materializarea întrebărilor adresate juraților în formule legale, de exemplu, este vinovat sau nu cet. A. în comiterea faptei de omor cu deosebită cruzime.”⁶⁵⁹

În doctrină întâlnim opinia că „în întrebările adresate juraților nu se pot folosi expresii și termeni legali stabiliți în conținutul normelor de drept.”⁶⁶⁰

---

⁶⁵⁵ БОРЗЕНКОВ, Г. Н. Суд присяжных и уголовный закон. В: *Вестник МГУ. Серия ПРАВО*, N.4/1994, с. 36.

⁶⁵⁶ НЕМЫТИНА, М. В. *Российский суд присяжных*. Москва: Изд. БЕК, 1995, с. 84.

⁶⁵⁷ *Ibidem*, с. 84.

⁶⁵⁸ ПАШИН, С. А. *Становление правосудия*. Москва: Изд. Р. Валент., 2011, с. 272-273.

⁶⁵⁹ ПАШИН, С. А. *Становление правосудия*. *Op.cit.*, с. 278.

⁶⁶⁰ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. *Op.cit.*, с. 169.

După cum susține I. Foinițchi, „cu timpul, practica judiciară a început să delimiteze termenii general-cunoscuți de cei de specialitate, admițându-i pe cei dintâi și respingându-i pe cei din urmă.”⁶⁶¹

Prin urmare, dificultățile întâmpinate de judecători în formularea întrebărilor pentru jurați au fost, într-o anumită măsură, depășite. Aceasta sugerează că anumite provocări din procesul adresării întrebărilor juraților în cadrul examinării cauzelor penale ar putea fi rezolvate. O primă particularitate a limitelor judecării cauzelor penale cu participarea jurilor constă în structura învinuirii, care este divizată în elemente ce urmează a fi examinate și dovedite cu ajutorul juraților, fiind cercetate doar după pronunțarea verdictului.

Această abordare contribuie la clarificarea rolului juraților și la stabilirea unei delimitări între faptele stabilite de jurați și aspectele juridice apreciate de judecător.

De această divizare a învinuirii este legată și a doua particularitate a limitelor judecării cu participarea juraților, determinată de adresarea întrebărilor către jurați și întocmirea unui act procesual specific – chestionarul.

Mulți autori susțin, pe bună dreptate, că acest chestionar reprezintă o reflectare a învinuirii susținută de acuzatorul de stat în ședința de judecată, cu participarea jurilor. Astfel, în opinia autoarei M. Nemîtina, acest chestionar reprezintă „o expunere concentrată a unor întrebări referitoare la circumstanțelor de fapt ale infracțiunii, la vinovăția inculpatului și implicarea lui în comiterea infracțiunii, stabilite în temeiul actului de acuzare în procesul cercetării judecătorești, întemeiate pe dezbaterile părților, la care jurații urmează să prezinte răspunsul.”⁶⁶²

Această opinie este acceptată cu o singură rezervă – chestionarul poate include și circumstanțe de fapt ale poziției apărării. În acest fel, conținutul chestionarului în ședința de judecată cu participarea juraților stabilește limitele judecării cauzei penale.

În unele surse de specialitate s-a menționat că, practica examinării cauzelor penale cu participarea juraților înregistrează anumite probleme determinate de „coraportul între chestionar și cerințele limitelor judecării cauzelor penale. Prima dificultate este determinată de faptul că de frecvente ori, conținutul învinuirii expus în întrebările de bază ale chestionarului se deosebesc de învinuirea formulată în rechizitoriu, susținută de acuzator în cadrul dezbaterilor în ședința cu participarea jurilor. Această neconcordanță se manifestă în special, prin întrebările de bază din

---

⁶⁶¹ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства*. Op.cit., c. 453-454.

⁶⁶² НЕМЫТИНА, М. В. *Российский суд присяжных*. Op.cit., c. 73.

chestionar care pot modifica învinuirea printr-o altă expunere a elementelor substanțiale ale faptei infracționale.”⁶⁶³

O altă ipoteză a modificării învinuirii prin întrebările de bază din chestionar constă în reflectarea incompletă a tuturor circumstanțelor faptei incriminate inculpatului.

Dintr-o altă perspectivă, încălcarea limitelor judecării cauzelor penale la formularea întrebărilor de bază din chestionar, este cea privind vinovăția altor persoane, în afară de inculpat. În practică, această situație apare de frecvente ori atunci când inculpatul declară că a acționat în stare de legitimă apărare.

Un alt bloc de probleme legate de corespunderea chestionarului cerințelor limitelor judecării cauzelor penale este determinat de „posibilitatea adresării întrebărilor private și alternative juraților.”⁶⁶⁴

Posibilitatea adresării întrebărilor private și alternative juraților nu contravine legii. Or, după adresarea întrebării de bază privind vinovăția inculpatului pot fi puse în alte întrebări privind unele circumstanțe care influențează asupra gradului de vinovăție și caracterului ei, care pot atrage eliberarea de răspundere penală a inculpatului. În caz de necesitate, sunt adresate și întrebări privind gradul de realizare a intenției prejudiciabile, cauzele în virtutea cărora actul infracțional nu a fost finalizat, precum și gradul de implicare a fiecărui participant în comiterea infracțiunii. Sunt admisibile și întrebările care permit a stabili vinovăția inculpatului în comiterea unei infracțiuni mai puțin grave, dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu i se încalcă dreptul la apărare.

Or, „judecătorul nu este în drept să refuze inculpatului și apărătorului său adresarea unor întrebări privind prezența circumstanțelor de fapt care exclud răspunderea inculpatului pentru fapta comisă sau care pot determina răspunderea pentru o faptă mai puțin gravă. Refuzul președintelui ședinței privind adresarea acestor întrebări la solicitarea părții apărării va avea ca efect casarea hotărârii instanței de fond. Totodată, întrebarea alternativă a părții apărării poate modifica substanțial conținutul învinuirii, referindu-se la orice circumstanțe care urmează a fi clarificate și soluționate prin verdictul juraților.”⁶⁶⁵

Totodată, avem în vedere și anumite garanții că adresarea întrebărilor private juraților nu va încălca limitele judecării cauzei.

---

⁶⁶³ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., c. 171.

⁶⁶⁴ *Ibidem*, c. 173-176.

⁶⁶⁵ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика.* Op.cit., c. 176-177.

În primul rând adresarea acestor întrebări este admisă doar în cazurile când despre săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave sau despre anumite circumstanțe care exclud răspunderea, inculpatul a făcut anterior declarații și în baza lor a fost formulată poziția apărării pe durata întregii ședințe de judecată. Acest moment asigură respectarea dreptului inculpatului la apărare pe durata adresării întrebărilor alternative.

Dacă inculpatul, contestând învinuirea adusă, „nu a menționat despre comiterea unei infracțiuni mai puțin grave sau despre unele circumstanțe care exclud răspunderea, întrebări private și alternative nu pot fi adresate.”⁶⁶⁶

În al doilea rând, președintele ședinței nu poate schimba după bunul său plac redacția întrebărilor private și alternative propuse de partea apărării, agravând situația inculpatului sau să modifice substanțial redacția chestionarului, incluzând în ea și alte circumstanțe. Totodată, președintele ședinței este în drept să excludă întrebările care „nu au fost menționate în ședința de judecată, să substituie termenii juridici prin termeni uzuali obișnuiți. Totodată, o careva altă redactare a întrebărilor private și alternative nu este admisă, ea fiind contrară legii.”⁶⁶⁷

Următorul bloc de probleme, legat de corespunderea chestionarului condițiilor limitelor judecării cauzei este determinat de dreptul juraților să recunoască anumite circumstanțe ca nedovedite la pronunțarea verdictului, adică să modifice latura de fapt a învinuirii. Construcția chestionarului permite juraților „să schimbe circumstanțele de fapt a învinuirii în sensul îngustării prin excluderea oricăror circumstanțe din categoria celor recunoscute ca fiind demonstrate. Careva condiții în acest sens nu sunt stabilite, urmare a cărui fapt această împuternicire a juraților stârnește anumite îngrijorări.”⁶⁶⁸

Cercetătorul I. Foinițchi susține că acordarea unui drept nelimitat juraților de a adăuga îngrădiri sau completări la întrebările și răspunsurile din cadrul procesului reprezintă o încălcare substanțială a prevederilor procesual-penale. Conform acestora, „nimeni nu poate fi considerat vinovat și pedepsit pentru o faptă care nu a fost corect examinată în cadrul ședinței de judecată. În acest context, se poate ajunge la o astfel de situație atunci când jurații au un drept nelimitat de a modifica sau completa chestionarul, oferind răspunsuri afirmative sau negative la întrebările adresate, fără ca aceste modificări să fie corespunzătoare cerințelor procesului judiciar corect.”⁶⁶⁹

În opinia noastră, dreptul nelimitat al juraților de a recunoaște ca nedovedite orice circumstanțe ale învinuirii nu generează pericolul încălcării limitelor judecării cauzei. Or,

---

⁶⁶⁶ *Ibidem*, c. 178.

⁶⁶⁷ *Ibidem*, c. 179.

⁶⁶⁸ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства*. Op.cit., c. 477.

⁶⁶⁹ ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства*. Op.cit., c. 477.

realizarea acestui drept de către jurați poate avea ca rezultat recunoașterea inculpatului ca fiind vinovat de comiterea unei infracțiuni mai puțin grave. Astfel, în aceste condiții, dreptul inculpatului la apărare nu va fi încălcat, deoarece noua acuzare se va baza pe fapte, similare celor care se regăseau în învinuirea inițială. Aceste fapte nu vor fi noi pentru inculpat.

O altă particularitate a limitelor judecării cauzelor în instanța cu jurați ține de faptul că și formularea, și încadrarea juridică a infracțiunii în sentință trebuie să corespundă integral circumstanțelor de fapt, stabilite prin verdictul juraților. În doctrină⁶⁷⁰ se vorbește despre anumite încălcări ale limitelor judecării cauzei în instanța cu jurați în raport cu această particularitate. În primul rând, este vorba despre cazurile în care, în sentință „vor fi modificate esențial circumstanțele de fapt ale faptei incriminate inculpatului, stabilite de către juri. Un alt exemplu a unei asemenea încălcări îl constituie situațiile când, în pofida verdictului de achitare al juraților, judecătorul stabilește în acțiunile inculpatului achitat de către juri semnele unei infracțiuni mai puțin grave”.

În opinia autorului Hohreacov M.,⁶⁷¹ verdictul de achitare al juraților este obligatoriu pentru președintele ședinței în privința tuturor capetelor de acuzare, susținute în ședința de judecată de către acuzator. În cazurile în care jurații emit un verdict de acuzare, judecătorul poate să nu fie de acord cu conținutul circumstanțelor de fapt a învinuirii stabilite de jurați, fiind obligat să dizolve colegiul de jurați și să reia examinarea cauzei. Legea nu-i oferă președintelui ședinței posibilitatea să modifice în sentință conținutul circumstanțelor cauzei, stabilite de jurați.

O altă situație tipică a încălcării limitelor judecării cauzei după pronunțarea verdictului de către jurați se referă la extinderea învinuirii în sentință, raportată la cea din verdict, atât în privința circumstanțelor de fapt, cât și referitor la încadrarea faptei. Această încălcare se reflectă, în primul rând, în expunerea în textul sentinței a semnelor calificative ale infracțiunii, care nu corespund circumstanțelor stabilite prin verdictul juraților. Or, această încălcare a limitelor judecării cauzei penale este determinată de interpretarea juridică incorectă a faptelor, stabilite prin verdictul juraților.

Se cer delimitate de această încălcare a limitelor judecării cauzelor penale, cazurile de stabilire de către judecător în sentință a unor circumstanțe pe care jurați nu erau în drept să le stabilească în virtutea delimitării competenței între aceștia și judecătorii profesioniști. Or, președintele ședinței califică fapta inculpatului conform verdictului de acuzare și circumstanțelor fixate de instanță, care nu pot fi stabile de jurați, necesitând o apreciere juridică corespunzătoare.

---

⁶⁷⁰ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 182-183.

⁶⁷¹ *Ibidem*, с. 183.

Ca încălcare a limitelor judecării cauzelor penale la pronunțarea sentinței este recunoscută și îngustarea ilegală a învinuirii în sentință în comparație cu verdictul, atât în ceea ce privește latura de faptă a învinuirii, cât și încadrarea faptei. Această abatere „este determinată, de cele mai frecvente ori, de interpretarea juridică incorectă a faptelor, stabilite în verdictul juraților”⁶⁷².

O altă formă de îngustare ilegală a limitelor judecării cauzei penale, în raport cu verdictul juraților, este reprezentată de excluderea din sentință a anumitor episoade sau aspecte ale cazului de către instanță, atunci când acuzatorul de stat renunță la acestea în timpul dezbaterii verdictului juraților. Acest lucru poate conduce la o judecată incompletă a cauzei, întrucât aspecte esențiale care ar putea influența verdictul nu sunt luate în considerare de jurați sau de instanță în procesul decizional final.

În cazul în care instanțele ierarhic superioare constată încălcarea limitelor de judecare a cauzelor penale după pronunțarea verdictului de către juri, sentința poate fi casată, iar cauza returnată instanței de fond pentru o nouă examinare, începând cu etapa discutării consecințelor verdictului. De asemenea, instanța de apel are autoritatea de a corecta direct încălcările limitelor de judecare a cauzelor penale, atribuibile acestui tip de procedură.

Limitele judecării cauzelor penale în cadrul procedurii cu juri sunt mult mai stricte, deoarece acuzatorul de stat nu poate renunța la învinuire sau modifica aceasta în timpul examinării consecințelor verdictului. Totuși, acuzatorul are posibilitatea de a utiliza acest drept până la retragerea juraților pentru deliberare, moment în care procedura judiciară își atinge limitele stabilite.

Limitele judecării în cauzele privind persoane învinuite care au comis infracțiuni pe teritoriul altor state, extrădate pentru efectuarea urmăririi și judecare.

Prevederile referitoare la cauzele în privința învinuiților care au comis infracțiuni pe teritoriul altor state, extrădate în vederea urmăririi lor se regăsesc în CPP RM și în tratatele internaționale privind asistența juridică internațională la care Republica Moldova este parte.

Tratatele internaționale referitoare la asistența juridică internațională în materie penală reglementează temeiurile extrădării, condițiile și amânarea ei, extrădarea provizorie, circumstanțele care o exclud, regulile de reținere a persoanelor supuse extrădării, procedura de transmitere a persoanelor extrădate, limitele în care se poate efectua urmărirea după extrădarea acestora etc.

Normele procesual penale nu au scop de a substitui prevederile tratatelor internaționale în materia asistenței juridice, ci dimpotrivă, acționând în sistemul reglementărilor corespunzătoare,

---

⁶⁷² ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., с. 186.

să asigure executarea obligațiilor ce derivă din ele. Mai mult ca atât, ele trebuie să servească drept temei juridic pentru acordarea asistenței juridice în procesul penal precum și pentru solicitarea unei asemenea asistențe în baza principiului reciprocității. Rolul lor principal ține de stabilirea unei ordini precise referitoare la solicitarea și executarea solicitărilor internaționale în domeniul procesului penal.

S-a menționat că, extrădarea „este procedura prin care un stat suveran (statul solicitat) acceptă să predea la cererea unui alt stat (statul solicitant) o persoană care se află pe teritoriul său și care este urmărită penal sau trimisă în judecată pentru o infracțiune ori este căutată în vederea executării unei pedepse în statul solicitant.”⁶⁷³

Într-o altă accepțiune, extrădarea reprezintă „actul bilateral de suveranitate statală și cooperare juridico-penală, prin care un infractor străin, susceptibil de răspundere penală pentru săvârșirea oricărei fapte în condițiile dublei incriminări și pedepsită ca pregătire, tentativă sau infracțiune consumată, sau fiind cetățean al statului solicitant, poate fi predat de către statul solicitat, autorităților statului care urmează să-l judece ori unde va executa pedeapsa în baza unei cereri de extrădare, coroborată de un acord de asistență juridică.”⁶⁷⁴

În ceea ce privește natura juridică a extrădării, s-a menționat⁶⁷⁵ asupra existenței a trei posibile sisteme: guvernamental, jurisdicțional și mixt. Sistemul guvernamental se caracterizează prin aceea că puterea executivă, și în general factorul politic are rolul decizional în acordarea extrădării. Sistemul jurisdicțional este acel sistem în care extrădarea se hotărăște exclusiv de puterea judecătorească. Sistemul mixt se caracterizează prin faptul că extrădarea se hotărăște de către puterea executivă (guvern, ministrul justiției sau ministrul de externe), în baza unei hotărâri cu rol de aviz a instanțelor judecătorești. Se consideră că organele executive cunosc mai bine acordurile internaționale încheiate și obligațiile internaționale asumate, fiind cele care au participat la negocierea și semnarea acestora. În acest sistem extrădarea are o natură juridică mixtă, fiind în același timp un act politic și juridic

Cererea de extrădare se face în temeiul tratatului internațional la care Republica Moldova și statul solicitat sunt părți sau în temeiul obligațiilor scrise în condiții de reciprocitate⁶⁷⁶.

Extrădarea se acordă de Republica Moldova, în vederea urmăririi penale sau a judecății, numai pentru fapte pasibile de pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an, potrivit legislației

---

⁶⁷³ RADU, F. R. *Cooperare judiciară internațională și europeană în materie penală*. București: Ed. C. H. BECK, 2008, p. 22.

⁶⁷⁴ DAVID, M. L., STAMATIN, ȘT., DAVID, M. *Extrădarea în dreptul penal: Monografie*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2013, p. 35.

⁶⁷⁵ NEAGU N. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2012, p. 28.

⁶⁷⁶ DAVID, M. L., STAMATIN, ȘT., DAVID, M. *Extrădarea în dreptul penal*. Op.cit., p. 229.

Republicii Moldova și a statului solicitant, dacă instrumentul internațional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel. În cazul dat, semnele calificative ale infracțiunii ar putea să nu coincidă. Important este ca infracțiunea concretă să fie prevăzută atât de legea statului străin, cât și de cea a Republicii Moldova și să fie pedepsită cu închisoare pe un termen mai mare de un an.

Extrădarea în „vederea executării unei sentințe se acordă dacă persoana a fost condamnată într-un stat străin pentru săvârșirea unei fapte pasibile de pedeapsă privativă de libertate mai mare de 1 an și doar dacă aceasta urmează a fi executată. În acest caz, extrădarea se va acorda în situația în care termenul de detenție ce urmează a fi executat sau cumulul termenelor de detenție ce urmează a fi executate este de cel puțin 6 luni, dacă instrumentul internațional la care Republica Moldova este parte nu prevede altfel.”⁶⁷⁷

În conformitate cu normele ce reglementează limitele răspunderii penale, persoana extrădată de către statul străin nu poate fi reținută, pusă sub învinuire, condamnată fără acordul statului care a extrădat-o.

De asemenea, persoana nu poate fi transmisă unui stat terț pentru o infracțiune care nu este indicată în cererea de extrădare. Aceasta presupune, că persoana în a cărei privință există o cerere de extrădare nu poate fi urmărită pentru o altă faptă, comisă până la extrădarea ei, decât pentru acea infracțiune care este specificată în cererea de extrădare.

Autorul A. Smirnov⁶⁷⁸ susține că, organele de urmărire penală și instanța de judecată sunt legate de învinuirea indicată în cererea privind extrădarea. Modificarea învinuirii este posibilă doar cu acordul statului care a efectuat extrădarea

Autoarea E. Bravilova⁶⁷⁹ însă, menționează că această procedură „nu este necesară și nici justificată”. Și alți cercetători susțin acest punct de vedere. Într-o opinie se susține că modificarea anumitor semne facultative ale infracțiunii incriminate, expuse în învinuire, reprezintă „precizarea, dar nicidecum modificarea învinuirii. Mai mult ca atât, această precizare nu generează schimbarea încadrării și apariția unor consecințe mai grave pentru inculpat.”⁶⁸⁰

De asemenea, în situația modificării învinuirii, cu condiția ca aceasta să nu agraveze situația inculpatului și să nu încalce dreptul său la apărare, se respectă criteriile internaționale referitoare

---

⁶⁷⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației ce reglementează extrădarea, nr. 3 din 28.05.2012, pct. 4-5. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr. 7/2012, p. 4.

⁶⁷⁸ СМИРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ, К. Б. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*. Op.cit., c. 817.

⁶⁷⁹ БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Op.cit., c. 212.

⁶⁸⁰ ХОХРЯКОВ, М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Op.cit., c. 191.

la modificarea învinuirii, garantându-se respectarea drepturilor persoanei extrădate, așa cum sunt prevăzute în tratatele internaționale privind drepturile omului. Astfel, nu este necesar acordul statului care a extrădat persoana. Totuși, în cazul modificării încadrării juridice, când se schimbă semnificativ caracterul faptei incriminate, acordul statului care a efectuat extrădarea devine necesar. În aceste condiții, „modificarea învinuirii nu poate fi realizată direct în ședința de judecată. Pentru obținerea acordului statului care a efectuat extrădarea, este necesar să se urmeze o succesiune de pași: 1) modificarea învinuirii de către procuror; 2) obținerea acordului din partea statului care a efectuat extrădarea.”⁶⁸¹

În sursele de specialitate⁶⁸² se susține că modificarea încadrării juridice a faptei în ședința de judecată, în cazul persoanelor extrădate, are următoarele explicații: „în primul rând, pentru a solicita acordul privind modificarea învinuirii este necesar un interval de timp considerabil, ceea ce duce automat la prelungirea termenului de deținere a inculpatului în stare de arest. În al doilea rând, organele de urmărire penală și instanța de judecată ar fi dependente de încadrarea infracțiunii pentru care a fost efectuată extrădarea, iar în caz de identificare a unei infracțiuni mai puțin grave în cadrul aceluiași acțiuni, acestea nu ar putea modifica învinuirea”. Această situație ar duce la încălcarea semnificativă a drepturilor învinuitului și ale părții vătămate. De asemenea, în raport cu aceste persoane, urmează a fi instituite cerințe suplimentare privind admisibilitatea modificării învinuirii în instanță, reglementate prin tratatele internaționale

Modificarea învinuirii într-un proces penal, inclusiv în cazul persoanelor extrădate, trebuie să fie realizată cu respectarea strictă a drepturilor acestora, fără a le agrava situația și fără a le încălca dreptul la apărare. Aceasta garantează respectarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional, inclusiv protecția drepturilor omului.

În cazul persoanelor extrădate pentru a fi judecate în țara lor de origine, modificarea învinuirii trebuie să țină cont de particularitățile reglementate prin tratatele internaționale. În astfel de cazuri, modificările care alterează substanțial natura faptei incriminate necesită acordul statului care a efectuat extrădarea, ceea ce impune o procedură suplimentară.

4.4. Concluzii la Capitolul 4

Modificarea învinuirii constă în introducerea unor rectificări în conținutul învinuirii, realizate de persoanele împuternicite, conform procedurii legale stabilite, care pot afecta atât conținutul, cât și volumul învinuirii, având drept consecință schimbarea încadrării faptei sau alte efecte asupra inculpatului.

---

⁶⁸¹ *Ibidem*, c. 191.

⁶⁸² БРАВИЛЮВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Оp.cit., c. 213.

Legea procesual-penală permite modificarea învinuirii, însă doar în condițiile în care aceasta nu agravează poziția inculpatului și nu îi afectează dreptul la apărare. Astfel, dreptul la apărare este încălcat în cazul în care modificările vizează circumstanțele de fapt ale învinuirii, în special atunci când sunt înlocuite sau completate circumstanțele de fapt. Dacă schimbările se referă doar la formularea juridică sau la încadrarea juridică a faptei, acestea pot, în funcție de context, să îmbunătățească sau să agraveze situația inculpatului.

În cazurile în care schimbarea circumstanțelor de fapt se face în procese penale diferite, pentru inculpați diferiți, dar care sunt acuzați de aceeași infracțiune, încălcarea dreptului la apărare depinde de natura modificărilor. Dacă schimbările nu afectează semnele esențiale ale componenței de infracțiune, dreptul la apărare nu este încălcat. Astfel, încălcarea dreptului la apărare nu este determinată de schimbarea circumstanțelor de fapt sau de componențele de infracțiune în mod concret, ci de modul în care aceste schimbări influențează dreptul inculpatului de a se apăra corespunzător.

Nu se poate susține că modificarea circumstanțelor învinuirii este admisibilă doar atunci când se referă la semnele care constituie componența de infracțiune. Schimbările referitoare la locul, timpul, modalitatea comiterii infracțiunii sau acțiunile concrete incriminate pot duce la încălcarea dreptului la apărare al învinuitului, chiar dacă aceste semne nu sunt esențiale pentru construcția componenței de infracțiune sau nu sunt prevăzute explicit în dispoziția normativă ca semne obligatorii. În plus, dreptul la apărare al inculpatului nu este întotdeauna încălcat atunci când se modifică circumstanțele ce reflectă semnele constructive ale componenței de infracțiune.

Criteriul inadmisibilității încălcării dreptului la apărare în cazul modificării circumstanțelor de fapt sau al completării acestora este legat de demonstrarea clară a infracțiunii imputate inculpatului, indiferent dacă anumite circumstanțe sunt excluse din învinuire sau adăugate altele noi. Dacă schimbările se referă la semne care nu au o relevanță juridico-penală directă pentru fapta comisă, atunci dreptul la apărare este încălcat atunci când excluderea circumstanțelor incriminate generează dubii asupra vinovăției inculpatului, cum ar fi modificări legate de locul, timpul sau mijloacele prin care a fost comisă infracțiunea.

Dacă schimbarea învinuirii vizează semnele constructive ale componenței de infracțiune, dreptul la apărare al inculpatului este încălcat în situațiile în care excluderea unor circumstanțe incriminate poate duce fie la achitarea acestuia din cauza nedovedirii vinovăției, fie la aplicarea unei pedepse mai blânde, indiferent de reîncadrarea infracțiunii. În acest context, încălcarea dreptului la apărare se manifestă prin faptul că, deși noile circumstanțe de fapt (substituite sau completate) au fost examinate în ședința de judecată și confirmate prin probele din dosar, ele nu au fost incriminate în mod explicit inculpatului. Astfel, inculpatul nu a avut timpul, mijloacele sau

posibilitatea de a combate aceste noi circumstanțe. Într-o asemenea situație, inculpatul este privat de dreptul de a prezenta noi probe, de a combate probele deja existente sau de a adresa argumente suplimentare care ar putea contribui la achitarea sa sau la reducerea pedepsei. Aceasta reprezintă o încălcare gravă a dreptului său la apărare, esențial într-un proces echitabil.

Reieșind din analiza noțiunilor „modificarea învinuirii”, „agravarea situației inculpatului” și „încălcarea dreptului inculpatului la apărare” recomandăm completarea art. 325 din CPP RM cu alin. (3) cu următorul conținut: *„Nu se permite completarea, modificarea sau excluderea circumstanțelor de fapt din învinuire, precum și schimbarea încadrării juridice a faptei, atunci când aceste modificări conduc la consecințe juridice defavorabile pentru inculpat, inclusiv în situațiile în care acestea îi restrâng posibilitățile de apărare prevăzute de lege, în scopul obținerii achitării sau reducerii pedepsei”*.

Această completare va permite să concretizăm conținutul larg al noțiunilor „inadmisibilitatea agravării situației inculpatului” și „inadmisibilitatea încălcării dreptului inculpatului la apărare” care se aplică nu doar cu referire la art. 325 din CPP RM referitor la limitele judecării cauzei, ci și în alte norme procesual-penale care reglementează și alte faze ale procesului penal. Anvergura interpretării acestor condiții poate genera precedente formale, lipsite de conținut, în privința încălcării limitelor judecării cauzei penale, care nu presupun un pericol real, ci potențial.

De asemenea, cu titlu de *lege ferenda*, propunem completarea art. 325 din CPP RM cu alin. (4) cu următorul conținut:

„Acuzatorul de stat, până la încheierea cercetării judecătorești, poate modifica acuzarea în sensul atenuării prin:

a) excluderea din încadrarea juridică a faptei a semnelor infracțiunii care agravează pedeapsa;

b) reîncadrarea faptei conform normei de drept penal care prevede o pedeapsă mai blândă, dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se încalcă dreptul la apărare, cu condiția oferirii dreptului de a lua cunoștință de noua acuzare și acordarea termenului pentru a-și pregăti apărarea.

Modificarea învinuirii în sensul atenuării se dispune prin ordonanță motivată, cu indicarea temeiurilor de drept. Ordonanța respectivă se prezintă în ședința de judecată inculpatului și apărătorului acestuia”.

Optăm pentru completarea art. 323 din CPP RM cu alin. (6) în următoarea redacție:

„Chestiunile examinate de către instanță în cadrul procesului sunt expuse în încheieri, care urmează a fi pronunțate în ședința de judecată. În caz de lipsă a părții vătămate (părților vătămate), acesteia i se remite o înștiințare privind emiterea încheierii.

Încheierea privind modificarea învinuirii în condițiile art. 325 alin. (3) din Codul de procedură penală a Republicii Moldova este luată în camera de deliberare, în procesul-verbal al ședinței de judecată făcându-se mențiunea despre pronunțarea ei”.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în prezenta teză de doctorat s-au reflectat în următoarele: a fost determinat conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei penale, în acord cu legislația procesual penală, precum și s-a dezvăluit esența limitelor judecării cauzei penale (125, p. 62 - 78); a fost cercetat conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu, ca element al limitelor judecării cauzelor penale (126, p. 123 - 143); au fost identificate, sub aspect teoretic și practic, garanțiile respectării dreptului la apărare a inculpatului, în contextul modificării învinuirii în instanță de judecată în sensul agravării (127, p. 189 - 208); au fost analizate limitele judecării cauzei în primă instanță, drept garant al respectării principiilor fundamentale ale dreptului procesual penal (128, p. 62 - 78); s-au identificat limitele modificării învinuirii în instanță de judecată, în special au fost punctate condițiile referitoare la modificarea învinuirii în instanță de fond (129, p. 143 - 189); s-au analizat limitele speciale ale judecării cauzelor penale, prin stabilirea cerințelor specifice privind cercetarea judecătorească, pronunțarea sentinței și modificarea învinuirii în instanță (129, p. 208 - 223); s-a cercetat principiul neagrării situației inculpatului, în cazul modificării învinuirii în instanță de judecată, în special prin prisma standardelor procesului echitabil (130, p. 169 - 189); au fost stabilite limitele admisibile pentru modificarea învinuirii în instanță. (130, p. 169 - 189).

În urma cercetării complexe a temei tezei de doctorat, a fost soluționată ***problema științifică importantă*** care s-a referit la conceptualizarea instituției limitelor judecării cauzei penale, ceea ce a condus la clarificarea acestora pentru teoreticieni și practicieni din domeniul procedurii penale. Lucrarea oferă o abordare sistematică a condițiilor și criteriilor care definesc aceste limite, inclusiv în ceea ce privește învinuirea, modificările acesteia și implicarea diferitelor categorii de persoane în procesul penal. Astfel, cercetarea contribuie la consolidarea doctrinei procesual-penale, prin formularea și argumentarea unor propuneri de lege ferenda, menite să îmbunătățească reglementările actuale și să asigure o aplicare mai coerentă și eficientă a principiilor procesului penal.

Soluționarea problemei științifice importante a fost demonstrată prin **concluziile** elaborate în baza ipotezei de cercetare, după cum urmează:

1. *Limitele judecării cauzei în procesul penal* reprezintă cadrul procesual în care instanța de judecată poate examina faptele, probele și circumstanțele relevante într-o anumită cauză penală. Aceste limite constituie un cadru procesual necesar pentru asigurarea unui proces echitabil și pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor implicate, în special dreptul la apărare al inculpatului (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.1.).

2. Obiectul și limitele judecării cauzei sunt strâns legate de fundamentul acesteia – învinuirea. În timp ce obiectul judecării reflectă conținutul procesului, adică ceea ce este examinat, limitele judecării stabilesc modul în care acest conținut poate fi modificat. Dacă obiectul răspunde la întrebarea „ce?”, limitele indică „cum?” se va desfășura judecata. Astfel, obiectul judecării cauzei penale este reprezentat de învinuirea formulată, iar limitele acesteia determină hotarele în care poate fi cercetată și modificată învinuirea (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.1.).

3. Modificarea învinuirii inițiale este permisă doar dacă noua învinuire nu aduce diferențe substanțiale față de cea inițială, iar învinuitului i se garantează dreptul de a reacționa în mod eficient și într-un termen rezonabil la schimbările survenite în acuzare. Astfel, modificarea nu trebuie să fie făcută pe nepregătite, asigurându-se că dreptul la apărare al inculpatului este respectat (A se vedea: Capitolul 2, Subcapitolul 2.2.).

4. Considerăm inadmisibil ca, în sentință, să fie indicat rolul de organizator sau alte acțiuni specifice imputate unui coparticipant care nu este inculpat în cauza respectivă, în special atunci când aceste acțiuni sunt legate de modalitatea și motivul comiterii infracțiunii, caracteristice doar pentru acea persoană. Instanța nu are dreptul să precizeze în sentință gradul de activitate mai mic sau mai mare al unui coparticipant la infracțiune, în legătură cu o persoană deja condamnată sau eliberată de răspundere penală pe baza unor temeuri legale (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

5. În ceea ce privește menționarea anumitor categorii de persoane în conținutul sentinței, acestea pot fi împărțite în două grupuri distincte: persoanele care pot fi nominalizate în sentință, în contextul formulării învinuirii, cu indicarea numelui lor în legătură cu infracțiunea comisă, și persoanele care nu pot fi nominalizate în textul sentinței pronunțate în privința coparticipantului la infracțiune.

Primul grup cuprinde persoanele față de care s-a dispus încetarea urmăririi penale, persoanele condamnate și cele recunoscute iresponsabile în conformitate cu legea. Indicarea numelui acestora în sentință nu contravine principiilor procesului penal și nu le încalcă drepturile, având în vedere că acestea au fost deja recunoscute ca autori ai infracțiunii prin ordonanța procurorului. De asemenea, după expunerea esenței învinuirii, conform articolului 366 alin. (1) din CPP RM, în sentință trebuie să fie menționate temeiurile în baza cărora acțiunile prejudiciabile ale acestora nu fac obiectul respectivei ședințe de judecată.

Al doilea grup include persoanele față de care s-a dispus scoaterea de sub urmărirea penală, persoanele pentru care a fost disjunsă cauza penală, sau cele care beneficiază de imunitate diplomatică. Indicarea numelui acestora în sentință în legătură cu infracțiunea comisă este inadmisibilă (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

6. Temeiurile în baza cărora aceste persoane nu pot avea sau nu au statut de inculpat în cauză trebuie să fie reflectate în sentință după expunerea esenței învinuirii, într-un mod corespunzător, prin indicarea primei litere a numelui de familie. Acest lucru asigură respectarea principiilor procesului penal și protecția drepturilor acestor persoane, evitând identificarea lor completă, care ar putea aduce prejudicii reputației sau drepturilor acestora.

Mai mult, este inadmisibilă indicarea numelui complet al acestor persoane în declarațiile martorilor, părții vătămate, inculpaților sau în cadrul expunerii altor probe în conținutul sentinței. Acest lucru ar putea duce la o expunere publică nejustificată a unor persoane care nu sunt inculpate sau față de care s-a dispus o măsură procesuală favorabilă, iar astfel ar putea încălca drepturile fundamentale ale acestora (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

7. La expunerea învinuirii în conținutul sentinței, este recomandat să se utilizeze expresii precum: „cu persoane neidentificate de organul de urmărire penală” sau „în coparticipare cu una din persoanele neidentificate de organul de urmărire penală”. Aceste formulări sunt esențiale pentru a reflecta în mod corespunzător faptul că, în cursul procedurii penale, unele persoane implicate în infracțiune nu au fost identificate sau nu au fost incluse în dosar ca inculpați (A se vedea: Capitolul 3, Subcapitolul 3.2.).

8. Modificarea învinuirii se referă la introducerea unor schimbări în conținutul învinuirii inițiale, efectuate de persoanele competente, conform procedurii prevăzute de lege. Aceste modificări pot afecta atât conținutul, cât și volumul învinuirii și pot atrage schimbarea încadrării juridice a faptei sau alte consecințe pentru inculpat. Legea procesual-penală permite modificarea învinuirii, dar această posibilitate este reglementată strict, astfel încât să nu agraveze situația inculpatului și să nu îi fie încălcat dreptul la apărare (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.).

9. Dreptul la apărare este considerat încălcat atunci când modificarea învinuirii afectează circumstanțele de fapt ale cauzei. Acest lucru se întâmplă în mod special în situațiile în care circumstanțele de fapt sunt înlocuite cu altele noi sau când se adaugă circumstanțe suplimentare. Modificările de acest tip pot duce la o schimbare semnificativă a acuzației, iar inculpatul nu ar avea suficiente oportunități să răspundă la noile informații, ceea ce îi poate împiedica apărarea efectivă.

Pe de altă parte, modificările care se referă exclusiv la formularea juridică sau la încadrarea juridică a faptei nu trebuie, în mod necesar, să încalce dreptul la apărare. În aceste cazuri, modificările pot avea două efecte: pot îmbunătăți situația inculpatului, prin aplicarea unei norme legale mai favorabile sau prin schimbarea încadrării juridice într-o infracțiune mai puțin gravă, sau pot agrava situația acestuia, dacă schimbarea conduce la o acuzație mai severă.

Este esențial ca orice modificare să fie adusă la cunoștința inculpatului într-un timp util și să i se ofere posibilitatea de a se pregăti pentru a răspunde la noile acuzații sau argumente (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.2.).

10. Modificarea circumstanțelor învinuirii poate avea un impact semnificativ asupra dreptului inculpatului la apărare, chiar și atunci când schimbările nu afectează semnele esențiale ale componenței infracțiunii. De exemplu, schimbarea locului, timpului sau modalității comiterii infracțiunii poate duce la dificultăți în apărarea inculpatului, chiar dacă aceste circumstanțe nu sunt semne obligatorii în construcția componenței infracțiunii. În astfel de cazuri, inculpatul poate fi pus într-o poziție defavorabilă, fiind în imposibilitatea de a contesta schimbările sau de a adresa noile acuzații, ceea ce ar însemna o încălcare a dreptului său la apărare.

Când modificările nu influențează esențial componența de infracțiune, iar probele sunt suficient de clare pentru a demonstra vinovăția inculpatului, nu se consideră că dreptul la apărare este încălcat. Criteriul esențial pentru a determina dacă dreptul la apărare este respectat este dacă modificarea învinuirii ar putea induce îndoieli asupra vinovăției inculpatului în legătură cu faptele incriminate (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.2.).

11. În cazul persoanelor extrădate pentru a fi judecate în țara lor de origine, modificarea învinuirii trebuie să țină cont de reglementările stabilite prin tratatele internaționale, trebuie realizată cu respectarea deplină a drepturilor acestora, astfel încât să nu le fie agravată situația și să nu le fie încălcat dreptul la apărare. În astfel de situații, modificările care afectează substanțial natura faptei incriminate necesită acordul statului care a efectuat extrădarea, ceea ce implică o procedură suplimentară (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.3.).

12. Limitele judecării cauzelor penale în care urmărirea penală se pornește pe baza plângerii prealabile a victimei sunt esențiale, fiind determinate de cerințele procesual-penale, care impun respectarea dreptului victimei de a formula o plângere și a învinuitului de a cunoaște temeiul legal al acuzației. În același timp, este important ca procesul să permită apărării să se pregătească eficient. La prima vedere, lipsa unei precizări clare în plângere privitoare la norma de drept penal aplicabilă poate constitui o carență substanțială, ce poate afecta dreptul la apărare al inculpatului, remediată prin actele procedurale de formulare a învinuirii (A se vedea: Capitolul 4, Subcapitolul 4.3.).

Descrierea contribuțiilor personale, cu sublinierea semnificației teoretice și a valorii practice a acesteia. *Contribuțiile personale* constau în clarificarea și aprofundarea conceptului de „limite ale judecării cauzei penale”, oferind o înțelegere detaliată a reglementărilor legale care stabilesc ce anume poate fi judecat într-un proces penal. Prin analiza acestui subiect, se aduce un aport original atât din perspectiva teoretică, cât și din cea practică, având ca scop dezvoltarea unei

viziuni clare asupra modului în care limitele judecării cauzei influențează procesul penal. Studiul propune o analiză detaliată a acestor limite, abordând în mod particular impactul modificării învinuirii și protecția drepturilor inculpatului, contribuind astfel la o mai bună înțelegere a echilibrului între eficiența procesului penal și protecția drepturilor fundamentale ale părților implicate. Din punct de vedere practic, cercetarea propune soluții concrete pentru îmbunătățirea eficienței procesului penal și garantarea respectării drepturilor fundamentale ale inculpaților, având un impact semnificativ asupra actului de justiție penală. Aceste soluții vizează optimizarea procedurilor judiciare, asigurându-se că prin modificarea învinuirii, în temeiul art. 325 CPP RM, nu se agravează situația inculpatului și nu se încalcă dreptul la apărare. În rezultatul cercetării au fost formulate concluzii pertinente.

Noutatea și originalitatea științifică este argumentată prin faptul că au fost analizate aspectele teoretice și științifico-practice ale limitelor judecării cauzei. Studiul elementelor și aspectelor subiectului în cauză, care a fost până în prezent doar parțial investigat, a facilitat identificarea principalelor probleme din domeniu și a condus la formularea unor constatări ce aduc o contribuție semnificativă, caracterizată prin noutate și originalitate. Aceste rezultate sunt deosebit de importante pentru îmbunătățirea cadrului legislativ existent. În acest sens, cercetarea realizată respectă criteriile de noutate și originalitate științifică.

Baza legală și empirică a studiului se constituie din normele constituționale și dispozițiile Codului de procedură penală, precum și din reglementările instrumentelor internaționale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale. De asemenea, se bazează pe jurisprudența relevantă a instanțelor de judecată naționale și a CtEDO.

Baza științifică a cercetării este formată din lucrările și studiile publicate de savanți din domeniul dreptului procesual penal și drepturilor omului din Republica Moldova și alte state, care oferă o perspectivă globală și interdisciplinară asupra problemelor analizate în acest studiu. Aceste surse contribuie la aprofundarea înțelegerii conceptului de limite ale judecării cauzei penale și la identificarea celor mai bune practici juridice în acest domeniu.

Semnificația teoretică. Teza reprezintă una dintre puținele lucrări care ține în vizor analiza conținutului juridic al limitelor judecării cauzei penale, cu implicații esențiale asupra esenței, condițiilor de realizare prin prisma aplicării garanțiilor procesual penale.

Valoarea aplicativă. Propunerile autorului vor contribui la îmbunătățirea Codului de procedură penală, iar recomandările practice, susținute de argumente în cadrul lucrării, vor fi utile avocaților, judecătorilor, procurorilor și ofițerilor de urmărire penală, pentru o aplicare corectă și uniformă a practicii judiciare. De asemenea, conținutul tezei de doctorat poate fi valorificat în

cadrul procesului educațional, atât în formarea inițială, cât și în cea continuă a profesioniștilor din domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale tezei de doctorat au fost implementate în procesul științifico-didactic din cadrul Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, precum și în activitatea de Judecător în cadrul Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani. Subsecvent, investigațiile științifice și-au găsit reflectare în 7 (șapte) publicații în reviste de specialitate din țară și de peste hotare, în rezumatele comunicărilor prezentate la diferite conferințe științifice naționale și internaționale.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate rezidă în dezvoltarea și aprofundarea investigațiilor științifice privind limitele judecării cauzelor penale, cu accentul pe practica judiciară. Subsecvent, este important de a cerceta, și studia experiența altor state care au progresat în domeniul cercetat, de a identifica inovațiile aplicate, și respectiv de a prelua cele mai bune practici pentru Republica Moldova, în special, în contextul armonizării legislației naționale cu cadru de reglementare al UE.

În rezultatul investigației științifice a instituției limitelor judecării cauzelor penale, venim cu următorul set de recomandări de *lege ferenda*:

1. Referitor la poziția procesuală a persoanelor în privința cărora urmărirea penală a fost încetată în baza temeiurilor de nereabilitare, urmează să completăm art. 285 din CPP RM cu alin. (11) și (12) în următoarea redacție:

„(11) Bănuitul sau învinuitul, în privința căruia a fost emisă ordonanța de încetare a urmăririi penale are dreptul de a participa la ședința de judecată desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune, să facă declarații sau să refuze de a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile. În cazul în care bănuitul, învinuitul își manifestă acordul să facă declarații, el urmează a fi preîntâmpinat că va fi audiat asupra oricăror circumstanțe care-i sunt cunoscute și că declarațiile lui vor fi folosite ca probă în cauza penală, inclusiv în situația în care el va renunța ulterior la aceste declarații.

(12) Bănuitul sau învinuitul în privința căruia a fost încetată urmărirea penală, din momentul emiterii în acest sens ordonanței, poate fi citat și audiat în calitate de martor în cauza penală”.

2. Referitor la statutul procesual al persoanelor în privința cărora a fost disjunsă cauza penală, considerăm rațională completarea art. 279¹ din CPP RM cu alin. (4) în următoarea redacție:

„(4) Învinuitul în a cărui privință a fost disjunsă cauza penală, la cererea poate fi citată pentru a participa la ședința de judecată, desfășurată în privința coparticipantului la infracțiune.

El este în drept să asiste la ședință, să facă declarații, să refuze a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile. În cazul în care învinuitul își exprimă acordul să facă declarații, el urmează a fi preîntâmpinat că va fi audiat asupra oricăror circumstanțe care-i sunt cunoscute și că declarațiile lui vor fi folosite ca probă în caua penală, inclusiv în situația în care el va renunța ulterior la aceste declarații”.

3. În privința persoanelor, condamnate pentru comiterea infracțiunii comise în coparticipare cu inculpatul, propunem completarea art. 321 din CPP RM cu alin. (7) cu următorul conținut:

„(7) În ședința de judecată, la cerea părților poate fi citată persoana condamnată pentru infracțiunea comisă în coparticipare cu inculpatul. Ea este în drept să asiste la ședință, să adreseze întrebări inculpatului, să facă declarații, să refuze a le face, să depună plângeri în privința acțiunilor instanței în partea în care acestea îi încalcă sau îi îngrădesc drepturile”.

4. Considerăm rațională completarea articolului 368 din CPP RM cu un alin. (4) în următoarea redacție:

„(4) La cererea părților, precum și în caz de imposibilitate de a participa nemijlocit la ședință, în ședința de judecată pot fi date citirii declarațiile coparticipantului la infracțiune condamnat, făcute de către acesta la urmărirea penală și în ședința de judecată”.

5. Reieșind din analiza noțiunilor „modificarea învinuirii”, „agravarea situației inculpatului” și „încălcarea dreptului inculpatului la apărare” recomandăm completarea art. 325 din CPP RM cu alin. (3) cu următorul conținut: *„Nu se permite completarea, modificarea sau excluderea circumstanțelor de fapt din învinuire, precum și schimbarea încadrării juridice a faptei, atunci când aceste modificări conduc la consecințe juridice defavorabile pentru inculpat, inclusiv în situațiile în care acestea îi restrâng posibilitățile de apărare prevăzute de lege, în scopul obținerii achitării sau reducerii pedepsei”.*

Această completare va permite să concretizăm conținutul larg al noțiunilor „inadmisibilitatea agravării situației inculpatului” și „inadmisibilitatea încălcării dreptului inculpatului la apărare” care se aplică nu doar cu referire la art. 325 din CPP RM referitor la limitele judecării cauzei, ci și în alte norme procesual-penale care reglementează și alte faze ale procesului penal. Anvergura interpretării acestor condiții poate genera precedente formale, lipsite de conținut, în privința încălcării limitelor judecării cauzei penale, care nu presupun un pericol real, ci potențial. De exemplu, nu putem considera o încălcare a principiului inadmisibilității agravării situației inculpatului sau a dreptului său la apărare simpla creștere a numărului de părți vătămate într-o ședință, atâta timp cât nu există o modificare a volumului prejudiciului cauzat.

6. De asemenea, cu titlu de *lege ferenda*, propunem completarea art. 325 din CPP RM cu alin. (4) cu următorul conținut:

„Acuzatorul de stat, până la încheierea cercetării judecătorești, poate modifica acuzarea în sensul atenuării prin:

a) excluderea din încadrarea juridică a faptei a semnelor infracțiunii care agravează pedeapsa;

b) reîncadrarea faptei conform normei de drept penal care prevede o pedeapsă mai blândă, dacă prin aceasta nu se agravează situația inculpatului și nu se încalcă dreptul la apărare, cu condiția oferirii dreptului de a lua cunoștință de noua acuzare și acordarea termenului pentru a-și pregăti apărarea.

Modificarea învinuirii în sensul atenuării se dispune prin ordonanță motivată, cu indicarea temeiurilor de drept. Ordonanța respectivă se prezintă în ședința de judecată inculpatului și apărătorului acestuia”.

7. Optăm pentru completarea art. 323 din CPP RM cu alin. (6) în următoarea redacție:

„Chestiunile examinate de către instanță în cadrul procesului sunt expuse în încheieri, care urmează a fi pronunțate în ședința de judecată. În caz de lipsă a părții vătămate (părților vătămate), acesteia i se remite o înștiințare privind emiterea încheierii.

Încheierea privind modificarea învinuirii în condițiile art. 325 alin. (3) din Codul de procedură penală a Republicii Moldova este luată în camera de deliberare, în procesul-verbal al ședinței de judecată făcându-se mențiunea despre pronunțarea ei”.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. [online] [citată: 01.04.2024]. Disponibil: <https://mecc.gov.md/sites/default/files/acordul-de-asociere-rm-ue.pdf> .
2. Avizul Comisiei Europene privind cererea Republicii Moldova de aderare la Uniunea Europeană. [online] [citată: 01.04.2024]. Disponibil: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Republic%20of%20Moldova%20Opinion%20and%20Annex.pdf> .
3. Actul Final de la Helsinki, semnat la 1 august 1975. [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: https://www.osce.org/files/f/documents/0/c/39505_1.pdf .
4. ALECU, Gh. *Drept penal. Partea generală. Curs universitar. Ediția a II-a revizuită și adăugită*. Constanța: Ed. Europolis, 2007. 572 p. ISBN 978 – 973 – 676 – 221 – 5.
5. ALECU, Gh. *Instituții de Drept penal. Partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 635 p. ISBN 978 - 973 – 614 – 579 – 7.
6. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Centrul de Drept al Avocaților. Chișinău: Ed. Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978 -9975- 105 -200.
7. BÎRSAN, C., *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, vol. II, procedura în fața Curții. Executarea hotărârilor*. București: All Beck, 2006. 1920 p. ISBN 978 – 973 – 115 – 676 – 7.
8. BORODAC, A., GHERMAN, M., MALDEA, N. ș.a *Manual de drept penal. Partea generală*. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, 2005. 512 p.
9. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V., GRAMA, M. *Drept penal. partea generală. Volumul I*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 624 p. ISBN 9975 – 79 – 329 – 0 .
10. BULAI, C., BULAI, B. N. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Ed. Universul Juridic, 2007. 678 p.
11. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* [online], [citată 13.01.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro
12. *Codul de procedură penală al Federației Ruse*, [online] [accesat 30.03.2024]. Disponibil: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/17643/page/4> .

13. *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole.* / Coord.: M. UDROIU. Vol. 2. București: Ed. C. H. BECK, 2015. 1691 p. ISBN 978-606-18-0409-2.
14. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994 [online], [citat 21.02.2024]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142462&lang=ro#.
15. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. În vigoare din 3 septembrie 1953. [online] [accesat: 10.05.2023]. Disponibil: https://drepturilecopilului.md/files/01_Conventia%20europeana%20a%20drepturilor%20omului.pdf.
16. COPEȚCHI, S., HADÎRCĂ, I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p. ISBN 978- 9975-53-547-2.
17. COVALENCO, E., DOLEA, I., Cercetarea judecătorească. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* / Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău : Î.S.F.E. – P „Tipografia Centrală”, 2013, pp. 288 – 308. ISBN 978-9975-53-231-0.
18. CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Partea Generală, conform noului Cod de procedură penală, Ediția a 2-a, revizuită și actualizată.* București: Ed. Hamangiu, 2017. 632 p. ISBN 978 -606 – 27 – 0783 – 5.
19. CRIȘU, A. *Drept procesual penal. Proceduri speciale.* București: Ed. All Beck, 2004, p. 203.
20. DAVID, M. L., STAMATIN, ȘT., DAVID, M. *Extrădarea în dreptul penal. Monografie.* Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare a MAI”, 2013. 245 p. ISBN 978 – 9975 – 80 – 800 – 2.
21. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 23g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 190 alin. (1) din Codul penal și a articolului 326 alin. (1) din Codul de procedură penală, nr. 18 din 11.02.2019 [online], [citat 22.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=601>.
22. Decizia Curții Constituționale de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 326 alin. (1) din Codul de procedură penală (modificarea acuuzării în ședința de judecată în sensul agravării ei), nr. 106 din 29.09.2020 [online] [citat: 21.02.2024]. Disponibil: <https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=853&l=ro>.

23. DOLEA, I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ediția a 2-a*. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
24. DOLEA, I. *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău: Ed. Cartea Juridică, 2009. 416 p. ISBN 978-9975-9927-7-0.
25. DOLEA, I., ROMAN, D., SEDLEȚCHI, IU., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 997-579-343-6.
26. DOLEA, I., ROMAN, D., VIZDOAGĂ, T. ș.a. *Drept procesual penal, Ediția a III-a, revizuită și completată*. Chișinău: Ed. Cartea juridică, F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2009. 784 p. ISBN 978-9975-78-833-5.
27. DONGOROZ, V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială. Vol. II*. București: Ed. Academiei, 1976. 434 p.
28. DONGOROZ, V., KAHANE, S., ANTONIU, G., BULAI, C. et. al. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*. Ediția a 2-a. București: Ed. ALL BECK, 2003. 640 p. ISBN 973-655-322-1.
29. Dosar nr. 1ra-1039/2021[online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18657.
30. Dosar nr. 1ra-1464/2022 [online], [citat 06.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22584.
31. Dosar nr. 1ra-1469/2021 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19019.
32. Dosarul nr. nr. 1ra-1730/2020 [online], [citat 10.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17011.
33. Dosarul nr. 1ra – 880/2022 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23875.
34. Dosarul nr. 1ra-1053/2021 [online], [citat 20.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18502.
35. Dosarul nr. 1ra-1110/2022 [online], [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23450.
36. Dosarul nr. 1ra-1128/2022 [online], [citat 03.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24425 .
37. Dosarul nr. 1ra-1135/2022 [online], [citat 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22585 .
38. Dosarul nr. 1ra-1169/2022 [online], [citat 12.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22010 .

39. Dosarul nr. 1ra-1333/2022, [online], [accesat 25.03.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24346.
40. Dosarul nr. 1ra-1337/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18758.
41. Dosarul nr. 1ra-1340/2021 [online], [accesat 23.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18840.
42. Dosarul nr. 1ra-1362/2022 [online], [citat 05.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24304.
43. Dosarul nr. 1ra-1388/22 [online] [citat: 24.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24602.
44. Dosarul nr. 1ra-1398/22 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24314;
45. Dosarul nr. 1ra-1418/2022 [online], [citat 09.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24433 .
46. Dosarul nr. 1ra-1422/2020 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16491.
47. Dosarul nr. 1ra-1437/2022 [online], [citat 20.01.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=24368.
48. Dosarul nr. 1ra-1447/2022 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22523.
49. Dosarul nr. 1ra-1455/2022 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23558.
50. Dosarul nr. 1ra-1491/2022 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22896.
51. Dosarul nr. 1ra-1516/2022 [online], [citat 12.01.2024].
Disponibil:https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22526.
52. Dosarul nr. 1ra-1680/2020 [online], [citat 25.01.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16845.
53. Dosarul nr. 1ra-1706/2021 [online], [citat 10.01.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19369 .
54. Dosarul nr. 1ra-1756/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19582.
55. Dosarul nr. 1ra-1798/2020 [online], [citat 03.02.2024]. Disponibil:
https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17014.

56. Dosarul nr. 1ra-2021/2021 [online], [citată 06.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19916.
57. Dosarul nr. 1ra-2034/2020 [online] [citată 20.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17486.
58. Dosarul nr. 1ra-2049/2021 [online], [accesat 23.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19918.
59. Dosarul nr. 1ra-2062/2021 [online], [citată 16.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19988.
60. Dosarul nr. 1ra-2112/2020, Arhiva Curții Supreme de Justiție.
61. Dosarul nr. 1ra-2277/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20268.
62. Dosarul nr. 1ra-272/2019 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12956.
63. Dosarul nr. 1ra-284/2022 [online], [citată 25.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20641
64. Dosarul nr. 1ra-292/2022 [online], [accesat 25.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23487.
65. Dosarul nr. 1ra-351/2022 [online], [citată 16.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22725.
66. Dosarul nr. 1ra-358/2021 [online], [citată 09.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17745.
67. Dosarul nr. 1ra-430/2021 [online], [citată 09.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17783.
68. Dosarul nr. 1ra-432/2021 [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17850.
69. Dosarul nr. 1ra-512/2022 [online], [accesat 13.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22625.
70. Dosarul nr. 1ra-535/2020 [online] [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15216.
71. Dosarul nr. 1ra-537/2022, Arhiva Curții Supreme de Justiție.
72. Dosarul nr. 1ra-538/2021 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17975;
73. Dosarul nr. 1ra-543/2020 [online], [accesat 10.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15283.

74. Dosarul nr. 1ra-551/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18039.
75. Dosarul nr. 1ra-555/2022 [online], [accesat 24.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21150.
76. Dosarul nr. 1ra-570/2022 [online], [citată 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21398.
77. Dosarul nr. 1ra-630/2022 [online], [citată 05.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21464.
78. Dosarul nr. 1ra-676/2020 [online], [accesat 25.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=15606.
79. Dosarul nr. 1ra-683/2021 [online], [citată 10.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18051.
80. Dosarul nr. 1ra-718/2022 [online], [accesat 10.10.2023]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21542.
81. Dosarul nr. 1ra-718/2022 [online], [citată 07.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21542.
82. Dosarul nr. 1ra-747/2022 [online], [accesat 20.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23041.
83. Dosarul nr. 1ra-766/2021 [online], [citată 12.01.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18163.
84. Dosarul nr. 1ra-792/2021 [online], [accesat 15.03.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18233.
85. Dosarul nr. 1ra-896/2021 [online], [accesat 27.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18294.
86. Dosarul nr. 1ra-940/2022 [online], [citată 07.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21598.
87. *Explicațiile noului Cod penal. Volumul 2*. Coord.: G. ANTONIU, T. TOADER. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 600 p. ISBN 978 – 606 – 673 – 339 – 7.
88. Ghid privind art. 6 din Convenție, dreptul la un proces echitabil (latura penală) [online]. Consiliul European/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014 [online] [citată 10.10.2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Ghid-art.-6-pen-2013.pdf>.
89. Hotărârea CtEDO în cauza *Abramean vs. Federația Rusă*, din 09 octombrie 2008, cererile nr. 38951, 59611/13. [online] [accesat 07.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-155161%22>.

90. Hotărârea CtEDO în cauza *Adrian Constantin vs. România*, din 12 iulie 2011, cererea nr. 21175/03 [online] [accesat 03.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-123828%22%5D%7D> .
91. Hotărârea CtEDO în cauza *Backstrom și Anderson vs. Suedia*, din 05 septembrie 2006, cererea nr. 67930/01. [online] [accesat 07.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77870%22%5D%7D> .
92. Hotărârea CtEDO în cauza *Cossey vs. Regatul Unit*, din 27 septembrie 1990, cererea nr. 10843/84 [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57641%22%5D%7D>.
93. Hotărârea CtEDO în cauza *Davâdov vs. Federația Rusă*, din 25 noiembrie 2010, cererea nr. 16621/05. În: *Бюллетень Европейского Суда по Правам Человека. Российское Издание*, №10/2011, c. 7.
94. Hotărârea CtEDO în cauza *Mattei vs. Franța*, din 19 decembrie 2006, cererea nr. 34043/02 [online] [accesat 15.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-2977%22%5D%7D> .
95. Hotărârea CtEDO în cauza *Miriaux vs. Franța*, din 26 septembrie 2006, cererea nr. 73520/01. [online] [accesat 10.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77007%22%5D%7D>.
96. Hotărârea CtEDO în cauza *Pelissier și Sassi vs. Franța*, din 25 martie 1999, cererea nr. 25444/94 [online] [accesat 15.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58226%22%5D%7D>.
97. Hotărârea CtEDO în cauza *Scozzari et Giunta vs. Italia*, din 13 iulie 2000, cererile nr. 39221/98, 41963/98 [online] [accesat 01.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-63316%22%5D%7D> .
98. Hotărârea CtEDO în cauza *Vilho Eskelinen vs. Finlanda*, din 19 aprilie 2007, cererea nr. 63235/00 [online] [accesat 01.07.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80249%22%5D%7D> .
99. Hotărârea CtEDO, în cauza *Deweur vs. Belgia*, din 27 februarie 1980, cererea nr. 6903/75 [online] [accesat 15.11.2023].Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57469%22%5D%7D> .
100. Hotărârea CtEDO, în cauza *Engel and others vs. The Netherlands*, din 8 iunie 1976, cererile nr.: 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 [online] [accesat 10.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57478%22%5D%7D>.

101. Hotărârea CtEDO, în cauza *Sadak ș.a. vs. Turcia*, din 17 iulie 2001, cererile nr. 25144/94, 26149/95; 26154/95; 27100/95; 27101/95; [online] [accesat 15.02.2024]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60498%22%5D%7D>.
102. Hotărârea CtEDO, în cauza *Ziliberberg vs. Moldova*, din 1 februarie 2005, cererea nr. 61821/00 [online] [accesat 14.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-112614%22%5D%7D>.
103. Hotărârea CtEDO, în cauza *Zolothukin vs. Rusia*, din 10 septembrie 2009, cererea nr. 14939/03 [online] [accesat 12.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-119429%22%5D%7D>.
104. Hotărârea CtEDO, în cauza *Žugić vs Croația*, din 31 mai 2011, § 68, cererea nr. 3699/08 [online] [accesat 20.11.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104933%22%5D%7D>.
105. Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității prevederilor alin. (1) art. 326 din Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, nr. 5 din 17.03.2009 [online], [citat 21.02.2024]. Disponibil: https://constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/ro_2009_h_5.pdf.
106. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr. 5 din 19.06.2006. În: *Hotărâri explicative în materie penală ale Plenului Curții Supreme de Justiție*. Coord.: M. POALELUNGI ș.a. Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2019, Tipografia Sirius. 408 p. ISBN 978 – 57 – 259 – 0.
107. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează participarea procurorului la judecarea cauzei penale nr. 12 din 24.12.2012 [online] [citat: 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=43.
108. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, nr. 8 din 11.11.2013, pct. 10. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 1-2/2014*.
109. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 Cod penal al Republicii Moldova), nr. 11 din 24.12.2012. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr 6/2013*.

110. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației ce reglementează extrădarea, nr. 3 din 28.05.2012. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, nr. 7/2012.
111. Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului, inculpatului și condamnatului în procedură penală nr. 11 din 24.12.2010 [online] [citat: 10.02.2024]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=347.
112. Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, nr 595 din 24.10.1999. Publicat: 02.03.2000, în : Monitorul Oficial nr. 24-26 art. 137 [online] [accesat 01.07.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=92552&lang=ro .
113. MAGHERESCU, D. *Modificarea învinuirii în prima instanță: aspecte comparative*. București: Ed. Wolters Kluwer, 2016. 224 p. ISBN 978 – 606 – 677 – 017 – 0.
114. MAGHERESCU, D. Unele aspecte privind cauzele care generează modificări ale învinuirii în prima instanță. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Volumul I. Chișinău, 2004, pp. 384 – 387. ISSN 1811 – 2668.
115. MITRACHE, C. *Drept penal român. Partea generală. Ediția a IV-a revăzută și adăugită*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa”, 2000.
116. NEAGU I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: Ed. Universul Juridic, 2021. 741 p. ISBN 978-606-39-0601-5.
117. NEAGU, N. *Cooperarea judiciară internațională în materie penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2012. 344 p. ISBN: 978-973-127-681-6.
118. NEAGU, I. *Drept procesual penal*. București: Ed. Academiei, 1988. p. 736.
119. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea generală. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2014. 743 p. ISBN 978 – 606 – 673 – 376 – 2.
120. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală, Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală*. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 676 p. ISBN 978 – 606 – 673 – 385 – 4.
121. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: Ed. Universul Juridic, 2021. 744 p. ISBN 978 – 606 – 39 – 0601 – 5.

122. NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ, A. *Constituția Republicii Moldova: comentariu/* coord. de proiect: Klaus Sollfrank; Chișinău: Ed. ARC, 2012. 576 p. ISBN 978 – 9975 – 61-700 – 0.
123. OPREA, I., PAMFIL, C.-G., RADU, R., ZĂSTROIU, R. *Noul Dicționar Universal al limbii române. Ediția a II-a.* București: Ed. Litera Internațional, 2006. 1872 p. ISBN 978- 606 - 330-521-4.
124. OSOIANU, T., OSTAVCIUC, D. *Urmărirea penală. Curs universitar.* Chișinău: Ed. Cartea Militară. 2021. 368 p. ISBN 978 – 9975 – 157 – 58 – 2.
125. Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice. [online] [accesat: 10.05.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro .
126. PINTEA, A., PINTEA, D. C., BĂLĂNESCU, A.C. *Urmărirea penală, Aspecte teoretice și practice, Ediția a II-a, revăzută și adăugită.* București: Ed. Universul Juridic, 2020. 600 p. ISBN 978 – 606 – 39 – 0607 – 7.
127. **POSTICĂ, A.** Conceptul și conținutul limitelor judecării cauzei conform legislației procesual penale. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe Sociale”*, 2019, nr. 8(128), pp. 188-193. ISSN: 1814-3199. [online] [citat: 10.10.2021]. Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2019/01/24.-p.188-193.pdf> .
128. **POSTICĂ, A.** Conținutul învinuirii formulate în rechizitoriu – element obligatoriu al limitelor judecării cauzei. În: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice și economice*, 7-8 noiembrie 2020, Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2020, pp. 204-208. ISBN 978-9975-152-52-5. [online] [citat: 01.02.2024].Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/204-208_14.pdf.
129. **POSTICĂ, A.** Garanțiile respectării dreptului la apărare al inculpatului în cazul modificării învinuirii în instanță în sensul neagravării. Aspecte teoretico-practice. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2020, nr. 1(52), pp. 9-15. ISSN 1857-2405. [online] [citat 20.02.2024]. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3747765>.
130. **POSTICĂ, A.** Limitele judecării cauzei în prima instanță – garant al respectării unor principii fundamentale ale dreptului procesual-penal. În: *Rezumatele comunicărilor științifice la Conferința Științifică Națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, 8-9 noiembrie 2018, USM, Chișinău, pp. 359-362. ISBN 978-9975-142-50-2. [online] [citat: 10.01.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/359-362_1.pdf .
131. **POSTICĂ, A.** Limitele modificării învinuirii în instanța de judecată. În: *Conferința Științifică Internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al*

- Cercetării și Educației*”, Ediția a IX, Cahul, 03 iunie 2022, pp. 121 – 127. ISSN 2587-3563. [online] [citat:10.01.2023]. Disponibil: https://conference-prospects.usch.md/files/archive/2022/Volumul_IX-Part_1_2022.pdf.
132. **POSTICĂ, A.** Neagravarea situației inculpatului – condiție inerentă a modificării învinuirii în instanța de judecată. În: *Legea și Viața*. 2020, nr. 2(S.Ed. sp), pp. 69 -71. ISSN 2587-4365. [online] [accesat 10.04.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/69-71_28.pdf.
133. **RADU, F. R.** *Cooperare judiciară internațională și europeană în materie penală*. București: Ed. C. H. BECK, 2008. 646 p. ISBN 978 – 973 – 1911 – 31 -1.
134. **ROȘIORU, M.** Evoluție interpretativă a criteriilor „Engel”. În: *Integrare prin cercetare și inovare.: Științe juridice și economice*, 10 – 11 noiembrie 2022, Chișinău: Centrul Editorial – Poligraci al USM, 2022, SJE, pp. 78 - 81. ISBN 978 – 9975 – 62 – 472 -5. [online] [citat 12.10.2023]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/59-62_57.pdf.
135. **RUSU, L.** Acuzarea în cadrul procesului penal contradictorial. În: *Revista Națională de drept*, nr. 11/2015, pp. 62 – 66.
136. **SECRIERU, N.** Exigențele COEDO în cadrul unei acuzații în materie penală. În: *Promovarea valorilor sociale în contextul integrării Europene*, 4 mai 2018, Chișinău: Tipografia „Adrilang”, pp. 326 – 332. ISBN 978 – 9975 – 3185 – 7 – 0. [online] [citat 12.10.2023].Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/326-332_0.pdf.
137. **SERBINOV, I., CATANA, E., CHIRTOACĂ, E. ș.a.** *Ghidul acuzatorului de stat*. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 11 p. ISBN 9975 – 79 – 366 – 5.
138. **SERBINOV, I., VIZDOAGĂ, T.** Modificarea acuzației în ședința de judecată. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* / Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău: Î.S.F.E. – P „Tipografia Centrală”, 2013, pp. 308 – 315. ISBN 978-9975-53-231-0.
139. **STERNIOALĂ, O., VIZDOAGĂ, T.** Ședința preliminară. În: *Manualul judecătorului pentru cauze penale.* / Poalelungi M., DOLEA, I., VIZDOAGĂ., T. Asociația Judecătorilor din Moldova. Chișinău: Î.S.F.E-P „Tipografia Centrală”, 2013, pp. 265 – 275. ISBN 978-9975-53-231-0.
140. **ȘTEFĂNESCU B.** *Garanțiile juridice ale respectării legii procesual-penale în activitatea de judecată*. București: Ed. Hamangiu, 2007. 320 p. ISBN 978-973-1720-32-6.
141. **THEODORU, G. Gr.** *Tratat de Drept procesual penal, Ediția a 3-a*. București: Ed. Hamangiu, 2013. 896 p. ISBN 978 – 606 – 522 – 441 – 4.

142. THEODORU, G. Gr., CHIȘ, I.-P. *Tratat de drept procesual penal. Ediția a 4-a*. București: Ed. Hamangiu, 2020. 1162 p. ISBN 978 – 606 – 27 – 1671 – 4.
143. UDROIU, M. *Procedură penală. Parta specială. Noul Cod de procedură penală*. București: Ed. C. H. BECK, 2014. 560 p. ISBN 978-606-18-0326-2.
144. UDROIU, M. *Procedură penală. Partea generală, Ediția a 6-a, Volumul I*. București: Ed. C. H. Beck, 2019. 1269 p. ISBN 978 – 606 – 18 – 0897 – 7.
145. VIZDOAGĂ, T. *Exercitarea acuzării în instanța de fond: probleme și perspective*. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2002.
146. VIZDOAGĂ, T. Modificarea învinuirii în faza judecării cauzei penale. În: *Conferința Internațională Bienală, Ediția a VIII-a*, Timișoara, 2011, București: Ed. Universul Juridic, pp. 431-437. ISSN 2067-3841.
147. VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Dreptul apărării de a solicita explicare învinuirii (acuzării) la faza urmăririi penale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr. 4 (59), pp. 7 – 14. [online] [accesat 02.03.2023]. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/new/22/7-14_22.pdf .
148. VIZDOAGĂ, T., EȘANU, A. Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării: probleme de drept penal material și procesual. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2016, nr. 1 (36), pp. 22 – 28. [online] [accesat 03.03.2023]. Disponibil: https://www.inj.md/sites/default/files/17/22_28_Reincadrarea%20juridica%20a%20faptei%20inculpatului%20in%20sensul%20atenuarii_problem%20de%20drept%20penal%20material%20si%20procesual.pdf.
149. VOLONCIU, N. *Drept procesual penal*. București, 1972. 535 p.
150. VOLONCIU, N. *Tratat de procedură penală. Parte specială. Vol. II*. București: Ed. Paideia, 1996. 514 p. ISBN 973-9131-24-7.
151. VOLONCIU, N., VASILIU, A., GHEORGHE, R. *Noul Cod de procedură penală. Annotat. Partea specială. Analiză comparativă. Noutăți, explicații, comentarii*. București: Ed. Universul Juridic, 2016. 500 p. ISBN 978-606-673-365-6.
152. ZAMFIR V. *Instituția învinuirii în procesul penal*. Autoreferatul tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018.
153. ZARAFIU, A. *Procedură penală. Partea generală. Partea specială, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită. Curs Universitar*. București: Ed. C. H. Beck, 2015. 560 p. ISBN 978 – 606 – 18 – 0412 – 2.

153. АБРАШИТОВА, В. З. *Правовая природа решений Европейского Суда по Правам Человека*. В: Закон, № 10, октябрь, 2007. 213 – 220 р. ISSN 0869-4400.
154. АГЕЕВА, Г. Н. *Уголовный процесс*. Москва, 1968.
155. АЛЕКСЕЕВ, И. С., ДАЕВ, В. Г., КОКОРЕВ, Л. Д. *Очерк развития науки советского уголовного процесса*. Воронеж, 1980. 252 р.
156. АЛЕКСЕЕВ, Н.С., БАЗАНОВА, И.Ф., БОРОДАНСКОВ, А.П. *Советский уголовный процесс*. Москва, 1972. 584 р.
157. АЛЬПЕРТ, С. А. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Харьков, 1974. 74 р.
158. АЛЬПЕРТ, С. А. *Производство по уголовным делам, возбуждаемым по жалобе потерпевшего: учебное пособие*. Харьков, 1976. 46 р.
159. БАГЛАЙ, М. В. *Международные правовые стандарты в российской правоприменительной практике*. В: *Российская Юстиция*, №3/2003.
160. БАЖАНОВ, М. И. *Пределы изменения квалификации преступления в судебном порядке*. В: *Сборник статей Харьковского Юридического Института. Вопросы государства и права*. Москва, 1970, pp. 272 – 285.
161. БАЛАКШИНА, В. С., КОЗУБЕНКО, Ю. В., ПРОШЛЯКОВА, А. *Учебник уголовного процесса*. Москва: Изд. волтерс клувер, 2011. 1056 р. ISBN 978 – 5 – 9998 – 0218 – 7.
162. БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РФ*. Москва: Витрэм, 2002. 832 р.
163. БЕЗЛЕПКИН, Б. Т. *Уголовный процесс России. Учебное пособие. 6-е издание*. Москва: Кнорус, 2010. 496 р. ISBN 978 – 540 – 600 – 638 – 2.
164. БЕЛКИН, Р.С., ВИНБЕРГ, А.И., ДОРОХОВ, В.Я., и др. *Теория доказательств в советском уголовном процессе*. Москва, 1973. 736 р.
165. БЕРНАМ, У. *Правовая система Соединенных Штатов Америки*. Москва: Изд. Новая Юстиция. 2007. 1211 р. ISBN 978 – 5 – 91028 – 031 – 5.
166. БЛУМ, М. И., ТИЛЛЕ, А. А. *Обратная сила закона*. Москва, 1969. 135 р.
167. БОБЫЛЕВ, М. П. *Обвинение как предмет уголовного правосудия в современной России*. Автор. канд. юрид. наук. Челябинск, 2004. 200 р.
168. БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Суд присяжных и уголовный закон*. В: *Вестник МГУ. Серия ПРАВО*, N.4/1994.
169. БРАВИЛОВА, Е. А. *Пределы судебного разбирательства*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2004. 238 р.
170. ВЕРЕТЕХИН, Е. Г. *Пробелы предварительного расследования и их восполнение в суде первой инстанции*. Казань, 1988. 88 р.

171. ВЛАСОВ, В. И. *Направление уголовных дел для дополнительного расследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 1975.
172. ВОЛОСЮК, П. В. *Решения Европейского Суда по Правам Человека как источник уголовного права России*. Дисс. канд. юрид. наук. Ставрополь, 2005. 172 р.
173. ГЕЛДИБАЕВ, М. Х., ВАНДЫШЕВ, В. *Уголовный процесс. Учебник для вузов*. В: *Изд. Закон и Право*. Москва, 2012. 719 р. ISBN 978 – 5 – 238 – 02246 – 8.
174. ГОРКИН, А. Ф. *Настольная книга судьи*. Москва, 1972. 740 р.
175. ГУСЕВА, С. В. *Особенности предварительного следствия по делам невменяемых и лиц, заболевших психическим расстройством после совершения преступления*. Дис. канд. юрид. наук. Москва, 2000. 221 с. РГБ ОД, 61:01-12/675-1.
176. ДАВЫДОВ, П. М. *Обвинение в советском уголовном процессе*. Свердловск, 1974. 136 р.
177. ДАВЫДОВ, П. М. *Основания изменения обвинения*. В: *Сборник ученых трудов Свердловского Юридического Института. Выпуск 10*. Свердловск, 1969.
178. ДАВЫДОВ, П. *Обвинение и его изменение при разбирательстве дела в суде*. В: *Советская юстиция*, N. 8/1968.
179. ДАЕВ, В. К. *К понятию обвинения в советском уголовном процессе*. В: *Правоведение*, N.1/1970.
180. ДЕНИСОВ, С. А. *Законность и обоснованность соединения и выделения уголовных дел*. Москва: Изд. Юрлитинформ, 2004. 192 р.
181. ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н. *Изменение обвинения в судебных инстанциях советского уголовного процесса*. Москва, 1977. 112 р.
182. ДОБРОВОЛЬСКАЯ, Т. Н., БРАВИЛОВА, Е. А. *Недопустимость нарушение права на защиту как условие изменения обвинения в суде*. В: *Правовая защита частных и публичных интересов. Материалы Общероссийской межвузовской научно-практической конференции*. Челябинск, 2003.
183. ДОРОШКОВ, В. В. *Материально-правовые и процессуальные аспекты частного обвинения*. Дисс. канд. юрид. наук. Москва, 1997.
184. ДОРОШКОВ, В. В. *Руководство для мировых судей. Дела частного обвинения*. Москва, 2001. 271 р. ISBN 5 – 89123-509-9.
185. ДРОБИНИН, Д. В. *Соединение и выделение уголовных дел, как гарантия их всестороннего, полного и объективного исследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Самара, 1999. 221 р.

186. ЕНДОЛЬЦЕВА, А. В., СЫДОРУК, И. И. Уголовный процесс. Москва: Изд. закон и право, 2009. 447 р. ISBN 978 – 5 – 238 – 01904 – 8.
187. ЖЕРЕБЬЯТЕВ, И. В. *Процессуально-правовое положение личности потерпевшего в современном уголовном судопроизводстве России*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Челябинск, 2004.
188. ЖОГИН, Н. В., ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Возбуждение уголовного дела*. Москва, 1961. 206 р.
189. ЖОГИН, Н. В., ФАТКУЛЛИН, Ф. Р. *Предварительное следствие*. Москва, 1965. 368 р.
190. ЗАГОРСКИЙ, Г. И. *Актуальные проблемы судебного разбирательства по уголовным делам: учебно-практическое пособие*. Москва: Изд. Проспект, 2011. 235 р. ISBN 978-539 – 207 -5836.
191. ЗИНАТУЛЛИН, З. З. *Общие проблемы обвинения и защиты по уголовным делам*. Ижевск, 1989. 79 р.
192. ЗОРЬКИН, В. Д. Конституционный Суд России в европейском правовом поле. В: *Журнал российского права*, №3/2005.
193. КАЛАШНИКОВА, Н. Я. *Гарантия права обвиняемого на защиту при изменении обвинения и наказания*. Москва, 1975. 144 р.
194. КАРЕТНИКОВ, А. С. *Производство по делу, возвращенному для дополнительного расследования*. Дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 1978. 220 р.
195. КАРНЕЕВА, Л. М. *Привлечение к уголовной ответственности: Законность и обоснованность*. Москва, 1971. 136 р.
196. КАРНОЗОВА, Л. М. *Возрожденный суд присяжных: замысел и проблемы становления*. Москва, 2000. 368 р.
197. КАРНОЗОВА, Л. М. *Уголовная юстиция и гражданское общество. Опыт парадигмального анализа*. Москва: Изд. Р. Валент., 2010. 480 р.
198. КЕМПФ, Н. Г. *Проблемные вопросы исследования фактических обстоятельств дела в суде с участием присяжных заседателей*. Дисс. канд. юрид. наук. Барнаул, 2007. 228 р.
199. КОКОРЕВ, Л. Д. *Подсудимый в советском уголовном процессе*. Воронеж, 1973. 271 р.
200. *Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. / Под общей редакцией В.И. РАДЧЕНКО. Москва: Юрайт-Издат, 2003. 1364 р.
201. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации* / Отв. Ред. И. Л. ПЕТРУХИН. Москва, 2002. 816 р.

202. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РФ*. Под общей редакцией В. В. МОЗЯКОВА. Москва: Изд. Экзамен XXI, 2002. 864 р.
203. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. / Отв. ред.: В. И. РАДЧЕНКО. Москва, 2000. 704 р.
204. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва, 2002. 304 р.
205. КУДРЯВЦЕВ, В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва, 2001. 289 р.
206. КУДРЯВЦЕВА, А. В., ВЕЛИКОСЕЛЬСКИЙ, Ю. И. *Функция защиты на стадии предварительного расследования*. Челябинск: Полиграф Мастер, 2006. 167 р.
207. КУЗНЕЦОВА, Н. Ф., ТЯЖКОВА, И. М. *Курс уголовного права. Общая часть. Том 1. Учение о преступлении*. Москва, 2002. 624 р. ISBN 5 – 94373 – 034 – 6.
208. КУЦОВА, Э. Расширить процессуальные права свидетеля. Москва: Изд. Юрид. лит. В: *Советская Юстиция*, п. 22/1965.
209. ЛАРИН, А. М. *Презумпция невиновности*. Москва: Изд. Наука, 1982. 152 р.
210. МАКАРОВ, С. Изменение квалификации преступлений в судебном разбирательстве. В: *Уголовное право*, N.2/2003, pp. 118 – 120.
211. МАРЧЕНКО, М. Н. *Судебное правотворчество и судебское право*. Москва: Изд. Проспект, 2008. 510 р. ISBN 978 – 5 – 392 – 00246 – 7.
212. МАШОВЕЦ, А. О. *Принцип состязательности и его реализация в предварительном следствии*. Автореферат дисс. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 1994. 21 р.
213. МЕШКОВ, М. В. *Общие условия судебного разбирательства. Уголовный процесс: Сборник учебных пособий. Особенная часть. Выпуск 3*. Москва, 2003, pp. 346 – 387.
214. МИХАЙЛОВ, А. А. *Изменение прокурором обвинения и отказ прокурора от обвинения в суде первой инстанции*. Дисс. канд. юрид. наук. Томск, 2008. 266 р.
215. МИХЕЕНКО, М. М. *Доказывание в советском уголовном судопроизводстве*. Киев, 1984. 133 р.
216. МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. *Некоторые вопросы теории советского уголовного процесса в свете нового уголовно-процессуального законодательства*. Кемерово, 1962. 295 р.
217. МОТОВИЛОВКЕР, Я. О. *О гарантиях прав и интересов личности при выделении и соединении уголовных дел. Совершенствование правовых основ уголовного судопроизводства*. Ярославль: Изд. Яросл. ун-та, 1988, pp. 80 – 83.
218. НАСОНОВ, С. А., ЯРОШ, С. М. *Вердикт присяжных заседателей*. Москва: Изд. Р. Валент, 2003. 160 р. ISBN 5-93439-118-6

219. НАУМОВ, А. В. *Российское уголовное право. Общая часть*. Москва: 2000. 590 р. ISBN 5-85639-267-1.
220. НЕМЫТИНА, М. В. *Российский суд присяжных*. Москва: Изд. БЕК., 1995. 218 р.
221. ОВЧИННИКОВА, А. П. *Сущность и назначение принудительных мер медицинского характера*. Москва: 1977. 47 р.
222. ПАВЛОВСКИЙ, О. Формулирование обвинения. В: *Законность*, N. 11/2000.
223. ПАШИН, С. А. *Становление правосудия*. Москва: Изд. Р. Валент., 2011. 450 р. ISBN 978 – 593439-355-8
224. ПЕРЛОВ, И. Д. *Судебное следствие в советском уголовном процессе*. Москва, 1955. 248 р.
225. ПЕТУХОВСКИЙ, А. А. *Направление уголовных дел на дополнительное расследование и проблемы повышения качества дознания и предварительного следствия*. Москва, 1990. 85 р.
226. *Популярный юридический энциклопедический словарь*. Редколл: О. Е. КУТАФИН, В. А. ТУМАНОВ, И. В. ШМАРОВ. Москва, 2000. 797 р. ISBN 5 – 85270 – 165 – 3.
227. ПОСТОВОЙ, Д. А. *Обвинительное заключение в советском уголовном процессе*. Дисс. канд. юрид. наук. Харьков, 1964. 372 р.
228. ПОТЕМКИН, И. Ю. *Актуальные проблемы уголовно-процессуального института объединения и выделения уголовных дел*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Харьков, 1994.
229. ПРОТЧЕНКО, Б. А. *Принудительные меры медицинского характера*. Москва: Изд. Юрид. лит., 1976. 104 р.
230. ПРОЦЕНКО В. П. *Осуществление защиты по уголовным делам*. Краснодар, 2005. 210 р.
231. ПРОШЛЯКОВ, А. Д. *Взаимосвязь материального и процессуального уголовного права*. Екатеринбург, 1997. 271 р.
232. ПУСТОВАЯ, И. Н. *Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования с освобождением лица от уголовной ответственности*. Автор. дисс. канд. юрид. наук. Челябинск, 2001. 193 р.
233. РАХУНОВ, Р. Д. *Участники уголовно-процессуальной деятельности*. Москва: Изд. Госюриздат, 1961. 277 р.
234. РЕЗНИК, Г. Изменение обвинения в приговоре. В: *Советская юстиция*, N.22/1970. 164 р.

235. РОВНЕЙКО, В. В. *Изменение обвинения в суде первой инстанции по российскому уголовно-процессуальному законодательству*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Ижевск, 1996. 259 р.
236. РЫЖАКОВ, А. П. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации*. Москва: Изд. АСТ, 2007. 943 р. ISBN 978-5-377-00410-3.
237. РЯБИНИНА Т. К. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел*. Российский судья, №3/2003, 14 – 18 рр.
238. САХАРОВ, А. В. Ответственность за деяния, совершенные до вступления в силу нового УК РСФСР. В: *Социалистическая законность*, N.6/1961.
239. СМИРНОВ, А. В., КАЛИНОВСКИЙ, К. Б. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный*. Под ред.: А. В. СМИРНОВА. Санкт-Петербург, 2003. 2008 р.
240. СТЕЦОВСКИЙ, Ю. И., ЛАРИН, А. М. *Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту*. Москва, 1988. 320 р.
241. СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса*. Москва, 1958. 703 р.
242. СТРОГОВИЧ, М. С. *Курс советского уголовного процесса. Том I*. Москва: 1968. 468 р.
243. ТУМАШОВ, С. А. *Проблемы соединения и выделения уголовных дел на предварительном расследовании*. Дисс. канд. юрид. наук. Волгоград, 1998. 241 р.
244. *Уголовно-процессуальное право Российской Федерации*. Ответственный редактор: П. А. ЛУПИНСКАЯ. Москва, 1998. 696 р. ISBN 5 – 7975 – 0131 – 7.
245. *Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов*. 5-е издание, переработанное и дополненное. Под редакцией: К. Ф. ГУЦЕНКО. Москва: Изд. Зерцало, 2004. 704 р.
246. ФАТКУЛЛИН Ф. Н. *Обвинение и судебный приговор*. Казань, 1965. 531 р.
247. ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Изменение обвинения*. Москва 1971. 164 р.
248. ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Обвинение и его изменение в суде*. Казань, 1963. 171 р.
249. ФАТКУЛЛИН, Ф. Н. *Общие проблемы процессуального доказывания*. Казань, 1976. 203 р.
250. ФАТКУЛЛИН, Ф. Н., ЗИНАТУЛЛИН, З. З. *Обвинение и защита по уголовным делам. Учебное пособие*. Казань, 1976. 168 р.
251. ФОЙНИЦКИЙ, И. Я. *Курс уголовного судопроизводства*. Санкт-Петербург: Издат.: Альфа, 1996. 552 р.

252. ФРАНЦИФИРОВ, Ю. В. *Обвинение как средство обеспечения прав и законных интересов обвиняемого в уголовном судопроизводстве*. Дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 1998. 174 р.
253. ХАРЧИКОВА, В. Ш. *Формирование обвинения в уголовном процессе России*. Дисс. канд. юрид. наук. Кемерово, 2004. 207 р.
254. ХОЛОДЕНКО, В. Учет мнения потерпевшего и его представителя при изменении обвинения прокурором в стадии судебного разбирательства. В: *Российская Юстиция*, N.3/2002.
255. ХОХРЯКОВ М. А. *Пределы судебного разбирательства уголовных дел в суде первой инстанции: законодательство, теория, практика*. Дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2013. 233 р.
256. ЦЫПКИН, А. Л. *Судебное разбирательство в советском уголовном процессе*. Саратов, 1962. 72 р.
257. ЧЕЛЬЦОВ, М. А. *Советский уголовный процесс*. Москва, 1962. 503 р.
258. ЭЛЬКИНД, П. С. *Сущность советского уголовного процесса*. Ленинград, 1963. 172 р.
259. ЯГОФАРОВ С. М. *Международные стандарты по правам человека в сфере российского уголовного судопроизводства*. Дисс. канд. юрид. наук. Оренбург, 2005. 195 р.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

POSTICĂ Aureliu

13 ianuarie 2025

CURRICULUM VITAE

Numele și prenumele: Aureliu POSTICĂ

Titlul didactic: lector universitar

Data nașterii: 08.12.1977

Locul nașterii: Federația Rusă

Adresa: mun. Chișinău, str. Nicolae Sulac, 4, ap. 29

E-mail: : aurel.postica@gmail.com

DOMENII DE CERCETARE:

Judecarea în fond a cauzei penale; limitele judecării cauzei penale; instituția acuzării în procesul penal

STUDII:

1985-1993: studii medii Școala medie nr. 25, mun. Chișinău (Gimnaziul nr. 4, în prezent – Liceul „Onisifor Ghibu)

1993 – 1996: studii de specialitate în Drept, Colegiul Republican de Informatică și Drept

1996 – 2000: facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, licențiat în drept

2017- prezent: studii superioare de doctorat, Universitatea de Stat din Moldova, specialitatea Drept procesual-penal

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ:

24.08.2000 – octombrie 2000: ajutor interimar al procurorului în transport;

2000 – 2003: ajutor al procurorului județului Chișinău, anchetator în cadrul Procuraturii județului Chișinău;

2003 – 2005: procuror al secției urmărire penală, șef de serviciu în cadrul Procuraturii Anticorupție;

2005 – 2008: procuror în secția exercitare a urmăririi penale în cauze excepționale a Procuraturii Generale;

2008 – 2011: procuror în Procuratura Buiucani, mun. Chișinău;

01.08.2011: numit în funcția de judecător de instrucție la Judecătoria Orhei, pe un termen de 5 ani (Decret nr. 240 - VI)

30.12.2014: reconfirmat în funcția de judecător la Judecătoria Orhei, pînă la expirarea împuternicirilor (Decret nr. 1423-VII)

14.07.2016: numit în funcția de judecător pînă la atingerea plafonului de vîrstă (Decret nr. 2211)

10.08.2014-30.06.2017: judecător desemnat cu atribuțiile judecătorului de instrucție la Judecătoria Râșcani, mun. Chișinău, transferat temporar prin Hotărîrile CSM

30.06.2017: transferat în funcția de judecător al Judecătoriei Chișinău (Decret nr. 250-VIII), repartizat prin Hotărîrea CSM în sediul Râșcani al instanței

30.06.2017-31.12.2018: judecător în cadrul Judecătoriei Chișinău, sediul Râșcani;

01.01.2019-prezent: judecător specializat în examinarea cauzelor în materie penală în sediul Buiucani al Judecătoriei Chișinău (Hotărîrea CSM nr. 584/27 din 11.12.2018);

2019-prezent: lector universitar al Departamentului Drept Procedural al Facultății de Drept a USM

COMPETENȚE PERSONALE:

Adaptabilitate; eficiență la locul de muncă; orientare spre rezultat; proactivitate; organizare eficientă a timpului etc.

O bună cunoaștere a instrumentelor Microsoft Office - Word, Excel, PowerPoint

Capacitate de integrare în diferite medii culturale; abilitatea de a lucra în echipă; dexteritate de exprimare clară, concisă a ideilor, dar și ascultarea activă și respectarea părerilor celorlalți interlocutori